

**KÜRESELLEŞMENİN ORTAYA ÇIKARDIĞI OLAYLARIN
TÜRKİYE'DEKİ TELEVİZYON HABERLERİNE YANSIMALARI**

Gölsüm ÇALIŞIR

DOKTORA TEZİ

İletişim Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Dursun GÖKDAĞ

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Kasım 2009

DOKTORA TEZ ÖZÜ**KÜRESELLEŞMENİN ORTAYA ÇIKARDIĞI OLAYLARIN TÜRKİYE’DEKİ
TELEVİZYON HABERLERİNE YANSIMALARI****Gülsüm ÇALIŞIR****İletişim Anabilim Dalı****Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kasım, 2009****Danışman: Prof. Dr. Dursun GÖKDAĞ**

Küreselleşme, tüm dünyayı yakından ilgilendiren bir olgu halini almıştır. Dünya küreselleşmeden etkilenirken, Türkiye’de de bu etkinin yansımaları hissedilmektedir. Neredeyse tüm kitle iletişim araçlarında olgunun çeşitli boyutları ile ilgili programlar yapılmaktadır. Haber programları da özellikle formatı gereği en çok dikkat çeken programlar arasında yer almaktadır. Küreselleşme olgusunun görselliğın görece en sık kullanıldığı televizyon haberlerinde nasıl yer aldığını saptamak bu çalışmanın çıkış noktasını oluşturmuştur.

Sözü edilen düşünceden hareketle bu çalışmanın amacı, küreselleşme ile birlikte ortaya çıkan olayların Türkiye’deki televizyon haberlerine nasıl yansıdığını belirlemek olmuştur. Nicel ve nitel araştırma modellerinin birlikte kullanıldığı çalışma; içerik çözümlemesi, söylem çözümlemesi ve anlatı çözümlemesi yöntemlerinden yararlanılarak yapılmıştır. NTV, TRT 2 ve Show TV televizyon kanallarının Kasım 2006, Ocak 2007 ve Mart 2007 dönemlerine ait haftaiçi Pazartesi, Çarşamba ve Cuma günleri yayınlanan anahaber bültenleri, araştırmanın çalışma kümesini oluşturmuştur.

Üç ay boyunca izlenen üç ayrı televizyon kanalının anahaber bültenlerinde yayınlanan haberlerin içinden, küreselleşme ile ilgili olan haberler belirlenmiştir. İzlenen toplam 692 haberden 88’inin çalışmaya dahil edilmesi uygun görülmüştür. Bu 88 haber içerik çözümlemesi yöntemine göre analiz edilmiştir. Yapılan analiz sırasında küreselleşmeyle ilgili olan haberlerde; haberlerin televizyon kanallarının anahaber bültenlerinde yer alış biçimi, Türkiye’nin adının geçmesi durumu, kaynak kullanımı ve

teknoloji sunumu, haberlerin genel özellikleri, ön plana çıkartılan öğeler (aktör ve nesne), kullanılan isimlerin geçme sıklıkları, haberlerin yayındaki sırası ve süresine ilişkin bilgiler araştırılmıştır. 88 haber, kanallara ve aylara göre ele alınan konu başlığı esas alınarak bir sınıflamaya tabii tutulmuş ve toplam 13 haber üzerinde eleştirel söylem çözümlemesi yapılması uygun görülmüştür. Bu haberler üzerinde televizyon kanallarının söylemde üretilen ideolojiyi nasıl oluşturdukları ortaya çıkartılmıştır. Belirlenen bu 13 haber içinden seçilen 7 haber üzerinde ayrıca anlatı çözümlemesi de yapılmıştır. Buna göre haberlerde kullanılan çekim ölçekleri, kamera açıları ve kamera hareketleri ile haber sırasında haber sunucularının okudukları haber metinleri veri kaynağı olarak kullanılmıştır.

Elde edilen sonuçlar küreselleşmenin ekonomik, siyasal, askeri, sosyo-kültürel, çevre, teknoloji ve iletişim boyutları esas alınarak değerlendirilmiştir. Çalışmada kanallar arasında küreselleşmeyle ilgili haberleri verme durumları karşılaştırılmıştır. İçerik çözümlemesinde elde edilen nicel bilgilerden yola çıkılarak, eleştirel söylem çözümlemesi ile anlatı çözümlemesi yöntemleri arasındaki bağlantıya bakılmıştır. İçerik çözümlemesi verilerine göre televizyon kanallarında küreselleşme ile ilgili haberlerin çok fazla yer almadığı, yer alanların da daha çok yerel ve bölgesel temelde sınırlı kaldığı görülmüştür. Üç televizyon kanalında da küreselleşme ile ilgili ağırlıklı olarak “siyasal” haberlerin verildiği tespit edilmiştir. Haberlerin yaklaşık yarısında Türkiye’yi yakından ilgilendiren olayların yer aldığı ya da haber içeriğinde Türkiye ifadesinin geçtiği anlaşılmıştır. Ayrıca küreselleşme ile ilgili haberlerin toplam haber bültenleri içerisinde yüzde 11 gibi bir orana sahip olduğu belirlenmiştir. Eleştirel söylem çözümlemesi sonuçlarına göre de haberlerde özellikle ardalın ve bağlam bilgisinin yetersizliği ve egemen söylemin haberlerde yeniden üretildiği durumlara başvurulduğu dikkat çekmiştir. Anlatı çözümlemesi yönteminde ise haberlerin daha çok geliş güzel kamera açısı, kamera ölçüsü ve kamera hareketlerine göre verildiği anlaşılmıştır. Bu anlamda kamera tekniklerinin bilinçli bir şekilde kullanımına rastlanmamıştır.

Anahtar Sözcüler: Küreselleşme, haber, televizyon haberi/haberciliği, küresel haber, içerik/söylem/anlatı çözümlemesi.

ABSTRACT**PRESENTATIONS OF GLOBALIZATION-RELATED EVENTS IN THE
PRIMETIME NEWCASTS ON THE TURKISH TELEVISIONS****Gülsüm ÇALIŞIR****Division of Communication****Anadolu University Institute of Social Sciences, November, 2009****Advisor: Prof. Dr. Dursun GÖKDAĞ**

Globalization is a world phenomenon which also effects Turkey. Most of the mass media interested in the various aspects of globalization. News are one of the eye catchers on television because of their special formats. This study aims that, how globalization phenomenon is affective in Turkish television news.

In this research; besides quantitative and qualitative techniques, content analysis, discourse analysis and narrative analysis were used. The experiment set was Monday, Wednesday and Friday news bulletins of NTV, TRT 2 and Show TV channels, on November 2006, January 2007 and March 2007.

Main evening news bulletins on the three television channels had been watched for three months and global news had been determined. 88 news out of 692 were chosen for the study and they were analyzed by content analysis. The researched items were how the global news were reported, the name of Turkey in the global news, the use of technology and source materials, the general characteristics of news, foreground objects (as actors), the frequency of the names in the news, recurrence and timing of certain news. 88 news titles were classified in accordance to the channels and months, and 13 items were analyzed by critical discourse analysis. It is analyzed that how the TV channels produced discoursed ideology on the news. 7 news out of 13 had been chosen for the narrative analysis. The scale of shots, the camera angles and moves, and the news texts which were presented by the speakers during news bulletins were the source of data.

The findings were analyzed as economical, political, military, socio-cultural, environmental, technological and communicative sides of globalization. Differences in broadcasting the global news on the TV channels were examined. Resulting from the quantitative outcomes of content analysis, the interrelations between the critical discourse analysis and narrative analysis methods had been examined. According to content analysis data, the global news' frequency was low and the news were mostly local and regional news. It is ascertained that, globalization news were mostly political in the three television channels. About half of the news, it was Turkey related, or the name of "Türkiye" was used. Also globalization news were 11 percent of the news bulletins. Furthermore, regarding the critical discourse data, the background and context information was insufficient, and in some cases dominant ideology was reproduced in the news. In narrative analysis, it was also observed that camera shooting angles, camera scales and camera moves were casual. Cinematographic techniques were not in use.

Key words: Globalization, news, television news/television journalism, global news, content/discourse/narrative analysis.

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Gülsüm Çalışır'ın “Küreselleşmenin Ortaya Çıkardığı Olayların Türkiye'deki Televizyon Haberlerine Yansımaları” başlıklı tezi tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, İletişim Anabilim dalında Doktora tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

	Adı Soyadı	İmza
Üye (Tez Danışmanı) :	Prof. Dr. Dursun GÖKDAĞ	
Üye :	Prof. Dr. Ali ŞİMŞEK	
Üye :	Doç. Dr. Erol Nezih ORHON	
Üye :		
Üye :		

Prof. Dr. Ramazan GEYLAN
Anadolu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖNSÖZ

“Küreselleşmenin Ortaya Çıkardığı Olayların Türkiye’deki Televizyon Haberlerine Yansımaları” başlıklı bu tez çalışması beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde problem, amaç, önem, varsayım, sınırlılık ve tanımlara; ikinci bölümde konu ile ilgili literatüre; üçüncü bölümde araştırmanın yöntemine; dördüncü bölümde araştırmanın bulgular ve yorumuna; beşinci bölümde ise araştırmanın sonuçları ve önerilerine yer verilmiştir.

Bu doktora tezi, bir iletişim öğrencisi olarak aldığım “Küreselleşme ve İletişim” dersinin bende yarattığı etkinin sonucunda ortaya çıkmıştır. Küreselleşme olgusunun, televizyon haberciliği ile ele alınabileceği fikri beni heyecanlandırmış ve böyle bir tezin zeminini hazırlamıştır. Tezi hazırlama sürecinin başından beri hep yanımda olan, bana yol gösteren, güvendiğim, güvenine layık olmaya çalıştığım, yapıcı eleştiri ve önerileri ile beni yüreklendiren tez danışmanım Prof. Dr. Dursun Gökdağ’a; değerli görüşlerini benden esirgemeyen, her koşulda beni çalışmaya motive eden tez izlemedeki jüri üyelerim Prof. Dr. Ali Şimşek ve Doç. Dr. Erol Nezih Orhon’a; sıkça görüşlerine başvurduğum Doç. Dr. Ömer Özer’e; çalışma kapsamına dahil edilen anahaber bültenlerine ulaşmam konusunda bana yardımcı olan RTÜK İzleme ve Değerlendirme Dairesi Başkanı Nurullah Öztürk’e; sık sık düşüncelerine başvurduğum ve her seferinde benim ufkumu açan, bana yol gösteren Gürcan Banger’e ve yaşadığım zorlukları benimle paylaşan arkadaşlarım Ülkü Dilek Uysal, Şenay Kabadayı ve Şermin Tag’a teşekkür ediyorum.

Yaşamımın her aşamasında bana gösterdikleri sevgi, ilgi, sonsuz destek ve anlayışı, bu çalışmanın hazırlanışı süresince de benden esirgemeyen annem Firdes Çalışır, babam Süleyman Çalışır ve kardeşim Cansu Öner ile eşi Cem Öner’e teşekkürü borç bilirim. Bu tezi, bana sunulmuş olan en değerli hediyem olarak gördüğüm aileme ithaf etmekten onur ve gurur duyuyorum.

ÖZGEÇMİŞ

Gülsüm Çalışır

İletişim Anabilim Dalı
Doktora Programı

Eğitim

Yüksek Lisans	Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basın Yayın Bölümü, Mart 2003.
Lisans	Anadolu Üniversitesi, İletişim Bilimleri Fakültesi, Basım Yayımcılık Bölümü, Haziran 2000.
Önlisans	Anadolu Üniversitesi, Açık Öğretim Fakültesi, Sosyal Bilimler Bölümü, Eylül 1995.
Lise	Eskişehir Atatürk Lisesi, Haziran 1991.

İş

2009-	İletişim Koordinatörü, Eskişehir Sanayi Odası, Sanayi Geliştirme Merkezi-SANGEM.
2006- 2008	Basın ve Halkla İlişkiler Uzmanı, Eskişehir Ticaret Odası.
2004- 2005	Haber Editörü, Anadolu Üniversitesi, TVA Haber Merkezi.
2000- 2004	Basın ve Halkla İlişkiler Uzmanı, Eskişehir Tepebaşı Belediyesi.

Alınan Burslar ve Ödüller

- Anadolu Üniversitesi Rektörlüğü, karşılıksız eğitim bursu.
- Eskişehir Sanayi Odası, karşılıksız eğitim bursu.
- İstanbul Ticaret Odası, karşılıksız eğitim bursu.
- T.C. Başbakanlık, karşılıksız eğitim bursu.
- TÜBİTAK, tam zamanlı eğitim bursu.
- Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Basım ve Yayımcılık Bölümü mezuniyetinde hem Fakülte hem Bölüm Birinciliği.

Kişisel Bilgiler

Doğum Yeri ve Yılı: Eskişehir, 1974

Cinsiyet: Kadın

Yabancı dil: İngilizce

İÇİNDEKİLER

ÖZ	ii
ABSTRACT	iv
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI	vi
ÖNSÖZ	vii
ÖZGEÇMİŞ	viii
ÇİZELGELER LİSTESİ	xiii
RESİMLER LİSTESİ	xiv
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem	1
1.2. Amaç	7
1.3. Önem	8
1.4. Varsayımlar	8
1.5. Sınırlılıklar	9
1.6. Tanımlar	9
2. LİTERATÜR TARAMASI	11
2.1. Küreselleşme Kavramı ve Temel Yaklaşımlar	11
2.2. Küreselleşmenin Etkileri	15
2.2.1. Küreselleşmenin Ekonomik Etkileri	15
2.2.2. Küreselleşmenin Siyasal Etkileri	20
2.2.3. Küreselleşmenin Askeri Etkileri	24
2.2.4. Küreselleşmenin Sosyo-Kültürel Etkileri	28
2.2.5. Küreselleşmenin Çevre İle İlgili Etkileri	33
2.2.6. Küreselleşmenin Teknolojik Etkileri	36
2.2.7. Küreselleşmenin İletişim İle İlgili Etkileri	39
2.3. Küreselleşme ve Kitle İletişim Araçları	42
2.3.1. Gazete	43
2.3.2. Radyo	45
2.3.3. Sinema	47

2.3.4. Televizyon.....	48
2.3.4.1. Haber ve Televizyon Haberi.....	51
2.3.4.2. Haber Kavramında Yaşanan Dönüşüm.....	57
2.3.4.3. Televizyon Haberciliğine İlişkin Yaklaşımlar.....	61
2.3.4.4. Küreselleşmenin Televizyon Haberlerine Yansımaları... ..	66
3. YÖNTEM.....	70
3.1. Araştırma Modeli.....	70
3.2. Çalışma Kümesi.....	70
3.3. Verilerin Toplanması.....	71
3.4. Verilerin Çözümlemesi.....	75
3.4.1. İçerik Çözümlemesi.....	76
3.4.2. Eleştirel Söylem Çözümlemesi.....	80
3.4.3. Anlatı Çözümlemesi.....	88
3.4.3.1.Çekim Ölçekleri.....	90
3.4.3.2. Kamera Açılımları.....	90
3.4.3.3. Kamera Hareketleri.....	91
4. BULGULAR VE YORUM.....	93
4.1. İçerik Çözümlemesi Bulguları.....	93
4.1.1. Küreselleşmeyle İlgili Haberlerin Televizyon Kanallarında Yer Alış Biçimi.....	93
4.1.2. Küresel Haberlerde Türkiye Adının Geçme Durumu	97
4.1.3. Küresel Haberlerin Kaynakları ve Teknoloji Kullanımı	99
4.1.4. Küresel Haberlerin Genel Özellikleri	102
4.1.5. Küresel Haberlerde Haberin Aktörü, Nesnesi ve Haberde Kullanılan İsimlerin Geçme Sıklıkları.....	105
4.1.6. Küresel Haberlerin Yayın Sırası	110
4.1.7. Küresel Haberlerin Süresi	112
4.1.8. Küresel Haberlerde Yer Verilen Değerler	117
4.2. Eleştirel Söylem Çözümlemesi Bulguları.....	120
4.3. Anlatı Çözümlemesi Bulguları.....	150

4.3.1. Çekim Ölçekleri, Kamera Açılı ve Kamera Hareketleri.....	151
4.3.1.1. Çekim Ölçekleri.....	151
4.3.1.1.1. Çok Uzak Çekim.....	152
4.3.1.1.2. Uzak Çekim.....	153
4.3.1.1.3. Toplu Çekim.....	154
4.3.1.1.4. Genel Çekim.....	155
4.3.1.1.5. Boy Çekimi.....	157
4.3.1.1.6. Bel Çekimi.....	158
4.3.1.1.7. Göğüs Çekimi.....	159
4.3.1.1.8. Omuz Çekimi.....	162
4.3.1.1.9. Baş Çekimi.....	163
4.3.1.1.10. Ayrıntı Çekimi.....	164
4.3.1.2. Kamera Açılı.....	167
4.3.1.2.1. Alt Açılı.....	167
4.3.1.2.2. Üst Açılı.....	168
4.3.1.2.3. Normal Açılı.....	169
4.3.1.3. Kamera Hareketleri.....	170
4.3.1.3.1. Sağa Sola Çevirme (Pan).....	171
4.3.1.3.2. İleri Geri Kaydırma (Truck).....	172
4.3.1.3.3. Aşağı Yukarı Çevirme (Tilt)	173
4.3.1.3.4. Yakınlaşma-Uzaklaşma (Zoom-in ve zoom-out).	174
5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER.....	176
5.1. Sonuçlar.....	176
5.2. Öneriler.....	185
EKLER.....	187
KAYNAKÇA.....	218

ÇİZELGELER LİSTESİ

Çizelge	Sayfa
Çizelge 1. Dünyada İnternet Kullanımı ve Nüfus Dağılımı.....	38
Çizelge 2. Anahaber Bültenlerinde Yer Alan Haberlere Sorulan Soruların Değerlendirilmesi.....	74
Çizelge 3. Küresel Haberlerin Aylara ve TV Kanallarına Göre Genel Dağılımı..	94
Çizelge 4. Küreselleşmeyle İlgili Haberlerin Alanlarına Göre Dağılımı	95
Çizelge 5. Küresel Haberlerde Türkiye Adının Geçme Durumu	98
Çizelge 6. Küresel Haberlerin Kaynaklarının Kanallara Göre Dağılımı	100
Çizelge 7. Kanallara Göre Küresel Haber Sunumunda Teknoloji Kullanımı	101
Çizelge 8. Kanallara Göre Küresel Haberlerin Niteliği	103
Çizelge 9. Kanallara Göre Küresel Haberlerin Şekli	104
Çizelge 10. Kanallara Göre Küresel Haberlerde Haberin Aktörü	106
Çizelge 11. Kanallara Göre Küresel Haberlerde Haberin Nesnesi	107
Çizelge 12. Ülke, Kişi, Kurum/Birlik/Örgüt/Parti ve Şirket İsimlerinin Haberlerde Geçme Sıklığı.....	109
Çizelge 13. Kanallara Göre Küresel Haberlerin Yayın Sırası	111
Çizelge 14. Kanallara Göre Haber Bültenlerinin Toplam Süresi ile Küresel Haberlerin Süre Dağılımı.....	112
Çizelge 15. Küresel Haberlerin Haber Bültenleri İçindeki Dakika Olarak Süre Dağılımı.....	113
Çizelge 16. Küresel Haberlerin Kanallara Göre Ayrıntılı Süre Dağılımı.....	116
Çizelge 17. Küresel Haber Değerleri.....	118

RESİMLER LİSTESİ

Resim	Sayfa
Resim 1. 13 Kasım 2006 TRT 2 Anahaber Bülteni.....	152
Resim 2. 19 Ocak 2007 TRT 2 Anahaber Bülteni	153
Resim 3. 3 Kasım 2006 NTV Anahaber Bülteni	154
Resim 4. 13 Kasım 2006 TRT 2 Anahaber Bülteni	154
Resim 5. 3 Kasım 2006 NTV Anahaber Bülteni	155
Resim 6. 3 Ocak 2007 TRT 2 Anahaber Bülteni	156
Resim 7. 3 Ocak 2007 TRT 2 Anahaber Bülteni	156
Resim 8. 3 Kasım 2006 NTV Anahaber Bülteni	157
Resim 9. 13 Kasım 2006 TRT 2 Anahaber Bülteni	158
Resim 10. 3 Kasım 2007 NTV Anahaber Bülteni	159
Resim 11. 3 Kasım 2007 NTV Anahaber Bülteni	159
Resim 12. 3 Kasım 2007 NTV Anahaber Bülteni	160
Resim 13. 20 Kasım 2006 NTV Anahaber Bülteni	160
Resim 14. 24 Kasım 2006 NTV Anahaber Bülteni	161
Resim 15. 13Kasım 2006 TRT 2 Anahaber Bülteni	162
Resim 16. 13Kasım 2006 TRT 2 Anahaber Bülteni	163
Resim 17. 13Kasım 2006 TRT 2 Anahaber Bülteni	163
Resim 18. 13Kasım 2006 TRT 2 Anahaber Bülteni	163
Resim 19. 13Kasım 2006 TRT 2 Anahaber Bülteni	164
Resim 20. 13 Kasım 2006 TRT 2 Anahaber Bülteni	164
Resim 21. 3 Ocak 2007 TRT 2 Anahaber Bülteni	165
Resim 22. 3 Ocak 2007 TRT 2 Anahaber Bülteni	165
Resim 23. 3 Ocak 2007 TRT 2 Anahaber Bülteni	165
Resim 24. 19 Ocak 2007 TRT 2 Anahaber Bülteni	166
Resim 25. 19 Ocak 2007 TRT 2 Anahaber Bülteni	166
Resim 26. 13 Kasım 2006 TRT 2 Anahaber Bülteni	167
Resim 27. 13 Kasım 2006 TRT 2 Anahaber Bülteni	168
Resim 28. 13 Kasım 2006 TRT 2 Anahaber Bülteni	168
Resim 29. 13 Kasım 2006 TRT 2 Anahaber Bülteni	168

Resim 30. 13 Kasım 2006 TRT 2 Anahaber Bülteni	169
Resim 31. 20 Kasım 2006 NTV Anahaber Bülteni	170
Resim 32. 19 Ocak 2007 TRT 2 Anahaber Bülteni	170
Resim 33. 20 Kasım 2006 NTV Anahaber Bülteni	171
Resim 34. 20 Kasım 2006 NTV Anahaber Bülteni	171
Resim 35. 19 Ocak 2007 TRT 2 Anahaber Bülteni	172
Resim 36. 19 Ocak 2007 TRT 2 Anahaber Bülteni	172
Resim 37. 19 Ocak 2007 TRT 2 Anahaber Bülteni	173
Resim 38. 19 Ocak 2007 TRT 2 Anahaber Bülteni	173
Resim 39. 19 Ocak 2007 TRT 2 Anahaber Bülteni	173
Resim 40. 19 Ocak 2007 TRT 2 Anahaber Bülteni	174
Resim 41. 19 Ocak 2007 TRT 2 Anahaber Bülteni	174
Resim 42. 19 Ocak 2007 TRT 2 Anahaber Bülteni	174

1. GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın bağlamı, problemi, amacı, önemi, varsayımları, sınırlılıkları ve araştırmada geçen kavramların tanımlarına yer verilmiştir.

1.1. Problem

Dünyanın şu anki uluslararası düzeni, önceki dönemlerle kıyaslanamayacak ölçüde farklı özellikler göstermektedir. Bu yeni düzende ulus devletin hemen her alandaki etkisi giderek zayıflarken, devletlerarası (daha doğrusu devletler üstü) siyasal ve ekonomik örgütler söz sahibi olmaya başlamıştır. Ulusal sınırların bazı alanlarda belirsizleştiği yeni dünya düzeninde sermayenin dolaşımı serbestleşmiş ve çokuluslu şirketler daha da büyüyerek etkinliklerini artırmışlardır. Öte yandan bilgi işlem ve haberleşmenin hızlanması, yaygınlaşması ve ucuzlamasıyla “uzaklık” kavramı değişime uğramış, kültürlerarası etkileşim artmış ve kültürler giderek daha çok birbirine benzemeye başlamıştır. Dünyanın her tarafında insanlar aynı elektronik aygıtlarla aynı şarkı ve öyküleri, aynı film ya da birbirine benzer televizyon programlarını izlemeye başlamıştır. Diğer yandan dünya ölçeğinde çevre sorunları da ciddi boyutlara ulaşmıştır.

Dünyayı yeniden şekillendiren toplumsal, kültürel, politik ve ekonomik değişimlerin temelindeki dönüştürücü güç çoğunlukla “küreselleşme” olarak isimlendirilmektedir. Nitekim Keyman (2000: 1), bugünün dünyasında olup bitenleri açıklamak için Fukuyama'nın “*Tarihin Sonu*”, Huntington'un “*Medeniyetler Savaşı*”, Lyotard'ın “*Postmodern Durum*”, Beck'in “*Risk Toplumu*”, Lash ve Urry'nin “*Örgütlü Kapitalizmin Sonu*” tezlerinden hangisi kullanılırsa kullanılsın, anahtar kavramın küreselleşme olduğunu vurgulamaktadır.

Küreselleşmenin en belirgin özelliği çok boyutlu olmasıdır. Kavramın daha çok ekonomik boyutu ön planda olsa da aynı zamanda siyasal, toplumsal, kültürel ve çevreyle ilgili bir olgu olduğunu ve teknolojik/ideolojik boyutlara sahip bir süreci

kapsadığını da söylemek mümkündür (Giddens, 1998: 67; Setzer, 1997: 11). Bu çok boyutluluk, doğal olarak kavram için yapılan tanımları da çeşitlendirmektedir.

Küreselleşme bir durum olarak değil süreç ya da süreçler dizisi olarak görülmesi gereken bir olgudur. Küreselleşme ne basit, doğrusal bir gelişme mantığı ne de bir dünya toplumu ya da dünya topluluğu taslağı anlamına gelmez. Bu kavram tam anlamıyla etkileşim ve değişimin sürükleyicisi olan bölgelerarası ağ ve sistemlerin ortaya çıkması anlamına gelmektedir. Bu bağlamda daha geniş küresel süreçler içindeki ulusal ve toplumsal sistemler, küresel bütünleşmenin herhangi bir kavramıyla kendini belli etmektedir.

Küreselleşme olgusunu, üretim faktörleri ile mal ve hizmetlerin giderek artan hareketliliğinden kaynaklanan sınır ötesi karşılıklı ekonomik bütünleşme ve teknolojinin hızla gelişmesi sonucu geniş bir alana yayılması ile uluslararası sermaye, mal ve hizmet akışının ülkeleri dünya ölçeğinde birbirine bağımlı hale getirmesi olarak tanımlayan görüşler bulunmaktadır. Kavramı ayrıca uluslararası ekonominin seyri içinde kapitalizmin kendi dinamiğiyle vardığı bir aşama olarak görenler de bulunmaktadır (Güvenç, 1998: 14; Şaylan, 1997: 10; Timur, 1996: 69).

Tarihsel olarak küreselleşme olgusunun başlangıcını Sanayi Devrimi sonrasında götürmek mümkündür. Sürecin bugün ulaştığı noktayı öncesinden ayıran özelliği, dünyanın tek ve küresel bir pazar olmasının derecesi ve yoğunluğudur. Yeni olan bir başka şey de bu sürece katılan ve ondan etkilenen insan ve ülkelerin sayısı olarak artmasıdır (Friedman, 2000: 15). Son çeyrek yüzyılda ulusal ve uluslararası ilişkilerde ortaya çıkan ve küreselleşmenin nedeni veya sonucu olarak gösterilebilen başat değişim ve dönüşümlerin toplumsal ve bireysel yaşamın hemen her alanını etkisi altına aldığı söylenebilir.

Küreselleşme sürecinde bugüne kadar öne çıkan ve tartışılan konu, sürecin ekonomik boyutu olmuştur. Ekonomik alanda dünya piyasaları giderek daha çok bütünleşmiş, çokuluslu şirketler güç ve önem kazanmış, buna karşılık ulusal ekonomiler giderek gerilemiştir (Hirst ve Thompson, 2003: 231). Küresel ekonominin başlıca aktörleri, hiçbir ulusal devlete bağlı olmayan ve küresel piyasanın ayrıcalıklarından yararlanan

ulusötesi firmalardır. Bu firmaların dünya ölçeğindeki ticari ilişkilerini düzenleyecek kuralları belirlemek, gerekli yasaları hazırlamak ve uygulamayı denetlemekle görevli örgütler oluşturulmuştur. Bu çerçevede kapitalizmin temsilcisi ülkelerin öncülüğü ve desteğinde kurulan Uluslararası Para Fonu (IMF), Ticaret ve Gümrük Tarifeleri Genel Anlaşması (GATT), Dünya Bankası (The World Bank), Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) ve Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ), dünya ekonomisini tepeden organize etmektedirler (Wade, 1999: 33; Yüksel 2001: 14). Adı geçen kuruluşların amacı, ticaretin ve sermaye dolaşımının önündeki engelleri kaldırmaktır.

Küreselleşme sürecinde ulusların bağımsız karar alma yetkileri giderek kısıtlanırken, karar yetkisi uluslararası düzeye taşınmıştır. Bu konuda direnmeye kalkışan ülkeler, dünya siyasetinden dışlanarak çaresizleştirilmektedir. Sonuç olarak birçok siyasal alan, uluslararası yönetimin etki alanına girmiştir.

Küreselleşme sürecinde hükümet dışı kuruluşlar, dünya diplomasi sahnesindeki temel oyuncular haline gelmiştir. Bu durumu olanaklı kılan gelişme ise yeni bilgi ve iletişim teknolojileri olmuştur. Söz konusu teknolojiler ortaya çıkmadan önce, hükümet dışı kuruluşlar birbirlerini bulabilmede ve birbirleri ile temas kurabilmede güçlük çekmiştir. Gelişmiş ülkelerde, hükümetlerden ve geleneksel siyasal partilerden düş kırıklığına uğrayan yeni kuşaklar, siyasal etkinliklerini daha çok hükümet dışı kuruluşlar aracılığı ile gerçekleştirmeyi seçmiştir (Tuncer, 2006:139).

Küreselleşme süreci içerisinde dünya ölçeğinde savaşların devam ettiğinden söz etmek mümkündür. Devletlerin kendi aralarındaki bu savaşların ya da çatışmaların nedeni eşitsizlik ve haksızlık esasına bağlı olduğu söylenebilir. Ancak çözüme kavuşmamış çatışmalar sonucunda şiddetin ortaya çıktığı durumlar da rastlanmaktadır. Farklı etnik kökenlere, dinlere, ırklara ve sınıflara sahip olan toplumlarda söz konusu farklı gruplar arasında var olan ve kökenleri geçmişe dayanan düşmanlıkların, şiddet içerikli çatışmalara yol açtığından söz edilebilir. Yakın geçmişte tüm dünyanın izlediği İsrail-Filistin arasında gerçekleşen çatışmaları bu sınıf altında örneklemek mümkündür.

Dünya barışı söz konusu olduğunda, küreselleşmenin askeri boyutu ön plana çıkmaktadır. Kitle imha silahlarının ve benzerlerinin kullanımı dünya için tehdit yaratmaktadır. Bu anlamda da küresel örgütlerin üstlendiği görevler dikkat çekmektedir. Dolayısıyla küreselleşme sürecinde olgunun askeri etkileri de önemli bir yer tutmaktadır.

Küreselleşme, aynı zamanda sosyo-kültürel boyutları olan bir süreçtir. Bu doğaldır; çünkü ekonomik ilişkiler, sosyo-kültürel hayatı da belirlemekte ve değiştirmektedir. Dahası ekonomik küreselleşmenin başarısı büyük ölçüde ideolojik, düşünsel, bilişsel ve kültürel küreselleşmeye bağlıdır (Erdoğan, 2000: 267).

Küreselleşmenin sosyo-kültürel etkileriyle yerel kültürlerin ABD'leştirilmesi amaçlanmaktadır. Kültürel zeminlerde etnikliğin, dolayısıyla ideolojilerin ticarileştirilmesi söz konusu olmuştur. Örneğin Che tişörtlerinin satışa sunulması da sözü edilen ticarileşmenin bir sonucudur. Küreselleşme ile kültürel duyarsızlaştırma yaratılmakta ve ABD televizyon şovlarının ihracatı sayesinde de popüler kültür ürünlerinin tüketimi özendirilmektedir. Bu durumun sonucu olarak da yalnızca tüket, sorgulama görüşü yaygınlaşmaktadır. Özellikle de geri kalmış ülkelerdeki kültürel zenginlik yağmalanmaktadır (Şimşek, 2005).

İnsan-doğa ilişkilerinin ulaştığı nokta, yirmi birinci yüzyıl insanını yeniden düşünmeye yöneltmiştir. Dünyada belli noktalarda, yerlerde, bölgelerde bozulma ve yok olma ile ilgili bir sorun varsa bu durum küreselleşme ile birlikte, dünyanın tümünü aynı anda ve aynı ölçüde ilgilendirir hale gelmiştir. Dünyanın tümü aynı çevrebilimsel koşullara bağlıdır. Böylelikle dünyanın tek bir geleceği olduğunu ve insanların bu ortak geleceği birbirleriyle paylaşacaklarını söylemek mümkündür.

Küreselleşmenin bir başka sonucu da her gün biraz daha ağırlaşan çevre sorunlarıdır. Çevre sorunlarının artması, çözüme yönelik küresel eğilimleri güçlendirirken küreselleşme, yarattığı sonuçlarla çeşitli çevre sorunlarına neden olmaktadır. Bu süreçte çevre sorunlarının küreselleşmesi ya da büyük ölçüde küreselleşmenin sonuçlarından

çevrenin de etkilenmesi kaçınılmaz olmuştur (TMMOB Çevre Mühendisleri Odası, 2005: 8).

Küreselleşmenin hem nedeni hem sonucu olarak iletişim ve bilişim teknolojilerindeki devrimsel gelişmeler, bilgi toplumu kavramını ön plana çıkarmıştır. Pek çok iş ve işlem, günümüzde İnternet üzerinden yürütülebilme olanağına kavuşmuştur. Bilginin dolaşımı, paylaşımı ve depolanmasında sınırsız bir kapasiteye ulaşılmıştır. Elektronik devlet, sanal iletişim, etkileşimli medya kavramları da akıllı füze, sayısal uçurum kavramları da küreselleşmenin teknolojik sonuçları olarak alanyazına girmiştir. Genetik mühendisliği, okyanus suyunun kullanılabilir kılınması, rüzgâr enerjisinden yararlanma, sıfır atık çıkaran çöp fabrikalarının kurulabilmesi yine küreselleşmenin birer teknolojik sonucudurlar.

Bütün bu değişim ve dönüşümleri nasıl değerlendirmek gerekir? Hangileri kimler için neden gereklidir ya da değildir? Birey ve toplum olarak bize düşen sorumluluklar neler olabilir? Belki çok daha önemlisi halkın, küreselleşmenin birey ve toplum yaşamı üzerindeki değişik etkilerini sağlıklı olarak değerlendirebilmesine olanak sağlayacak bilgiye nasıl ulaşılabileceğidir. Bu noktada halkın yakın ve uzak çevrede olup bitenler konusunda bir kitle iletişim aracı olan televizyondan izledikleri haberler önem kazanmaktadır.

Televizyonun işlevleri arasında insanlara dünya olaylarıyla ilgili haber ve bilgi vermek belki de başta gelmektedir. Bu işlev, televizyon programlarının birçoğunda görülmesine rağmen özellikle haber programlarında ön plana çıkmaktadır. Haber programlarının asıl amacı, bilgi ve haberi görsel ve işitsel sunum özellikleriyle izleyiciye aktarmaktır. Programlarda kullanılan görüntüler, televizyon teknolojisinin bir özelliği olarak haberin düşünsel boyutunu ikinci plana iterek, izleyiciyi adeta olayın içerisine sokmaktadır (Gunter, 1987: 21). Böylelikle izleyici, televizyonun doğasından gelen birtakım özellikler ile olayın “görgü tanığı” olma konumuna gelmektedir. İnsanlar, televizyonu izlemekte ve izlemekten hoşlandıkları şey de heyecanlı, merak uyandırıcı hatta alışılmadık görüntüler olmaktadır (Powers ve Postman, 1996: 27).

Glasgow Media Group (1976) ve Tuchman (1978) haberin yapılanmış bir süreç olduğu konusunda birleşmişlerdir. Burada altı çizilen nokta haberin oluşturulmuş ve inşa edilmiş bir süreç olmasıdır. Tuchman'a göre (1978:1) haber bize ne bilmek istediğimizi, neyi bilmeye ihtiyacımız olduğunu ve ne bilmemiz gerektiğini söyleyen bir çerçevedir. Dünyaya bakan bir pencere olarak haber, diğer çizilen çerçevelerde olduğu gibi gerçekliği belli bir bakış açısıyla yansıtmaktadır. Haber böyle bir pencere olarak değerlendirildiğinde pencerenin küçük mü, büyük mü; temiz mi, kirli mi; caddeye mi yoksa arka bahçeye mi baktığı gibi sınırlamalar önem kazanmaktadır.

Haber ve televizyon haberi arasında birtakım farklar bulunmaktadır. Haber; herhangi bir şeyle, olayla, oluşumla, maddeyle ve ilişkiyle ilgilidir. Televizyon haberi ise farkında olmak, duymak ve bilmek ile ilgilidir. Olayı bulunduğu ortamdan ayrı bir çerçeveye taşımaktadır. Günlük üretim-tüketim ilişkileri içerisinde de mal olarak yer almaktadır. Belli makyaj biçimleri içerisinde renkli ve değişik şekilli paketlerle karşımıza gelmektedir. En önemlisi alan; yani izleyen veya satan ya da haberi hazırlayan arasında ticari bir mal olarak alınıp satılmaktadır. Haberin bir sahibi, izleyeni vardır ve bu sahip birden fazladır (Orhon, 2004: 12).

Küreselleşme ile birlikte haber kavramında da dönüşümler yaşandığı gözlenmiştir. Özellikle "küresel haber" in ne olduğu konusunda literatürde şu ana kadar henüz bir tanıma rastlanmamıştır. Ancak gelinen bu süreçte kavramın ipuçlarına ulaşmak mümkün olmuştur. Bu bağlamda küreselleşme sürecinde haber, küreselleşmenin kendisinden doğrudan etkilenmiştir. Böylelikle haber kavramı üzerinde etkili olan değişim ve dönüşümler, "küresel haber" formatının belirlenmesinde yol gösterici olmuştur.

Alanyazında küreselleşmenin ekonomik, siyasal, kültürel, teknolojik vb. sonuçları ya da boyutları ile ilgili pek çok çalışma bulunmaktadır. Ancak küreselleşmenin neden olduğu olayların topluma sunulmuş şeklini televizyon haberlerine yansımaları özelinde ele alıp, inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu araştırmanın odaklandığı haberlerin kaynağı olan medya, küreselleşmeyi hem etkilemekte, hem de küreselleşmeden etkilenerek ciddi değişimler geçirmektedir. 1980'lerden sonraki

süreçte kitle iletişim araçlarına sahip olma, her türlü tekelleşme; buna bağlı olarak medya sahibi ile çalışan ilişkilerinde ciddi değişimler yaşanmaktadır. Özellikle televizyon, görece en yaygın kullanıma sahip olmanın ötesinde dünya ölçeğinde yayın yapabilme kapasitesine ulaşmıştır. Televizyonun erişim alanının genişliği ve en çok kullanılan haber aracı olması, kamuya neyin haber olarak seçilip sunulduğu ve nasıl sunulduğu sorularını önemli kılmaktadır. Bu bağlamda medya sahipliği de düşünüldüğünde televizyon haberlerini oluşturan ses ve görüntü öğeleri ile bunların nasıl kurguladığı ve sunulduğu izleyici üzerindeki etkisi bakımından önem arz etmektedir. Buradan hareketle bu araştırma, küreselleşme sonucunda ortaya çıkan olayların Türkiye'deki televizyon haberlerinin izleyiciye nasıl ve ne şekilde sunulduğunu, izleyicide nasıl ve bir etki bıraktığını ortaya koyma sorunuyla ilgilidir. Sözü edilen çerçevede, Türkiye'de küreselleşme ile ilgili haberlerin ne tür bir içeriğe sahip olduğuna, haber söyleminin nasıl oluşturulduğuna ve anlatılan haber öyküsünün nasıl kurgulandığına ilişkin sorulara yanıt aranmaktadır.

1.2. Amaç

Bu çalışmanın temel amacı, küreselleşmenin sonucunda ortaya çıkan olayların Türkiye'deki televizyon haberlerine nasıl yansıdığını belirlemektir. Bu amaca ulaşabilmek için aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- Küreselleşmeyle ilgili haberlerin televizyon kanallarının anahaber bültenlerinde yer alış biçimi küreselleşmenin hangi boyutuyla-alanıyla ilgilidir?
- Küreselleşmeyle ilgili haberlerde Türkiye'nin adının geçme durumu (olumlu-olumsuz-nötr) nedir ve haber içeriğinin Türkiye'ye etkisinden söz edilmekte midir?
- Küreselleşmeyle ilgili haberlerde kaynak kullanımı (kanalın kendisi ya da haber ajansları) ve teknoloji sunumu (canlı bağlantı türü ve anlatım türü) ne şekilde yer almaktadır?
- Küreselleşmeyle ilgili haberlerin genel özellikleri (niteliği, şekli, geçmişe dair yaptığı hatırlatma ya da bir sonraki habere yapılan gönderme durumu) nelerdir?

- Küreselleşmeyle ilgili haberlerde ön plana çıkartılan öğeler (aktör ve nesne) nelerdir ve haberlerde kullanılan isimlerin geçme sıklığı nedir?
- Küreselleşmeyle ilgili haberlerin yayın sırası nedir?
- Küreselleşmeyle ilgili haberlerin yayın süresi nedir?
- Küreselleşmeyle ilgili haberlerin haber değeri nedir?
- Küreselleşme ile ilgili haberlerin söyleminde anlam (ideolojinin yeniden üretimi) nasıl oluşturulmaktadır?
- Küreselleşme ile ilgili haberler verilirken nasıl bir anlatı şekli izlenmektedir?

1.3. Önem

Bu araştırmanın şu katkıları sağlaması öngörülmektedir:

- Küreselleşme olgusunun ortaya çıkardığı sorunların irdelenmesi bakımından araştırmaya dahil edilen televizyon kanallarının bu konuya verdikleri değerin ortaya çıkartılmasını sağlayacaktır.
- Küreselleşme ile birlikte haber kavramında yaşanan dönüşümler sonucunda “küresel haber formatı”nın literatüre dahil edilmesini ve daha geniş bir kuramsal çerçevede değerlendirilmesini sağlayacaktır.
- Televizyon kanallarının küreselleşme kavramı karşısındaki tutumlarının belirlenebilmesini sağlayacaktır.
- Televizyon izleyicilerinin anahaber bültenlerini eleştirel bir gözle izlemelerine katkı sunacaktır.

1.4. Varsayımlar

Bu çalışmada, aşağıdaki varsayımlar temel alınmıştır:

- Çalışma kapsamındaki televizyon kanallarının ana haber bültenlerinin üç ay süreyle incelenmesi, küreselleşme ile ilgili haberlerin televizyon ana haber bültenlerindeki yer alış biçimi konusunda bir yargıya varmak için yeterlidir.

- Küreselleşmenin televizyon haberlerindeki sunuluş biçimi, televizyon kuruluşlarının bu olgu karşısındaki tavır alışlarının bir göstergesidir.
- Küreselleşmeyle ilgili haberlerin söyleminde ideolojik yeniden üretim yapılmaktadır.
- Araştırmada uygulanan içerik, eleştirel söylem ve anlatı çözümlemesi yöntemleri, haberlerin araştırma kapsamındaki televizyon kanallarında yer alış biçimini ortaya koymada uygun yaklaşımlardır.

1.5. Sınırlılıklar

Araştırma sonuçlarının yorumu ve genellenebilirliği bağlamında, baştan kabul edilen sınırlılıklar şunlardır:

- Bu araştırma; NTV, Show TV ve TRT 2 televizyonlarının akşam anahaber bültenleri ile sınırlıdır.
- Araştırmada temel alınan çözümleme söz konusu kanalların, 1-30 Kasım 2006, 1-31 Ocak 2007 ve 1-31 Mart 2007 tarihleri arasındaki akşam anahaber bültenleri ile sınırlıdır.
- Araştırma, yukarıda anılan televizyon kanallarının hafta içinde yayınlanan anahaber bültenlerinde “küresel haber” olarak kabul edilen haberlerin içerik, söylem ve anlatı çözümleriyle sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Küreselleşme: Sadece ya da öncelikle ülkelerin ekonomik açıdan karşılıklı bağımlılıkları anlamına gelmemekte, zamanın ve mekânın dönüşümüyle ilgili bir olgu olup, politik ve ekonomik etkilerin birleşiminden doğan bir dizi karmaşık süreçlerden oluşmaktadır (Giddens, 1998).

Haber : Bir olay, bir olgu üzerinde edinilen bilgidir (TDK, 2009).

Televizyon haberi: Televizyon habercisi tarafından önemlilik ve/veya ilginçlik kuralına göre seçilerek doğru ve yansız olarak hazırlanıp, televizyon aracılığıyla izleyiciye ulaştırılan olay ve olgulara ilişkin bilgilerdir (Dilekçen, 2005).

Küresel haber: Küreselleşme olgusunun dünyanın giderek bir bütün olarak algılanmasındaki özünü içeren ve bu sürece ilişkin iletişim yöntem, araç ve kuruluşları kullanılarak zamanında verilen, toplumda çok sayıda kişi ya da topluluğu ilgilendiren ve etkileyen, kişilerin anlayabileceği ulus ötesi herhangi bir olay ya da kanaattir.

2. LİTERATÜR TARAMASI

Bu bölümde araştırmanın dayandığı kuramsal bağlama yer verilmiştir. Küreselleşme odağında anahaber bültenlerinde incelenen küresel haberlerle ilişkilendirilebilecek tartışmalar üzerinde durulmuştur.

2.1. Küreselleşme Kavramı ve Temel Yaklaşımlar

Küreselleşme kavramının birçok tanımı yapılmıştır. Bu tanım çeşitliliği birbiriyle ilişkili birkaç nedenle açıklanabilir. Bunların birincisi, bu olgunun çok boyutlu olmasıdır. Küreselleşme hem etkilediği kurumlar hem de bu kurumlar üzerinde yaptığı etkiler bakımından çok boyutlu bir olgudur. Bir diğeri küreselleşme konusunda çalışanların, olgunun hangi boyutunu ele almışlarsa, tanımlarında o boyutu öne çıkarmalarıdır. Olgunun aynı boyutuyla ilgili tanımların, farklı sözcüklerle yapılması da tanım sayısını artırmıştır. Ayrıca bu olguya olan tutum (olumlama ya da karşısında olma) da tanımları etkilemektedir. Ek olarak; kapsamlı-kapsayıcı tanım yapmak isteyenlerin, tanımlarına aldıkları boyutların değişik olması da bu çeşitliliğin bir başka nedeni olarak gösterilebilir. Sonuç olarak yapılan her tanım ne kadar kapsamlı olursa olsun, hep eksik kalmaktadır.

“İnsanların ve metaların dünyanın bir noktasından çok uzaktaki bir başka noktasına ulaşım süreci giderek azalmakta, mekânın oluşturduğu engeller aşılmakta ve dünya küçülmektedir” diyen Anderson (2000: 18) küreselleşmeyi, aynı ya da benzer süreçlerin, eşitsiz biçimde de olsa ulusüstü ölçeklerde kendisini göstermesi eğilimi olarak tanımlamaktadır. Robertson’a göre (1999) küreselleşme, hem dünyanın küçülmesini simgeleyen hem de bir bütün olarak dünya bilincinin güçlenmesine gönderme yapan bir kavramdır. Söz konusu kavramı Güvenç (1998: 14), üretim faktörleri ile mal ve hizmetlerin giderek artan hareketliliğinden kaynaklanan sınır ötesi karşılıklı ekonomik bütünleşme; Breitenfellner (1997: 533) da teknolojinin hızlı gelişmesi ve geniş bir alana yayılması ile uluslararası sermaye, mal ve hizmet akışının dünya çapında ülkeleri birbirine bağımlı hale getirmesi olarak tanımlamaktadır. Devlet

Planlama Teşkilatı (DPT) (2000: 3) ise; ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel alanlarda bazı ortak değerlerin yerel ve ulusal sınırları aşarak, dünya çapında yayılması olarak açıklamaktadır. Öte yandan küreselleşme, dünyanın bütünleşmiş tek pazar haline gelmesi (Şaylan, 1997) ya da kapitalist sermaye birikiminin yeni bir aşaması (Timur, 1996: 69) olarak da görülmektedir.

Örneklenen tanımlar, küreselleşmenin çok boyutluluğunu açıkça yansıtmaktadır. Tanımlarda dikkati çeken bir başka özellik; kimilerinde sürecin kendisi değil, sonuçlarının tanımlanmış olmasıdır. Bu çalışmanın sorunu bakımından küreselleşme, toplumların sosyo-ekonomik, siyasal ve toplumsal yaşamlarıyla ilgili karar ve uygulamalarda bilişim teknolojilerini yoğun olarak kullanan uluslararası ve ulus üstü kuruluşların birinci derecede belirleyici olduğu yeni bir dünya düzenidir. Bu düzenin tanımlanmasında birtakım yaklaşımlar bulunmaktadır. Bu görüşleri ayrıntılı olarak ele almak, konunun anlaşılabilirliğini kolaylaştırmak açısından önemli olacaktır.

Küreselleşme kavramının tanımlanmasında ve kavrama yaklaşımda birtakım bölünmeler olmuştur. Küreselleşmenin siyasal, kültürel ve ekonomik sonuçları yaygınlık kazandıkça küreselleşmeyi benimseyenler kadar ona karşı çıkanların sayısı da artmıştır. Küreselleşmenin anlamı ve etkileri konusundaki yaklaşımları “aşırı küreselleşmeciler”, “küreselleşme karşıtları” ve “dönüşümcüler” olmak üzere üç grupta toplamak mümkündür (Bozkurt, 2002; Held, McGrew, Goldblatt ve Perraton, 1999).

Radikaller diye de anılan aşırı küreselleşmeciler, küreselleşme kavramına olumlu yaklaşanlardır. Bu kesimler, endüstri uygarlığının bir ürünü olan ulus devletinin artık önemini kaybettiğini, buna karşılık yerel/bölgesel örgütlerin otoritesinin arttığını savunmaktadırlar. Aşırı küreselleşmeciler, artan küresel iletişim sayesinde değişik ülkelerdeki halkların ortak çıkarlarının daha çok farkına vardıklarını ve küresel bir uygarlığın doğuşu için ortak bir alt yapı oluştuğunu ileri sürmektedirler (Bozkurt, 2002).

Aşırı küreselleşmeciler, küreselleşmenin getirdiği birçok avantaj olduğunu, çağdaş yaşamın uzantısı olan unsurlar için gerekli olduğunu savunmaktadırlar. Bilimsel çalışmalar başta olmak üzere ekonomik anlamda küreselleşmeyi avantajlı gören bu

grupta yer alan küreselleşmeciler, küreselleşmenin insan yaşamına çok köklü, yeni, iyi, güzel şeyler getirdiğini söylemektedirler. Aşırı küreselleşmeciler küreselleşmeyi, yaşamı kökten değiştiren bir olgu olarak görmekte; siyasette görüşlerin serbestçe çatışmasını; malların, fikirlerin serbest dolaşımını istemektedirler. Aşırı küreselleşmeciler ayrıca günümüzde belirleyici gücün ekonomi olduğuna dikkat çekmekte ve bunun diğer alanlarda da belirleyici olmasını istemektedirler (Şimşek, 2005).

Aşırı küreselleşmeciler, tek dünya sınırları içinde ulus devleti yıkılabileceğini ifade etmektedirler. Bu görüşü savunanlar, belirleyici gücün ekonomi olmasını istemekte, Pazar ekonomisinin ön planda tutularak ulus devleti yerine konması gerektiğini düşünmektedirler ve bunun da teknoloji, politika ve ekonomik alt yapıyla destekleneceğine inanmaktadırlar. Aşırı küreselleşmeciler; bilim, ekonomi, teknolojiadaki gelişmelerden ve Yeni Dünya Düzeni (YDD)'nde karşılıklı bağımlılıktan söz etmektedirler ve kazanmak için güçlü olmak gerektiğini, kaybetmemek için gerekirse başka şirketlerle birleşebilme durumunu savunmaktadırlar. Bu görüşü destekleyenler ayrıca gücü yetmeyenin gücünü güçlü olanla birleştirmesi, ortaklık kurması gerektiğini düşünmektedirler. Liberal düşünürler, küreselleşmenin gerekli olduğu, kökten değişiklik yarattığı, pazar ekonomisinin devlet politikasından daha iyi olduğu kanaatinde dirler. Bu gruptaki düşünürler, liberal görüşü benimsemektedirler (Zengingönül, 2004).

Küreselleşme karşıtları, aşırı küreselleşmecilerin tam karşısında yer almakta ve "kuşkucular" olarak da anılmaktadırlar. Kuşkucular, küreselleşmenin bütünleşmeyi değil beraberinde uygarlıklar ve bölgeler arasında yeni çatışmalar getirdiğini, küreselleşmeyle birlikte yoksulluğun yaygınlaştığını, zengin ile fakir arasındaki uçurumun giderek arttığını ileri sürmektedirler. Küreselleşmeye karşı olumsuz tavır sergileyen kuşkucular, küreselleşmeyi sorgulamakta ve onun yeni bir şey olmadığını savunmaktadırlar (Şimşek, 2005).

Kuşkucular, küreselleşmeyi sorgulayarak emperyalizmin çağdaş bir görüntüsüyle karşı karşıya kalındığını vurgulayarak, devletlerin değil küresel şirketlerin egemen olduğu bir durumdan söz etmektedirler. Bu grupta yer alanlar, sermayenin mülkiyeti değil küresel

güce sahip bir sermaye olması gerektiğini vurgulamaktadırlar. Kuşkucular, tiranlıktan (despot, astığı astık, kestiği kestik olan) söz ederek çokuluslu şirketlerin tiranlığını ve birden çok ülkede faaliyet gösteren şirketlerin dünyayı elinde bulunduracağı görüşünü savunmaktadırlar. Çok uluslu şirketlerin çok ciddi egemenliği olduğunu, ulus devletlerin önemini kaybettiğini belirten kuşkucular, günümüzde hâlâ bölgesel çatışmalar, açlık, yoksulluk, tahrip edilmiş çevre olduğunu, insan ticaretinin eskiye oranla arttığını, insanların sürekli olarak bir çatışmanın içinde olmaya zorlandıklarından bahsetmektedirler. “Ulusal egemenlik sarsılmadan, ulusal sınırlar içinde egemenliği kabul etmek esastır” görüşünü benimseyen bu gruptaki düşünürler, Marksist (neo-marksist) ve milliyetçi görüşü benimseyen düşünürlerden oluşmaktadırlar (Bozkurt, 2002).

Dönüşümcüler ise küreselleşmeyi, “modern toplumları ve dünya düzenini yeniden şekillendiren hızlı, sosyal, siyasal ve ekonomik değişmelerin arkasındaki ana siyasal güç” olarak görmektedirler. Dönüşümcüler, ulus devlet konusunda ne aşırı küreselleşmeciler gibi “ulus devletin sonu geldi” fikrini paylaşmakta ne de küreselleşme karşıtlarının çizdiği karamsar tabloya katılmaktadırlar. Onlara göre, küreselleşme süreciyle birlikte ulusal hükümetler, otoritelerini ve güçlerini yeniden yapılandırmıştır (Bozkurt, 2002).

Dönüşümcü grupta yer alan düşünürler, daha çok küreselleşmenin yararçı yanına bakmaktadırlar. Küreselleşmenin olumlu ve olumsuz yanları olduğunu söyleyerek, olgunun kaçınılmaz hale geldiğinden söz etmektedirler. Bunun tersine çevrilmesinin mümkün olmadığını vurgulayan bu düşünürler, küreselleşmeden yararlanma yollarını benimsemektedirler. Küreselleşmenin birçok fırsat sağladığını, önemli olanın bu fırsatlardan yararlanmak olduğunu belirten dönüşümcüler; bilişim ve teknolojik anlamda ortaya çıkan yeniliklerden yararlanmanın doğru olduğunu düşünmektedirler (Zengingönül, 2004). İki uç nokta arasında, orta noktada olduklarını savunan dönüşümcüler, devletlerin gücünü katılımcı-yönetişim; yani birlikte yönetim açısından yeniden yapılandırmak, sürdürülebilir ekonomik politikalar geliştirmek, yönetişimi gerçekleştirmek, bugünün sorunlarını çözmek gerekir diye düşünmektedirler. Bu grupta yer alan düşünürler genelde sosyal demokratlardan oluşmaktadır (Şimşek, 2005).

Küreselleşme olgusunun ne olduğu ve bu olguya karşı geliştirilen yaklaşımlar, yukarıda kısaca betimlenerek açıklanmıştır. Böylesine karmaşık bir olgu karşısındaki tutumları, övgüye ya da yergiye dayalı yaklaşımlardan uzak bir anlayışla ele alıp incelemek gerekir. Dolayısıyla bu üç yaklaşımdan herhangi birisini benimseyip, ötekileri yok sayan bir yaklaşım yerine küreselleşmenin farklı boyutlarının genelde dünya ve insanlık, özelde Türk ulusu için ne tür etkileri olduğuna bakmak da faydalı olacaktır.

2.2. Küreselleşmenin Etkileri

1980’li yıllarla birlikte, yeni bir dünya düzeni kurulmaya başlamıştır. Bu düzen; ekonomisi, siyaseti, kültürü, teknolojisi ve iletişimiyle geçmişle kıyaslanamayacak özelliklere ve etkilere sahiptir. Bugün evrensel bir olgu olarak küreselleşme, tüm dünyada bireysel ve toplumsal yaşamı tüm boyutlarıyla etkiler duruma gelmiştir.

Kuşkusuz küresel sistemi oluşturan bileşenlerin yarattığı etkiler bir bütündür. Her bileşen, sistemin öteki bileşenlerinden destek alırken, aynı zamanda onlara destek de vermektedir. Küresel sistemin ekonomik ve siyasal boyutları, üst üste ve iç içe geçmiş gibidir. Özellikle siyasal etkilerin kaynağı olan yasal düzenlemeler ya da uluslararası ve ulus üstü kuruluşlar aynı zamanda sistemin ekonomik altyapısını oluşturmak ve devamlılığını sağlamak içindir. Bu nedenle öncelikli olarak küreselleşmenin ekonomik ve siyasal etkilerini ele almak daha doğru olacaktır.

2.2.1. Küreselleşmenin Ekonomik Etkileri

Küreselleşmenin ekonomik boyutu “serbest ticaret”, “yatırım”, “küresel ekonomi”, “mal ve hizmet akışı”, “uluslararası sermaye”, “ulusötesi firmalar”, “ortak çıkar”, “ekonomik bütünleşme”, “tek pazar”, “çok uluslu şirketler”, “özelleştirme”, “sınır ötesi ticaret” gibi kavramlar üzerine temellendirilmektedir. Bu bağlamda ekonomik küreselleşme, ulusal ekonomilerin dünya piyasaları ile eklemlenmesi ve bütün ekonomik karar süreçlerinin dünya kapitalizminin sermaye birikimine yönelik dinamikleri ile belirlenmesi şeklinde

tanımlanmaktadır (Yeldan, 2002: 13). Hirst ve Thompson (2003: 231), ekonomik küreselleşmenin temel öğelerini giderek artan şekilde ekonominin ve dünya piyasalarının bütünleşmesi, çokuluslu şirketlerin güç ve önem kazanması, buna karşılık ulusal ekonomilerin gerilemesi olarak sınıflamışlardır.

Ekonomik küreselleşmenin başlangıcı İkinci Dünya Savaşı'nın sonlarına doğru New England'taki Bretton Woods'ta toplanan bir ekonomi konferansına kadar uzanmaktadır. Konferansa katılanlar, uluslararası ticareti geliştirmenin yanı sıra uluslararası ekonomik faaliyetler konusunda da bağlayıcı kuralları belirlemişlerdir (Steger, 2006: 62).

Bretton Woods, aynı zamanda üç yeni uluslararası ekonomik örgütün oluşturulmasının da temellerini atmıştır. IMF, uluslararası ekonomik sistemin yönetimi için oluşturulmuştur. Daha sonra Dünya Bankası olarak bilinen Uluslararası Yeniden İnşa ve Gelişme Bankası, başlangıçta Avrupa'nın savaş sonrasındaki yeniden inşası için kredi sağlamak için tasarlanmıştır. Fakat 1950'lerde bankanın amacı, gelişmekte olan ülkelerdeki çeşitli sanayi projelerine fon sağlayacak şekilde genişletilmiştir. Son olarak 1947'de çok taraflı ticaret anlaşmalarını yapmak ve uygulamakla görevli küresel bir ticaret örgütü olarak GATT oluşturulmuştur. 1995'te GATT'ın yerine geçmek üzere DTÖ kurulmuştur (Steger, 2006: 63).

IMF ve Dünya Bankası gelişmiş ülkelere ihtiyaç duydukları kredileri verme karşılığında, kredi verdiği ülkelere "yapısal uyum programları" uygulamalarını talep ederler. Ancak Steger'e göre (2006: 80) programın koşulları, uygulamada yeni bir tür sömürgecilik anlamına gelmektedir. 1989-1991'de Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa'da komünizmin dağılmasıyla bu yeni ekonomik düzenin meşruiyeti artmıştır. Sözü edilen bu tarihten başlayarak ekonomik küreselleşmeyle ilişkili en önemli üç gelişme ticaret ve finansmanın uluslararasılaştırılması, ulusötesi şirketlerin artan gücü ile IMF, Dünya Bankası ve DTÖ gibi uluslararası ekonomik kuruluşların artan rolü olarak gözlenmiştir.

Küreselleşme kavramının ekonomik boyutu ele alınırken yukarıda adı geçen kuruluşların dışında yirmi birinci yüzyılın küresel ekonomik düzeninin önemli yapı

taşları olan dev Ulus Ötesi Şirketlerin (UÖŞ), güçlü uluslararası ekonomik kuruluşların ve büyük bölgesel ticaret sistemlerinin ortaya çıktığından söz edilebilir.

UÖŞ'ler, ilk ticari işletmelerin gelişmiş çağdaş biçimleridir. Çeşitli ülkelerde birimleri olan bu güçlü şirketlerin sayısı 1970'de 7 bin iken, 2000 yılında 50 bine yükselmiştir. General Motors, Walmart, Exxon-Mobil, Mitsubishi ve Siemens gibi işletmeler, en büyük 200 UÖŞ arasında yer almakta ve bu 200 şirket, dünya sanayi üretiminin yarısından fazlasını gerçekleştirmektedir. 1999'da önde gelen 200 UÖŞ'nin 142'si üç ülkede (ABD, Japonya ve Almanya) faaliyet göstermektedir (Steger, 2006: 74).

Ekonomik güçleri açısından ulus devletlerle yarışan bu şirketler, dünyadaki yatırım sermayesinin, teknolojinin ve uluslararası pazarların büyük bölümünü denetimleri altında bulundurmaktadır. UÖŞ'ler, küresel pazardaki üstün konumlarını sürdürmek için çoğu kez diğer şirketlerle birleşmektedir. Dünyanın en büyük İnternet sağlayıcısı AOL'nin eğlence devi Time-Warner'la 160 milyar dolarlık evliliği, Chrysler Motors'un Daimler-Benz tarafından 43 milyar dolara satın alınması ve Sprint Corporation ile MCI World Com arasındaki birleşme, buna örnek olarak gösterilebilir. Şirketlerin satış gelirlerinin ve ülkelerin Gayri Safi Yurtiçi Hasıllarının (GSYİH) incelenmesi, dünyanın en büyük 100 ekonomisinden 51'inin şirketler ve yalnızca 49'unun ülkeler olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bu nedenle bazı eleştirmenler, ekonomik küreselleşmeyi "şirketsel küreselleşme" ya da "yukarıdan aşağı küreselleşme" olarak da nitelendirmektedirler (Steger, 2006: 76).

UÖŞ'ler, üretim süreçlerinin farklı aşamalarını dünya üzerindeki farklı yerlere dağıtmakta, küresel üretimin değişen niteliğini yansıtmaktadır. Bu türden ulus ötesi üretim ağları Nike, General Motors ve Volkswagen gibi UÖŞ'lerin ürünlerin üretimini, dağıtımını ve pazarlamasını küresel ölçekte gerçekleştirmelerine imkân sağlamıştır. Örneğin Nike, mal üretiminin yüzde 100'ünü fason üretim olarak Çin, Güney Kore, Malezya, Tayvan ve Tayland'daki 75 bin işçiye yaptırmaktadır. Ulus ötesi üretim ağları, UÖŞ'lerin ulusal işçi sendikalarını ve diğer işçi örgütlerini atlamalarını kolaylaştırarak küresel kapitalizmin gücünü arttırmaktadır (Steger, 2006: 77).

Küresel düzeyde yapılan gözlemler, ekonomik küreselleşme ile birlikte işgücü esnekleşirken projeye ya da belirli bir göreve dayalı çalışma biçiminin yaygınlaştığını göstermektedir. İşin yapıldığı mekân, yeniden konutlara kaymıştır. İşsizlik artarken, yeteneğinin altında istihdam oranı yükselmiş, işini kaybetme riski çalışan için ciddi bir sorun olmuştur. Çalışanlar daha sık iş değiştirir, daha erken emekli olur ve geçici işlerde daha çok çalışır hale gelmiştir. Ek olarak farklı pozisyonlarda çalışanların reel ücretleri arasındaki uçurumun giderek açılması, yaygınlaşan şirket satışları ya da şirket evlilikleri ve güçlü ulusal bürokrasilerin gerileyişi kurumsal açıdan kararsız bir ortam yaratmıştır.

Bugünün ekonomisinde paranın dolaşım hızı artmış, geçmişten farklı olarak sıkı sıkıya bağlı olduğu üretim sektöründen kopan finans sektörü önem kazanmıştır. Finansal sistemin mevcut işleyişi içinde risk faktörünün etkisi yükselirken spekülasyon kazançları artmış, buna bağlı olarak ekonomiler ardi ardına ve kimi zaman da tüm dünyayı sarabilen krizlere girmektedir.

Küreselleşmenin ekonomik etkilerinin ciddi sonuçlar doğurduğu kolayca izlenebilmektedir. Bu bağlamda uluslararası ticaret, geçmiş döneme kıyasla çok daha karmaşık ve belirsiz kalıplara bürünmüştür. Sermayedeki hareketlilik mal, hizmet ve işgücünün akışkanlık kazanmasına yol açarken; küresel göçler artmış, üst ya da alt sınıftan gelen yeni işgücüne hizmet veren emlak sektörü büyümüştür. Bu sürece bağlı olarak ranta dayalı kazançların ekonomi içindeki oranının arttığı gözlenmektedir.

Ekonomik küreselleşmeyi olumlu şekilde ele alan görüşlere göre, küresel bir dünya iyi yönetilebildiği takdirde kaynakların tüm insanlığın yararına kullanılabilmesi söz konusudur. Öyle ekonomiler var ki örneğin herhangi birinde işgücü yoktur; ama sermaye vardır ya da bir ülkede doğal kaynak çoktur; ama teknoloji yoktur veya toprağı vardır; ama tarımsal araç gereci yoktur. Keyman (2000: 20), bu kaynaklar arasında uyumun sağlanması halinde ulusların ekonomik anlamda zenginliğinin artırılabilirliğini söylemiştir.

Türkiye'nin değişen ve dönüşen dünyanın dışında kalması beklenemez. Gerçekten küresel süreçlerin kazandırdığı akışkanlık içinde serbest piyasa ekonomisi bütün

dünyaya yayılırken, Türkiye’yi de etkilemiştir. 1980’lerden sonra dünyayı etkisi altına alan neo-liberal akımların da etkisi ile serbest piyasa düzeni etkin kılınarak, Türk ekonomisinin tümüyle serbest rekabete açılması hedeflenmiştir. Türkiye’de Cumhuriyet’ten 1980’lere kadar olan dönemde yönetime gelen hükümetlerce politik anlamda liberal düşünce savunulsa da devlet, ekonomik ve toplumsal yaşamın belirleyici gücü olarak görülmüştür. Genellikle sosyal devlet anlayışı ile korumacı ve denetleyici bir devlet yapısı söz konusu olmuştur. Ancak 1980’den sonra devletin öncülüğü ve korumacılığına dayalı toplumsal ve ekonomik politikalardan vazgeçilerek, uluslararası finans kurumları ile piyasa güçlerinin tercihleri doğrultusunda politikalar benimsenmiştir. Türk Parasını Koruma Kanunu kaldırılmış, madencilik ve yabancı sermayeyi özendiren yasalar çıkartılmıştır. Kamu kurumları şirketleştirilmiş ve daha sonraki süreçte de özellikle getirisi yüksek olabilecek hizmetlerin özelleştirilmesi süreci yaşanmıştır. IMF ve Dünya Bankası, bu süreçte önemli aktörler olmuşlardır (Kiper, 2006: 146).

Sökmen (2000: 105) ekonomik alandaki küreselleşmenin Türkiye’ye etkilerinin iki temel üzerinde şekillendiğini söylemektedir. Birincisi; Türkiye teknoloji, mal ve hizmet üretimi ile küreselleşme olgusuna ciddi katkısı olmayan bir ülkedir. İkincisi; 70 milyonluk nüfusu ile Türkiye, çekici pazar özellikleri olan bir ülkedir. Küreselleşmenin Türkiye’ye olan ekonomik etkileri Türkiye’de yaşanan böylesi bir gelişme sürecinin yol açtığı yaygın işsizlik, yüksek enflasyon, yetersiz sosyal güvenlik sistemi, aşırı gelir kutuplaşması, bölgelerarası eşitsizlik, gelişmiş yörelere yoğun göç ve kentsel rantın bu yörelerde sergilediği hızlı artış, bu rantı önemli bir refaha ulaştırma aracı yapan kesim ile bu gelişmelerden etkilenerek daha da yoksullaşan yoksul ve orta sınıf arasındaki uçurumu daha da derinleştirmiştir. Toplumun varlıklı ve yoksul kesimleri arasında 236 katlık bir gelir uçurumunun varlığı hesaplanmaktadır. 1994’te Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE)’nin yaptığı araştırmaya göre, nüfusun en alttaki yüzde 20’lik kesimin toplam gelirden aldığı pay yüzde 4,9 iken en üstteki yüzde 20’lik bölümün payı yüzde 54,9’dur. Türkiye’nin en varlıklı 650 bin kişininin gelirleri, 30 milyon kişininin gelirleri toplamından daha fazladır (Mengi ve Algan, 2003: 292). Gelir dağılımındaki bu eşitsizlik ekonomik küreselleşmenin bir sonucu olarak algılanabilir.

Bu bağlamda dünya ölçeğindeki ekonomi alanında görülen dengesizlikten Türkiye'nin de etkilendiğini söylemek mümkündür. Küreselleşmenin tüm dünyada açıkça görülen sonuçlarından (ve belki de en önemli sonuçlarından) birisi, ülkeler arasında olduğu gibi ülkelerin kendi içlerinde de ekonomik bakımdan dengesizliklerin artmasıdır. Bu da ekonomik bakımdan güçlü olan ülkelerin daha zayıf olan ülkelerin ekonomilerini yönlendirme durumlarını ortaya çıkartmıştır. Bu bağlamda küreselleşmenin ekonomik alanındaki etkileri değerlendirildiğinde, olgunun bu yanının tüm dünya ülkelerini yakından ilgilendirdiğini ve karşılıklı ilişkilerini de bu çerçevede geliştirdiklerini ifade etmek mümkündür.

2.2.2. Küreselleşmenin Siyasal Etkileri

Küreselleşmenin ekonomik etkileri kadar siyasal etkileri de dünya sahnesinde önemli bir yere sahip olmuştur. Bu bakımdan kavramın bu yönüne değinmek, konuya açıklık getirmek bakımından önemli olacaktır.

Kavramın uluslararası siyasal literatüre girdiği tarih 1970'li yılların başlarıdır. Bu yıllardan sonra “dünya sistemi”nin sadece devletlerden ve devletlerin kendi aralarındaki ilişkileri düzenlemek amacıyla oluşturdukları kurumlardan ibaret olmaması düşüncesi içinde devletleri, uluslararası kuruluşları ve şirketleri de içeren küresel bir yapıyı ortaya çıkartmıştır (Tutar, 2000: 22). Ekonomik küreselleşmenin sonucu olarak ortaya çıkan siyasal küreselleşme ile teknolojik gelişmelerin de etkisiyle devlet otoritesinin ve ulusal sınırların kaybolmaya başladığı bir dünya görüntüsünün ortaya çıktığını söylemek mümkündür.

Küreselleşmenin siyasal boyutuyla birlikte “yönetişim” (governance) ya da “iyi yönetişim” kavramını gündeme taşıdığı gözlenmektedir. “İyi yönetişim” kavramı, literatürde 1990'lı yıllardan bu yana geniş bir şekilde tartışılmaktadır. Ancak kavram konusunda herkesin üzerinde uzlaştığı standart bir tanım bulunmamaktadır. İyi yönetişim kavramı özellikle Birleşmiş Milletler (BM), Dünya Bankası, IMF ve OECD

gibi kuruluşlar tarafından yayınlanan raporlarda yaygın olarak kullanılmıştır (Şimşek, 2005).

Dünya Bankası iyi yönetişimi; açık ve öngörülebilir bir karar alma sürecinin, profesyonel bir bürokratik yönetimin, eylem ve işlemlerinden sorumlu bir hükümetin ve kamusal sürece aktif bir şekilde katılımında bulunan sivil toplum ve hukukun üstünlüğünün geçerli olduğu bir düzen olarak ifade etmektedir (<http://www.worldbank/wbi/governance>). OECD kavramı “bir ülkenin güç yetkilerini icra etmesi için kullandığı anayasal, yasal ve idari düzenlemeler” olarak kullanırken, BM Kalkınma Programı (UNDP) yönetişimin “bir toplumun, siyasal, ekonomik ve sosyal işlerini kamu, özel sektör ve gönüllü sektörlerle ilişkiler bağlamında yürütmek için kullandığı değerler, politikalar ve kurumların oluşturduğu bir sistem” olduğunu vurgulamaktadır (UNDP, 1997).

Küreselleşmenin siyaset ekseninde yönetişime ek olarak tartışmalara konu olan başka kavramlar da bulunmaktadır. Örneğin insan hakları ve kamu özgürlükleri konuları son yıllarda sıklıkla görüşülen gündem maddelerinin başında gelmektedir. Küreselleşme, insan haklarına saygıyı devletlerin iç sorunu olmaktan çıkararak “küresel toplum”un ilgi alanına sokmuştur. Küreselleşen yapıda, dünyanın herhangi bir noktasında yaşanan olaylar, alınan kararlar, girilen faaliyetler, dünyanın başka bir yerindeki bireyler ve toplumlar tarafından dikkatle incelenebilmektedir.

Aşırı küreselci cephede yer alan yorumcular, 1960’lardan günümüze kadar uzanan dönemin siyaset, yönetim ve yönetişimde radikal bir “sınırsızlaştırma” belirlendiğini ifade etmektedirler. Benzer düşüncelerin hatalı olduğunu savunan küreselleşme kuşkucuları, çağdaş toplumsal yaşamın siyasal kucaklayıcısı olarak ulus devletin hâlâ mevcut ve meşru olduğunu iddia etmekle kalmamakta, bu temelde yeni bölgesel blokların ortaya çıktığına işaret etmektedirler (Steger, 2006: 84).

Siyasal küreselleşme, birbirine ortak kurallar ve çıkarlarla bağlanmış ülke ötesi kurum ve birliklerin ortaya çıkışı olarak tanımlanabilir. Bölgesel düzeyde çok taraflı örgütlerde ve anlaşmalarda artış olduğu gözlenmektedir. Bölgesel birlik ve ajansların tüm dünyada

hızla ortaya çıkması bazı gözlemcileri bunların temel yönetim birimi olarak ulus devletlerin yerini alacağı şeklinde öngörülere yöneltmiştir. Bölgesel ekonomileri bütünleştirme girişimleri olarak başlayan bölgesel bloklar, kimi durumlarda ortak yönetim kurumlarına sahip gevşek siyasal federasyonlar haline dönüşmüştür. Örneğin Avrupa Birliği (AB), 1950’de Fransız Dışişleri Bakanı Robert Schuman’ın, Fransız ve Alman kömür ve demir üretimini düzenleyecek bir ulusötesi kurum yaratmayı hedefleyen mütevazı planıyla başlamıştır. 1991’de Sovyetler Birliği’nin çözülmesinden sonra da Doğu Avrupa’daki pek çok eski komünist ülke AB’ye girmek için başvuruda bulunmuştur. 2009 yılına gelindiğinde 27 üye ülke, ortak kamu politikaları üreten ve bağlayıcı güvenlik düzenlemeleri tasarlayan siyasal kurumlara sahip sıkı bir birlik oluşturmuştur.

Aşırı küreselciler, sınırların ortadan kalktığı bir dünyanın ortaya çıkacağı öngörüsünde bulunmaktadır. Siyasal gücün küresel toplumsal yapıların elinde olduğunu ve toprak bütünlüğüne dayalı devletler yerine, küresel ağlar aracılığıyla ifade edildiğini belirtmektedirler. Böylelikle siyasal küreselleşmede asıl belirleyici olanın artık sadece devletler arasındaki resmi ilişkiler olmadığı sivil toplum, uluslararası örgütler ve bölgesel birlikler ya da kuruluşların da birer oyuncu haline geldiği bir yapıdan söz etmek mümkündür.

Küreselleşme sürecinde sıklıkla dile getirilen kavramlardan bir diğeri sivil toplumdur. Küreselleşmenin siyasal boyutu ele alındığında binlerce gönüllü sivil toplum kuruluşundan oluşan, küresel sivil toplum kavramının önem kazandığı gözlenmektedir. Uluslararası Af Örgütü ve Greenpeace gibi uluslararası sivil toplum kuruluşları (STK’lar), ulus devletlerin ve devletlerarası örgütlerin verdiği siyasal ve ekonomik kararlara meydan okuyan milyonlarca sıradan vatandaşı temsil etmektedir (Steger, 2006: 96). Özellikle 1980’lerden sonra gönüllü kuruluşlarda, uluslararası örgütlenme anlamında bir artış görülmüştür. En az üç adet üye ülkesi olan uluslararası STK sayısı 1956-1998 döneminde 985’ten 23000’e çıkarak, 23 kat artmıştır. STK’ların 1909 yılındaki sayıları ise sadece 176 adet olarak belirtilmiştir (French, 2000: 164).

Küreselleşen dünyada sivil toplum kuruluşları, değişik ölçeklerde yaşama müdahil olan unsurlardan ancak bir tanesidir. Küreselleşme ile birlikte dünya düzeni, devletlerarası ilişkilere müdahale eden, ulusal ve uluslararası düzeyde sosyal ve politik kararlar alabilen, bunları uygulatabilen ve adına küresel aktör denilen güçler nedeniyle daha da karmaşık hale gelmektedir. İster ulusal ister uluslararası düzeyde olsun politika belirlemede, bu küresel aktörlerin de göz önünde bulundurulmasını gerektiren çok yönlü ve karşılıklı bir ilişkiler düzeni yaşanmaktadır. AB, BM, NATO ve OECD gibi örgütlerin sayısının çoğalması ulus devletlerin her yana yayılan karşılıklı toplumsal bağımlılık ağlarını yönetmede giderek zorlandıklarını göstermektedir.

Türkiye, uluslararası ve ulusüstü birçok antlaşmaya imza koyması ve çeşitli oluşumların üyesi olması gibi nedenlerle, küreselleşmenin siyasal etkilerinden en çok etkilenen ülkelerden birisi olmuştur. Bu çerçevede Türkiye, küreselleşen dünyanın öngördüğü siyasal uyumluluğu sağlayabilmek için gerekli yasal düzenlemeleri hızla gerçekleştirmektedir. Sözgelimi Türk Ceza Kanunu'nun insan haklarıyla bağdaşmayan maddeleri küresel aktörlerin denetimine açık olarak değiştirilmiştir. İdam cezası kaldırılmıştır. Yabancı sermaye girişinin önündeki engeller kaldırılarak, yabancıların Türkiye'de mülk edinmesine izin verilmiştir. Kiper'e göre (2006), 1980'li yılların ortasından başlayarak yeni dünya düzenine uyum için yeniden kurulmakta olan yasal alt yapı, küreselleşmenin öngördüğü şekilde ulus devletin bağımsız hareket alanını giderek daraltmıştır. 1980'lerden sonra IMF ve Dünya Bankası denetiminde Türkiye'de uygulamaya konulan ve yukarıda örneklenen "devletin yeniden yapılandırılması" ve "yapısal uyum programları", küreselleşmeye paralel girişimlerdir. Bu süreçte kamu, birçok hizmet alanından geri çekilmiş, Kamu İktisadi Teşekkülleri (KİT'ler) tek tek özelleştirilmiş, özel sektör ve daha çok da çokuluslu şirketlerin gücü giderek artmaya başlamıştır.

2.2.3. Küreselleşmenin Askeri Etkileri

Dünyanın bir yanında fakirliğin diğer yanında da zenginliğin sınır tanımaz bir biçimde artması açlık, sefalet ve gelir dağılımındaki eşitsizliğin giderek derinleşmesine yol açmaktadır. Söz konusu eşitsizlik uluslararası toplumun küçük çaplı iç çatışmalardan, bölgesel savaflara dek bir dizi uyuşmazlıkla karşı karşıya kalmasına neden olmaktadır. Dünya nüfusunun yüzde 85 gibi büyük bir çoğunluğu Güney’de yaşamasına rağmen, küreselleşmenin Güney’e etkileri çok az dile getirilmektedir. Neo-liberal olarak tanımlanan küreselleşme modeli politikalarını bazen militer bir düzen üzerinden gerçekleştirerek kendi devamını sağlamaya çalışmaktadır. Bu durum aynı zamanda silahlanmayı ve her an kullanımı olası kitle imha silahlarını da içinde barındırmaktadır (Amin, 2008).

Giddens’a göre (1998), ortak silahlanma ve savunma politikaları yoluyla birden fazla ülkenin (örneğin NATO) silahlı güçlerini birleştirmesi küreselleşmenin önemli bir boyutunu meydana getirmektedir. Belirli bir bölgede meydana gelen bir çatışma uluslararası askeri örgütleri kolayca harekete geçirebilmekte ve yerel çatışmalar bütün dünyayı ilgilendirebilen küresel bir sorun haline gelebilmektedir. Giddens, Birinci ve İkinci Dünya Savaşları’nın buna örnek oluşturduğunu belirtmektedir.

Küreselleşme sürecinin askeri boyutunda askeri göstergeler, savunma üretimi ve askeri güçler gibi konu başlıklarının ön plana çıktığını söylemek mümkündür. Her bir başlık da kendi içinde alt başlıklara ayrılmaktadır. Askeri göstergeler iki ya da çok taraflı güvenlik anlaşmaları, barışı koruma faaliyetleri ve yurtdışı temelli anlaşmaları içermektedir. Savunma üretimi denildiğinde ise askeri konulu yurtiçi üretim ve üretim anlaşmaları ile askeri ithâlât ve ihracat alanındaki çalışmaları kapsamaktadır. Silah endüstrisi teknik ve üretim bağlantıları, sahiplik, ruhsat üretimi, stratejik anlaşma-müttefiklik askeri birleşme, ithâlât ve ihracat yapılan bölgelerin ve ülkelerin kimler olduğunu belirlemeye yöneliktir. Askeri güçler denildiğinde de sayısal miktarlar (askeri personelin sayısı, savunma harcamaları, askeriye ve halka yönelik yapılan harcamalar), güç gösterimi (deniz gücü, uçak taşımacılığı, füze-mermi sistemleri ve savaş uçakları),

eğitim, iletişim, çeşitli kitle imha silahları, küresel veya bölgesel düzeylerde ilgi alanları gibi alt dallar akla gelmektedir ([http://www. globalenvision.org](http://www.globalenvision.org)).

Küreselleşme konusunda pek çok tartişma ve farklı yaklaşımlar olmasına karşın, küreselleşenin tüm ÷lke ve kültürleri etkisi altına alan üç görünür sonucu göze çarpmaktadır. Şimşek (2008), bunların 3 T başlığı altında ticaret, teknoloji ve terör olarak listelenebileceğini ifade etmektedir. Her ölçekte güvenlik ağıısından önem taşıyan terörizm, küreselleşme süreci ile birlikte farklı bir boyuta taşınmıştır. Daha önce yerel veya bölgesel ölçekte kalan terör, küreselleşme olgusu ile birlikte küresel bir hal almıştır. Ama ne yazık ki küreselleşmede olduğu gibi terörizm konusunda da üzerinde uzlaşılmış bir tanıma ulaşmak mümkün olamamaktadır. Genel olarak küreselleşmeye kişilere, topluluklara ve ÷lkelere yönelik zarar verici eylemler anlamında bir içerik yüklenmektedir. Diğer yandan küreselleşme, birçok tanımda yaptığı karıştırıcı etkiyi terörizm kavramı üzerinde de uygulamaktadır. Terörizmin değişim süreci ile ilgili olarak Şimşek (2008) ayrıca geçmişte terörizm geleneksel silahlarla uygulandığını, bugün daha çok patlayıcıların tercih edildiğini ve gelecekte ise siber terörizmin gündeme geleceğini, böylelikle de devletlerin, kuruluşların ve bireylerin daha güvensiz bir ortamda kalacaklarını vurgulamaktadır.

Soğuk Savaş döneminin siyasal coğrafyasının değişmesi ve küreselleşenin sağladığı kolaylıklar, organize suçların uluslararası düzeye taşınmasına ve ÷lke güvenliklerini tehdit etmesine neden olmaktadır. Organize suç örgütlerinin terör örgütleri ile ilişkileri artmakta, farklı maddi ve manevi temeller üzerinde kurulan bu örgütlerin, çıkarları doğrultusunda birbirleri ile iş birliğine gittikleri gör÷lmektedir. Yine bu dönemde “siber terörizm” olarak ifade edilen ve bilgi sistemleri ile bunların alt yapılarını hedef alan asimetrik harp yöntemleri, dünya üzerindeki çatışmalarda bir kuvvet çarpanı olarak kullanılmaya başlanmıştır (Turgut, 2003: 42).

Küreselleşenin yarattığı dinamik ortam içinde ulusal güvenliğe yönelik tehditler farklılaşmış, terorizm, ayrılıkçı hareketler, etnik ve dinî çatışmalar, kitle imha silâhlarının yayılması, uluslararası organize suçlar ve siber terorizm gibi “asimetrik

tehditler” yeni tehdit parametreleri olarak ortaya çıkmış ve güvenlik algulamalarını değiştirmiştir. Dolayısıyla küreselleşmenin askeri boyutunda dikkati çeken kırılmanın elli yıllık Soğuk Savaş dönemi sonunda, dünyanın yeni bir sürece girmesi ile yaşandığını söylemek mümkündür. Bu dönüşüme, güvenlik ve savunma boyutu yönüyle “Yeni Dünya Düzeni” veya “Çok Kutuplu Dünya Düzeni” gibi çeşitli tanımlamalar getirilmiştir. Sovyetlerin dağılması, dolaylı olarak küreselleşmenin askeri boyutunun ABD lehine değişmesini de sağlamıştır.

Talbot’a (1999) göre küresel sistem, 25 yılı geçkin bir süredir ABD ve Batı’nın askeri çıkarlarına paralel olarak güçlenmektedir. Gerçekte küresel sistemin, küresel güvenlikle doğrudan bir ilişkisi yoktur. Ancak askeri dengesizlikler son 25 yıldan bu yana küresel sistemin lehine çalışmaktadır. Sistemi yöneten ABD’nin aynı zamanda askeri yönden de dünyada rakipsiz olması ve 26 üyeli NATO’nun da katkısı ile küresel sistemin gereksinim duyduğu durumlarda askeri güce başvurmak kolaylaşmaktadır.

Bugünkü küresel sistemde, Soğuk Savaş döneminde olduğu gibi ideolojik, askeri ve ekonomik bir kutuplaşma yoktur. Bu durum, küresel sistemdeki devletlere daha geniş bir politik ve diplomatik manevra alanı vermektedir. Çin başarılı bir aktör olmanın yanında, Rusya’nın liderliğindeki Şangay İşbirliği Örgütü içinde de yer almakta ve Rus NATO’su olarak adlandırılan Common Security Treaty Organization (CSTO)’nu desteklemektedir. Küresel sisteme entegre edilmeye çalışılan Orta Asya ve Kafkasya ülkelerinin farklı güvenlik sistemlerini tercih ettikleri görülmektedir. Sistemdeki paylaşımın adil olması halinde, bu ülkelerin de güvenlik sistemlerini değiştirebilecekleri düşünülmektedir (<http://www.globalissues.org>).

Tarakçı’ya göre (2007) küresel sistem, modern sömürge düzeni olduğu için adil bir paylaşımın olması mümkün değildir. Bu nedenle sistemin bizzat ortaklarından (G-7) başlayacak çözümlenin, küresel güvenlik sistemlerini daha yüksek oranda etkilemesi beklenmelidir. Çözülen ve dağılma korkusu içindeki küresel sistem, daha fazla askeri güç kullanmaya yönelebileceği dikkate alındığında, sistemden çıkmak isteyen veya çıkan devletlerin oluşturacağı yeni bölgesel güç merkezlerinin oluşması muhtemeldir. Küresel ölçekteki askeri güç dengeleri yeniden kurulduğu takdirde sistemin genişlemesi

ve etkisi giderek azalacaktır. Askeri güç dengesizliği dolaylı olarak küresel sistemin acımasız, pervasız ve hukuksuz uygulamalarına yardımcı olmaktadır. Bu nedenle ABD, AB'nin bile bağımsız bir askeri güce kavuşmasını engellemektedir.

Dünyada askeri harcamalar 2008 yılında Irak Savaşı, Rusya'nın pazara geri dönüşü ve Çin'in de ortaya çıkmasıyla rekor düzeye ulaşmıştır. Stockholm Uluslararası Barış Araştırmaları Enstitüsü'nün (SIPRI) dünyada askeri harcamalar ve çatışmalarla ilgili yıllık raporunda, bu harcamaların 10 yılda yüzde 45 artarak 1.464 milyar dolara ulaştığı açıklanmıştır. 2008 yılına oranla yüzde 4'lük bir artış gösteren bu rakam, dünyadaki Gayri Safi Yurtiçi Hasıla'nın (GSYİH) yüzde 2.4'üne, kişi başına ise yılda 217 dolara karşılık gelmektedir. Rapora göre bir rekor da uluslararası barış operasyonunda yaşanmıştır. Buna göre operasyonlarda görevli personel sayısı ilk kez 187 bin 586 kişiye ulaşmıştır (SIPRI, 2009).

SIPRI'nin raporunda ayrıca ABD'nin açık ara ile ilk sırada bulunduğu, 2008 yılında askeri harcamaların yüzde 41'ini temsil ettiği ve bunun maliyetinin 607 milyar dolara ulaştığı belirtilmektedir. Son on yılda Rusya ile birlikte askeri bütçesini üçe katlayan Çin'in yüzde 6'lık bir oranla bu sıralamada ilk kez ikinci olduğu, bu ülkeleri yüzde 4,5'lik oranlarla Fransa ve İngiltere'nin takip ettiği, Rusya'nın ise beşinci sırada bulunduğu açıklanmaktadır. Raporda Çin'in bu yükselişinin ekonomik büyümesine koşut olduğu ve büyük bir güç olma isteğiyle de paralellik gösterdiğine dikkat çekilmektedir.

SIPRI'nin 2008 yılı raporu incelendiğinde, Güney Amerika'daki askeri harcamaların yüzde 50 oranında arttığı, son on yıldan bu yana sadece yüzde 11'lik oran ile Almanya ve yüzde 1.7 oran ile de Japonya'nın askeri harcamalarında bir azalma olduğu görülmektedir. Söz konusu raporda ayrıca en çok askeri harcamaları olan ülkeler şu şekilde sıralanmıştır: ABD 607 milyar dolar, Çin 84.9 milyar dolar, Fransa 65.74 milyar dolar, İngiltere 65.35 milyar dolar, Rusya 58.6 milyar dolar, Almanya 46.87 milyar dolar, Japonya 46.38 milyar dolar, İtalya 40.69 milyar dolar, Suudi Arabistan 38.2 milyar dolar ve Hindistan 30 milyar dolar (SIPRI 2009).

2008 yılında savunma harcamalarına bütçeden 9.9 milyar dolar harcayan Türkiye, Oratadoğu ülkeleri arasında savunma harcamaları bakımından dördüncü sırada yer almaktadır. İlk üç arasında ise İran, Suudi Arabistan ve İsrail bulunmaktadır. Ortadoğu'nun en büyük silahlı kuvvetlerinden birine sahip olan Türkiye Avrupa'da silahlı kuvvetler mevcudu bakımından ilk sırada, savunma harcamaları açısından ise beşinci sıradadır. Avrupa'da en çok savunma harcamasını İngiltere yaparken, bu ülkeyi Fransa, Almanya ve İtalya izlemektedir ([http:// www.cnnturk.com](http://www.cnnturk.com)).

Küreselleşmenin, gelişmiş ülkeler açısından dünya kaynaklarının yeniden paylaşılması anlamına gelmesi, bu süreçte askeri güce sahip olmanın ve etkin biçimde kullanmanın gereklerini ortaya çıkarmıştır. Bu nedenle önümüzdeki dönemde küreselleşmenin askeri bir boyutu olmaya devam edeceğinden kuşku edilmemelidir.

2.2.4. Küreselleşmenin Sosyo-Kültürel Etkileri

Ekonomik, siyasal ve askeri boyutları ele alınan söz konusu küreselleşme olgusunun, toplumları sosyo- kültürel açıdan da etkilediği alanlar ortaya çıkmıştır. Bu durumu daha net belirtebilmek için de olgunun sosyo-kültürel boyutunu incelemek yerinde olacaktır.

Dünya, ulaşım ve iletişim araçları sayesinde coğrafi mesafe, zaman ve mekân anlamında küçülmüş; insanlar, devletler ve kültürlerarası ilişkiler dünya ölçeğinde giderek yoğunlaşmıştır. McLuhan'ın dünyanın "küresel köy"e dönüştüğü söylemi çerçevesinde kıtalararası toplumlarla bile sosyal, ekonomik ve kültürel ilişki kurulabilir hale gelmiştir. Günümüzdeki iletişim teknolojilerindeki gelişmelere bağlı olarak, Batı kültürünün "küresel kültür" adıyla gelişmekte olan ülke kültürlerini, yoğun bir şekilde etkisi altına alması sağlanmaktadır (Tuna, 2003).

Küreselleşme sürecinde, kültürler değişime zorlanırken, birbiriyle karşıtlık oluşturacak şekilde önce yerel farklılıklar ortaya çıkarılıp eski kültürler parçalanarak yeni biçimlere sokulmakta daha sonra insanlar tek kültüre, küresel kültüre yönlendirilmektedir. Yerel farklılıkların ortaya çıkarılması, mikro milliyetçilik/etnik milliyetçilik akımlarının

giderek yaygınlaşmasında etkili olmaktadır. Bu bakımdan kültürel bağlamda küreselleşme, benzerliklerle birlikte farklılıkların, evrenselleşmeyle birlikte yerelleşmenin, modernleşmeyle birlikte gelenekselleşmenin eş zamanlı yaşandığı bir süreç başlatmıştır (Yetim, 2004: 135).

Toplum, kendisine değişik isim ve yöntemlerle ulaşan küresel kültürü, salt bir yalınlıkla kabul etmeyebilir ve bu sunulanlara değişik anlamlar yükleyebilir. Böyle olunca da değişik alt kültürlerde küresel kültürün yorumlanmasında farklılıklar görülmektedir. Örneğin insan hakları, kadın ve çocuk hakları ya da çalışma hakkı gibi temel ilkeler daha kolay kabul görürken, Mc Donald's hızlı yemek alışkanlığının benimsenmesi bir ürünün her talep edildiğinde aynı kalite ve standartta sunulması ya da tuvaletleri temiz olduğu için tercih edilebilmektedir. Diğer taraftan yerel kültür, kendi yemek kültürünü de benzer yöntemler ile "fast food" zinciri haline getirip, küreselleşme çabasına girebilmektedir. İtalyan pizzasını, Türk dönerini, lahmacununu ve simidini bu çerçevede değerlendirmek mümkündür.

Küreselleşme uluslararası medyanın desteğini de alarak İngilizce ile birbirine bağlanan hem elit hem popüler hem bilimsel hem de sanatsal kozmopolit kültürlerin oluşmasını mümkün kılmıştır. Böylelikle üyeleri üzerinde baskın olmak isteyen ulusal kültürler de zaman içinde yok olmaya başlamıştır (Hirst ve Thompson, 1998: 214).

Küreselleşmenin kültürel boyutundaki etkilerini günümüzde birçok alanda açıkça görmek mümkündür. Filmler, televizyon, radyo, müzik, dergiler, tişörtler, oyunlar ve eğlence parkları küresel görüntülerle küresel düşleri yayan araçlardır. Rock yıldızları ile büyük bütçeli Hollywood filmleri, gerçek anlamda küresel ürünlerdir. Dünyanın her tarafında da insanlar aynı ticari amaçlı şarkı ve öyküleri dinleyip, izlemek için aynı elektronik aygıtları kullanmaktadırlar.

Toplumsal ilişkilerin zayıflayıp, bireylerin yalnızlaştırıldığı modern yaşamda televizyon izleme ya da İnternette gezinme bağımlılığı artmıştır. Televizyon ve İnternet, tek tip kültürün yaygınlaşmasında rol oynayan güç olmuştur. Radyo dinlemek yerine televizyon seyretmek, sinemada film izlemek yerine VCD ya da DVD'ye kopyalanmış

versiyonları evde izlemek, aile-dost ortamında yüz yüze sohbet etmek yerine elektronik posta ile haberleşmek, bu çağın alışkanlıkları haline gelmiştir. Bu tür bir yaşam tarzı ise insanları kapalı mekânlar içinde yalnız kalmaya mahkûm etmektedir.

Küreselleşmenin kültür ayağında en çok dikkat çeken nokta, “dünya vatandaşlığı” türünden kavramlar üzerinde yükseltelen küresel kültür tartışmalarıdır. Bütün bunlar, küresel iletişimin ortak bir elektronik kültür ile beslenen insanları bütünleştireceği, daha büyük ekonomik ticaret gruplarına katılarak, ulusal egemenliğinin birazından vazgeçmek istediği varsayılan bir dünya gerçekleştirmektedir.

Küreselleşmenin sosyo-kültürel boyutunda dikkat çeken bir konu da “göç” olgusudur. Özellikle yoksul bölgelerden, gelişmiş bölgelere yönelik göç yoğunlaşma sonucunu doğurmuştur. Şimşek (2004), bu olgunun geçirdiği süreci şu şekilde özetlemektedir: İnsanlar öncelikle kendi yaşadıkları bölgelerin içinde çözüm aramışlardır. Sonra daha gelişmiş bölgelere ve ülkelere işçi göçü olmuştur. İlk göç, sanıldığı gibi kalifiye olmayan işçi göçü değil, nitelikli beyin göçü (teknik insan göçü) şeklinde olmuştur. Uluslararası sınırların da önemini yitirmeye başlamasıyla her etnik gruptan insana her ülkede rastlamak mümkün olmuştur. Dünya işgücü pazarı haline gelmiş; ancak küresel göçe katılan insanlar, gittikleri ülkede zengin olamamışlardır.

Coşkun’a (2009) göre göç olgusu, göç veren ve göç alan ülkelerde önemli sorunların varlığına işaret etmektedir. İnsanlar kendilerini güvende hissetmedikleri ve ekonomik bir gelecek görmedikleri için ülkelerini bırakıp gitmektedirler. Bu durum, göç veren ülke sisteminin bir kriz içinde olduğunun somut bir göstergesidir. Göç alan ülkeler açısından ise temel sorun, göçmenlerin içinde buldukları kötü koşullar ve her türlü çabaya rağmen sisteme tam bir uyum sağlayamamalarıdır. Başlangıçta gelişmiş toplumların düşük ücretli işçi ihtiyacını karşılayan göçmenler, zamanla artmaya ve kendi kültürlerini koruyarak yaşamaya başlamışlardır. Bu durum göç alan ülkelerin etnik yapısını ve ulusal dokularını değiştirmeye başlayarak, nüfusun türdeşliğini ortadan kaldırmıştır.

Küreselleşme, dünya üzerindeki insanları birbirine mi benzetmektedir yoksa daha da farklılaştırmakta mıdır? Kültürel küreselleşme konusuna ilişkin tartışmalarda en sık karşılaşılan soru budur. Kötümser küreselci olarak adlandırılan bir grup yorumcu, birinci görüşü savunmaktadır. Yorumlarına kanıt olarak da Amazon yerlilerinin Nike marka spor ayakkabı giymelerini ve Güney Sahra sakinlerinin Texaco beyzbol şapkaları satın almalarını göstermektedirler. Tüketim mallarının yayılmasını dünyanın Amerikanlaşması olarak gören bu kültürel türdeşlik tezi savunucuları, Batı normlarının ve yaşam tarzlarının daha savunmasız kültürleri bastırıldığını ileri sürmektedirler (Steger, 2006: 101).

İyimser küreselciler, kültürel küreselleşmenin benzerlikleri arttırdığı konusunda kötümserlerle aynı görüştedirler; fakat onlar bu sonucu iyi bir şey olarak görmektedirler. Dünyanın Amerikanlaşması, demokrasinin ve serbest piyasanın yayılmasıyla bir tutularak, Amerikan değerlerinin ve yaşam tarzlarının yaygınlaşması iyimserler tarafından kesin bir memnuniyetle karşılanmaktadır (Steger, 2006: 105).

Küreselleşme karşıtlarına göre de küreselleşme, ulusal kültürleri erozyona uğratmaktadır. Zaten ulusala karşı olan küreselleşme, ulusal kültürleri ortadan kaldırmak için uğraşmaktadır. Kültürel küreselleşme ile popüler kültür ürünlerinin tüketilmesi amaçlanmaktadır. “Öteki” kavramı üzerinde durulmakta ve herkesin herkes için öteki olduğu durumdan söz edilmektedir. Böylece parçalanma yaşanmaktadır. Birçok öteki olursa, merkezi-ulusal olan olmayacaktır. Küreselleşme de bunu sağlamaya çalışmaktadır. Popüler kültür ve ürünleri başat olmuştur. Bu kültür sayesinde yalnızca tüket, sorgulama görüşü yaygınlaşmıştır. Kültürün küreselleşmesi ile birlikte geri kalmış ülkelerdeki özgün kültürel zenginlik yok edilmektedir (Şimşek, 2005).

Kültürel sınırların ötesindeki çağdaş yaşam ve eylem deneyimleri, hem geleneksel düşüncelerin yok olması hem de yeni simgesel ifade biçimlerinin ortaya çıkması anlamına gelmektedir. Yeniden biçimlendirilen aidiyet duygusu, yurtsuzluk duygusuyla sorunlu bir biçimde bir arada var olmaktadır. Kültürel küreselleşme ile birlikte, modernitenin eski yapılarının yerini, giderek daha istikrarsız bir kimlik ve bilgi duygusundan söz edilen yeni bir durum almaktadır.

Küreselleşme, diğer eksenlerde olduğu gibi küresel değişim ve dönüşümde de Türkiye'yi çok yönlü olarak etkilemektedir. Kültürel küreselleşme söz konusu olduğunda Türkiye'de son yıllarda bu alanda önemli değişimler gözlenmektedir. Bu değişimler, birbiriyle bağlantılı iki eğilime yol açmıştır. Kimlik tanımlarına, yaşam tarzı tercihlerine ve tüketim kalıplarına yansıyan bu eğilimlerden biri değerlerin postmodernleşmesi¹ ve öbürü de yerelin küreselleşmesi olmuştur (Berger ve Huntington, 2003: 325).

Berger ve Huntington'a (2003) göre kültürel küreselleşme, küreselle yerel arasında çatışma yaratan değil, ikisinin bir arada var olmasını sağlayan bir süreç olarak görülmektedir. Burada üç nokta dikkat çekmektedir. Birincisi; siyasal tercihleri, ekonomik konumları ve refah düzeyleri birbirinden farklı olan kimlikler, tüketim kalıplarında kendini göstermektedir. Bu kimliklerin gazete, dergi ve televizyon kanalı tercihleri arasında gözle görülür farklar bulunmasına karşın, tüketim konusuna gelindiğinde bu farklılıklar ortadan kalkmaktadır. İkincisi; kültürel küreselleşme geleneğin yeniden canlanmasına ve kültürel bir hareket olarak yükselmesine elverişli bir platform yaratmaktadır. Üçüncüsü; kültürel küreselleşmenin yerel sanat biçimleri, kültür objeleri ve sembollerinin canlandırılmasında olumlu bir unsur olarak görülmektedir. Böylece kültürel yaşamı daha çoğulcu, demokratik ve çok kültürlü bir hale getirmektedir (Berger ve Huntington, 2003: 326).

Küresel tüketim kültürünün yaygınlaşma sürecinde Türk insanı da gerek yeni beslenme, gerekse yeni giyim alışkanlıkları edinmiştir. Türkiye'de popüler kültürün de etkisi ile özellikle fast-food yeme tarzının hızla yaygınlaştığı gözlenmiştir. Genç kuşağa Türk firmalarının ürettiği, markası tanınmayan bir kot pantolonunu ya da tişörtünü, kumaşı küresel markalı ürünle aynı, hatta daha iyi de olsa satmak oldukça güçleşmiştir. Genç kuşak Adidas, Benetton'dan giyinmenin, McDonald's lokantalarından hamburger yemenin kendisine imaj kazandıracığına inanmaktadır (Mahiroğulları, 2008).

¹ **Postmodernizm:** Moda bir kavramdır. Anlamca belirsizlik taşıyan ve çoğu zaman da yanlış anlamlandırılmakta olan kavram, toplumda kişilerarası ilişkilerden sanata ve mimariye kadar kaotik, karmaşık, yersizlik gibi durumları nitelemektedir. (James Lull. Medya, İletişim, Kültür. Çeviren: Nazife Güngör, Ankara: Vadi Yayınları, 2001, s. 245).

Küreselleşmenin kültürel boyutunun bir etkisi de kullanılan dil üzerinde görülmektedir. Mahiroğulları (2008) bu duruma en iyi örneğin Türkiye’de faaliyet gösteren iş yerlerine ait tabelalar olduğunu söylemektedir. Özellikle son yirmi yıldır İngilizce kökenli sözcüklerin bu tabelalarda kullanıldığı görülmektedir. Buna göre “Hotel The Marmara”, “Dallas Kırահathanesi”, “Star Copy Center”, “Baby Land” vb. gibi içerisinde yarı İngilizce yarı Türkçe ifadelerin kullanıldığı levhaları sıklıkla görmek mümkündür. Benzer şekilde “otel” yerine “hotel”, “teşhir salonu” yerine “show room”, “merkez” yerine “center”, “yıldız” yerine “star” vb. gibi kullanımlarının yaygınlığı da dikkat çekmektedir.

Küresel kültür nedeniyle Türk insanının sözgelimi evlilik adetlerinde köklü değişiklikler meydana gelmiştir. Örneğin düğünlerde “halay çekme” yerine dans etme âdeti ikame edilirken, kullanılan müzik aletleri de değişmiştir. Bateri, gitar ve org; davul, zurna ve bağlamanın yerini almış; memleket havaları, küresel kültürün “rock” müziğinin gerisinde kalmıştır. Böylece küreselleşme ile birlikte kültürel anlamda meydana gelen değişim ve dönüşümler tüm dünyayı olduğu gibi Türkiye’yi de etkilemiştir.

2.2.5. Küreselleşmenin Çevre İle İlgili Etkileri

Sanayi Devrimi ile birlikte teknolojik buluşların çeşitlenip hız kazanması, insanoğlunun doğayla giriştiği savaşta üstünlüğü ele geçirmesi sonucunu doğurmuştur. Ne var ki küreselleşmeyle birlikte dev boyutlara ulaşan üretim ve tüketim çılgınlığı, tüm dünyada geri dönülemez yıkımlara neden olmaktadır. Küreselleşme bir yanda çevre sorunlarına neden olurken, öte yanda bu sorunlara karşı olan duruşun da küresel boyut kazanması sonucunu doğurmuştur.

Çevre sorunlarının BM tarafından 5-6 Haziran 1972 tarihinde Stockholm’de kapsamlı bir şekilde masaya yatırıldığı bilinmektedir. “Çevre ve İnsan Konferansı” olarak bilinen bu toplantıda, temiz ve sağlıklı bir çevrede yaşamının temel bir insan hakkı olduğu karara bağlanmış, konferansın toplandığı tarih “Dünya Çevre Günü” olarak ilan edilmiştir (TMMOB Çevre Mühendisleri Odası, 2005).

Küreselleşme eğiliminin çevre boyutunu en iyi yansıttığına dikkat çekilen iki önemli rapor Brundtland Raporu ve Nyerere Raporu'dur (Kaplan, 1999: 26). Brundtland Raporu'nun en önemli söylemi "sürdürülebilir kalkınma" anlayışıdır. Günümüze kadar birbirinden bağımsız ele alınmış çevre kirliliği, silahlanma, dünya nüfusunun hızla artması, çölleşme, sağlıksız kentleşme gibi sorunların küresel etkileri, insanlığın ortak yaşama temellerini tehdit etmektedir ve sorun ne yalnız Kuzey'in ne de Güney'indir. Ortak tehdidin bu mekânsal boyutunun yanında geleceği ilgilendirmesi bakımından zaman boyutu da vurgulanmıştır.

Nyerere Raporu ise bir anlamda Güney'in olaylara bakışını yansıtan bir inceleme niteliği taşımıştır. Brundtland Raporu'nun tersine küresel çevre sorunlarını Güney ülkeleri bağlamında ele almış, çözüm önerilerini ise Kuzey-Güney değil, Güney-Güney yönünde getirmiştir. Brundtland Raporu "Ortak Geleceğimiz" konusunu işlerken, Nyerere Raporu ise "Dünyanın Bölünmüşlüğü"nü söylem olarak kullanmıştır (Kaplan, 1999: 27).

1992 Rio de Janeiro "BM Çevre ve Kalkınma Konferansı" ve ardından 2002 Johannesburg "BM Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı" ise bir anlamda "çevre mi, ekonomi mi?" tartışmalarının gölgesinde toplanmıştır. Dünya çevre konferansları, çevre sorunlarına gerçekçi çözüm getirmekten uzak görünmektedir (TMMOB Çevre Mühendisleri Odası, 2005: 1).

İpdeş'e göre (2005: 3) çevrenin giderek önem kazanmasının başındaki temel etken olarak dünyanın karşı karşıya olduğu ekolojik kriz ve bu krizin ortaya çıkardığı ekonomik ve siyasal sonuçlar gelmektedir. Karşı karşıya kalınan çevre sorunlarının bir bölümü dünya çapında etkili olurken, bir bölümü geniş bölgeleri etkileyen ve uluslararası düzeyde önem kazanan sorunlardır. Dünya çapında etkili olan çevre sorunları arasında iklim değişiklikleri, ozon tabakasının incilmesi, tropik ormanların tahribi, hızlı nüfus artışı ve buna bağlı olarak ortaya çıkan kaynak yetersizliği, biyolojik çeşitliliğin yok olması gibi sorunları saymak mümkündür. Geniş bölgeleri etkileyen sorunlar arasında ise asit yağmurları, çölleşme, toksik atıklar, denizlerin kirlenmesi gibi sorunlar yer almaktadır. Diğer taraftan çevre sorunları sınır tanımamaktadır. Sınırötesi çevre sorunları iki veya daha çok devlete ait çevre sorunlarının iç içe geçerek zararlı

olarak tanımlanan emisyonların hava, su ve toprak gibi çevre araçları ile bir devlet sınırlarından diğerine veya diğerlerine taşınmasıdır.

Küreselleşme sonucu ortaya çıkan gelişmeler, ortak bazı küresel ve bölgesel çevre sorunlarını da beraberinde getirmiş ve bunların farkına varılması sonucunu doğurmuştur. Böylece temel olarak çevreyi temel alan yeni bir küreselleşme eğilimi doğmuştur. Bu bağlamda çevre sorunlarının tüm insanları tehdit etmesi nedeniyle uzlaşma ve dayanışma getireceğini savunanların sayısı artmıştır. Ekolojik sorunlardaki uluslararası işbirliğinin daha yapıcı ve kalıcı bir mecraaya girdiği gözlenmektedir. Örneğin Akdeniz'in korunmasına ilişkin görüşmelerde Güney Avrupa, Kuzey Afrika ve Doğu Akdeniz ülkeleri aralarındaki siyasal çekişme ve anlaşmazlıklara karşın, Akdeniz'i korumak için bir araya gelmeyi ve anlaşmayı başarmışlardır (İpteş, 2005: 3).

Küreselleşme olgusu, çevresel anlamda dünya ölçeğinde yukarıda anlatıldığı gibi birtakım sonuçlara yol açarken, kaçınılmaz biçimde Türkiye'yi de etkilemiştir. Bunu altyapı ve planlama yetersizlikleri ile birleştirip, şu şekilde sıralamak mümkündür: Türkiye'nin nüfusunun yüzde 76'sının yaşadığı 3000'den fazla belediyenin sadece 43'ü; yani binde 15'i bir atık su arıtma tesisine sahiptir. Bir yılda kentlerde oluşan evsel atık sularının ancak yüzde 20'si bu arıtma tesislerinde arıtılabilmektedir. Atık su oluşumunda yüzde 55 paya sahip endüstriyel nitelikteki atık suların ancak yüzde 9'u arıtılmaktadır. Toplam 36 organize sanayi bölgesinden ancak 5'inde; yani yüzde 14'ünde endüstriyel atık su arıtma tesisi mevcuttur. Bir yılda 25 milyon ton katı atık oluşmakta ve yalnızca yüzde 5,9'u yönetmeliklere uygun bertaraf edilmektedir. Türkiye'de her yıl ortalama 5,5 milyon ton tehlikeli atık oluşmakta ve bunların ancak yüzde 1'lik bölümü bertaraf edilmektedir (TMMOB, Çevre Mühendisleri Odası, 2002: 40).

Türkiye'de Dünya Bankası, DTÖ ve IMF ile şekillenen ekonomik yönelimler, devletin yeniden "inşa" süreci ve özelleştirme üzerinde durduğunu söyleyen kesimler bulunmaktadır (TMMOB, Çevre Mühendisleri Odası, 2002). Bu görüşe sahip olanlar doğal ve kültürel çevrenin, ormanların, tarım alanlarının ve kıyıların yağmalanarak, toplumsal bir akıl yitimine neden olduğuna inanmaktadırlar. Çevre sorunlarına ilişkin

politika eksikliği ve yasal karmaşa, denetim ve yaptırım eksikliği gibi sorunlar doğal olay olan depremlerin katliama, yağışların sel felaketlerine, yanlış yerleşim politikalarının rant kavgalarına, çöp dağlarının bombalara dönüşmesine neden olmaktadır. Çevre alanında doğal varlıkların korunması ve gelecek kuşaklara taşınması, bir insanlık sorunu olarak karşımızda durmaktadır.

2.2.6. Küreselleşmenin Teknolojik Etkileri

Küreselleşme olgusu ile birlikte hız, mekân ve zaman kavramları bilinen anlamlarının dışına taşmıştır. Bunun ana nedeni de olgunun teknolojik anlamda sınır tanımadan ilerlemesinden kaynaklanmaktadır. Bu bakımdan teknolojide yaşanan gelişmeleri, küreselleşme olgusunun etkilerinden bağımsız düşünmek doğru değildir.

Küreselleşme, her alanı etkilediği gibi teknolojik alanı da etkilemektedir. Coğrafi ve toplumsal sınırları ortadan kaldıran, insanları, fikirleri ve malları, mekân ve zaman içinde hızlı ve güvenli taşıyan ulaşım teknolojileri, bilgisayar, uydu yayıncılığı ve diğer keşifler uluslararası toplulukları daha önceki deneyimlerde olmadığı kadar hızla birbirine bağlamaktadır (Rosenau, 1990: 17).

Archibugi ve Michie'ye (1997) göre teknolojinin küreselleşmesi ulusal teknoloji yeteneğinin uluslararası hale gelmesi, teknoloji ile ilgili uluslararası anlaşmaların yapılması ve yeniliklerin küreselleşmesi ile mümkün olmuştur. Kitle iletişim araçları bu süreçte önemli roller üstlenmektedir. Kitle iletişim araçları küreselleşmeden sahiplik ve mülkiyet ilişkileri açısından etkilenirken, aynı zamanda küreselleşme ideolojisini halka yaymanın aracı olarak da kullanılmaktadırlar. Küreselleşme ve kitle iletişim araçları arasındaki bu karşılıklı ilişkinin birçok boyutu bulunmaktadır.

İletişim teknolojilerinin gelişmesinde üç faktörün etkisinin önemli olduğunu söylemek mümkündür. Bunlardan ilki bilgi aktarılmasında kapasitenin gelişmesini sağlayan fiber optik kablo sistemidir. İkincisi uzun-mesafe iletişimini olanaklı hale getiren uydu sistemidir. Üçüncüsü ise bilgi işleme, saklama ve dağıtmada bilgisayarların sayısal

yapısının kullanılabilir olmasıdır. Bilginin sayısallaşması ve mikro işlemciler gibi elektronik teknolojiler ile birleşmesi, farklı iletişim ortamlarında üretilen bilginin birleştirilmesi olanağını yaratmıştır (Timisi, 2003: 114).

Teknolojideki gelişmenin ekonomik, toplumsal ve kültürel etkileri yeni bir dünya düzeninin altyapısını oluşturması anlamında farklı ideolojik açıklamalar içinde tarif edilmektedir. Bunlardan ilki teknolojik devrimi, bilgi devrimi olarak tanımlayan ve yeni bir toplumsal dönemin başladığını ileri süren bilgi toplumu yaklaşımıdır. Bilgi toplumu kavramı, liberal Batı düşüncesinin ilerlemeci geleneği ile uyumlu bir bütünlük ortaya koymaktadır. Aydınlanmanın ilerlemeye ve rasyonaliteye duyduğu inancı devam ettiren bir anlayış çizmektedir (Timisi, 2003: 87).

Küreselleşme ile birlikte bilim ve teknolojiye güçlü olan ülkelerin, diğer ülkeleri ekonomik, sosyal ve kültürel olarak etkilemesi hızlanmıştır. Üretim sistemleri ve iş sürecindeki dönüşümün kaynağını oluşturan teknolojiler, küresel ölçekte yaygınlık kazanmış ve egemen hale gelmeye başlamıştır (DPT, 2000: 97). Dahası teknolojik gelişmeler dünyayı kültürler, bölgeler, örgütlenme anlayışları ve teknolojik biçimler arasındaki farklılıkların büyük ölçüde aşılma aşamaya getirmiştir.

Teknolojinin küreselleşmesi ile birlikte endüstri alanlarında yeni yapılanmalar ve farklı iş alanları ortaya çıkmış, işgücünde artış, ekonomide büyüme sağlanmış, yeni pazarlar oluşmuştur. Toplumsal alanda özellikle hükümet, sağlık ve eğitim kurumlarında teknolojiden faydalanma esas alınmıştır (<http://www.globalization101.org>).

Teknolojinin küreselleşmesi sonucunda teknolojik gelişmişlik anlamında “sayısal bölünme” kavramı ortaya çıkmıştır. Küreselleşme, teknolojiye sahip olanla olmayan arasındaki farkı artırmıştır. Afrika’da nüfusun yüzde 2’sinin telefon bağlantısı bulunurken, ortalama bir ABD ailesinde 2 telefon olduğu tespit edilmiştir. 2002’de dünyada varolan 1,1 milyar cep telefonu rakam olarak sabit telefon sayısına eşittir. ABD’de bir bilgisayarı iki kişi paylaşmaktadır, Nijerya’da ise bir bilgisayarı 143 kişi kullanmaktadır (Şimşek, 2005).

Dünyada yaşayan 6,1 milyar insanın sadece 1 milyarı İnternet kullanmaktadır. İnternete erişim konusunda dünyadaki eşitsiz durum aşağıdaki tabloda açıkça görülmektedir (<http://www.globalization101.org>).

Çizelge 1: Dünyada İnternet Kullanımı ve Nüfus Dağılımı

Dünya Bölgeleri	Dünya Nüfus (2007)	Dünya Nüfusunun Yüzde Dağılımı	İnternet Kullanımı Son Veriler	Nüfusun Yüzde Dağılımı	Dünya Kullanımının Yüzde Dağılımı	2000-2007 Arası Kullanımdaki Büyüme
Afrika	933.449	14,20	43.996	4,70	3,50	874,60
Asya	3.712.528	56,50	459.477	12,40	36,90	302,00
Avrupa	809.625	12,30	337.879	41,70	27,20	221,50
Ortadoğu	193.453	2,90	33.511	17,30	2,70	920,20
Kuzey Amerika	334.539	5,10	234.789	70,20	18,90	117,20
Latin Amerika	556.607	8,50	115.760	20,80	9,30	540,70
Okyanusya/Avustralya	34.469	0,50	19.040	55,20	1,50	149,90
Dünya Toplamı	6.574.670	100,00	1.244.452	18,90	100,00	244,70

(Kaynak: <http://www.globalization101.org>)

Teknolojinin en çok geliştiği ve uygulama alanı bulunduğu sektörlerden birisi iletişimdir. Türkiye, 24 OECD üyesi ülkesi arasında telekomünikasyon yatırımları sıralamasında birinci sıradadır. Türkiye’de bilgisayar kullanımı ile ekonominin hizmetler, ulaştırma, bankacılık ve finans sektörlerinde artış olması durumu ortaya çıkmıştır. Ekonominin üretim, tarım ve dağıtım sektörlerindeki yeni iletişim teknolojilerinin yaygınlığı ise Türkiye’de OECD ülkelerine göre daha düşüktür (Geray, 2003).

Türkiye’de cep telefonu sahipliği 1997 yılında yüzde 10,1 iken, 2000 yılında bu oran 5 katına çıkarak yüzde 50,2’ye yükselmiştir. Bilgisayar sahipliği üç yılda iki katına yükselmiştir. 1997 yılında kentli hanelerin yalnızca yüzde 6,5’i bilgisayar sahibi iken, 2000 yılında bu oran yüzde 12,3 olmuştur. Yine 1997 yılında evdeki bilgisayarların yalnızca altıda biri İnternet’e bağlı iken, 2000 yılında evlerdeki İnternet’e bağlanma oranı yüzde 50’ye yükselmiştir. 2000 yılında hanelerdeki İnternet sahipliği yüzde 6,5’dir. Hanelerdeki cep telefonu sahipliği üç yıl içerisinde yüzde 5,8 artarak, 86,9’a yükselmiştir. Televizyon sahipliği oranı ise 2000 yılında yüzde 97,1 olarak belirlenmiştir (Özcivelek ve diğerleri; 2002). Türkiye’de teknolojinin kullanımı konusunda bir uçurum vardır ve her kesimin teknolojiden eşit şartlarda faydalanamaması durumu söz konusudur.

2.2.7. Küreselleşmenin İletişim İle İlgili Etkileri

Teknoloji ve iletişim kavramları, neredeyse birbiriyle örtüşmüş kavramlardır. Yirminci yüzyılın son çeyreği ile birlikte biri diğerini harekete geçirir hale gelmiştir. Bu nedenle teknolojinin varlığından söz ederken küreselleşme olgusunu iletişimden bağımsız düşünmek yanlış olacaktır. Öte yandan bu çalışmanın sorunsalı küreselleşme ve televizyon haberciliği olduğu için küreselleşme olgusunun iletişim boyutunu ayrıca incelemekte yarar vardır.

1970’li yıllarda tüm dünyada etkili olmaya başlayan iletişim teknolojilerindeki değişimler sayesinde bilginin toplanması, saklanması ve dolaşıma sokulmasında kitle iletişim araçlarının yarattığı bir alışkanlık ortaya çıkmıştır. Kitle kavramının yeniden düşünüldüğü iletişimde, izleyicinin mesaj üreticisine dönüştüğü ve kamusal tartışmanın iletişim teknolojileri aracılığı ile doğrudanlaştığına ilişkin görüşler ortaya atılmıştır. İletişim teknolojilerinde meydana gelen değişimler, toplumda elde edilebilen bilgi miktarını genişletmiş ve herkes için ulaşılabilir kılmıştır. Bunun da ötesinde bu teknolojiler, toplumun bütününe değişime yöneltmiştir. Bu bağlamda Giddens (1998: 77), küreselleşmenin sonucu olan iletişim teknolojileri sayesinde küresel pazarda

birbirlerinden mekânsal olarak uzak olan bireylerin, bilgi birikimine eş zamanlı olarak ve doğrudan ulaşabildiklerine dikkat çekmiştir.

Küresel çoğulculuğa dikkat çeken yaklaşımlar; küreselleşmenin fikir, kültür, ideoloji ve söylemlerin birbiri ile karşılaşma fırsatlarını yaratan bir duruma işaret ettiğini belirtmektedirler. Bu karşılaşma ortamından geleneksel siyasal ve kültürel bağılıklar, yerini bambaşka yapılar bırakmış, yeni dayanışma biçimleri yaratmıştır. Bunlar, daha geniş bir anlatımla ulusal, yerel ve bölgesel milliyetçiliklerin, cemaatlerin güçlenmesi anlamına da gelmektedir. Bireyleri birarada tutan, bir topluluğa yön veren ortak çıkar kavramı yerel olanla sınırlı kalmayarak, birbirinden mekânsal olarak uzak olan insanlar, belli bir ortak çıkar çerçevesinde biraraya gelebilmiştir. Bu anlamda küreselleşme, geleneksel kamusal alan kavrayışının sınırlarını ve sivil toplumu değişime uğratmıştır (Timisi, 2003: 117).

Küreselleşme ile birlikte, iletişim ve bilgi endüstrileri giderek birbirine yakınlaşmış, teknoloji sayesinde uzaklık kavramı sorun olmaktan çıkmıştır. Çözülme özellikle telekomünikasyon, bilgisayar ve yayıncılık gibi dijital teknolojinin uygulanabildiği alanlarda yaşanmaktadır. Böylece iletişimin dağıtım ve servis gibi birbirinden ayrı biçimleri potansiyel olarak bir biçim ve genel bir format içinde kaynaşmıştır. İletişim teknolojisinin gelişmesiyle birlikte kültürel ürünleri üreten ve sunan büyük küresel şirketler ortaya çıkmıştır.

Golding'e göre (2003: 87) dünya ticareti, 500 dolayında şirket tarafından kontrol edilmektedir. Bu durum özellikle televizyon programcılığı, sinema, kayıt ve reklâmcılık gibi kültürel ürünlerin kontrolünde kendini göstermektedir. Murdoch yönetimindeki News Corporation, bu durum için ilk örnektir. İngiltere'de Sun, Times ve Sunday Times ile birlikte dünya genelinde yüzden fazla gazetenin sahibi News Corporation ayrıca; Twentieth Century Fox, Harper Collins Yayınevi, Fox TV şebekesi ve kablolu yayını elinde bulundurmaktadır. Bunun dışında, ABD'deki yerel televizyonculuğun büyük bir dilimini ve BskyB, Asya Star TV, Sky Latin Amerika'nın yaptığı uydu televizyonculuğundaki büyük bir hisseyi kontrol etmektedir. Böylelikle küresel iletişim faaliyetlerinin önemli bir bölümünü elinde tutmaktadır.

İletişim, küresel sermayenin kendini en etkin biçimde açığa vurduğu alanlar arasındadır. İletişim alanında yaşanan teknolojik devrim, sermayenin bir yerden diğerine aktarılmasını kolaylaştırmakta, milyarlarca dolar tutarındaki fonlar, elektronik olarak bir yerden diğerine gidebilmektedir. Haberin ve bilginin, teknoloji sayesinde sınır tanımadığı bir dünyada; ekonomi, ticaret ve sermaye için ulus devlet çerçevesi hem dar gelmekte hem de bir engel halini almaktadır. Uluslararası ekonomik ve ticari etkinliklerin küresel çapta faaliyetini kolaylaştıracak antlaşmalar ve organizasyonlar tesis edilmektedir. Bu gelişmelere bağlı olarak bilgi, fikir ve haber akışı artık sınır tanımaz bir aşamaya ulaşmaktadır. Televizyon ve bilgisayar ekranlarında, her an neredeyse sınırsız ölçekte haber ve bilgi akışıyla bireylerin önüne yeni ufuklar açılmaktadır. Küreselleşmenin etkisiyle giderek bir uluslararasılaşma ve uluslarötesileşmeden söz edilmektedir. Teknolojik ilerleme sonucunda kültürler, bölgeler ve örgütlenme anlayışları arasındaki farklılıkların büyük ölçüde aşılmağa olduğu bir aşamaya girilmiştir.

Küresel iletişim, merkezi hükümetlerin vatandaşlarının düşünce ve bilgilerini kontrol etme yeteneğinin azalmasına neden olurken, uluslararası haberleri yerel haber haline getirmektedir. Bir zamanlar köy dedikodusu olan şeyler, günümüzde küresel dedikoduya dönüşmüştür. Küresel düzeyde yayın yapan CNN; savaş, terörizm, gümrük tarifeleri, çevre ya da diplomasi gibi küresel konuları ele alırken, dünyanın çok çeşitli yerlerindeki muhabirleri, sanki aynı odada konuşuyorlarmış gibi bir araya getirebilmektedir (Güzeltik, 1999: 12).

İletişim teknolojisindeki yenilikler, uluslararası telefon ağlarındaki ve uydu bağlantılarındaki gelişmelerin artmasını ve uluslararası iletişimin daha hızlı gerçekleşmesini sağlamıştır. Telekonferans, görüntülü telefon, elektronik posta, faks gibi gelişmeler iletişimi hızlandırmıştır. Taşıma sistemleri ve fiziksel lojistikteki gelişmeler de aynı zamanda uluslararası faaliyetleri cesaretlendiren birer faktör olmuştur.

Bilgi-işlemin ve haberleşmenin hızlanması, yaygınlaşması ve ucuzlaması sayesinde, sermayenin dolaşımı “gerçek zaman” kavramı ile ifade edilebilecek işlemler yolu ile

doğrudan bire bir ilişkilerle aracısız gerçekleşmeye başlamıştır. Sermaye zaman ve mekân ile kesintiye uğramadan bir süreklilik kazanmış, dünyanın hemen her yerindeki ekonomik ve mali birimler birbirleriyle bütünleşmiştir.

İletişim, kitle araçları bağlamında düşünüldüğünde küreselleşmenin geniş halk kesimleri tarafından öğrenilmesi ve dolayısıyla kitlesel düzeyde etkileşimin oluşmasının temel ortamıdır. Bu nedenle iletişim ortamı ve teknolojilerinde oluşan değişim ve dönüşümler, doğrudan kitlesel etkiler yapmaktadır. Bu yönüyle iletişim teknolojilerindeki gelişmelerin özel bir önemi vardır.

2.3. Küreselleşme ve Kitle İletişim Araçları

Kitle iletişim teknolojilerinin günümüzdeki baş döndürücü gelişmesi, insanların dünyanın her tarafındaki olaylardan anında haberdar olmasını, daha kolay ve düşük maliyetle bilgilenmesini sağlamıştır. Bu durum çoğu insanın günlük hayattaki olaylara bakış açısı ve karar verme süreci üzerinde etkili olmaktadır.

Kitle iletişim araçlarının toplumda üstlendiği fonksiyonlar aynı olmakla birlikte, birbirine oranla, etkili oldukları değişik yer ve zamanlar bulunmaktadır. McQuail, kitle iletişim araçlarının bireyler için yerine getirdiği fonksiyonlara dikkat çekmiştir. Buna göre kitle iletişim araçları bireyler için bilgi, kişisel kimlik, entegrasyon ve sosyal etkileşim ile eğlence fonksiyonlarına hizmet etmektedir. Bireyler, dünya hakkında bilgi alma, problemler ve karar seçimlerinde tavsiye arama, merak ve ilgiyi tatmin etme, kendini eğitime, davranış modelleri bulma, bireysel değerleri pekiştirme, sosyal empati ve etkileşim, başkalarıyla özdeşleşme, rahatlama, sorunlardan kaçma, zaman doldurma, duygusal boşalma vb. amaçlarla kitle iletişim araçlarına yönelmektedirler (McQuail, 1994: 79).

Küreselleşme olarak nitelendirilen süreç, kapitalizmin geçmişteki gelişme evrelerinden farklılıklar göstermektedir. Bu görüşün temel dayanağı, bugün yaşanan sürecin gelişen iletişim araçları sayesinde tüm dünyada eşzamanlı bir biçimde yaşanmakta olduğu ya da

bu yönde çaba gösterilirse yaşanabileceği iddiasıdır. Sayısal teknolojinin iletişim araçlarına sunduğu hız, zenginlik, çok boyutluluk, multimedya ve İnternet anımsandığında televizyonun toplumların başat ortamı haline getirilmesini sağlayan “evrensel köy”ün altyapısı oluşturulmuştur.

Kitle iletişim aracı dendiğinde ilk akla gelen gazete, radyo, sinema ve televizyondur. Bu nedenle de özetle bu kavramlar üzerinde açıklama yapılacak ve küresel düzeydeki durumlarına değinilecektir.

2.3.1. Gazete

Gazetecilik, halkın kamusal olaylar hakkında bilgilendirilmesi ve kamusal işlere katılması bakımından kamusal bir hizmet olarak görülmektedir. Nitekim gazetecilik anlayışı çerçevesinde düşünüldüğünde gazete sahibinin gazetesini kendi şahsi çıkarları için değil kamunun çıkarları için kullanması beklenmektedir.

Küreselleşme ile birlikte Batı’da ve Türkiye’de özellikle 1980’lerden itibaren küreselleşen kapitalizme paralel olarak ortaya çıkan dev medya gruplarının sahip olduğu gazetelerde, geleneksel gazeteci-gazete sahibi ilişkisi oldukça değişmiştir. Asıl ticari faaliyet alanı gazetecilik olmayan “gazete patronları” ve “genel yayın yönetmeni” gibi adlarla anılan yeni mesleksi kategoriler gündeme gelmiş ve gazeteciliğin hayat damarı olan ve uzun yıllar devlete karşı korunmaya çalışılan editöryal bağımsızlık ilkesi yeni medya düzeninde iyice sarsılmıştır. Öte yandan karmaşıklaşan toplumsal olayları takip edebilmek için “uzmanlaşmış gazetecilik” ve “araştırmacı gazetecilik” gibi yeni meslek kategorileri ortaya çıkmıştır.

Yeni bir iletişim teknolojisi olarak İnternet, gazeteciliği birçok bakımdan etkilemiş ve 1990’lı yıllarda çevrimiçi gazetecilik kavramının ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bugün mevcut gazetelerin çevrimiçi versiyonlarının yanı sıra sadece İnternette yayınlanan çevrimiçi gazeteler de bulunmaktadır.

Küreselleşme ile birlikte gelişen günlük gazeteler, ulusal ve yerel ya da bölgesel olarak ayrılırken, bir yandan çok büyük basın grupları (News Corporation, Bertelsmann vb.) önemli ölçüde gelişerek, uluslararası gazetelerin oluşmasını etkilemiştir. Charon'a (1992: 81) göre Herald Tribune, The Wall Street Journal, Financial Times, USA Today küresel gazete olarak kabul edilmekte ve bunlar daha çok ekonomi basını alanında etkili olmaktadır. Bu gazetelerin tamamı İngilizce olup, yayıncıları Kuzey Amerikalı ya da İngiliz'dir. Uluslararası hale gelmeyi kolaylaştıran unsurlar arasında bir yandan binlerce kilometre uzaktaki yazı işleri ekipleri arasındaki bağlantıyı sağlayan, öte yandan da dağıtım alanlarına göre yerel baskı yapmayı ve bunu merkeze göndermeyi, gazete unsurlarını hatta tamamını uydu yoluyla iletmeyi gerçekleştirebilen yeni iletişim teknolojileri yer almaktadır. Hong Kong'da The Asian Wall Street Journal'ın yaratılmasının dayandığı noktalar da yine söz konusu teknolojileri içermektedir. International Herald Tribune de Hong Kong da aynı şekilde basılıp dağıtılmakta, USA Today de aynı teknolojik destekle dünyada dağıtımı yapılan gazetedir.

Küresel gazeteler daha çok ekonomi basını alanında belirgin hale gelmiştir. Bu alanda iki dev kuruluş 1888'de kurulan ve günümüzde Britanyalı Pearson grubunun kontrolünde olan Financial Times ve 1889'da kurulan ABD kökenli Wall Street Journal'dır. Ekonomi basının uluslararasılaşmasının öncülüğünü ise 1976 yılında Wall Street Journal yapmıştır. Financial Times ise Avrupa'ya yönelik atılımını 1979 yılında gerçekleştirmekle birlikte, beraberinde Amerika ve Asya pazarlarına girmiştir. Bununla beraber Wall Street Journal, Financial Times'tan yedi kat daha fazla baskı yapmaktadır. Avrupa'nın seçkin yayın organı haline gelen Wall Street Journal'ın Asya'daki baskı adedi de 33.500'e ulaşmaktadır. Bu rakam Financial Times'ın tüm Asya Pasifik ülkelerindeki satış miktarının on katıdır (Uluç, 2002: 213).

Küreselleşmenin etkisiyle birlikte basın alanında yaşanan dönüşümler arasında dünyada ve Türkiye'de özellikle "basında tekelleşme" kavramından söz edilmektedir. Buna göre "tekelleşme" kavramını; yatay tekelleşme, dikey tekelleşme ve çapraz tekelleşme şeklinde değerlendirmek mümkündür. *Dikey tekelleşme*, ekonomi alanında, "bir sanayinin her aşamasında aynı birimin egemen olması" biçiminde tanımlanmaktadır. Basın alanında da dikey tekelleşme, bu alandaki ayrı etkinlik dallarında yer alan

kuruluşların tek yapı içinde bütünleşmesini anlatmaktadır. Örneğin üretimden dağıtımına kadar bütün aşamaların tek basın kuruluşunun denetiminde olması durumunda dikey tekelleşmeden söz edilebilecektir. Tekelleşmenin bir başka türü *yatay tekelleşmedir*. Yatay tekelleşme, değişik basın kuruluşlarının birleşme ya da satın alma yoluyla tek çatı altında birleşmesidir. Basın alanında özellikle son dönemde yoğun olarak görülen bir diğer tekelleşme türü de *çapraz tekelleşmedir*. Çapraz tekelleşme kısaca değişik alanlarda etkinlik gösteren basın kuruluşlarının aynı topluluğun denetimi altına girmesini anlatmaktadır. Örneğin bir kişinin ya da topluluğun hem gazete hem radyo hem de televizyon sahibi olması durumunda çapraz tekelleşmeden söz edilmektedir (Erdoğan, 2002).

Küreselleşme ile birlikte gazete konusunda yaşanan bir gelişme de “gazete sahipliği” konusu olmuştur. Bu bağlamda hem dünyada hem Türkiye’de gazete sahipliği konusunda yaşanan gelişmeler dikkat çekici olmaktadır. Buna göre küresel şirketler, çeşitli ülkelerde ulusal ve yerel gazeteleri satın alarak, küresel ölçekte gazete çıkartmaktadırlar. Bu gazeteler birçok ülkede izlenmektedir. Haber ağlarının küreselleşmesiyle birlikte çoğu gazete de aynı olayı aynı biçimde sunmaya başlamıştır. Böylelikle küreselleşmenin gazete bağlamındaki etkilerini bu şekilde özetlemek mümkündür.

2.3.2. Radyo

1930’larda radyo önemli bir toplumsal etki gücü olarak siyasal alanda dikkat çeken bir iletişim aracı olmuştur. Özellikle İkinci Dünya Savaşı’nda radyolar, propaganda aracı olarak kullanılmıştır. Zamanla iletişim teknolojilerinin gelişmesi sonucunda hemen bütün dünyayı kapsayacak sınırsız radyo yayınlarının artışı ile toplumları etkileme süreci giderek kolaylaşmış ve yaygınlaşmıştır.

Pierra’ya (1992: 238) göre sınırsız radyo yayınları önemli olmakla birlikte, daha çok temsil ettikleri ülkenin sesi olmaktadır. Bu durumun nedenleri arasında radyonun her şeyden önce yerel bir iletişim aracı olması, insanların topluluklarına bağlı hizmet ve

bilgiler beklemesi ile kendi ortamlarıyla bütünleşen istasyonlara güvenmesi yer almaktadır. Radyo, tutkulu gönülleri iletişim aracı olup genellikle medya profesyonelleri ile kolaylıkla bağdaşmamaktadır. Bu durum da büyük grupları özerk ve aşırı özel yetenekler isteyen bu iletişim aracında zorlamaktadır. Kaldı ki radyo, uluslararası büyük bir gruba bağlı olduğunda genellikle verimsizleşmektedir.

Radyo; gazete, televizyon ve sinemaya göre önemli ölçüde kamusal yayın yapmakta ve yerel bir özellik göstermektedir. Yine de çağımızda iletişim alanında yaşanan önemli gelişmelere paralel olarak sınırötesi radyo yayınlarının, alıcı ülke halkının düşünceleri ve davranışları üzerinde etkili olduğunu söylemek mümkündür.

Küresel yayın yapan radyoların Türkiye'deki faaliyetleri incelendiğinde, BBC Türkçe yayın Bölümü'nün yayınlarına İkinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesinin hemen ardında 20 Kasım 1939'da başladığı görülmektedir. 70 yıl önce kısa haber bültenleriyle başlayan BBC Türkçe yayınları, bugün dünyanın çeşitli bölgelerinde 250 muhabir ve 50 haber merkezinin yanı sıra, BBC Türkçe Bölümü için gelişmeleri izleyen diğer muhabirlerin katkılarıyla haber sunmaktadır. Uluslararası radyo yayınları incelendiğinde de kamusal yayın kuruluşu kökenli oluşları dikkat çekici olup, radyo yayınları Maxwell, Murdoch, AOL Time Warner, Sony vb. gibi büyük gruplar için uygun gözükmemektedir. Avrupa'da Hachette ya da ABD'de Capital Cities/ABC gibi bazı girişimcilerin dışında radyo hâlâ büyük grupların denetimi dışındadır (Uluç, 2002: 218).

Yayına başladığı yıllarda propaganda aracı olarak kullanılan radyonun küreselleşmenin etkisiyle birlikte kullanım amaçlarında değişiklikler olduğu görülmektedir. Nitekim radyo yayınlarında günümüzde eğlence unsurunun ön plana çıkartıldığı programlar dikkat çekmektedir. Görece yerel ağırlıkta yayın yapan radyolarda, kanal sayısı artarken ayrıca İnternet üzerinden yayın yapma durumuna başvurulduğu da görülmektedir.

2.3.3. Sinema

1930'lardan itibaren Hollywood, sinemayı bir sanayi olarak örgütlemiş ve bugün ortaya çıkan kültürel hegemonyayı olanaklı kılan tekel konumunu elde etmiştir. 1980'li yıllarda Hollywood sinemasındaki teknolojik gelişmeler, etkisini tüm dünya üzerinde yeniden hissettirmeye başlamıştır. Dolayısıyla sinema alanında öteden beri ABD sinemasının bir üstünlüğü olmuştur. Filmlerin dilleri hep İngilizce olup, filmlerde ünlü Amerikan aktör ve aktristleri rol almıştır (Uluç, 2002: 218).

Avrupa Sineması ve diğer ülke sinemaları gibi Türk Sineması da Amerikan Sinema Endüstrisi'nin yayılcı etkisinden nasibini fazlasıyla almıştır. 1989 yılında yapılan yasal bir düzenlemeyle kotalar kaldırılmış, Amerikan dağıtım şirketleri Türkiye'de büro ve temsilcilikler açıp, aracısız film getirmeye ve göstermeye, sonrasında da salonları tek tek ele geçirmeye başlamıştır. Bu durum daha ilk yıldan etkisini göstermiş ve 1989 yılında 230 Amerikan yapımına karşı 12 yerli film gösterime girebilmiştir. On yıl sonra bu rakamlar 275 Amerikan yapımı filme karşılık 12 Türk filmi şeklinde gerçekleşmiştir (Karakaya, 2004: 67).

Sinemanın küreselleşmesi ile birlikte görsel-işitsel iletişim alanında giderek küresel hedefler ve perspektifler oluşturulmuştur. Plan ve projeler, mali bütçeler, tüm dünyadaki izleyicileri hedefleyerek yapılmış, uluslararası gruplarca gerçekleştirilen ortak yapımların sayısı ve geçerliliği artmıştır. Bu durumu Amerikan kültürünün bir yansıması olarak değerlendiren ve durumun yanılsama olduğunu söyleyen Karakaya'nın (2004: 68) şu görüşleri dikkate değerdir:

“Hollywood tarzını benimseyen ve içerik, görsel sunum olarak bu filmlere benzemeye çalışan, pazarlama tekniği olarak yine Amerikan tarzını tercih eden Türk filmleri (Eşkiya, Her Şey Çok Güzel Olacak, Abuzer Kadayıf, Kahpe Bizans, Amerikalı, Ağır Roman, Ömerçip vb.) Türk Sineması'nın kurtuluşunu haberleyen çok önemli yapımlar olarak lanse edilmesidir. Benzer çırpınışlar, Avrupalı sinemacılar tarafından da bir dönem kurtuluş yolu olarak benimsenmiştir. Doksanlı yıllarda Hollywood Sineması'nın ezici üstünlüğü karşısında tüm dinamikleri sekteye uğrayan, gösterim ve dağıtım zincirini kaybetmeye başlayan Avrupa Sineması can düşmanını kendi silahlarıyla vurmaya denemiştir. Genç Avrupa nüfusunun önemli bir bölümünü etkisi altına alan Hollywood filmlerine benzeyen tarzda filmler üretilmeye başlanmış ve kaybettiği seyirciyi salonlara çekmeyi denemiştir. Bu dönem Avrupa'da Ulusal Popüler Sinema'nın canlandığı dönemdir. Fransa'da Taksi 1-2-3 serisi buna en iyi örnektir. İspanya ve İtalya'da özellikle gang türünde popüler

denemeler önemli gişe başarılarına ulaşmıştır. İngiltere’de Trainspooing, Stock and Two Smoking Barrels gibi hem popüler sinema hem de toplumsal eleştiri taşıyan yapımlar kendinden söz ettirmiştir.”

Küreselleşmenin zıt kutuplu ya da iki yönlü etkisi sonucu (küreselleşme içinde farklılaşma) sinema alanında bir yandan İngilizce filmler yaygınlık kazanmış diğer yandan da etnik kimlikler ön plana geçmeye başlamıştır. Özellikle de İspanyol kökenli filmler (Pedro Almodovar, Quentin Tarantino vb. yönetmenlerin filmleri), sinema oyuncularını (Salma Hayek, Jennifer Lopez, Antonio Banderas) ve müzikler bu süreçte dikkat çekmiştir. ABD’nin kendi topraklarında bile Latin müzikleri, İspanyolca söyleyen şarkıcılar (Shakira, Ricky Martin vb.) ve Latin kökenli filmler rüzgârı esmiştir. Sadece ABD’de 2000 yılında İspanyolca konuşanların sayısı yaklaşık 40 milyon, yani nüfusun yüzde 14’üne yakındır. Bununla bağlantılı olarak, gerek müzik albümlerinde gerekse İspanyol kökenli temalar içeren televizyon ve sinema filmleri ağırlık kazanmıştır. (Uluç, 2002: 219). Benzer şekilde son zamanlarda Hint filmlerindeki artış da dikkat çekmektedir. Nitekim 2009 yılında yapılan Hollywood’da düzenlenen Oscar Film Ödülleri’nde Hindistan yapımı olan Milyoner, sekiz dalda ödüle değer görülmüştür.

Küreselleşme ile birlikte gelen süreçte sinemada dikkat çeken bir konu da içerikte anlatılan hikâye ile ilgilidir. Önceden sinema içerikleri bir romandan yola çıkılarak hazırlanırken; yani bir roman uyarlaması sinema filmi olurken, özellikle son dönemlerde bu içeriklerin görece daha çok bilim-kurgu tarzında filme dönüştürüldüğü görülmektedir. Örneğin Yüzüklerin Efendisi filminin seri halinde çekilmesi ya da Jurassic Park vb. gibi sinema filmlerinin de gişe rekorları kırması bu anlamda dikkate değerdir.

2.3. 4. Televizyon

Kitle iletişim araçları arasında en yaygın olarak televizyonun kullanılması, bu aracın önemini artırmaktadır. Kazancı’ya göre (1982: 58) televizyonun yaygınlaşması ve uydu kanallarıyla dünyanın her tarafına ulaşması, onu en etkili iletişim aracı haline getirmiştir. Radyoya oranla söylenenleri görüntüyle güçlendirmesi sebebiyle televizyon,

bireyi günümüzde en çok etkileyen kitle iletişim araçlarının başında gelmektedir. Kalender (2000: 115) televizyonu insanların dünyada olup bitenleri öğrenmelerini sağladığı için demokrasinin gelişiminde önemli bir unsur olarak nitelirmektedir. Sartori'ye göre (2004: 25) televizyon kendinden önce kullanılan iletişim araçlarının bir devamı, mükemmelleşmiş bir biçimi değildir. Televizyon ile birlikte köklü bir değişimin ifadesi olan yeni bir dünya oluşmaktadır. Bu aygıt diğer iletişim araçlarının bir uzantısı değil, anlama ve görme arasındaki ilişkiyi alt üst eden yepyeni bir gerçekliktir. Zira televizyon hem işitsel hem de görsel öğeleri bünyesinde barındıran bir özelliğe sahiptir.

Yirminci yüzyılın en önemli kitle iletişim aracı haline gelen ve etkileri bakımından diğerlerini gölgede bırakan televizyon, 1800'lü yılların başından itibaren ardarda yapılan birtakım buluşların sonucunda ortaya çıkmıştır (Rigel, 1991: 19). İkinci Dünya Savaşı öncesinde ABD'de yalnızca 6 televizyon istasyonu olduğu bilinmektedir. 1952'ye gelindiğinde ABD'de ilk kez siyasal parti kongrelerinin televizyondan verilmesiyle yeni bir dönem başlamıştır. 1963'te Kennedy'nin öldürülmesi olayı, televizyonun haber vermedeki hızını kanıtlamıştır. 1990 yılında ise Körfez Savaşı televizyonlardan "naklen" yayınlanmıştır. Küreselleşmenin teknolojik açıdan getirdiği olanaklar sayesinde televizyonun da etkililik oranı ve önemi artmıştır (Uluç, 2002: 209).

Uluç (2002: 213) küreselleşme olgusunun yaygınlaşmasıyla birlikte en gözde örneğini CNN'in oluşturduğu dünya çapında yayın yapan televizyon kuruluşlarına dikkat çekmektedir. CNN Atlanta'daki merkezinden 24 saat kesintisiz haber verirken, CNN Europe, CNN South East gibi bölgesel yayınların yanı sıra, CNN-Türk gibi ülkesel yayınları da bulunmaktadır. Bunun yanı sıra BBC World Service, ABC, Sky TV, France Canal Plus, ITN TV gibi küresel yayın yapan pek çok televizyon kuruluşu olduğu bilinmektedir.

Türkiye'de televizyon yayınları düzenli olarak ilk kez 1968 yılında Ankara'da TRT tarafından başlatılmış, 1994 yılında RTÜK Kanunu ile birlikte de "özel" televizyon yayıncılığı başlamış ve özel kanallar arkası arkasına açılmaya başlamıştır (Kazaz, 2007: 104). Türkiye'nin de dahil olduğu bazı ülkelerde uluslararası yayın yapan ulusal

televizyon kuruluşları (TRT-INT ve TRT Avrasya yayınları gibi) bunların çeşitli nedenlerle yerleşik oldukları coğrafyaları terk ederek, başka ülkelerde misafir ya da yerleşik duruma geçen insanların kültürel bağlarını sürdürmeleri amacını gütmekte olup, küreselleşmiş bir ulusal/yerel yayın niteliğinden uzak görünmektedirler (Alankuş, 2000: 136). Zira bir yayının küresel olması demek sadece bir bölgeyi değil, tüm dünyayı etkileyen olayların izleyiciye aktarılması anlamına gelmektedir. Pek çok olaya ilişkin haberin televizyonda yer alması, olayların gerçekleştiği yerleri küresel bir sahneye, izleyicileri de küresel izleyiciye dönüştürmektedir. Canlı televizyon yayınları ile herkesin gözü önünde gerçekleşen küresel olayları, olaylarda yer alan aktörleri ve başrol oyuncularını etkilemektedir (Uluç, 2002: 214). Blumler (1989) küresel televizyonun, kamuoyunun oluşumunda özel bir role sahip olduğundan söz etmektedir. Dünya kamuoyunun oluşumunda uluslararası kitle iletişim araçlarının oynadığı rol, kendi toplumlarındaki aynı rolün küresel ölçekte bir uzantısıdır.

Televizyonun olaylara katılımı, medya gerçekliği ile toplumsal gerçeklik arasındaki sınırı belirsizleştirmektedir. Bu da medyayı, “sosyal gerçekliğin belirleyicisi” rolüne ve daha da ötesine götürmektedir. Medyanın gerçekliği belirleyişi, medya tarafından hangi olayların verildiği ve haber verme tarzları dünyayı algılama tarzımızla yakından ilgilidir.

Türkiye’de küreselleşme süreciyle birlikte televizyon yayınlarında da birtakım değişiklikler dikkat çekmektedir. İlk televizyon yayınları siyah beyaz olurken, 1980’li yıllarla birlikte renkli yayına başlanmıştır. Yine ilk zamanlarda tek kanaldan yayın yapılırken, 1990’lı yıllarla birlikte çok kanallı televizyon yayıncılığı ile birlikte özel kanallar yayın hayatına başlamıştır. 2000’li yıllara gelindiğinde ise artık televizyon yayıncılığı tepe noktasına ulaşmıştır denilebilir. Nitekim televizyon yayıncılığı, gelişen uydu teknolojilerinin de sayesinde digital televizyon, kablolu televizyon ve Digitürk, D-Smart gibi yayıncılığa evrilmiştir. Tek kanallı televizyon yayıncılığı çok gerilerde kalırken, izleyici binlerce kanal arasından tercih yapmaya sevk edilmiştir. Bunun da ötesinde yayındaki görüntü kalitesi artırılmış ve televizyon kanalları artık HD (High-Definition) görüntü kalitesinde yayın yapar hale gelmiştir.

2.3.4.1. Haber ve Televizyon Haberi

Haberin somut bir tanımını yapmak olası değildir. Nitekim kitle iletişim araçlarının kendilerine özgü haber anlayışı ve tanımı vardır. Kimilerinin haber olarak görmediği bir olayı, diğerleri haber olarak değerlendirebilir. Bu anlamda haber kavramının kişiden kişiye değişen bir anlamı olduğunu söylemek mümkündür.

Türk Dil Kurumu'nun (TDK) çevrimiçi sözlüğünde haber, "Ortaya çıkan, oluşan durum, ilgi çeken veya çekebilecek nitelikte olan her türlü iş, hadise, vaka" olay olarak tanımlanmaktadır (<http://www.tdk.gov.tr>). Olay, çeşitli olguların belirli bir yer ve zamanda meydana gelmesi, geçmesi sürecidir. Ortaya çıkan, oluşan bir durumdur. Olayın haber olmaya adaylığı, onun için tek belirleyici değildir. Olayı takip edip, belirli biçime sokacak ve onu televizyon haberine dönüştürecek kişi ve işlemlerin de etkileri önemlidir.

Televizyon haberinin oluşturulmasında, bilinçli veya bilinçsiz olarak belli yaklaşımlar harekete geçmektedir. Güzel, çirkin, itici, hoş gibi 'estetik'; yaratıcı, gerekli, olması gereken gibi 'mesleki'; tutarlı, tutarsız, ölçülü, ölçüsüz gibi 'mantıksal'; verimli, verimsiz, çalışkan, tembel, yararlı, yararsız gibi 'sosyo-kültürel'; dürüstlük, ahlaksızlık gibi 'ahlaki' değerler, yaklaşımlar haberi oluşturmada rol oynamaktadır. Belirtilen etkenler, televizyon haberinin oluşturulmasında olaydaki kahramanları, düşmanları, politikaları, sunulacak değerleri; bunların ortaya konmasında kullanılacak teknolojileri de belirlemektedir (Usluata, 1997: 93).

Televizyon haberlerinde yer alan olaylar, kendilerinin ötesinde bir arada meydana gelen bir parçacıklar bütünüdür. Olayın kendisini sunmak için veya olayın adına bu parçacıklar devreye girmektedir. Olaya ilişkin çeşitli biçimlerdeki anlatımlar ve bunlara bağlı olarak ortaya çıkan anlamlar, röportajlar, uzman görüşleri, hızlı veya yavaş kurgular, donmuş görüntüler, baştan oynatmalar ve tüm bunlarla beraber belli bir bakış açısının yer alışı farklı bir yapıyı ortaya koymaya yöneliktir. Olayın kendisinin de yer aldığı varsayılarak, çok daha farklı yeni bir biçim inşa edilmektedir. Potter (1998:129) bu özelliği vurgulayarak, televizyon haberinin olayın kendisi olmadığını, hatta olayın

yansıması bile olmadığını, belli etkiler ve zorunluluklar altında olan habercilerin inşası olduğunu belirtmektedir. Bunun en önemli nedeni olarak da haberde belirli bir bakış açısının ve belli bir çerçevenin yer almasını göstermektedir.

Haberin kaynağı olaydır. Bir olayın haber sayılabilmesi için ise gerçeklik, yenilik, ilginçlik-ilgi çekicilik ve önemlilik özelliklerini sağlaması gerekir. (Dilekçen, 2005: 26) Bir olay ya da konunun haber olabilmesi için gereken birtakım öğelere sahip olması gerekmektedir. Buna haber değeri denir. Bu kavram, haberciliğin dayandığı temel ilkelerin neler olduğunu göstermektedir. Haber değerini belirlemekteki ölçütler, toplumsal yapılara ve kitle iletişim araçlarının yayın politikalarına göre değişmektedir. Haber değeri en genel ifade ile haber öykülerinin seçiminde, kurgulanmasında ve sunumunda kullanılan profesyonel kodlar olarak tanımlanmış ve endüstrileşmiş haber şirketlerinin üretim gereksinimlerinin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır (Mutlu, 1994: 85). Diğer yandan liberal görüş haber değerini, bir olay/olgunun kamu yararı açısından önemini belirlenmesi olarak tanımlarken ağırlıklı noktanın kamu olduğunu söylemiştir. Eleştirel görüş ise haber değerinin belirleyicisinin haber medyasının seçkinleri olduğunu belirtmiştir. Bu görüşe göre, neyin kamunun bilgisine sunulmasının yararlı ve doğru olduğuna karar verilirken egemen güç/iktidar çıkarları ve medyanın önceliklerinin etkin olduğu vurgulanmıştır (Karabay, 2000: 92).

Haber değeri kavramı açıklanırken, haber değeri ölçütlerine sıklıkla gönderme yapılmıştır. Bu ölçütler şunlardır: Olayın tekrar sıklığı, olumsuzluk içeriği (olumsuzluğa yapılan gönderme), beklenti dışı olması, anlaşılmayı zorlaştıran karmaşıklıktan kaynaklanan belirsizlik, özelleştirme ve kişileştirme, anlamlılık (izleyiciye anlamlı gelme), ‘seçilmiş’ uluslara yapılan göndermeler, ‘seçilmiş’ kişilere yapılan göndermeler, çatışma, medya organının beklentileri ile uyum, mevcut bir olayda yeni gelişmeler (süreklilik), haber kuşağı kompozisyonunda farklılık yaratma (haber kuşağının konu ve olay bileşimi), medya organları arası rekabette öne çıkma, düşük özellikli olmasına rağmen büyük bir hikâyenin parçası olma, elde yazılmış/görüntülenmiş halde bulunma, uygun zamanlama, zaman kısıtları, lojistik (haber ve eklerinin ulaştırılması) (Karaduman ve Karaduman, 2004).

Kitle iletişim araçları içerisinde erişim alanının genişliği ve maliyetin ucuzluğuna ek olarak, bilginin hızlı ve etkili yayılımını sağlayabilen en kolay iletişim aracı televizyondur. Televizyon haberini, “Televizyon habercisi tarafından önemlilik ve/veya ilginçlik kuralı göz ardı edilmeden haber konusu olarak seçilen yeni olaylarda, olgularda doğru veya dürüst olarak toplanan ve anlaşılır bir dille yazılıp, seslendirilip, montajladıktan sonra kitle iletişim araçları tarafından izleyiciye ulaştırılan görüntülerdir” şeklinde tanımlamak mümkündür (Dilekçen, 2005: 37).

Orhon’a (2004: 9) göre televizyon haberi, televizyon kuruluşları tarafından günlük hayat içinden seçilen olayların izlerkitleye onların ilgi duyacakları, önemli bulacakları, takip edecekleri düşünülerek sunulmaktadır. Bu anlamda günlük olayların televizyon haberlerinde yer bulabilmesi için anlamlı, izlenmeye değer ve seçilmeye uygun olması gerekmektedir.

Nesnellik, tarafsızlık, dengelilik, yorumdan uzak ve yansız olma gibi genel ilkeler, televizyon haberciliğinin temel doğrularını oluşturmaktadır. Bu değerlerin yanı sıra televizyon haberi, kamera aracılığıyla aktarılan olayı, anlatılan olaya dönüştürmektedir. Görüntü ve haber metni arasında bir anlam bütünlüğü sağlanmakta; görselliğin, canlı yayın dinamikleri ile zenginleştirilmesi, televizyon haberinin değerini daha da artırmaktadır. Böylelikle televizyon haberi sayesinde insanların bilişsel dünyalarını yönlendirmeye katkı sağlanırken, aynı zamanda onun kamusal alanın ayrılmaz parçası haline gelmesine de olanak tanınmıştır (Orhon, 2004: 11).

Postman ve Powers (1996: 16), haberin bir eğlence olmadığını, demokratik bir toplumda habere gereksinim olduğu ve yayıncıların bilgilendirme amacından sapmadan geniş izleyici kitlesini çekecek haberler yapması gerektiğini söylemişlerdir. Söz konusu kişilerin aksine Langer (1998:1), haberdeki eğlence unsuruna gönderme yapmıştır. Langer’a göre televizyon haberi diye izleyicinin karşısına çıkan olay, temelde hedef olan yöneticiler tarafından oluşturulan yatırım araçlarıdır. İzleyiciyi, habercilik amacıyla değil ticari nedenlerle çekmek isterler. Televizyon haberleri, profesyonel haberciliğin değerlerinin ötesinde, izleyiciyi çekmeye yönelik değerlere sahiptir. Bu yüzden, izleyiciyi en çok çekeceğine inanılan olaylar arasından seçim yapılan ağırlıkla

film edilmiş görüntülere bağlı kalması, sıkça eksik veya üstün körü bilgi içeriği yaratmaktadır. Genellikle önemsiz şeyler içinde gezinmekte ve duygusal bir yapıda yer almaktadır.

Orhon'a (2004) göre televizyon haberlerinin üretim sürecinde karşılaşılan bir durum, görsel öğelerin mi yoksa yazılacak metnin mi önce belirlenmesi sorunudur. Bu sorun karşısında en yaygın yaklaşımlardan biri televizyonun görsel bir araç olduğu ve dolayısıyla metnin görüntülere göre belirlenmesi görüşüdür. Bu bağlamda televizyon haberinin üretim aşamasında görsel iletilerin önce belirlenmesi, metnin sözcük seçiminin de buna göre oluşturulması gerekmektedir. Bu aşamada görüntü ve metnin senkronize olması çok önemlidir. Görüntü ve haber metni arasında anlam bütünlüğü bozulmamalı, aksine tamamlanmalıdır. Ancak iletinin içeriği metnin ön planda olmasını gerektiriyorsa (tartışma programları, haber-yorum gibi), görüntü ikinci planda kullanılabilir.

Hartley (1982: 33), televizyon haberlerinin belli bir kurgulama sürecinden geçtiğine işaret etmiştir. Hartley, her olayın haber hikâyesi şeklinde yer almasıyla beraber, kurmacanın ve dramının özelliklerini taşıması gerektiğine vurgu yapar. Haberde bir yapı ve çatışma; sorun ve çözülme; hızlanan ve yavaşlayan olaylar; bir başlangıç, orta ve son olmalıdır. Hartley'e göre bu özellikler, sadece drama için esas olan şeyler değildir. Olayı yeni bir biçime sokarak, ortaya çıkartan haberin yapısı da böyledir. Fiske'nin görüşü de bu görüşü destekler niteliktedir. Fiske (1997: 286) iyi bir film yapmada olduğu gibi, iyi bir haber hikâyesi yapmada da önemli olanın çatışma ve bu çatışmanın sosyal sistemle ilişkisi olduğunu belirtmiştir. Bu çatışmanın ortaya konması için, yeni bir yapı oluşturulmalıdır. Bu inşanın sosyal sistemle olan bağı kesilmelidir. Nitekim haber değer olarak, kaynağını bulunduğu toplumdan alır.

Postman (2004: 114) televizyon haberlerinin etkisini, televizyonun öncelikle görsel bir araç olmasından kaynaklandığını söylemiştir. Postman, televizyonda görüntülerin ortada olması, canlı yayınlarda anında izleyicilere aktarılması sayesinde izleyicilerin haberlere duyduğu güveni pekiştirdiğini savunmuştur. Postman ayrıca, televizyonla ilgili önemli saptamanın, insanların onu izlemeleri ve izlemekten hoşlanılan şeyin sürekli değişen

milyonlarca hareketli resim olduğunu belirtmiştir. Bu görsel ilginin olması, fikirlerin içeriğinin geri plana atılması anlamına gelmiş ve televizyonun doğasından kaynaklanmıştır.

Marcuse (1997), teknolojinin ve özellikle kitle iletişim araçlarının egemenlerini, iktidar çıkarlarına hizmet yönünde kullanılması ve bu yönde etkilerinin olması sonucunun, teknolojinin bizzat ideoloji olduğu gerçeğini doğruduğunu belirtmiştir. Teknolojinin sadece kullanılması değil, kendisini de iktidar sağlayabileceğini vurgulamıştır. Teknolojinin kullanımıyla elde edilen iktidarın, önceden belirlenmiş hedefleri olmuş ve toplum üzerinde de belirlenmiş hedeflere uygun yönde bir etki ile yer almıştır. Marcuse'e göre kitle iletişim araçları ile insanlar tamamen yönlendirilmiştir. İnsanlar bu yönlendirme altında, egemenlerin istediğini koşulsuzca yapan yığınlar dönüşürülmüştür. Marcuse (1997) teknolojinin yaygınlaştığı ve egemen olduğu toplumun daha da yönlendirildiğini ve güdümlü olduğunu, toplumun da istenilen yönde hareket etmesiyle tek boyutlu kalacağına dikkat çekmiştir.

Bu bağlamda, ideoloji kavramı dikkat çekmektedir. Televizyon haberi ve ideoloji arasındaki bağ, temelde haberlerde yer alan görüntülerde, kavramlarda, seslerde, sunuş biçimlerinde ve benzeri uygulamalarda somutlaştırmaktadır. Kameranın konulduğu yer, kamera açıları, çekim ölçekleri, sunum biçimleri, kurguda yer alan uygulamalar, aktarılış biçiminin benzer biçimlerde uygulanışı sistematik bir ırkın, sınıfın, cinsin, grubun veya benzerinin sürekli işlenmesi ve benzer yöntemlerle aktarılması, belli bir ideolojinin oluşturulmasında önemli bir rol oynamakta veya ideolojiyi güçlendirici bir görev görmektedir. Sistematik biçimlerinin yer alışı ve görüntülerin sloganlaştırılmış biçimleri, ideolojiyi çok daha etkileyici ve güçlü kılmaktadır (Newcomb, 1987: 472).

Televizyon haberlerindeki ideolojik boyut söz konusu olduğunda, Dursun'un şu ifadeleri dikkat çekicidir:

Genel yayın politikalarının siyasal iktidarla ilişkilere göre ayarlandığı örnekleri, televizyon yayıncılığı yapan bütün kanallarda bulmak olanaklıdır. Türkiye gibi medya dünyası daha ilk başlardan itibaren kâğıt, resmi ilanlar, devlet bankalarının ucuz kredileri, reklâm bütçeleri, yatırım teşvikleri gibi olanakların siyasal iktidarlar tarafından sağlanması ya da sağlanmamasıyla şekillenen bir ülkede, araççı yaklaşımla medyayı ele almanın hâlâ önemi ve anlamlılığı bulunmaktadır. Dolayısıyla medyanın

ekonomi politik yaklaşımla ilerlemesi, haber metinlerinde kendisini medyanın ideolojik yapılanmışlığı olarak göstermektedir. Böylece ülkenin çıkarına denilerek, medyada sunulan her yeni haber ve politikanın ya da dönüşümün, aslında en çok kimlerin, hangi sınıfların, ne tür güç odaklarının çıkarı anlamına tercüme edilebileceği konusunda bir farkındalıktan söz etmek mümkündür (Dursun, 2001:151).

Ekonomi-politik anlamda değerlendirildiğinde televizyonun ve televizyon haberlerinin bir üretim aracı ve sonucu olarak sahip oldukları görselleştirmeyi bir ürün konumuna getirdikleri görülmektedir. Bu görsel-işitsel ürün, anlamları ve ideolojiyi barındırmakla birlikte izleyenlere sahip olunması gereken ortak değerleri de aşılacaktır. Ortak değerlerle aktarılanlar aslında üretici gücün, egemen sınıfın ve ideolojinin değerleri olarak yer almaktadır. Bu şekliyle Glassgow Media Group'un (1976: 1) da belirttiği gibi, televizyon haberleri de televizyonda yer alan diğer program türleri gibi ait olunan toplumun kültürel açıdan baskın çıkan varsayımlarının taşıdığı sosyal olarak üretilmiş parçaların ve mesajların bileşkelerinden oluşmaktadır.

Golding ve Murdock (1997), televizyon haberlerinin özerklik sorununda devlet ve sermaye ile olan ilişkisini kuramsal olarak ele almışlardır. Araştırmacılar, televizyon haberlerinin yeniden üretiminin ideolojik bir şekil olarak, ekonomik ve politik etkenler tarafından belirlendiğini vurgulamışlardır. Sparks, televizyon haberlerinin toplumsal üretim tarafından belirlendiğini söylemiştir; yani haberin kendisi, kapitalizmin temel yapısal özelliklerinin bir yansımasıdır. Haber aracılığı ile toplumda var olan ideolojik yapı yeniden üretilirken, toplumsal üretim ilişkileri rasyonelleştirilmeye ve meşrulaştırılmaya çalışılarak, bilincin biçimlendirilmesi sağlanmaktadır (Aktaran: Tuchman, 1981: 225).

Bir kitle iletişim aracı en başından; yani aktarılacak olguların seçiminde bile nesnel gerçekliğe müdahale etmektedir. Bu da aktarılacak olan gerçekliğin bir işleme tabi tutulduğu anlamına gelmektedir (Mutlu, 1988:129). Bunu şöyle açıklamak mümkündür. Bir olayla onun herhangi bir kitle iletişim aracı tarafından sunumu arasında fark vardır. Televizyon gibi görüntülü tanıklık biçimleri de savunulduğu gibi nesnelliği gerçekleştirilememiştir (McQuail, 1992:186). Televizyon tarafından aktarılan haberlerdeki her sözcük, her kavram, her cümle, her paragraf, her konu ve resim belli bir anlam taşır. Kameranın gözünü kırpmadığı, televizyonun da dünyaya açılan pencere olduğu, gerçeğin aynadaki imaj gibi yansıtıldığı iddiaları, kitle iletişiminde karar

vermenin ideolojik boyutlarını kenara itmeye ve örtmeye hizmet eder. Sadece konuların seçiminde değil, aynı zamanda göz kırpmayan kamerada çerçeveleme yapılırken, karenin farklı açılardan verilmesi, görüntülerin sözlerle desteklenmesi, sunuş sırası belli bir dünya görüşünü yansıtır (Alemdar ve Erdoğan, 1994: 57).

Günümüzde gelişen iletişim teknolojileri ve haberin dolaşım hızının artmasıyla, televizyon haberleri bilgi toplumunun ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Ancak televizyonun bilgilendirme ve eğlendirme işlevleri iç içe girmiştir. Bunda özel televizyonların yayın hayatına başlaması, elektronik yayıncılığın ticarileşmesi ve televizyon haberlerinde gözlemlenen değişim ile birbirleriyle paralellik gösteren ve etkileşim içinde olan oluşumlar rol oynamıştır. Sonuç olarak ticari kaygı nedeni ile televizyon programlarının içinde yer alan reyting olgusu, televizyon haberlerinin içeriğini etkileyen etmenlerin başında yer almaya başlamıştır.

2.3.4.2. Haber Kavramında Yaşanan Dönüşüm

Küreselleşme sürecinde başta bilişim ve iletişim alanlarında olmak üzere teknolojik gelişmelerin önemli etkileri olduğu bilinmektedir. Bu bağlamda imkânları çok boyutlu olarak gelişen medya, küreselleşme sürecinde etkin roller oynamaktadır. Medyanın küresel rollerin başında yeni kanallar yaratma fonksiyonu ele alınabilir. Gerçekten medya, zaman ve mekân arasındaki eşgüdümü sağlama açısından küreselleşme için yeni koşullar, dolayısıyla yeni kanallar yaratmaktadır. İkinci olarak medya yeni ulus ötesi iletişim, düşünme ve tartışma süreçleri yaratarak yeni türden bir kamusal alan oluşturmaktadır. Böylece sosyal ve kültürel etkileşim için bir altyapı fonksiyonunu yerine getirmektedir. Medyanın küreselleşme üzerindeki üçüncü etkisi ise siyasal, kültürel ve ekonomik kararların alınmasında yeni aktör ve paydaşları etkinlik ve eylemlilik alanlarına taşımasıdır. Dünyanın farklı bölgelerindeki bu aktörlerin karar süreçlerine katılmaları ile birlikte insan hakları, demokrasi, yaşam çevresinin sürdürülebilirliği ve benzerleri gibi pek çok konuda gözlenen ilişki ve işbirliğinde medya önemli roller üstlenmiştir (Hjarvard, 2006: 3).

Haberin küresel boyuta evrimleşmesini daha açık kavramak için uluslararası haber yayıncılığındaki değişimin bileşenlerine göz atmak gerekir. Yerel, bölgesel ve ulusal ölçekten uluslararası bir niteliğe kavuşan haber yayıncılarının özellikle 1980 sonrasında küresel izlenimi veren aktörlere dönüştüğü gözlenmektedir. Bu dönüşüm ile birlikte haber ajansları, yayıncı kuruluşlar ve servis sağlayıcılar arasında belirgin bir dikey bütünleşme izlenmektedir. Haber medyasının çeşitli alanlarda adeta bir bütünleşik stratejinin parçaları imiş gibi davranacak biçimde yatay bütünleştikleri konusundaki genel yönelimden de söz edilebilir.

1900'lü yılların son çeyreğinde tüm dünyada devlet ağırlıklı politikalarından vazgeçilip liberal tercihler yapılmaya başlanması ile haber medyasının ticarileşmesi ve kamu hizmetinden ticari aktörlüğe doğru bir dönüş sürecine girilmiştir. Ek olarak haber medyasının çıktısında çeşitlenme ile iş, sağlık, çevre, eğlence, politika, terör, silahlı mücadele, insan hakları vb. gibi konularda uluslararası haber yayıncılığının bölgeselleşme yönelimine girdiğini söylemek mümkündür. Yerel-ulusal aktörlerle bölgesel ortaklıklar ve ittifaklar oluşmuş; Al Jazeera, BBC ve Financial Times ile olduğu gibi farklı dillerde uluslararası yayın yapılmaya başlanmış, bölgesel perspektifler ile ulusal içerik dünya geneline taşınmıştır (Hjarvard, 2006: 9).

1980 sonrası yıllarda medyanın gelişen uluslararası özelliklerine karşın bazı noktaları gözden kaçırmamak gerekir. Bunlardan birincisi, iletişim sistemlerinin önemli oranda ulusal olmasıdır. İkinci olarak, ulus devletler hâlâ medya sistemlerinin biçimlenmesinde etkilidirler. Üçüncüsü, iletişimin her alanında ulusal diller baskındır. Son olarak, tüm kültürel dönüşlülüğe ve aynılaşmaya karşın ulusal kültürlerin ve geleneklerin “ortadan kalkıyor” denebilecek bir noktada olmamasıdır (Allern, 2007: 11).

Küreselleşmenin pek çok farklı tanımını inceleyen Holm (2005: 1), iki temel eksen öne çıkarmaktadır. İlk olarak küreselleşme, bir ekonomik bütünleşme ve iç bağılıklar sürecidir. İkinci olarak da anlık küresel iletişim için teknolojik araçların geliştirildiği bir değişimdir. Bu ana tespitler, Holm'u küresel haberin ayıklanmasına da yansıtacak olan editörün seçimi modeline götürmektedir. Holm, editörün seçimine bir soğanda olduğu gibi katlar haline bakmakta ve dört katman belirlemektedir: 1- Medya yapısı ve

politikası, 2- Editörlük yapısı, 3- Kuruluşun profesyonel normları, 4- Seçimin kendisi. Holm'un bu çalışması, küresel haberin izleyici ortamına yansımada ve muhtemelen yorumlanmasında haber editörünün etkisini göstermektedir. Dolayısıyla küresel haber olmaya aday bir haberin, izleyicinin önüne 'küresel haber' olarak gelebilmesi için öncelikle editörün küreselleşme algısının payı ve önemi ortaya çıkmaktadır.

Literatürde haber değerlerinin küresel değişimi ile ilgili yeterli çalışmanın henüz bulunmadığı gözlenmiştir. Bu nedenle bir küresel haber tanımına ulaşılmamasının ardından medyada yer alan ve küresel olarak işaretlenen haberlerin mevcut haber değerleri açısından tasnif edilmesi, küresel haber değerlerine ulaşılması yönünde de önemli ipuçları verebilir.

Küreselleşmenin ulus ötesileştirme bileşeni dikkate alındığında, bu olgunun dünyanın bütününe ilişkin yeni bir algı yarattığı anlaşılmaktadır. Örneğin bunun ekonomik düzlemdeki yorumu, dünyanın büyük bir pazar olarak kabul edilmeye başlamasıdır (Güleş ve Bülbül, 2004: 22). Haber değerleri konusunda çalışma yapan yazar ve araştırmacıların bulgularının, küreselleşmenin etkisi altında öne çıkanlarının değerlendirilmesi, küresel haberin tanımına doğru atılacak adımlardan birisi olacaktır. Bu arada küreselleşmenin yarattığı ortamda bazı haber değerlerinin önemi ve ağırlığı olumlu veya olumsuz yönde değişirken, yeni haber değerlerinin de gelişip yaygınlaşabileceği unutulmamalıdır. Burada dikkat edilmesi gereken en önemli nokta haber üretici, iletici veya izleyicisinin (muhtemelen her üçünün de) haberde küreselleşmenin yarattığı bütünlüğü (maddi veya sanal bir bütünleşmeye gidişi) neden veya sonuç olarak algılamasıdır. Böyle bir "küresel bütünlük algısı" oluşturan haber, küresel haber olmanın gerek şartını sağlamış kabul edilebilir (Clausen, 2002). Habere ilişkin bu bütünlük algısı haberi üretenden, haberden, haberin iletildiği medyadan ya da haberi izleyenden (veya aynı anda bunlardan birkaçından) kaynaklanıyor olabilir.

Burada bir noktaya vurgu yapmak gerekir. Haber değerleri olarak isimlendirilen kriterler, genelde haber üreticisini ve haberi izlenir hale getiren yapıyı etkileyen değerler kümesidir. Ne yazık ki izleyici açısından konuya yaklaşan pek fazla çalışma yoktur. Bu durumu, kitlesel izleyici için ortak faktör (değer) sayısının muhtemelen fazlalığı nedeniyle

saptanmada zorluk yaşanması şeklinde açıklamak mümkündür (Karaduman ve Karaduman, 2004).

Bir haberin küresel haber olup olmadığı konusunda ipuçları verecek bazı sorular üretilebilir:

1. Üreten, ileten, izleyen veya sunum gibi değişik bileşenler açısından haberin dünyaya ilişkin bir 'küresel bütünlük algısı' var mıdır? (Allern, 2007)
2. Haberde ulusal yorumlar ve format farklılıkları olabilmekle birlikte 'ulus ötesi' bir öz var mı? (Hjarvard, 2006)
3. Haber, sınır ötesi özelliğine sahip olarak çok aktörlü, çokkültürlü ve yaygın izleyici topluluğuna hitap etme özünü taşıyor mu? (UNESCO, 1978) (Silvia, 2001: 12)
4. Küreselleşme sürecine yenilikçi katkı yapan bir öze sahip mi? (Güleş ve Bülbül, 2004: 22; Hjarvard, 2003)
5. Haber, küreselleşmenin aslî unsurlarından birisi olan izleyici ilgi, merak, talep, tercih, beklenti veya beğenilerini dikkate alıyor mu? Haber izleyici odaklı mı? (van Ginneken, 2003: 17)
6. Küresel güvenlik, küresel ısınma, dünya kaynaklarının durumu, küresel terör gibi tüm dünyayı ilgilendiren bir olay veya tema işleniyor mu? (Held, 2004)
7. Haberin etkilerinin büyüyerek ve gelişerek yaygınlaşması beklenir mi? (Hjarvard, 2006)
8. Haber küresel finans, küresel siyaset, sermayenin ulus ötesileşmesi, işgücünün serbest dolaşımı, teknolojinin gelişimi, kültürel aynılaşıma, büyük medya kuruluşlarının yerel ve bölgesel ortaklarla çalışması vb. gibi küreselleşmenin aslî unsurları ile mi ilgili? (Ito, 2009)

Bu soruların ışığında tümevarım yaklaşımıyla küresel haber ile ilgili bir tanıma ulaşmak mümkün olmaktadır: Küresel haber; küreselleşme olgusunun dünyanın giderek bir bütün olarak algılanmasındaki özünü içeren ve bu sürece ilişkin iletişim yöntem, araç ve kuruluşları kullanılarak zamanında verilen, toplumda çok sayıda kişi ya da topluluğu

ilgilendiren ve etkileyen, kişilerin anlayabileceği ulus ötesi herhangi bir olay ya da kanaattir.

2.3.4.3. Televizyon Haberciliğine İlişkin Yaklaşımlar

Televizyon eleştirisinde, kitle iletişim alanının bütününde olduğu gibi ana-akım etkisindeki ampirik araştırmaların yapıldığı ve kitle iletişim modellerinin geliştirildiği birinci dönemle, neo-Marksist bir toplum görüşünden beslenen eleştirel düşüncenin hakimiyet kurduğu ikinci dönem olmak üzere iki temel dönem bulunmaktadır.

İlk dönem televizyon araştırmalarında örtük biçimde ortaya konulan şey, televizyonun mesaj aktarmada güçlü bir araç olduğu savıdır. Televizyona atfedilen bu gücün yönlendirdiği etki araştırmalarında, izleyici davranışlarında televizyon izleme alışkanlıkları ile paralellikler gösterebilecek etkiler saptanmaya çalışılmıştır.

Lewis'e göre (1991: 11) etki araştırmaları, ampirik araştırmaların çoğunda olduğu gibi çelişkili sonuçlara ve kafa karışıklığına yol açmıştır. Yapılan çok sayıdaki araştırmadan sonra bu yaklaşım sorgulanmaya başlanmış, esas etkilerin uzun dönemde ortaya çıktığı ve dağınık olduğu kabul görmüştür. Etki çalışmalarının verimsiz çerçevesinin zorunlu kıldığı yeni arayışlar sonucunda benimsenen kullanımlar ve doyumlar yaklaşımı, temel soruyu “medya insanlara ne yapıyor”dan, “insanlar medyayla ne yapıyor”a doğru dönüştürmüştür. Bu yeni bakış açısı televizyon izleyicilerinin, kültürel direnme noktaları bakımından güçsüz ve dış dünyaya ilişkin yorum oluşturmada televizyon güdümlü ve edilgen bireyler olarak değerlendirilmelerine de bir tepki olmuştur.

Erken dönem izleyici araştırmaları olarak adlandırılan dönemin en verimli yaklaşımı, televizyonun uzun dönemde etkili olabileceği varsayımına dayalı ekme (cultivation) tezidir. Bu tezin iddiası, televizyonun orta sınıf yaşam tarzı ve değerlerini toplumsal düzeyde adeta ektiği, bu değerleri tüm topluma yaygınlaştırmaya hizmet eden bir araç olduğudur (Lewis, 1991: 19).

Etki-tepki modeli çerçevesinde, bütün vurgu izleyici üzerine yapılmakla birlikte, izleyicinin toplumla olan ilişkisi göz ardı edilmiştir. Amerikan toplumbiliminin temel yaklaşımlarından olan pozitivism, bir olgunun kendisini oluşturan bileşkeler halinde ayırttığı ve her parçanın ayrı bir varlık olarak incelendiği analitik bir argümana dayanmıştır. Oysa eleştirel yaklaşım, tam tersine medyayı bütünleşmiş iktidar ilişkileri sistemi içinde anlamaya çalışan bütüncü bir argümana yaslanmıştır (Dursun, 1997: 11).

Kitle iletişim araçlarını dördüncü güç olarak görme eğiliminde olan *liberal çoğulcu yaklaşım*, ifade ve basın özgürlüğü gibi kavramlarla dördüncü güç olma konumunu gerekçelendirmiştir. Bu yaklaşıma göre, pozitivist yaklaşımda nasıl araştırmacı toplumsal “gerçeklik” karşısında değerlerden arınarak nesnel bir tavır takınabiliyorsa, gazetecinin de toplumsal olaylar karşısında nesnel olması mümkün ve gereklidir. Bu yaklaşım, varsayımlarını haber metinlerini analiz ederek sınamıştır (İnal, 1993:156). Ancak bütün bunlar, eleştirel yaklaşım tarafından çok ciddi biçimde sorgulanmış ve irdelenmiştir. Daha da önemlisi haberin, aslında gerçekliği aktarmadığı, yaşanan gerçeği farklı bir biçimde sunduğu, yıllar önce liberal çoğulcu gelenek içinden araştırmacılar tarafından da dile getirilmiştir.

Çoğulcu yaklaşım, özgür bir enformasyon ortamında haberin olgusal, nesnel, dengeli ve tarafsız olabileceğini savunmaktadır. Hackett’e göre, haberde dengeli olma; yani haber hikâyelerinde yer alan bütün tarafların görüşlerine başvurma, aslında sadece izleyicinin dikkatini farklı bir yöne çekmektedir. Böylece izleyicinin konunun neden böyle tanımlandığını ve neden bürokratik kişilerin belirli terimleri çerçevesinde tartışıldığı gibi soruları sorması engellenmektedir (Aktaran: Poyraz, 2002: 62).

1970’lerin sonu televizyon çalışmalarında bir dönüm noktasını işaret etmektedir. 1970’lerin başlarında izleyici araştırmaları televizyon çalışmaları alanında hâlâ hâkimiyetini sürdürürken, on yılın sonunda gözden düşmüş ve giderek kaybolmuştur. Bu dönemde televizyon programları; gizledikleri ideoloji ve anlamlar açığa çıkarılmak üzere deşifre edilen ya da kurucu mantıkları çözümlenmeye çalışılan birer metin olarak ele alınmıştır. Televizyon çalışmalarındaki bu yönelim değişikliği; ideolojik ve felsefi düzlemde Marksist medya kuramına paralel bir seyir göstermiştir (Çelenk, 2005: 52).

Marksist medya kuramına göre, haberlerin oluşturma ve verilme tarzlarının, kurumsal ve sistematik olarak egemen sınıfların çıkarları doğrultusunda oluşturulduğu, bu nedenle de yanlı ve tek boyutlu olarak sunuldukları öne sürülmüştür. Marksist medya çözümlenmeleri, genel olarak sermaye, devlet ve yayın tekelleri arasındaki organik kurumsal bağlantıları sergilemeye-ispatlamaya yönelik olarak uzmanlaştığından; medya mesajlarının içeriklerine, dolayısıyla da haberlere ait bütün saptamalar, genel kurumsal analizlerin bir türevi, zorunlu sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Kısaca liberal çoğulcu yaklaşım haber ve haberin oluşumunu “özgür-serbest haber akışı” olarak değerlendirirken, Marksizm “yanlı-önyargılı haber akışı” şeklinde değerlendirmiştir (Çelebi, 1990: 44).

Marksist iletişim kuramlarının devamı olan ve Marksizme farklı yorumlar getiren eleştirel yaklaşım, haber olgusunu ne özgür bir haber akışı ne de önyargılı taraflı bir olgu olarak değerlendirmiştir. Bu yaklaşıma göre, haberde gerçeklik, yeniden üretilip kurgulanmaktadır. Kuramın öncülerinden olan Hall yirminci yüzyılda medyayı toplumsal bilginin, kültürün oluşturulması, yeniden üretilmesi ve tüketilmesi ile sınıflandırma kavramlarına dayanarak açıklamıştır. Medya, kendisini ve başkalarını tanımlama çerçevesi sunarken, aynı zamanda çerçeveyi oluşturan yargılayıcı ve seçici yapılanmaları vermektedir. İdeolojik işlevin asıl etkisini modern toplumun karmaşıklığında ve çeşitliğinde oluşturmaktadır. Medya, bu çeşitlilik içinde kabul edilebilirliğin sınırlarını çizerken, ideolojik işlevlerinden biri olan toplumsal düzene tehdit oluşturan öğeleri dışta bırakmaktadır. Hall, medyanın muhalif görüşleri kapsarken, parçalayıp tekrar bir başka şekilde birleştirmesini bütünleştirici ideolojik işlev olarak ifade etmiştir (Hall, 1997: 338).

Hall’e göre, seçme sürecinde “seçen”; yani belirleyici olan, medya profesyoneli değildir. Söz konusu seçimin belirlenmiş olan çerçevede yapılması gerekir. Nitekim egemen söylemin kodları evrenselleştirilmiş ve doğallaştırılmıştır. Kitle iletişim araçlarında çalışanlar, bütün bunları gerçekleştirirken kendileri de bunların farkına varamazlar. Bu profesyonel ideolojilerin maskeleyiş işlevi ile sağlanır. Muhalif görüşlere yer verilirse de bu görüşler egemen söylemi kullanıp, çizilen çerçevede hareket etmek durumundadırlar (Hall, 1997:340).

Ekonomi-politik bir perspektifle daha çok medya kurumlarının ekonomik yapısının medyanın içeriğini nasıl etkilediğine bakan Golding ve Murdock'a (1997) göre ideoloji üretimi, medya üretiminin genel ekonomik dinamikleri ve bu dinamiklerin neden oldukları belirlenmelerden ayrı tutulamayacağı gibi, bunlar olmaksızın net bir şekilde anlaşılabilirler de olası değildir. Bu bağlamda medya, basit ekonomik üretim tarzına bağlı geniş anonim yapılar ürettiği ölçüde ideolojiktir. Böylece ideoloji sorusu, büyük bir işletme olarak medyanın üstlendiği işleve gönderme yapmaksızın açıklanamaz (Curran, Gurevitch ve Woollacott, 1991: 239).

İletişimin ekonomi-politiğinin ilgilerini üç ana çözümleme alanında belirleyen düşünürler, bunları şöyle sıralamışlardır: Birincisi, kültürel malların üretimiyle ilişkilidir; ekonomi-politik kültürel üretimin kültürel tüketim silsilesi üzerinde sınırlandırıcı bir etki yaptığı varsayımına özel bir önem vermektedir. İkincisi, medya ürünlerindeki mevcut temsillerin, onların üretim ve tüketimindeki maddi gerçeklerle ilişkilendirme biçimlerini göstermek için metinlerin ekonomi-politiğini incelemektedir. Üçüncü olarak da maddi ve kültürel eşitsizlik arasındaki ilişkiyi göstermek için, kültürel tüketimin ekonomi-politiğini değerlendirmektedir. Golding ve Murdock (1997: 61)'a göre, bütün bu çözümler ışığında tüketici egemenliği, herhangi bir bütüncül anlamda açıkça imkansızdır. Hiç kimse istediği gibi ve istediği zamanda bütün kültürel ürünlere ulaşamaz. Ekonomi-politiğin görevi, özgürlüğü sınırlayan engelleri incelemektir.

1970'li yıllarda Marksizm'in ideolojik üstyapının sosyo-ekonomik altyapının bir yansıması olduğu yönündeki geleneksel açıklamasına, Althusser'in üstyapının görece özerkliği teziyle getirdiği yorum ve onun bu yoruma ulaşmasına katkıda bulunan psikanalist Lacan'ın güçlü etkileri de olmuştur. Lacan, dilbilimin kurucusu Saussure, Jacobson ve Chomsky'nin dilbilim anlayışlarından etkilenerek, yapısal dilbilim ile psikanaliz arasında ilişki kurmuş, Freud'un teorisini geliştirmiş ve Marksist teorisyen ve entelektüelleri derinden etkilemiştir. Böylece bir yandan Gramsci ve Althusser'in Marksizm'i revize etmeye yönelik girişimleri; Saussure, Jacobson ve Chomsky gibi dilbilimcilerin çalışmaları; Lacan'ın Freud'u yeniden yorumlaması ve Claude Levi Strauss'un yapısal antropolojisinin dilbilim, göstergebilim, psikanalitik teori ve

ideoloji kuramları, 1960'lı ve 1970'li yıllardaki iletişim çalışmaları alanına yeni perspektifler getirmiştir (Çelenk, 2005: 56).

Bu dönemde dikkat çeken bir diğer isim de televizyona ilişkin postmodernist çalışmaları ile tanınan Baudrillard olmuştur. Baudrillard kitleleri sınıfsal ilişkileri çağdaş kapitalizm tarafından parçalanmış, yabancılaşmış bireyler olarak gören erken dönem kitle kültürü kuramlarını, yine kitlelerin imgeleri kullanma niteliğinden yola çıkarak eleştirmiştir. Baudrillard'a (1991) göre kitleler, ideolojik olsun olmasın imgeleri, anlamlarını kullanmadan tüketebilirler. Baudrillard, anlamın bu biçimde reddedilişinin, kitleler için mümkün olan tek direnç olduğunu savunmuştur. Baudrillard ayrıca "izlediğiniz şey gerçeğin kendisi değildir" diyerek, medyada gerçekliği sorgulamıştır.

1980'li yıllarla birlikte, medyada yapısal dönüşümler yaşanmıştır. Bu yıllarda egemen olan Yeni Sağ düşünce ile Neo-liberal politikalara dayalı Yeni Dünya Düzeninin (YDD) önemli bir ögesi, küreselleşen para piyasaları; diğeri de küreselleşen medya olmuştur. Yeni Sağ'ın hegemonya süreci YDD içinde temel politika yöntemleri olan özelleştirmeler, deregülasyon ve artan tekelleşme, medya alanında da en ileri düzeyde uygulama bulmuştur. Dünya iletişim ortamının neredeyse bütün görüntüsü değişmiştir. Özelleştirmeler ve deregülasyon politikaları sonucunda, radyo televizyon alanında kamusal tekeller kaldırılmış ve kamu hizmeti yayıncılığı büyük darbe almıştır. Bu gelişmeye koşut olarak da sayıları yirmiyi geçmeyen, çoğu ABD ya da AB çıkışlı dev medya kuruluşu tüm dünyada hâkimiyet kurmuş ve "küresel medya"nın temelleri atılmıştır (Alemdar, 1993).

Küresel medyaya, çok seslilik yerine tek seslilik getirilmesi, kamusal alanın özel sektör lehine zayıflatılması ve bilgi verme yerine eğlendirmenin ön plana geçmesiyle oluşan karşı çıkışlar, temelde üç gruba ayrılmaktadır. Birincisi, aşırı muhafazakâr fikirleri savunanlardır. ABD ve Avrupa'daki milliyetçiler ile Orta Doğu'daki radikal İslamcılar, küresel medyayı yozlaştırılmış kültürün yaygınlaştırıcısı olarak görmektedirler. İkinci muhalefet; uzun yıllar elinde bulundurduğu yayın tekelini kaybettikten sonra, özel sektör ile baş edemeyen, başlangıçta medya alanında etkili olan dev holdinglerin zamanla sanayi, finans vb. gibi farklı sektörlerde de etkili olmasıyla, egemenlik alanları

daralan devletten gelmiştir. Devlet, tekelleşmeyi önleyici yasalar oluşturmaya başlamıştır. Son muhalefet türü de, kamu yararını esas alan solcu muhalefet olup, küresel medyada reform yapmayı, kamu yayıncılığını güçlendirmeyi ve bağımsız, yerel veya fanatik medya girişimlerini desteklemeyi önermektedir. Bu önerilere yönelik olarak, küresel medyayı izleme, denetleme, teşhir etme faaliyetleri, liberal solcu gazeteciler, akademisyenler vb. tarafından sürdürülmektedir (Waterman, 1999: 103).

Yirminci yüzyılın ilk yarısı ve ikinci yarısında televizyon haberciliği özelinde medyada meydana gelen yapısal dönüşümler, yukarıda özetlenmeye çalışılan farklı yaklaşımlar, televizyonu toplum ve kültürel etkileşim içinde anlamaya yönelik çalışmaların eskiye dayandığını göstermektedir. Bu ilgi günümüze kadar uzanan süreçte, toplum ve insan bilimleri ve hatta felsefe alanındaki yeni yönelimler, paradigma değişiklikleri ve kopuşlardan beslenen ya da bunlara eklenen bir gelişme sergilemiştir. Bu çerçevede gelinen süreç içinde küreselleşme kavramının televizyon haberlerine ne şekilde etkide bulunduğu üzerinde durulması gereken bir konu olarak ele alınmıştır.

2.3.4.4. Küreselleşmenin Televizyon Haberlerine Yansımaları

Haber ve televizyon haberi arasındaki ayrımın sınırları çizildikten sonra, araştırmanın başlığından yola çıkarak, küreselleşme kavramının televizyon haberlerine nasıl yansıdığı konusunu tartışmak gerekmektedir.

Televizyonun günlük yaşamın parçası haline gelmesiyle birlikte birçok şey değişmeye başlamıştır. Aile içi yaşantı, bireylerarası iletişim ve kültürel ürünleri tüketme alışkanlığı değişime uğrayan birçok şeyden sadece birkaçıdır. Bir kitle iletişim aracı olarak televizyon, değişik program seçenekleriyle farklı gereksinimleri karşılamış, insanın dünyayı ve dış gerçekliği anlamlandırma aracı haline gelmiştir.

İletişim endüstrileri ve ağları, sermayenin uluslararasılaşmasına paralel ve onu destekler biçimde, gittikçe ülkelerarası bir nitelik kazanma yoluna girmiştir. Ekonomik yayılmanın yanında, siyasal ve sosyo-psikolojik yayılma da birlikte sürmüştür. İletişim

teknolojisi, özellikle televizyon ve uydu yayıncılığı ile birlikte evrensel hale gelmiştir (Yengin, 1994: 29). Uydu sistemleri, televizyon, radyo, sinema, çekim ve gösterim teknolojisi, fotoğraf teknolojisi, basım teknolojisi, ses ve görüntü bantları teknolojisi ve bilgi teknolojisi büyük oranda ABD sermayesine dayalı, Japon, İngiliz, Alman, Fransız ve İtalyan sermayesinin katıldığı çok uluslu şirketlerin öncülüğünde gelişmiştir (İlal, 1989: 23).

Kitle iletişim araçları ve demokrasi ilişkisinde çoğulculuk, tüketicinin serbestçe tüketebilme hakkı olarak görülmüştür. Tüketim özgürlüğü ise serbest pazar ilkeleri çerçevesinde özellikle Batı Avrupa televizyon yayıncılığında yaşanan “kuralların kaldırılması-deregulation” ile devletin yayın tekeli, yerini dev medya tekellerine bırakmıştır. Bu durum, serbest piyasa ekonomisini doğuran liberal felsefenin sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Giderek tekelerde toplanan medya sistemleri çok sesliliklerini kaybederek, liberal felsefenin özündeki serbest düşünce pazarı ilkesine karşıt bir yapılanma içine girmişlerdir. Bir başka deyişle özgürlüğün kendisi, özgürlüğü yok etmeye başlamıştır (Tekinalp, 1990: 73).

Günümüzde sıklıkla birbirinin yerine konan veya karıştırılan kavramlar arasında bilgi ve dezenformasyon (yanlış veya karşı bilgi) nedeniyle iletişim ortamlarında yer alan bilginin ve haberin doğrulanması özel bir önem kazanmıştır. Ramonet (2004: 86), günümüzde haberin değerini belirleyen ögenin gerçeklik yerine, haberin yayılma hızı olduğunu, bu hızın da anındalığa dönüştüğünü vurgulamakta ve gazetecinin olan biteni çözümlemesi için gereken zamanın ortadan kalktığına dikkat çekmektedir. Olay ile olayın yayınlanması aynı anda gerçekleştiği için bilgileri süzgeçten geçirmeye, doğrulamaya, karşılaştırmaya zaman ayırmak mümkün olmamaktadır. Postman’a (2004: 79) göre televizyon haberciliğinde iletilen bilginin değeri yerine, anında yayınlanmış olup olmaması bir değer oluşturmaktadır. Canlı yayın sırasında kendisinden sürekli bilgi aktarması beklenen muhabir, zorunlu olarak elindeki bilgileri şişirmekte, tekrarlamakta, olayı aktarmak yerine yorumlamak yoluna gitmektedir. Bu süreçte yanlış ve eksik bilgi aktarıldığı gibi kimi zaman da istenmeyen görüntü ve seslerin kontrolsüzce izleyiciye ulaşması da söz konusu olabilmektedir.

Günümüz teknolojisindeki gelişmeler, televizyonun haber iletme sürecine hız kazandırmıştır. Yaygın, eğlenceli, heyecan verici, kolay tüketilebilen bir habercilik yapan televizyon, aynı zamanda olayları görüntüsüyle aktarabildiği için izleyenler tarafından daha güvenilir olarak algılanmaktadır. Görüntünün gücüne dayanan televizyon haberciliğinin doruğa çıktığı Körfez Savaşı'ndan sonra yeni haber alanları doğmuştur. “Olayı görüntüsüyle verme” olgusunun yarattığı büyü sayesinde haber kavramının içi boşaltılmış, özellikle tanınmış kişilerin özel yaşamlarını konu alan haberler gündeme gelmiştir. Haber programlarını izlerken hissedilen heyecan gerçekse, haberin kendisi de gerçektir, şeklinde yeni bir haber denklemi kurulmuştur. Böylelikle haber; basitleştirilebilecek, kitlelerin izleyebileceği biçime dönüştürülebilir ve birçok “heyecan parçacığı”na ayrıştırılabilecek düzeye indirgenmiştir. Üstelik kuralları artık televizyon koymakta ve diğer kitle iletişim araçlarını da kendisine uymaya zorlamaktadır. Böylelikle özel yaşamı ekranlara taşıyarak izleyiciyi eğlendirmenin yanı sıra savaş, felaket, ölüm gibi çarpıcı nitelikteki görüntüler de mutlak değer olarak kabul edilmiştir (Ramonet, 2004).

Egemenlik ilişkileri içerisinde yer alan televizyon ve piyasa koşulları altında üretilen haber, var olan ideolojik sistemin belirleyiciliğinde toplumsal iktidarın pekiştirilmesi açısından önemli bir araç işlevi üstlenmektedir. Etki gücü oldukça geniş bir kitleyi kapsayan televizyon haberlerinde kurmaca bir gerçeklik içerisinde kimi kimlikler ön plana çıkarılırken, kimi kimlikler arka planda bırakılmaktadır. Böylelikle toplumsal hiyerarşik bir düzen içerisinde hegemonya alanı oluşturulmakta ve bu doğrultuda televizyon haberleri belirlediği gündemle statükonun korunmasında ve devamlılığında aracı konumda işlev görmektedir (Karaduman ve Karaduman, 2004).

Küreselleşme kavramıyla birlikte haberdeki gerçeklik anlayışında da değişimler meydana gelmiştir. Haberlerin seçilmesi ve sunulması, editörlerin haber değerleri konusundaki kafalarındaki formüllere göre gerçekleşmektedir. Dolayısıyla görüntü ile desteklenen televizyon haberlerinde gerçeklik, yeniden inşa edilmektedir. Haber ve gerçeklik tartışmalarından biri de “kimin gerçeği, neye göre gerçeklik” seçimidir. Bir yanda “var olan gerçeklik” dururken, medya açısından değerlendirilecek olursa, bir yanda da “yansıtılan gerçeklik” söz konusudur. Var olan gerçeklik, medyada yansıtılan

gerçekliğe dönüşmektedir. Kameraman kamerasını eline alıp, objektifini çevirdiği, muhabir bilgisayar karşısına geçip haberini yazmaya başladığı zaman gerçeklikten uzaklaşmış olup, var olan gerçeğin yeniden inşasına başlamış olur. Dolayısıyla medya, toplumun neyi ne kadar bilmesi gerektiğine karar vermekte ve belirlediği gündem ile var olduğu toplumsal yapının bilişsel düzeyini oluşturmada büyük ölçüde katkıda bulunmaktadır. Böylece medya, bize neyi düşüneceğimizden çok, ne hakkında düşüneceğimizi dayatmakta, gündemi şekillendirmekte, neyin düşünülüp, neyin tartışılacağına ilişkin bir gündem sunmaktadır. Medyatik gerçeklik kurgusu içinde yeniden inşa edilen televizyon haberlerine konu olan olaylar, çoğu zaman nesnel gerçekliğin önüne geçmektedir. Böylelikle de izleyiciler, dış dünyadaki gerçeklikleri medyanın sunduğu şekilde algılanmakta ve öğrenmektedirler.

Televizyonun ve dolayısıyla televizyon haberlerinin yansıttığı gerçeklik, doğal olmayan, yapılandırılmış bir gerçekliktir. Buna karşın haberin televizyondan sunumunda izleyici, bir gazete haberine göre daha inandırıcı bir metin karşısında olduğunu düşünebilmektedir. İzleyici için televizyon haberlerini görece gerçeğe daha yakın kılan etken, aracın kendine özgü teknolojik olanakları sayesinde yaşamın kendisine tanıklık ediyor gibi görünmesidir (İnal, 1996:103). Bu anlamda televizyon haberlerindeki görünebilirlik ögesi, yazılı basındaki görüşleri olduğu gibi alıntılanmayla eş tutulmaktadır. Oysa televizyon haberlerinin nesnelliği, aracın kendisi tarafından kurgulanan ve gerçeğin yalnızca gösterilmek istenen yanına tanıklık eden bir görsellikle değil, bilinen habercilik ölçütleriyle değerlendirilebilecektir. Bu anlamda izleyicinin tanıklık ettiği dünya, kurgulanmış gerçeklik yanılısamasına tanıklık ettiği bir dünyadır.

Küreselleşme olgusunun ekonomik, siyasal, askeri, çevre, sosyo-kültür, teknolojik ve iletişim alanına yansımalarının değerlendirildiği bu bölümde ayrıca kitle iletişim araçları üzerindeki etkileri de incelenmiştir. Bu bölümde ayrıca özellikle televizyon haberciliği bağlamında ele alınan kuramsal yaklaşımlar sonucunda küreselleşme ile birlikte gelen süreçte haber değerlerinden de yola çıkılarak, “küresel haber” kavramının ne olabileceği üzerinde tartışmalara yer verilmiştir. Böylelikle küreselleşme, televizyon haberciliği ve küresel haber bağlamında bir kuramsal çerçeve oluşturulmuştur.

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma kümesi, verilerin toplanması, çözümlenmesi ve kategorilendirilmesine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

3.1. Araştırma Modeli

Bu çalışma, küreselleşmenin ortaya çıkardığı olayların Türkiye'deki televizyon (TV) anahaber bültenlerine ne kadar ve ne şekilde yansıtıldığının ortaya konulmasıyla ilgilidir. Bu bağlamda, varolan bir durumu olduğu gibi ortaya koymaya ve betimlemeye çalıştığı için tarama modelini içeren bir çalışmadır (Karasar, 1998: 77). Burada varolan durumu olduğu gibi değiştirmeden ve etkilemeden ortaya koymak amaçlanmaktadır. Çalışmada nicel ve nitel yöntemlerin bir arada kullanıldığı karma bir araştırma modeli uygulanmıştır.

3.2. Çalışma Kümesi

Bu çalışma Türkiye'de ulusal düzeyde yayın yapan NTV, Show TV ve TRT 2 televizyonlarının saat 19.00'daki anahaber bültenleri üzerinde yapılmıştır.

Çalışma kümesini oluşturan bu üç kanal şu gerekçelerle seçilmiştir: NTV, ilk kurulduğunda kendisini bütünüyle haber kanalı olarak konumlandırmıştır. Bugün başlangıçtaki 24 saat haber sunan kanal olma özeliğinden uzaklaşmış olsa bile hâlâ günlük programlarında haberler ağırlıklı bir yer tutmaktadır. Ayrıca NTV'nin toplumda hâlâ haber kanalı olarak algılandığı ve izlendiği söylenebilir. Dolayısıyla NTV, haber kanalı olması nedeniyle seçilmiştir. Show TV, bu araştırmanın çalışma kümesinin saptandığı Eylül 2006'da ana haber bülteni en çok izlenen kanal olduğu için araştırmaya dahil edilmiştir. TRT 2 ise bir devlet televizyonunda durumun nasıl olduğunu ve öteki iki özel kanal ile (varsa) farkını görmek için seçilmiştir. Başlangıçta TRT 1 kanalının alınması öngörülmüştür. Ancak haber kayıtlarının alındığı RTÜK tarafından denetim

için TRT 1 haberlerinin değil TRT 2 haberlerinin kaydının yapıldığı öğrenilmiştir. RTÜK İzleme ve Değerlendirme Dairesi TRT 2 haberlerinin TRT 1 haberlerini bütünüyle içerdiğini, hatta fazlasının olduğunu söyleyince TRT 1 yerine TRT 2 anahaber bülteninin araştırma kapsamına alınmasında bir sakınca görülmemiştir.

Araştırma yukarıda anılan üç televizyon kanalının Kasım 2006, Ocak 2007 ve Mart 2007 tarihlerinde yayınlanan akşam ana haber bültenleri üzerinde yapılmıştır. Birer ay atlanmasının nedeni olarak da özellikle mevsimlerle ilgili olarak “Sonhabar-Kış-İlkbahar” yayın döneminde verilen haberlerde değişiklik olabileceği düşünülmüştür. Ayrıca aynı olayları izleme olasılığı bir ay atlayınca azalmaktadır; çünkü ay atlanınca gündemin değişme olasılığı artmaktadır. Söz konusu kanalların akşam anahaber bültenleri üç ay süreyle dönüşümlü olarak haftanın Pazartesi, Çarşamba ve Cuma günleri kaydedilmiştir (Bkz. Ek 1). Sonuç olarak bu araştırma, üç televizyon kanalının akşam anahaber bültenleri arasından üç ayda yapılan toplam 39 haber bülteni üzerinde gerçekleştirilmiştir.

3.3. Verilerin Toplanması

Uygulama sürecinde küreselleşmenin ortaya çıkardığı olayların Türkiye’de televizyon haberlerine yansımalarının niceliksel boyutlarını araştırabilmek için içerik çözümlemesi yöntemi kullanılmıştır. İçerik çözümlemesi ile çalışma kümesini oluşturan televizyon kanallarında; küreselleşme ile ilgili haberlerin konusu-alanı, kaynağı, niteliği, şekli, nesnesi, aktörü, yayın sırası, yayın süresi, haberlerde teknolojinin kullanımı, Türkiye ifadesinin geçip geçmediği ile ifadeye ne şekilde verildiği, haberde hatırlatma olup olmadığı, haberin içeriğinin Türkiye’ye etkisinden söz edilip edilmediği, haberde uzman görüşüne başvurulup başvurulmadığı, bir sonraki habere gönderme olup olmadığı ve haberde geçen ülke, kişi, kurum/birlik/örgüt/parti ve şirket isimlerinin neler olduğu ile haberlerde kaç kez kullanıldıkları gibi önemli noktalar araştırılmıştır. Eleştirel söylem çözümlemesi ile içerik çözümlemesinden elde edilen niceliksel veriler doğrultusunda haberlerin niteliksel görünümü, televizyon haberlerinin izleyicileri nasıl bilgilendirdiği üzerinde durulmuştur. Anlatı çözümlemesi ile de özellikle eleştirel söylem

çözümlemesinde elde edilen bulgulara ait görüntü boyutlarının izleyiciye ne şekilde aktarıldığı incelenmiştir.

Araştırma için televizyon ana haber bültenlerinde küreselleşmeyle ilgili hangi konuların daha çok yer aldığı, küreselleşmeyle ilgili haberlerin ana haber bültenlerinde nasıl ve ne şekilde yer aldığı, haberlerin sunulduğunda nasıl bir söylem oluşturulduğu (ideolojinin yeniden nasıl üretildiği) ve haberlerde ne tür kamera tekniklerinin öne çıkarıldığı ile ilgili veriler toplanmıştır.

Yukarıda özetlenen verilerin toplanacağı TRT 2, NTV ve Show TV akşam ana haber bültenlerinin hangisi olacağıyla ilgili olarak bir liste hazırlanmış (Bkz. Ek 1) ve RTÜK İzleme ve Değerlendirme Dairesi Başkanlığı'na gönderilmiştir. Haber kayıtları, hazırlanan listeye göre bu birim tarafından yapılmıştır.

Bir kanalın anahaber bülteni bir ayda dört kez (kimilerinde beş kez) kaydedilmiştir. Buna göre üç ay boyunca TRT 2'den 12, Show TV'den 13, NTV'den ise 14 olmak üzere toplam 39 ana haber bülteninin kaydı yapılmıştır. Kanalların hangi sırayla kaydedileceği rastlantısal olarak belirlenmiştir. Buna göre ilk olarak 1 Kasım 2006'da TRT 2'nin anahaber bülteni kaydedilmiştir. Sonraki kayıtlar birer gün atlayarak 3 Kasım'da NTV, 5 Kasım'da Show TV olmuştur. Seçilen Kasım 2006, Ocak 2007 ve Mart 2007 aylarının anahaber bültenleri bu şekilde dönüşümlü olarak VHS kasetlere kaydedilmiştir (Bkz. Ek 1).

RTÜK'ten gelen kasetlerin incelenmesi sırasında, 27 Kasım 2006 tarihinde NTV ana haber bülteni kaydının istenmediği halde yapılmış olduğu görülmüştür. Buna karşılık 16 Mart 2007 tarihinde ise istendiği halde TRT 2'nin kaydının olmadığı-yapılmadığı belirlenmiştir. Eksik olan kaydın peşine düşülmemiş, buna karşılık fazladan yapılan 27 Kasım tarihli NTV anahaber bülteninin de araştırmaya dahil edilmesinde bir sakınca görülmemiştir.

Haber kayıtlarında her kanal ve her ay için ayrı kasetler kullanılmıştır. Yani RTÜK'ten araştırmacıya toplam 9 VHS kaset gönderilmiştir. Haber bültenlerinin VHS kayıtları,

deşifre ve izleme işlemlerinin rahat yapılabilmesi için CD'lere aktarılmıştır. Böylece dokuz VHS kaseti, toplam 27 CD'de toplanmıştır. (Bkz. Ek 2)

Sonraki aşamada, anahaber bültenlerindeki küresel haberlerin saptanması yapılmıştır. Bu saptama için çalışmanın literatür bölümünde yer alan bilgiler, küresel haber tanımı ve amaçlardaki sorular esas alınarak aşağıdaki ölçütler hazırlanarak kullanılmıştır.

1. Üreten, ileten, izleyen veya sunum gibi değişik bileşenler açısından haberin dünyaya ilişkin bir 'küresel bütünlük algısı' var mıdır? (Gerek şart. Evet ise küresel haber olabilir.)
2. Haberde ulusal yorumlar ve format farklılıkları olabilmekle birlikte 'ulus ötesi' bir öz var mı? (Gerek şart. Evet ise küresel haber olabilir.)
3. Haber, sınır ötesi özelliğine sahip olarak çok aktörlü, çokkültürlü ve yaygın izleyici topluluğuna hitap etme özünü taşıyor mu? (Evet ise küresel haber olma potansiyeline katkı yapar.)
4. Küreselleşme sürecine yenilikçi katkı yapan bir öze sahip mi? (Evet ise küresel haber olma potansiyeline katkı yapar.)
5. Haber, küreselleşmenin aslî unsurlarından birisi olan izleyici ilgi, merak, talep, tercih, beklenti veya beğenilerini dikkate alıyor mu? Haber izleyici odaklı mı? (Evet ise küresel haber olma potansiyeline katkı yapar.)
6. Küresel güvenlik, küresel ısınma, dünya kaynaklarının durumu, küresel terör gibi tüm dünyayı ilgilendiren bir olay veya tema işleniyor mu? (Evet ise küresel haber olma potansiyeline katkı yapar.)
7. Haberin etkilerinin büyüyerek ve gelişerek yaygınlaşması beklenir mi? (Evet ise küresel haber olma potansiyeline katkı yapar.)
8. Haber küresel finans, küresel siyaset, sermayenin ulus ötesileşmesi, işgücünün serbest dolaşımı, teknolojinin gelişimi, kültürel aynılaşma, büyük medya kuruluşlarının yerel ve bölgesel ortaklarla çalışması vb. gibi küreselleşmenin aslî unsurları ile mi ilgili? (Evet ise küresel haber olma potansiyeline katkı yapar.)

Araştırma kapsamına dahil edilen anahaber bültenlerinde yer alan haberlerden küresel olanları tespit etmek için haberlere yukarıdaki sekiz soru sorulmuş, alınan yanıtlar Çizelge 2’de sunulmuştur.

Çizelge 2: Anahaber Bültenlerinde Yer Alan Haberlere Sorulan Soruların Değerlendirilmesi

İzlenen Haberlere Sorulan Sorular	Evet		Hayır		Sayı Toplamı	Yüzde Toplamı
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde		
1. soru	88	100	0	0	88	100
2. soru	88	100	0	0	88	100
3. soru	88	100	0	0	88	100
4. soru	30	34	58	66	88	100
5. soru	77	87	11	13	88	100
6. soru	55	63	33	37	88	100
7. soru	74	84	14	36	88	100
8. soru	61	69	27	31	88	100

Araştırma kapsamına dahil edilen anahaber bültenlerinde yer alan “küresel haberleri” tespit etmek için ilk adım olarak literatür ve yöntem bölümünde belirlenen ve sekiz başlıktan oluşan sorular üç ay boyunca izlenen toplam 39 anahaber bültenindeki 692 haberin tümüne tek tek uygulanmıştır. İzlenen haberler sırasında bir kodlama oluşturulmuş ve her haberin karşılığına “evet” ve “hayır” ibaresi yazılmıştır. Bu değerlendirmenin sonucuna göre 88 haberin “gerek-şart evet yanıtı alınmalıdır” koşuluna uygunluk gösterdiği saptanmıştır. Küresel haber olduğu kabul edilen 88 habere ilişkin ayrıntılar Çizelge 2’de gösterilmiştir. Buna göre bir değerlendirme yapıldığında, izlenen haberlerde sorulan sekiz soruya genel ortalamada yüzde 70’in üzerinde “evet” yanıtı alındığı belirlenmiştir. Böylelikle de bu haberler “küresel haber” olarak değerlendirilmiş ve analizler bu haberlerin üzerinde gerçekleştirilmiştir.

Küresel haber tanımı ve haberin küresel olup olmadığını anlamak için geliştirilen soruları sorarak izleme işlemi tamamlandıktan sonra, çalışmanın güvenilirliği aşamasına

geçilmiştir. CD'lerin izlenmesine geçmeden önce, bültenlerde yer alan küresel haberlerin seçimindeki güvenilirliği belirlemek amacıyla da Anadolu Üniversitesi Basın Yayın Bölümü'nde Araştırma Görevlisi olarak çalışan bir doktora öğrencisinden yardım alınmıştır. Öğrenci, araştırma kapsamında verilen küresel haber tanımı esas alınarak araştırmacı tarafından bilgilendirilmiştir. Araştırma kapsamına üç aylık haber bülteni dahil edildiği için öncelikle seçilen bir haber bülteni, araştırmacı ve öğrenci tarafından birlikte izlenmiş ve hangi haberin niçin küresel olduğu, tartışılarak kararlaştırılmıştır. Böylece araştırmanın pilot çalışması da gerçekleştirilmiştir. Devamında her kanaldan Kasım 2006, Ocak 2007 ve Mart 2007 tarihleri arasında her ay içinden birer haber bülteni tesadüfî olarak seçilmiştir. Seçilen bu haber bültenleri ayrı ayrı izlenerek, araştırmacı ve öğrenci arasındaki uyuma bakılmıştır. Buna göre, 13 Kasım 2006 TRT 2'nin ana haber bülteninde verilen 19, 15 Ocak 2007 NTV'de 17 ve 21 Mart 2007 Show TV'de 20 haber olmak üzere toplam 56 haber izlenmiştir. Bu haberler içerisinde araştırmacı ve öğrenci arasında 54 haberde görüş birliği sağlanırken, sadece 2 tanesinde görüş ayrılığı olmuştur. Bu izlemelerin sonucunda araştırmada yüzde 95'in üzerinde bir "Puanlayıcılararası Güvenirlik" oranına ulaşılmıştır.

Araştırma sırasında ayrıca, verilen küreselleşme tanımına uyan haberler ile bu haberlerin hangi CD'de, CD'nin kaçınıcı dakikasında, hangi tarihli bültende olduğu, ayrıca haberin konusu ve başlığına ilişkin bilgileri belirlemek amacıyla her televizyon kanalı için farklı renkte hazırlanan "Küresel Haber Kimlik Formu" (Bkz. Ek 3) kullanılmıştır.

3.4. Verilerin Çözümlemesi

Verilerin çözümlemesinde aşağıda kısaca tanıtılan üç yöntemden yararlanılmıştır: İçerik, söylem ve anlatı çözümlemesi. Önce küresel haberlerin içerik çözümlemeleri yapılmıştır. Devamında içerik çözümlemesi ile elde edilen bulguları değerlendirmek ve küreselleşmenin tanımlanagelen özellikleriyle olan ilişkilerini ortaya koyabilmek için eleştirel söylem çözümlemesine gidilmiştir. Sonrasında da eleştirel söylem çözümlemesi

yapılan haberler üzerinde anlatı çözümlemesi başlığı altında kamera ölçekleri, kamera açıları ve kamera hareketleri incelenmiştir.

3.4.1. İçerik Çözümlemesi

İletişim sürecinde içerik, merkezî önemde bir yer tutmaktadır. İletişim içeriği ile anlatılmak istenen; sözel, müzikal, resimsel, plastik veya davranışsal simgeler aracılığıyla anlamların oluşturduğu yapıdır. (Berelson, 1952: 13) İçerik çözümlemesi toplumbilimsel araştırmalarda sıkça başvurulan bir gözlem tekniğidir. Günümüzde en yaygın olarak kitle iletişim araçlarının içerikleri ve iletileri üzerinde kullanılmaktadır.

Aziz (1990: 105), içerik çözümlemesi ile ilgili tanımlar arasında en çok bilinen ve kabul görenin Bernald Berelson'a ait olduğunu vurgulamaktadır. Berelson'a göre içerik çözümlemesi (1952); iletişimin açıklanan içeriğinin yansız, dizgeli, sayısal tanımlarını veren bir araştırma tekniğidir. Bir başka tanıma göre de ifade edilmiş bir içeriğin nesnel, sistemli ve nicel betimlemeleri için kullanılan yapılandırılmış bir araştırma tekniğidir (Borg, 1963: 256; Geray, 2003: 133). Bu tanımlara göre içerik çözümlemesinde önemli olan, yansızlık ve dizgeli olmaktır. Teknik daha çok yazılı, sözlü, görüntülü (film, fotoğraf) belgelerin incelenmesi için kullanılmaktadır.

İçerik çözümlemesi konusunda mevcut tanımlamaları inceleyen Berelson (1952: 15), tanımların altı farklı özellik içerdiğini tespit etmiştir. Buna göre içerik çözümlemesi; yalnız sosyal bilim genellemelerine uygulanmalı, yalnız ve öncelikle iletişimin sonuçlarını belirlemeye yönelik olmalı, yalnız dilin yazımsal ve anlamsal boyutlarına uygulanmalı, nesnel olmalı, sistemli olmalı ve niceliksel olmalıdır.

Bu yaklaşım çerçevesinde Berelson (1952: 18), içerik çözümlemesini iletişim içeriğinin bildirimini nesnel, sistemli ve niceliksel araştırma tekniği olarak tanımlar. Söz konusu içerik çözümlemesi olduğunda dikkat çeken tanımlardan birisi de Merten'in yaptığı tanımdır. Merten'e göre içerik çözümlemesi; sosyal gerçeğin yazılı/açık içeriklerinin

özelliklerinden içeriğin yazılı/açık olmayan özellikleri hakkında çıkarımlar yapmak yoluyla sosyal gerçeği araştıran bir yöntemdir. (Aktaran: Gökçe, 1994: 24).

Gökçe'ye (1994) göre içerik çözümlemesinin amacı, bir metnin tasviri ve açıklaması değil, özellikle metnin içeriklerinden sosyal gerçeğe yönelik çıkarımlar yapmaktır; ayrıca içerik çözümlemesinde objektiflik, sistematiklik, sayısallaştırma, yazılı/açık (manifest) içerik özellikleri önemlidir. Gökçe'nin (1994: 17) belirlediği başlıkları şu şekilde açıklamak mümkündür:

Objektiflik: Bu şartın meydana gelmesi için çözümlemedeki sınıflamaların benzer içeriklere uygulanabilecek ve benzer sonuçlar elde edebilecek şekilde kesin olarak tanımlamaları gerekmektedir.

Sistematiklik: Sistematik bir yandan araştırma sorusunun stratejisine dönüştürülmesinde yöntemin açık ve düzenli bir şekilde uygulanmasına, diğer yandan ise bu araştırma malzemesine hiç kesintisiz uygulanması gerektiğine işaret etmektedir.

Sayısallaştırma: İçerik çözümlemesinin en ayırıcı yönüdür. Sayısallaştırma kavramı, ölçme işlemini içermektedir. Bilgileri yoğunlaştırmak ve böylece karşılaştırılabilirliğin sağlanması bakımından düzenleyici bir işleve sahiptir.

Yazılı/açık (manifest) içerik: İçerik çözümlemesinin kapsamı yazılı ve açık bir içerik ile sınırlandırılmıştır. Yazılı bir metne dayandırılmaktadır.

İçerik çözümlemesinin ne olduğunu açıklayan bu tanımlardan sonra neden içerik çözümlemesine başvurulduğunu da Parsa'nın ifadeleri ile açıklamak mümkündür. Televizyon, film, fotoğraf, reklam gibi görsel kitle iletişim araçlarındaki mesajların, söylevlerin çözümlemesi tümdengelimsel bir okumayı gündeme getirmektedir (Parsa, 1993: 127).

Krippendorff (2004: 18) içerik çözümlemesini metinlerden kullanım kapsamlarına olan girişimlerin tekrar edilebilir doğru girişimlerinin tespit edildiği bir araştırma tekniği

olarak tanımlamaktadır. Krippendorff'un tanımını yazılı veya resimsel bir belgeden beklenen mesajın nicelleştirilmesi olarak okumak da mümkündür. İçerik çözümlemesinde yapılan çalışmanın amacına uygun olarak, yukarıda sözü edilen bazı ilkelere de uyulmak koşuluyla analiz türü seçilmektedir. Bu türler arasında en yaygın bilinenler; frekans analizi, ilişki analizi, kategorik analiz, değerlendirici analiz, kapalılık göstergesi, kelime hazinesinin zenginliği, okunabilirlik -izleyici tarafından anlaşılabilirlik- göstergesi, özetleyici içerik analizi, açıklayıcı içerik analizi, yapısal içerik analizi için içerik analizi olarak sıralanabilir. (Tavşancıl ve Aslan, 2001)

Bu araştırmada yukarıda anılan televizyon haber bültenlerinde yer alan 88 küresel haberin sözel ve görsel içeriğinin çözümlemesi yapılmıştır. Bu amaçla bir "İçerik Çözümleme Formu" (Bkz. Ek 4) hazırlanmıştır. İçerik çözümleme formunda yer alan maddelerin ne anlama geldiği kısaca aşağıda açıklanmıştır.

Televizyon Kanalının Adı: Formda yer alan bilgilerin ait olduğu kanalın (TRT 2, NTV ve Show TV) adı.

Haberin Numarası: Kaydı yapılan ana haber bültenlerinde saptanan küresel haberlere (toplam 88 haber) 01'den başlayarak verilen numara.

Haberin Alanı: Küresel haberin araştırmanın literatür bölümünde açıklanan küreselleşmenin hangi boyutuyla (ekonomi, siyaset, sosyo-kültürel yapı, askeri yapı, çevre, teknoloji, iletişim) ilgili olduğu.

Haberde Türkiye İfadesi: İncelenen küresel haberlerde "Türkiye" ifadesinin geçip geçmediği.

Haberde Türkiye'nin Sunumu: İzlenen küresel haberlerde Türkiye adının "nötr", "olumlu" ve "olumsuz" durumlardan hangisine ait olarak verildiği.

Haberin İçeriğinin Türkiye'ye Etkisi: Araştırmaya dahil edilen küresel haberlerde haber içeriğinin Türkiye'ye etkisinden söz edilip edilmediği.

Haberde Teknolojinin Kullanım Şekli: Haberlerin “görüntülü canlı bağlantı”, “telefonla canlı bağlantı”, “spiker sunumu ve görüntülü anlatım” ve “yalnız görüntülü anlatım” şekillerinden hangisine girecek şekilde sunulduğu.

Haberin Kaynağı: Haber kaynağının kim/hangi haber ajansı olduğu. Bu kaynaklar “televizyon kanalının kendisi”, “yerli haber ajansı”, “yabancı haber ajansı”, “belirtilmemiş” olarak dört genel grupta toplanmıştır.

Haberin Niteliği: Verilen haberin açıklama mı, bilgilendirme mi, yoksa rapor mu olduğu.

Açıklama: Bir konuyu açıklığa kavuşturmak ya da alınan kararı kamuoyuna açıklamak amacıyla yapılan haberlerdir.

Bilgilendirme: Kamuoyunun bilgi sahibi olmasını sağlamak, kamuoyunu haberdar etme esasına dayanmaktadır. Haberi detaylı bir şekilde kamuoyuna sunmaktır. Haberde yer alan 5N 1K başlıklarının her birinin ayrıntılı şekilde verilmesidir.

Rapor: Çeşitli kuruluşlar tarafından yapılan çalışmaların sonuçlarından elde edilen verilerin, derlenip toparlanması ve yazılı hale getirilmesi sürecidir.

Haberin Şekli: Haberlerin ne şekilde sunulduğu. Haberlerin şekli “röportaj”, “toplantı kaydı” ve “basın açıklaması” olabilmektedir.

Haberde Hatırlatma: Daha önce verilen bir habere, olaya, zamana ya da herhangi bir noktaya dikkat çekilip çekilmediği.

Haberde Uzman Görüşüne Başvurma: Konuyla ilgili bir uzman görüşüne başvurma durumunun olup olmadığı.

Haberde Bir Sonraki Habere Gönderme: Aynı bültendeki haberler arasında bir bağlantının kurulup kurulmadığı.

Haberin Aktörleri: Haberın aktörünün “ülke(ler)”, “şehir(ler)”, “şirket(ler)”, “devlet başkanları”, “bakan(lar)”, “birlik(ler) ve “halk” mı olduğu.

Haberin Nesnesi: Haber içeriğine konu olan özün ne olduğu.

Haberde Geçen Ülke, Kişi, Kurum/Birlik/Örgüt/Parti ve Şirket İsimlerinin Sıklık Dereceleri: Haber içinde ülke, kişi, kurum/birlik/örgüt/parti ve şirket isimlerinin kaç kez kullanıldığı.

Haberin Yayın Sırası: Küreselleşme ile ilgili haber(ler)in kaçınıcı sırada verildiği. Seçenekler “1-3 arasında”, “4-6 arasında”, “7-9 arasında” ve “10 ve üzeri” olarak sınıflandırılmıştır.

Haberin Süresi: Haberın süresinin ne kadar olduğu.

Haberin Ayrıntılı Süresi: Haberde “toplam konuşma süresi”, “toplam görüntü süresi” ve “haberın toplam süresi”nin ne kadar olduğu.

Bu kodlama anahtarıyla saptanan bilgiler dışında önceden öngörülemeyen durumların kaydedilmesi için “diğer” seçeneğine yer verilmiştir.

3.4.2. Eleştirel Söylem Çözümlemesi

“Söylem” sözcüğü anlatım-açıklama anlamına geldiği gibi özel bir grup ya da anlatıma gönderme yapmak için de kullanılmaktadır (van Dijk, 2008). Eleştirel söylem çözümlemesinin araştırma yöntemi olarak işe koşulması ise dilin (yazılı ve görsel dilin) kullanım biçimi ve işlevlerinin çözümlenmesiyle ilgilidir.

Eleştirel söylem çözümlemesi, haber anlatısının yapısal özelliklerini sunan haberin içeriği üzerinde yapılmaktadır. Söylem çözümlemelerinde çeşitli kuramsal yaklaşımlar bulunmaktadır. Aralarında van Dijk, Fairclough, Wodak, Ludwig ve Hartley gibi çok sayıda eleştirel söylem çözümlemesiyle ilgilenen düşünürler, çözümlemede ele aldıkları değişkenler ve geliştirdikleri modeller bakımından farklılıklar göstermektedirler. Bu tez çalışmasının eleştirel söylem çözümlemesinde, Teun van Dijk tarafından geliştirilen model kullanılmıştır. Bunun temel nedeni; van Dijk'in eleştirel söylem çözümlemesinin özellikle haber metinleri üzerinde yoğunlaşması, ideolojinin yeniden üretimini ortaya koyabilmesi, geliştirdiği makro ve mikro yapının haberlere kolayca uyarlanabilmesidir. Aşağıda van Dijk'ın geliştirdiği eleştirel söylem çözümlemesi ayrıntılı olarak tanıtılmaktadır.

van Dijk'a göre (1993: 253), eleştirel söylem çözümlemesi, öncelikle söylemin bizahiti kendisinden kaynaklanan ya da sonuçlanan eşitsizlik, haksızlık ve güç/iktidarın kötüye kullanılmasının söylemsel boyutlarıyla ilgilenmektedir. van Dijk'a göre, egemen söylemin temel bir işlevi kesin olarak oydaşmalar, rıza ve egemenliğin meşrulaşmasını ortaya koymaktır (Aktaran Özer, 1999: 128).

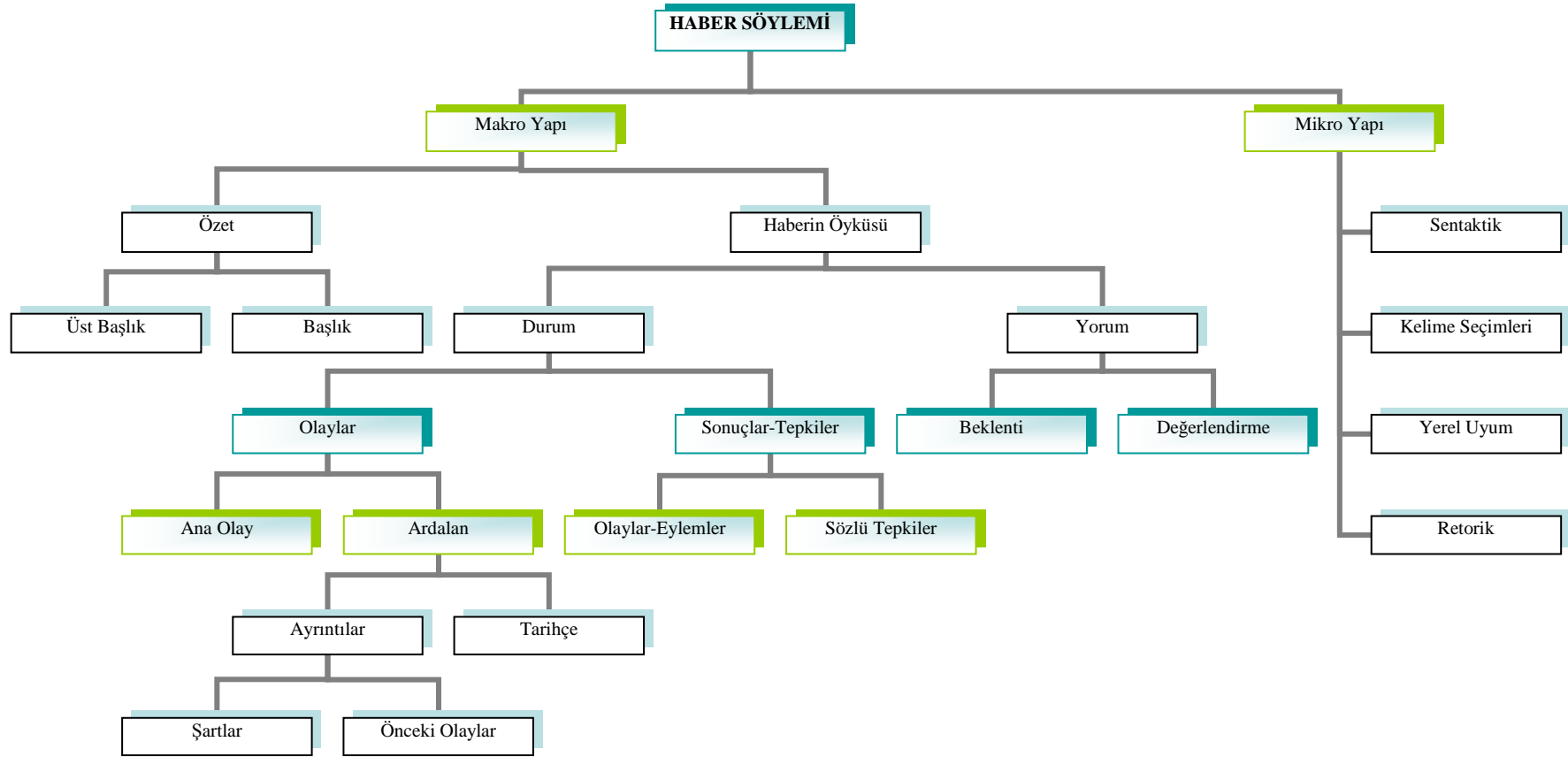
van Dijk'a göre (1993: 280) eleştirel söylem çözümlemesi, ancak ve ancak eşitsizlik ve egemenliğin yeniden üretiminde dil kullanımının, söylem ya da iletişimsel olayların ve dilin rolünün bir dökümünü yaptığı ölçüde, eleştirel sosyal ve siyasal çözümlemelere önemli ve özel bir katkıda bulunabilir. Bu anlamda iki önemli kontrol biçimi söz konusudur. Egemen konuşmacılar, diğerlerinin iletişimsel haklarını, iletişimsel olayları, dil edimlerini, sistem türlerini, konuları vs. belirlemekle sınırlarlar. Ayrıca egemen konuşmacılar, kamu söylemini kontrol ederler ve dolaylı yoldan kamunun düşüncesini yönetirler (Aktaran Özer, 1999: 129).

Söylemin iletişimsel olay ya da eylemle kontrol edilebilecek eylem, anlam ve karmaşık bir dilsel form olduğunu belirten van Dijk (1988b:8), haber anlatısını "sentaktik" ve "anlamsal"dan oluşan iki ayrı dilsel çözümleme türünde de ele almaktadır. Haber sentaksı kullanılan cümlelerin gramatik yapılarıdır. Anlamsal ise sözcüklerin, cümlelerin ve dolayısıyla bütün söylemin anlamına yöneliktir (Aktaran Özer, 1999:130).

van Dijk (2008) eleştirel söylem çözümlemesini, metinlerin (iletilerin) yapılarını ve stratejilerini açığa çıkaran ve bunları toplumsal ve siyasal bağlamla ilişkilendiren bir yöntem olarak nitelendirmektedir. Bu yöntemle haber metinlerinde kullanılan dil aracılığıyla toplumsal eşitsizliğin ve tahakküm ilişkilerinin yer aldığı toplumsal sistemin nasıl yeniden üretildiğinin ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır. Bu yeniden üretim; seçmeci kaynak kullanımı, tek düze haber temposu, haber başlığının seçimi, haberde yer alan aktörlerin sunumu ve onlar hakkında nelerin nasıl söylendiği vb. öğelerle yapılmaktadır.

van Dijk, söylemin ideolojik etkileriyle ilgilenmiştir. İdeolojiler toplumsal olarak biçimlenen ve tutumları organize eden soyut ve bütünsel zihin sistemleridirler. İdeolojilerin önemi, bir söylemin nasıl anlaşılacağını yönlendirmede kullanılan zihinsel yapı işlevi görmelerinden kaynaklanmaktadır. van Dijk ideolojilerin anahtar işlevlerinden birisinin, bir grubun ilgilerini geliştirmek ve koordine etmek olduğunu söyleyerek, egemenliğini sürdürmek için temel olarak ideolojilere ihtiyacı olduğunu belirtmektedir (2008). Özetle van Dijk, grup çatışmaları gibi güç ve hâkimiyet ilişkilerini sürdürmek, meşrulaştırmak ya da yönetmek için birçok ideolojinin dikkatli bir şekilde geliştirildiğinden söz etmektedir. Böylelikle söylem; neyin gerçek, dolayısıyla olanaklı olduğunun yapılandırılmasında merkezi role sahip toplumsal bir güçtür. Dünyanın nasıl anlaşılabileceğini ve onun hakkında ne bilinebileceğini ve onunla ne yapılabileceğini söylem belirler. Dolayısıyla eleştirel söylem, toplumsal sorunun nasıl konumlandığının ve sınırlandırıldığının açıklanmasında kritik öneme sahiptir.

Yukarıdaki bağlamda metinler sadece düşünceleri iletmezler; ideoloji, değer ve inançlar da metinler içinde etkileşim halindedir veya söylem biçimine dönüşmektedir. van Dijk'ın eleştirel söylem çözümlemesinde söylem, sosyo-bilişsel bir yaklaşımla açıklanmaktadır. Çeşitli düzeylerde irdelenen haber metni ya da söylemi, nihai olarak bilişsel (zihinsel) şemalara benzer bir yapıdan yola çıkılarak değerlendirilmektedir (Sözen, 1999: 126). van Dijk'ın söylem çözümlemesi öğelerini Arslan (2005: 132) doktora tezinde, Şekil 1'de şematik olarak gösterilen "makro yapı" ve "mikro yapı" başlıkları altında toplamıştır.

Şekil 1: Eleştirel Söylem Çözümlemesi Şeması

(Kaynak: Arslan, 2005: 132)

Makro yapı çözümlemesinde, habere ilişkin “**özet**” bilgiler ile “**haber**in öyküsü” merceğe altına alınmaktadır. Bu iki yapı haberin ideolojik çerçevesini oluşturmaktadır; çünkü metnin kurgusu, toplumsal biçimlenmeyle ilgili gizil bağı ortaya koymaktadır. Haberlerin özetleriyle ilgili sorgulama “tematik”, öyküleriyle ilgili sorgulama ise “şematik” çözümleme olarak nitelenmektedir.

Haber özetinin sorgulandığı **tematik çözümlemede (özet bilgilerin çözümlemesi)** haber başlığında (üst ve alt başlıklar), spot/haber girişleri ve görsel unsurlar ayrı ayrı sorgulanmaktadır. van Dijk, başlığın sadece ana başlıkla değil, üst ve alt başlıklarla da oluşabileceğini söylemektedir (1988a: 53). Gazete okuyucusu ilk etapta başlıklar, spot ve/veya haber girişleriyle karşılaşır. Bunların incelenmesinde başlıkların birbiriyle ilişkileri, başlık metin ilişkisi, uzunluğu, kısalığı, spot ve/veya haber girişinde özet bilginin veriliş biçimi, bir hiyerarşi içinde genelden özele gidiş olup olmadığına bakılır. Başlıklar genelde siyah ve büyük puntolarla verilir. Haber girişleri de siyah puntoyla verilebilir ve metnin tematik cümlesiyle uyumlu olabilir. Başlıklarda ayrıca ideolojik bulgular da yer alabilir (Aktaran Özer ve Dağtaş, 2003: 297).

Özet bilgiler (bir anlamda) haber konusuna hangi bakış açısıyla (şemayla) bakılması gerektiği konusunda bir yönlendirme işlevi de görmektedir. Dolayısıyla tematik çözümleme haber kaynağının sahip olduğu ideolojinin metinde öne çıktığı yer olup, olası bir yapısal yanlılığın ipuçlarını da vermektedir.

Şematik çözümlemede ise (haber öyküsünün çözümlemesi) haberde sergilenen “**durum**” ile buna ilişkin “**yorum**” sorgulanmaktadır. Durumda hikâyeye örgüsü incelenmektedir. Bu bağlamda haber içindeki **olaylar** ile bu olayların **sonuçlarına** ilişkin bilgilere bakılmaktadır. Olaylar çözümlenirken duruma ilişkin bilginin tamam olup olmadığına bakılır, **ana olayın** işleniş biçimi ele alınır ve sonuçları değerlendirilir. Yani ana olay nedir? Sunumu nasıldır? Olayda hangi aktörlerin yer aldığı ve ne zaman gerçekleştiği, açıkça belirtiliyor mu? Haber kaynaklarını kimler oluşturuyor? gibi soruların yanıtlarına bakılır. Olaylar başlığı altında ana olaya ek olarak, olayın ardalan yapısının çözümlemesi de yapılmaktadır.

van Dijk (1988a: 54), haberin **ardalan** yapısının analizinde haberdeki **ayrıntılarını** ve **tarihçenin** incelenerek ve olayların sosyal-politik yönüne bakıldığını açıklamaktadır. **Haberin ayrıntılarıyla** ilgili olarak olayın oluşuna ilişkin bilgi verilmiş mi? Olayla ilgili daha önce gerçekleşmiş olaylardan söz ediliyor mu? Haberde ana olay başkaca olaylarla ilişkilendiriliyor mu? Burada önceki olay yani **tarihsel boyut** da önem taşıyabilmektedir; çünkü olay bazen öncesindeki gelişmelerle anlaşılabilir (Aktaran Özer, 2008: 411).

Yine durum başlığı altında ana olayın **sonuçlarına** bakılmaktadır. Olay karşısında sergilenen tepkilere dair herhangi bir açıklama var mı? Haberin arkasında ideolojik bir açıklama var mı? Olayın taraflarından alıntı yapılmış mı? Yapılmışsa, yapılan alıntılar ne şekilde veriliyor? Haber değerliliği bir ölçüde söz konusu olayın sonuçlarıyla değerlendirildiği için sonuçlar önemlidir (Aktaran Özer ve Dağtaş, 2003: 298).

van Dijk'e göre (1988a: 54), **yorum** bölümünde ise haber kaynakları ve habere konu olmuş olayın taraflarının sözlü tepkileri incelenmekte, beklentiler ve değerlendirmeler irdelenmektedir (Aktaran Özer ve Dağtaş, 2003: 298). Haberde olayın bundan sonra nasıl bir gelişme gösterebileceğine ilişkin bir öngörü yer alıyor mu sorusu, **beklenti** başlığı altında değerlendirilmektedir. **Değerlendirmede** ise haberde geçen olayın sonuçlarının yansımalarının olacağına ilişkin bilgiler ve bu bilgilerin nasıl ifade edildiğine bakılmaktadır.

Mikro yapı çözümlemesi, haberin dilsel çözümlemesiyle ilgilidir. Mikro yapı çözümlemesinde sözdizimsel-sentaktik, kelime seçimleri, yerel uyum ve retorik unsurlarının değerlendirilmesi yapılmaktadır. Bunların ne anlama geldiği ise aşağıda kısaca anlatılmıştır.

van Dijk'a göre (1991: 116) **sözdizimsel çözümleme**, haberi oluşturan cümlelerin gramer yapılarıyla ilgilidir. Cümlelerin uzun/kısa, basit/karmaşık ve aktif/pasif durumlarına bakılmaktadır (Aktaran Özer, 2008: 416).

Kelime seçimleri; kullanılan kelimelere bakılır (van Dijk, 1988a: 16). Kelimeler cümlenin yapı taşlarıdır. O nedenle **kelime seçimi** ideolojik yapılanmanın mayasını oluşturur. Sözelimi aynı insanı nitelemek için “terörist” ya da “özgürlük savaşçısı” demek; o muhabir ya da haber organının ideolojisini yansıtmaktadır (Aktaran Özer, 1999: 131; Özer, 2003: 173). Dolayısıyla kelime seçimleri, anlamın oluşmasıyla doğrudan ilişkilidir.

Ardarda gelen cümleler ve cümle bölümlerinin birbiriyle olan ilişkileri “**yerel uyum**” kavramı altında incelenmektedir (van Dijk, 1991: 112). Yerel uyumda nedensel, işlevsel ve kavramsal ilişkilere bakılır. Nedensel ilişkide tümce içinde nedensel bağların olup olmadığı aranmaktadır. İşlevsel ilişkide genel ifadeli bir cümlenin açılımının bir sonrakinde yer alıp almadığına bakılmaktadır. Burada ideolojik bulgulara rastlamak olasıdır. Kavramsal ilişkide ise bir cümlede yer alan bir kavramla sonraki cümle arasındaki kayıp bağların kurulup kurulmadığının tespitine çalışılır. Aynı şekilde burada da ideolojik bulgulara rastlamak mümkündür (Aktaran Özer, 1999: 131).

Mikro yapı çözümlemesinde üzerinde durulan bir başka boyut da haberin **retoriğidir**. van Dijk’e göre (1988: 116) retorikte haberin inandırıcılığı sağlanmaya çalışılmaktadır. Bunun için sözelimi rakamlar kullanılır. Haberin ikna edici olması için olayın taraf ve tanıklarından alıntı yapılır. Tırnak içinde yapılan alıntılarla muhabir, kendi yorumunu yapmaksızın olayı yorumlamış olmaktadır. Fotoğraf ve öteki görüntüler de ikna edici ve inandırıcı olma özelliğine sahiptir (Aktaran Özer, 2008: 420). Haberdeki görsel imgelerin kurgusal olduğunu izleyicinin kendisi de bilmektedir. Ancak bu farkında oluş bile, görsel imgelerin gerçek olduğu yanılması tam olarak engellemez. Haber metinlerinin üst söyleminde gazeteciliğin profesyonel ideolojileri tarafından kurulan metinlerdeki görüntülerin gerçeğe aynı olduğu iddiası, varlığını hep korumaktadır (İnal, 1996).

İnal’a göre (1996: 103) olay taraflarının olayları değerlendirmesinde habere konu olmuş olay taraflarının, sözlü tepkileri incelenmektedir. Metin içinde anlamın kurulması sorunu, kullanılan kodlara duyarlı olmayı gerektirmektedir. Okunan, izlenen, dinlenen haberlerin en önemli özelliklerinden biri, alıntılanmış konuşmalardan oluşuyor

olmalardır. Bu da haberlerin eleştirel söyleminde ideolojik üretim ve yeniden üretime neden olmaktadır. Alıntılar, yer aldığı medyanın semiyotiğine göre değişiklik göstermektedir. Yazılı basında tırnak içinde yapılan alıntılar “doğrudan alıntı” olmaktadır. Tırnak içinde yapılmayanlar da “dolaylı anlatı” olmaktadır. Alıntılanan önerme veya sözcük, metnin kendi sesine dönüştüğünde ise “örtük alıntı” olmaktadır.

Bu araştırmada anahaber bültenlerinden seçilen küresel haberlerin eleştirel söylem çözümlemesi, van Dijk’ın geliştirdiği eleştirel söylem çözümlemesi yaklaşımıyla yapılmıştır. Çözümleme sürecinde haberdeki makro ve mikro yapılar, her haber için tek tek ele alınmıştır. Sırasıyla önce makro yapıyı oluşturan tematik ve şematik yapılar ele alınarak haberlerdeki başlıklar, haber girişleri, ana olay, tarafların olayı değerlendirmesi, ardaalan ve bağlam bilgisi üzerinde durulmuştur. Mikro yapının çözümlenmesinde ise sentaktik çözümleme, cümle yapıları, kelime seçimleri ve haber retorik ele alınmıştır.

Bu tez çalışmasında eleştirel söylem çözümlemesi yapılan küresel haberlerin seçimi şu şekilde gerçekleşmiştir: Üç ay boyunca kaydı yapılan ana haber bültenlerinde 88 haberin küresel özellikte olduğunun saptandığı daha önce belirtilmiştir. Küreselleşme alanlarına göre teknoloji konusunda herhangi bir haberin verilmediği görülmüştür. Bu başlığın dışında kalan haberlerin ise en az 6 kez çıktığı tespit edilmiştir. Burada esas alınan nokta hangi konu başlığının ne sıklıkla geçtiğine bakılmış ve en çok geçen konu başlığının katları alınarak, eleştirel söylem çözümlemesi yapılacak olan haberler belirlenmiştir. Buna göre toplam 13 haberin deşifresi ve eleştirel söylem çözümlemesi yapılmıştır (Bkz. Ek 5 ve 6). Eleştirel söylem çözümlemesinin 88 küresel haber içinden seçilen 13 haberle sınırlı tutulmasının nedeni ise 88 haberin tamamının çözümlenmesinin çok zor olmasının ötesinde gerekli de bulunmamış olmasıdır.

Eleştirel söylem çözümlemesi yapmak için izlenen ve değerlendirme kapsamına dahil edilen bu 13 habere literatür bölümünde anlatılan konu başlıklarından yola çıkılarak, araştırmacı tarafından birer başlık verilmiştir. Ancak küreselleşme ile ilgili konuların birbiriyle çok yakından ilgili olması ve kimi zaman da konuların iç içe geçmesi nedeniyle bir haberin birden fazla başlığı ilgilendirdiği durumlara rastlanmıştır. Örneğin

bir haberi “siyaset” ya da “ekonomi” başlığında ele alırken, bu haberin diğer konu başlıklarıyla da ilgisi olduğu anlaşılmıştır. Ancak burada haberlere konu başlığı verilirken, haberde ağırlıklı olarak ön plana çıkan konunun, habere başlık olması uygun görülmüştür. Bu bağlamda oransal örnekleme yöntemiyle en çok haberin olduğu “siyaset” başlığı ile ilgili 6, “iletişim” başlığı ile ilgili 2, “ekonomi, sosyo-kültürel, çevre, askeri ve diğer” başlıklar altındaki haberlerden de birer haber seçilmiş ve bu haberlerin eleştirel söylem çözümlenmesi yapılmıştır.

Üç ay boyunca üç kanalda izlenen küresel haberlerin eleştirel söylem çözümlenmesi yapılırken, oransal örneklemenin yanı sıra ayrıca küresel haberlerin en çok verildiği aylar da dikkate alınmış ve haber seçimi buna göre belirlenmiştir. Bu durumda küresel haberlerin en çok yayınlandığı Kasım 2006’dan sekiz, Ocak 2007’den üç ve küresel haberin en az yer aldığı Mart 2007’den de iki haber olmak üzere toplam 13 haber belirlenmiş ve bu haberlerin eleştirel söylem çözümlenmeleri yapılmıştır. (Bu dağılımın ayrıntılı dökümü için Bkz. Ek 5)

3.4.3. Anlatı Çözümlemesi

Her televizyon programı bir anlatı ürünüdür. Bu ürün televizyonun kendine özgü dilini kullanarak oluşturulmaktadır. Televizyon dili ses (konuşma, müzik, efekt) ve görüntü (hareketler, hareketli görüntüler, ışık kullanımı, yazı, grafik vb.) ile ses ve görüntünün kurgulanmasıyla elde edilmektedir. Televizyon görsel bir araçtır ve ses kadar görüntüler de önem taşımaktadır.

Televizyon programlarında yer alan hareketli görüntüler olayın kendisine ait, olay anında çekilip kurgulanmakta, hatta canlı yayın şeklinde olabilmektedir. Bazen de haber konusuyla ilgili arşiv görüntüsü şeklinde sunulmaktadır. Her iki durumda da ekrana yansıyan görüntüler çoğunlukla kameranın yeri, açısı, ölçeği belirlenerek, yapılmış çekimler değildir. Kameraman olay yerinde yaşanan kargaşa içinde bulabildiği bir yerden elde edebildiği en uygun açı ve ölçek ne ise onunla yetinmek durumundadır. Genellikle arşivlerde yer alan görüntülerin de aynı koşullar altında çekilmiş oldukları

söylenbilir. Dolayısıyla haber görüntülerinin olaya özel bir anlam katmak için bilinçli olarak düzenlendiği söylenemez. Bu durum bir varsayım olarak algılandığında, televizyon haberlerinin görece anlatı çözümlemesinin yapılmaması gerektiği ya da elde edilecek sonucun yanıltıcı olacağı söylenebilir. Ancak eleştirel kuram açısından konuya yaklaşıldığında da şu söylenebilir: Kameramanın bir olayı görüntülerken, kamerasını nereye yönelteceği ya da hangi ölçeği kullanacağı onun özgür iradesiyle belirlediği bir durum değildir. Onun yaptığı, kendi dışında belirlenmiş; ama onun içselleştirdiği ve farkında olmadan uyguladığı egemen söyleme uygun olandır (Hall, 1999: 340).

Bu çalışmada eleştirel söylem çözümlemesi yapılan 13 haberin anlatı çözümlemesinin, görsel boyut esas alınarak yapılması öngörülmüştür. Ancak yapılan izlemeler sonrasında adı geçen 13 haberin hepsinin anlatı çözümlemesi için uygun olmadığı anlaşılmıştır. Zira bu haberlerin çoğunun kurgu odasında aceleyle hazırlanan haberler olduğu saptanmıştır. Bu durumun da haberi anlamlandırmayı güçlendirdiği gözlenmiştir. Böylece eleştirel söylem çözümlemesi yapılan 13 haberin tamamı yerine, bunların içinden yalnızca televizyon kanallarının haberin verilişi sırasında canlı bağlantı kurduğu; dolayısıyla kısmen de olsa haberi özel olarak hazırlayıp, izleyiciye sunduğu haberler ile bir rapordan yola çıkılarak yeniden düzenlenmiş olduğu anlaşılan haberler üzerinde anlatı çözümlemesi yapılması uygun görülmüştür. Bu tespitlere göre 7 haber üzerinde anlatı çözümlemesi yapılmıştır. Bu bağlamda da izlenen haberlerin “anlatı çözümlemeleri” sadece çekim ölçekleri, kamera açıları ve kamera hareketleri üzerinden gerçekleştirilmiştir. Ayrıca haber görüntülerindeki aydınlatma, ses vb. gibi diğer unsurları ayrıca incelemeye gerek görülmemiştir. Haberlerin ölçek, açı ve hareket bağlamında değerlendirilmesindeki amaç ise söz olarak söylenilenin görüntülü olarak nasıl söylendiğini ya da söz-görüntü birlikteliğinin nasıl kurgulandığına ilişkin ipuçları elde etmek olmuştur.

3.4.3.1. Çekim Ölçekleri

Çekim ölçekleri insan bedenini esas alarak sınıflandırılmıştır. İnsanı boydan gösteren çekimler genel çekimler; dizden yukarısını gösterenler orta çekimler; göğüsten yukarısını gösterenler de yakın çekimler olarak isimlendirilmiştir.

Genel çekim ölçekleri bir olay ya da nesneyi, içinde bulunduğu geniş çevreyle birlikte görüntülemektedir. Böylece esas olay ön ve arka planıyla birlikte sunulmaktadır. Bu çekimler izleyene olayın geçtiği yer hakkında bilgi vermektedir. Bazen mekânı öne çıkararak, insanın güçsüzlüğü ya da zavallılığı duyumsatılırken; daha çok izleyenin olaylar, durumlar ya da kişiler örgüsüne katılmasını sağlamaktadır. Genel çekimler kendi içinde çok uzak çekim, uzak çekim, toplu çekim ve boy çekimi olarak sınıflandırılmaktadır (Kalay, 2009).

Orta çekim ölçekleri insanın dizden ya da belden yukarısını gösterecek şekilde yapılan çerçevelerdir. Orta çekim ölçeği dikkati kişiye, özellikle de kişinin söylediklerine odaklanmasını sağlamaktadır.

Yakın çekim ölçeği kendi içinde göğüs, omuz, baş ve ayrıntı çekimleri olarak sınıflandırılmaktadır. Bu çekim sayesinde yüze yaklaşıldıkça kişinin daha iyi tanınmasını, psikolojik durumunun (mutlu, üzgün, kızgın vb.) yansıtılmasını sağlamaktadır. Mimikler, bu planda rahatça izlenebilmektedir. Bu ölçekle yapılan çekimlerde kişinin herhangi bir duygusunu saklaması olanaksızdır (Arijon, 2005).

3.4.3.2. Kamera Açıları

Kamera açıları, kamera objektifi ile görüntülenen kişinin göz seviyesi arasında çekilen bir çizgiye göre belirlenmektedir. Kamera bu çizgi üzerinde ise göz seviyesindedir. Çizginin altından yukarı doğru yaklaşabilmişse alt açıdadır; çizginin üstünden, yani olaya yukarıdan bakıyor ise üst açı çekimi yapmaktadır. Göz seviyesi olarak kabul

edilen açı, normal açıdır ve gerçekçi bir bakış açısını yansıtmaktadır (Aydın Sevim, 2008: 88).

3.4.3.3. Kamera Hareketleri

Kamera; açı değiştirme, ölçek değiştirme ve kapsama alanını değiştirme gibi amaçlarla çeşitli hareketler yapabilmektedir. Kamera hareketleri üç grup altında toplanmaktadır. Birincisi kameranın objektifiyle yapılanlar, ikincisi kameranın kafasıyla yapılanlar, üçüncüsü ise kameranın gövdesiyle yapılan hareketlerdir. Parsa, (2000) kamera hareketlerini şu şekilde özetlemiştir:

Kameranın objektifiyle yapılan hareketlerde kamera sabittir. Objektif sistemi hareket ettirilerek, görüntülenen nesneye yaklaşılabilen (zoom-in) ya da nesneden uzaklaşılabilen (zoom-out). Yaklaşıldığında çerçevelenen alan küçülür, dolayısıyla nesne büyür. Uzaklaşıldığında ise tersi olur. Yani çerçeve genişler ve çerçeveye giren nesne sayısı artarken, nesnelere de küçülür.

Kameranın kafasıyla iki çift; yani dört hareket yapılabilir. Buna göre çevirme (pan) hareketi, kamera kafasının sağa (sağa pan) ya da sola (sola pan) çevrilmesiyle sağlanmaktadır. Bundaki amaç, çekim yapılan mekândaki nesnelere konumlarını ve ilişkilerini göstermektir. Yukarı ve aşağı çevirme (yukarı ve aşağı tilt) hareketi, kamera kafasının yukarı ve aşağı çevrilmesiyle sağlanmaktadır. Bu tür kamera hareketi, çekim yerindeki kimi şeyleri gösterme, izleme vb. amaçlarla kullanılmaktadır.

Kameranın gövdesiyle yaptığı hareketler, kameranın yatay ekseninde ileri (truck-in) ve geri (truck-out) kaydırılması şeklinde açıklanmaktadır. Bu iki hareket, objektifle yapılan yaklaşma (zoom-in) ve uzaklaşma (zoom-out) hareketlerinin karşılığıdır. Ancak bu harekette elde edilen görüntü daha doğaldır. Kameranın gövdesiyle yükseltilmesi crane-up, gövdesiyle alçaltılması da crane-out olarak isimlendirilmektedir. Bu hareketler, yukarı ve aşağı çevirme (tilt) hareketleriyle benzer işlevler için kullanılmaktadır. Farklı kamera hareketlerini birlikte kullanmak da olanaklıdır.

Bu bölümde, araştırmada kullanılan çözümlene yöntemlerinin neler olduğu anlatılmıştır. Adı geçen çözümlene yöntemleri, literatür baz alınarak kuramsal çerçevede tartışılmış ve bulguları yorumlamak için gerekli olan zemin hazırlanmıştır.

4. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, televizyon kanallarının ana haber bültenleri için amaç bölümünde yer verilen sorulara yanıt aranarak, yöntem bölümünde uygulanan çözümleme yöntemlerinden elde edilen bulguların yorumları sunulmuştur.

4.1. İçerik Çözümlemesi Bulguları

Bu başlık altında sunulan bulgularda özellikle, “Küreselleşmenin Televizyon Ana Haber Bültenlerinde Yer Alış Biçimi” konu başlığına ilişkin veriler araştırılmıştır. Bulgular, araştırmanın yöntem bölümünde ayrıntılı olarak açıklanan içerik çözümlemesiyle elde edilmiştir. İncelenen televizyon kanallarında araştırmanın yapıldığı aylardaki ana haber bültenlerine ilişkin veriler, çizelgeler şeklinde aktarılarak bulguların daha anlaşılır olması sağlanmıştır.

4.1.1. Küreselleşmeyle İlgili Haberlerin Televizyon Kanallarında Yer Alış Biçimi

Bu genel başlık altında öncelikle araştırma için yapılan haber kayıtlarının televizyon kanallarına göre dağılımı ile bunların içeriklerine ilişkin çözümleme sonuçları verilmiştir. Çizelge 3’te Kasım 2006, Ocak 2007 ve Mart 2007 aylarında TRT 2, NTV ve Show TV’de yayınlanan üç aylık ana haber bültenlerinde yer verilen küresel haberlerin oranları ayrıntılı olarak gösterilmiştir. İncelenen haberlerin küreselleşme olgusunun hangi alanıyla ilgili olduğunu ortaya koymak için yapılan analiz sonuçları ise Çizelge 4’te sunulmuştur.

Çizelge 3: Küresel Haberlerin Aylara ve TV Kanallarına Göre Genel Dağılımı

		Küresel Haber		Küresel Olmayan Haber		Toplam	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
KASIM 2006	TRT 2	18	28	46	72	64	100
	NTV	26	34	51	66	77	100
	Show TV	2	2	87	98	89	100
	Toplam	46	20	184	80	230	100
OCAK 2007	TRT 2	16	19	70	81	86	100
	NTV	11	14	65	86	76	100
	Show TV	3	4	77	96	80	100
	Toplam	30	12	212	88	242	100
MART 2007	TRT 2	7	15	40	85	47	100
	NTV	4	6	66	94	70	100
	Show TV	1	1	102	99	103	100
	Toplam	12	5	208	95	220	100
GENEL TOPLAM		88	13	604	87	692	100

Çizelge 3'e göre üç ayda kaydedilen 39 ana haber bülteninde, toplam 692 haber yer almaktadır. Bunların yüzde 13'ü küresel özellik gösteren haberlerdir. Haber sayısı en az olan kanal TRT 2, en çok olan ise Show TV'dir. Buna karşılık Show TV'deki küresel haber sayısı oran olarak her üç ayda da yüzde 5'in altında kalmıştır. Ana haber bültenlerindeki küresel haberlerin sayı olarak dağılımında NTV ve TRT 2'de bir eşitliğe rastlanmıştır. NTV'de üç ay boyunca yayınlanan 223 haberin 41'i (yüzde 18) küresel özellik taşıırken TRT 2'de de 197 haberin 41'nin (yüzde 23) benzer özelliğe sahip olduğu görülmüştür. Öte yandan Show TV'de ise 272 haberin sadece 6'sının (yüzde 2) küresel özellik taşıdığı saptanmıştır.

Çizelge 3'te dikkat çeken bir diğer nokta da TRT 2 ve NTV'deki küresel haber sayılarının Kasım 2006'ya oranla sonraki iki ayda dikkate değer bir azalma göstermesidir. TRT 2'nin Kasım 2006 ayındaki haberlerinin yüzde 28'i küreselken, bu oran Ocak 2007'de yüzde 19'a, Mart'ta ise yüzde 15'e gerilemiştir. Aynı düşüş NTV'de daha çarpıcıdır. Bu oranlar; NTV'de yüzde 34'den sırasıyla yüzde 14 ve yüzde 6'ya gerilemiştir. Bu düşüşün nedenlerini bulabilmek amacıyla kanalların Mart ayı içindeki haberleri yeniden izlenmiş ve TRT 2 ile NTV'de yurt haberlerinin, özellikle "cumhurbaşkanlığı süreci" ile ilgili haberlerin, bültenlerde önemli bir yer tuttuğu

saptanmıştır. Ek olarak mevsim nedeniyle meydana gelen yağmur ve doğa olaylarıyla ilgili haberlerin de sıkça yer aldığı görülmüştür.

Çizelge 3'e göre 88 haberin küresel özellik taşıdığı anlaşılmaktadır. Buna göre küresel haberlerin kendi içinde dağılımına bakıldığında, yalnızca yüzde 6.8'nin Show TV tarafından yayınlandığı dikkat çekmektedir. TRT 2 ve NTV'de ise bir eşitliğin söz konusu olduğu görülmektedir. Diğer yandan kanallarda yayınlanan küresel haberlerin aylara göre dağılımına bakıldığında ise Kasım 2006'da yayınlanan haberlerin diğer iki ayın toplamından daha çok olduğu görülmektedir. Bu durumun oransal dağılımı ise toplam 46 haberle yüzde 52'ye karşılık gelmektedir. Ek olarak 88 küresel haberin Ocak 2007 yüzde 34 olan oranının Mart 2007'de yüzde 14'e gerilediği anlaşılmaktadır.

Küresel haberlerin aylara göre dağılımı incelenirken özellikle Mart 2007'de haber sayısında ciddi bir azalma olduğu belirlenmiştir. Küresel haber sayısının azalmasındaki nedenini, Türkiye'yi ilgilendiren küresel nitelikli haberlerin az olması ve/veya bültene girecek "değerde" küresel haberin olmayışı şeklinde açıklamak olasıdır.

Çizelge 4: Küreselleşmeyle İlgili Haberlerin Alanlarına Göre Dağılımı

Kanallar Haber Alanları	TRT 2	NTV	Show TV	Sayı	Toplam Yüzde
Ekonomi	4	2	1	7	8
Siyaset	16	19	4	39	44
Sosyo-kültür	4	2	1	7	8
Askeri	2	4	0	6	7
Çevre	5	3	0	8	9
Teknoloji	0	0	0	0	0
İletişim	6	7	0	13	15
Diğer	4	4	0	8	9
Toplam	41	41	6	88	100

Çizelge 4’te görüldüğü gibi küresel haberler 7 ana başlık altında (ekonomi, siyaset, sosyo-kültürel, askeri, çevre, teknoloji ve iletişim) gruplandırılmıştır. Anılan bu başlıkların tercih edilmesinin nedeni, küreselleşme olgusunun en çok bu alanlarda yaşanıyor olması, daha da önemlisi çalışmanın kuramsal bölümünün bu başlıklar üzerine oturtulmuş olmasıdır.

Çizelge 4’e göre, üzerinde çalışılan televizyon kanallarında oran olarak en çok yer alan küresel haber türü, siyasetle ilgili olanlardır. Bu sonuç iki nedenle doğal karşılanabilir: Birincisi, küreselleşmenin farklı boyutlarını temsil eden oluşumların kendilerine özgü hedefleri olması ve bu hedefleri gerçekleştirecek politikalara yönelmeleri; yani siyaset yapmalarıdır. İkincisi ise, küresel aktörlerin siyasallarla hep güç birliği ya da çatışma halinde olmaları ve her iki durumda da küresel meselelerle ilgili olarak siyasalların sıkça söz söyleyip, görüş bildirmeleridir. Sözgelimi AB gibi siyasal birlikler dünya siyasetine yön vermeye çalışırken, devletlerarası ilişkilere müdahale eden ve adına “küresel aktör” denilen güçler, ulusal ve uluslararası arenada sosyal ve politik kararlar alıp, bu kararları uygulamaya sokarak “güç ilişkileri” sistemini daha da karmaşık hale getirmektedirler.

Diğer yandan “siyaset” başlığının en çok kullanılan başlık olmasını, küreselleşen dünyanın en önemli saçıaklarından birisinin bu konu başlığı olduğu şeklinde açıklamak da olasıdır. Nitekim başlangıçta küreselleşmenin ekonomik anlamda bir değişim olduğu anlatılsa da zamanla bu durumun siyaset alanına doğru kaydığı anlaşılmıştır. Dolayısıyla söz konusu başlığın televizyon haberlerinin anahaber bültenlerinin ele alınan konu başlıkları arasında ilk sırasında yer almasına yol açtığı şeklinde bir yoruma ulaşmak mümkündür.

İncelenen haberler içinde “siyaset” başlığından sonra en çok değinilen alanın “iletişim” olduğu görülmüştür. Buna göre bu başlık altında verilen haber sayısı 13 olarak tespit edilmiştir. Toplam 88 haber içinde yüzde 15 gibi bir orana sahip olan bu haber başlığı, ikinci sırada yer almaktadır. Böylece ilk iki sırada yer alan “siyaset” ve “iletişim” başlıklarının oluşturduğu haberlerin toplamı yüzde 59’a karşılık gelmektedir. Bu bağlamda küresel haberlerin adı geçen başlıklar altında yoğunlaştığı söylenebilir.

Küreselleşme olgusunun ilk ve yaygın olarak gündeme getirildiği alan olan ekonomi alanı ise yüzde 8’lik bir oran ile dördüncü sırada yer almıştır. Oysa bugün küreselleşme olgusunun ana unsurlarından biri olan bu konu başlığına daha fazla yer verilmesinin beklenmesi, sürecin doğal bir sonucu olarak algılanabilir. En ciddi dünya sorunlarından birisi olan küresel ısınma başta olmak üzere çevreyle ilgili sorunların ele alındığı haberlerin, toplam haber paydasında yüzde 9’luk bir yerinin olması da dikkat çekici bulunmuştur. Bu bağlamda söz konusu televizyon kanallarının bu konuda duyarlı ve seçici olmadıkları şeklinde bir yorum yapmak mümkündür.

Küresel haberlerin yüzde 7’sini askeri konular oluşturmaktadır. Bu oranla askeri konular televizyon kanallarında verilen küresel haber sıralamasında beşinci sırada yer almaktadır. Askeri haberlerde yaşanan sıcak ve soğuk savaşlar, terörizm, güvenlik önlemleri vb. konular ele alınmaktadır. Çizelge 4’teki “diğer” başlığı altında yer alan küresel haberler insan hakları ve sağlık ile ilgilidirler.

İzlenen küresel haberlerin alanları değerlendirildiğinde, “teknoloji” ile ilgili haberlere yer verilmediği görülmüştür. Bu durum dünyada teknolojiyle ilgili sürekli yeni gelişmeler olmasına rağmen, televizyon kanallarının bu konuyu yeterince işlemediği veya kamuoyunun dikkatine sunmaya değer bulmadığı anlamına gelebilir. Bireysel ve toplumsal yaşamın bugünü ve geleceğiyle doğrudan ilişkili olan “teknoloji” konu başlığının, televizyon haberleri arasında fazlaca yer bulamaması ayrıca şu nedenlerle de açıklanabilir: Televizyonların haberlerden sorumlu yöneticileri bu konuların Türk insanı için haber değeri taşımadığını düşünmüş olabilirler. Bu konularla ilgili haberler, televizyonların “haber politikalarına” uygun olmayabilir ya da haberde aradıkları özellikleri bu konularla ilgili haberlerde bulamamış olabilirler.

4.1.2. Küresel Haberlerde Türkiye Adının Geçme Durumu

2006 Kasım, 2007 Ocak ve 2007 Mart aylarında; TRT 2, NTV ve Show TV’de yayınlanan ana haber bültenlerinde yer verilen küresel haberlerde “Türkiye” adının

geçip geçmediği incelenmiştir. Çizelge 5’te küresel haberlerde “Türkiye” adının geçme durumunun kanallara göre dağılımı gösterilmektedir.

Çizelge 5: Küresel Haberlerde Türkiye Adının Geçme Durumu

Kanallar	Türkiye Adının Geçme Durumu		
	Geçiyor	Geçmiyor	Toplam
TRT 2	17	24	41
NTV	19	22	41
Show TV	5	1	6
Toplam	41	47	88
GENEL TOPLAM YÜZDESİ	47	53	100

Çizelge 5’te gösterildiği gibi küreselleşme ile ilgili haberlerin yüzde 53’ünde, haber içeriğinde “Türkiye” ile ilgili herhangi bir ifadenin geçmediği belirlenmiştir. 41 haberde (yüzde 47) ise bu ifadenin geçtiği görülmüştür.

Haberde özellikle “Türkiye” adının geçip geçmemesine bakılmasındaki amaç, küreselleşmeyle ilgili haberlerin ne kadarının Türkiye’yi ilgilendirdiği konusunda bir çıkarımda bulunmaktır. Bu bağlamda izlenen küresel haberlerin neredeyse yarısının Türkiye’yi yakından ilgilendiren haberler olduğu anlaşılmıştır. Küresel olarak değerlendirilen haber içeriklerinde “Türkiye” adının daha çok “siyaset” başlığı altında verilen haberlerde geçtiği tespit edilmiştir. Analiz kapsamında incelenen 88 haber içerisinde “Türkiye” adının geçtiği haberler değerlendirildiğinde, söz konusu ifadenin 121 kez geçtiği görülmüştür.

Küresel haberlerde “Türkiye” adının nasıl geçtiği (olumlu mu, olumsuz mu, yoksa nötr mü?) ile ilgili bilgilerin sonuçları ise şu şekildedir: Haberlerin yüzde 84’ünde “Türkiye” adı nötr şekilde sunulmuştur. Buradaki “nötr” ibaresindeki kasıt, haber içerisinde Türkiye ifadesinin ya hiçbir şekilde yer almaması ya da Türkiye’den söz etmesine

rağmen olumlu ya da olumsuz şekilde bahsetmemesi durumudur. Öte yandan Türkiye'nin adının "olumlu" ve "olumsuz" şekilde verildiği haber sayılarının eşit olduğu ve bunun oran olarak dağılımının yüzde 8'e karşılık geldiği belirlenmiştir. İzlenen haberlerin konu başlıkları ile bir bağlantı kurmak gerekirse; "olumlu" ve "olumsuz" şekilde verilen haberlerin daha çok "siyaset" başlığı altında verilen haberlerden oluştuğu anlaşılmıştır.

Türkiye'nin anıldığı haberlerde, haber içeriğinin Türkiye'ye etkisinin olup olmadığıyla ilgili açıklamalar oran olarak yüzde 19'da kalmıştır. Buna göre haberlerin yaklaşık beşte birinde haber içeriğinde söz konusu haberin Türkiye'ye etkilerinden söz edildiği görülmüştür. Diğer yandan bu haberlerin yüzde 81'inde haber içeriğinin Türkiye'ye olumlu ya da olumsuz anlamda nasıl bir etkisinin olacağından söz edilmemektedir.

İzlenen haberler içerisinde "Türkiye" ifadesinin bu kadar sık kullanılmasını, Türkiye'nin bulunduğu jeopolitik konum ve küreselleşme süreci içinde AB'ye üye olmak isteyen bir ülke olması ve dolayısıyla bu sürecin bileşenlerinden doğrudan etkilenmesi şeklinde açıklamak mümkündür. Nitekim Türkiye Oratadoğu ülkelerine komşu olması, bir taraftan ABD ile ilişkilerini yakın tutmak isterken, diğer yandan AB üye ülkeleri arasına katılmak için sürekli müzakereleri takip etmesi sonucunun haberlerin çoğunda Türkiye'nin özne konumunda verilmesine yol açtığı söylenilebilir.

4.1.3. Küresel Haberlerin Kaynakları ve Teknoloji Kullanımı

Küresel olarak belirlenen 88 haberin geldiği kaynaklar ile izleyenlere ne şekilde ve ne tür teknoloji kullanılarak ulaştırıldığıyla ilgili çözümleme sonuçları bu başlık altında sunulmuştur. Buradaki "teknoloji" sözcüğü, haberlerin nasıl sunulduğu; yani sunum sürecinde yer verilen teknikler anlamında kullanılmaktadır. Haber kaynaklarına yönelik bulgular Çizelge 6'da verilirken, teknoloji kullanımına ilişkin bilgiler de Çizelge 7'de sunulmuştur.

Çizelge 6: Küresel Haberlerin Kaynaklarının Kanallara Göre Dağılımı

Haber Kaynağı Kanallar	TV Kanalının Kendisi	Yerli Haber Ajansı	Yabancı Haber Ajansı	Belirtilmemiş	Diğer	Toplam
TRT 2	6	0	0	32	3	41
NTV	11	0	0	25	5	41
Show TV	1	1	0	4	0	6
Toplam	18	1	0	61	8	88
GENEL TOPLAM YÜZDESİ	21	1	0	69	9	100

Çizelge 6'nın en ilginç bulgusu, TRT 2 ve NTV'de verilen haberlerin yarısından çoğunda kaynağının söylenmemiş olmasıdır. Araştırma kapsamında izlenen 88 haberin 61'inde (yüzde 69) sunulan haberin kaynağı belirtilmemiştir. Bir haberde olması gereken önemli bir husus, haberin kaynağının kim olduğunun belirtilmesidir. Haber kaynağının bilinmesi izleyicinin kanala olan güveninde etkili olmasının yanı sıra yapacağı öznel değerlendirmeler için de önemlidir. Ek olarak bu durum iletişim etiği açısından yerine getirilmesi gereken bir husustur. Bu anlamda kanalların haberlerinde "kaynak" göstermemelerini, haberlerin çoğunun ajanslardan alınmış olabileceği şeklinde açıklamak olasıdır.

Buna karşılık üç kanalda yayınlanan küreselleşmeyle ilgili üç aylık haberlerin yaklaşık dörtte birinin (toplam 19 haber) kaynağı gösterilmiştir. Kaynağı belirtilen haberlerin yüzde 90'ında kaynak, kanalın kendisidir. Geriye kalan yüzde 10'unda ise (toplam 9 haber); haber çeşitli ajans ya da kaynaklardan alınmıştır. Bunların 1'i yerli haber ajansıdır (İhlas Haber Ajansı). Çizelge 6'daki "diğer" başlığı altında yer alan 8 haberin kaynak dağılımı ise şu şekildedir: Kudüs Gazetesi, İngiliz Televizyon Kanalı BBC, TIME Dergisi, Alman Der Spiegel Dergisi, İngiliz The Independent Gazetesi, ABD Televizyon Kanalı ABC, İngiliz Daily Telegraph Gazetesi, Amerikan Washington Post Gazetesi, Alman Televizyon Kanalı ARD ve İngiliz Guardian Gazetesi. Haberlerin bu kaynaklara atıfta bulunularak verildiği tespit edilmiştir. Görüldüğü gibi 8 haberde

kaynak olarak beş tanesinde gazete, üç tanesinde televizyon kanalı ve iki tanesinde dergi kullanılmıştır. Başvurulan kaynak sayısının 10 olmasının nedeni ise iki haberde aynı anda iki farklı kaynağın gösterilmesi olmuştur.

Araştırmada haberin kaynağını belirleme işlemi haber sunucusunun yaptığı sözlü göndermeler ve ekranda haberi kimin yaptığını gösteren “muhabir-kameraman” ifadeleri dikkate alınarak gerçekleştirilmiştir. Ayrıca söz konusu televizyon kanallarının haberlerini yabancı haber ajanslarına dayandırmadıkları anlaşılmıştır. Çizelge 6’ ile ilgili son söz olarak televizyon kanallarının haber ajansları tarafından sağlanan haberlere yeterince ilgi göstermediği ya da buralardan elde edilen haberlerin kaynağının sıklıkla belirtilmediklerini söylemek mümkündür.

Çizelge 7: Kanallara Göre Küresel Haber Sunumunda Teknoloji Kullanımı

Kullanılan Teknoloji Kanallar	Görüntülü Canlı Bağlantı	Telefonla Canlı Bağlantı	Spiker Sunumu Görüntülü Anlatım	Yalnız Görüntülü Anlatım	Toplam
TRT 2	3	1	37	0	41
NTV	2	4	31	4	41
Show TV	0	0	6	0	6
Toplam	5	5	78	0	88
GENEL TOPLAM YÜZDESİ	6	6	89	0	100

Çizelge 7’de gösterildiği gibi haberlerde dört farklı sunum biçimine yer verildiği saptanmıştır. Bunlar arasında en çok kullanılan sunucunun ekranda gözükererek haberleri okuması ve yeri geldiğinde haberle ilgili yeni ya da eskiden çekilmiş görüntülerin bir ya da daha çok kez yayına verilmesidir. Kanalların haber sunumunda en çok kullandıkları teknolojik sunuş biçiminin, spiker sunumu ve görüntülü anlatım sunuş biçimi olduğu görülmektedir. Çizelgeye göre Show TV küresel haberlerin (üç ayda 6 haber) tamamını bu şekilde sunarken, TRT 2 ve NTV’de bu teknolojiyle sunum oranı yüzde 80’i

aşmaktadır. Dolayısıyla televizyon haberlerinin bu şekilde verilmesi bakımından kanallar arasında fazlaca bir farklılığın olmadığı söylenebilir.

“Spiker sunumu ve görüntülü anlatım” türü sunumlarda görüntü üzerine söylenen sözler, bazen haberi sunan kişiye daha çok da bir başkasına; yani kanalın diğer bir spikerine aittir. Çizelgede de görüldüğü gibi, üzerinde çalışılan haberlerin yüzde 89’u bu şekilde sunulmuştur.

Televizyon haberciliği dünyasındaki bu yaklaşımın yaygınlığı, küresel haberlere verilen önemin derecesiyle ilgi olabileceği gibi bu tür haberlerin ses-görüntü kurgusunun kolaylığı ve yayın sırasında fazlaca risk taşımamasıyla da açıklanabilir. Bir başka neden de (habere fazlaca değer katmasa da) görüntü kullanılarak, televizyon haberlerini sıkıcı olmaktan çıkarmak kaygısı olabilir. Böylece televizyon teknolojisinin göze sesleniyor olması özelliğinin gereği yerine getiriliyor izlenimi yaratılmaktadır.

TRT 2, görüntü üzerine konuşmaya ek olarak “görüntülü canlı” ve sadece “telefonla canlı (sesli) bağlantı”ları olan toplam 4 haber sunmuştur. NTV’nin bu sunum biçimlerine yer verdiği haber sayısı 6’dır. Ek olarak NTV’de, bütünüyle görüntü üzerine ses şeklinde sunulan 4 haber saptanmıştır.

Görüntülü canlı bağlantılarda görüntüye gelen kişiler bazen bir uzman, bazen bir yetkili, bazen haberin konusu olan kişi, bazen de televizyon kanalının kendi muhabiri ya da bunlardan bir-ikisi birlikte olabilmektedir. Kanalların çok nadir bir şekilde bu yolla haber veridikleri tespit edilmiştir. Çizelge 7’den de anlaşılacağı gibi sadece 5 kez bu yolla haber verildiği belirlenmiştir. Teknoloji kullanımında NTV’nin öteki iki kanala oranla daha önde olduğu söylenebilir.

4.1.4. Küresel Haberlerin Genel Özellikleri

Bu başlık altında küresel haberlerin niteliği (açıklama, bilgilendirme, rapor vb.), şekli (röportaj, toplantı kaydı, basın açıklaması vb.), haberin geçmişine yönelik bir

açıklamanın-hatırlatmanın olup olmadığı, haberde uzman görüşüne yer verilip verilmediği ve bir sonraki habere gönderme yapılıp yapılmadığı ile ilgili bulgulara yer verilmektedir. Araştırmanın amaçları doğrultusunda küresel olarak verilen haberlerin niteliği ve şekline ilişkin yapılan incelemenin sonuçları Çizelge 8 ve Çizelge 9’da sunulmuştur.

Çizelge 8: Kanallara Göre Küresel Haberlerin Niteliği

Haberin Niteliği Kanallar	Açıklama	Bilgilendirme	Raporlama	Diğer	Toplam
TRT 2	12	23	6	0	41
NTV	15	21	2	3	41
Show TV	1	5	0	0	6
Toplam	28	49	8	3	88
GENEL TOPLAM YÜZDESİ	32	56	9	3	100

Çizelge 8’de gösterildiği gibi 88 haberin yarısından fazlası (yüzde 56) “bilgilendirme” özelliğine sahip haberlerden oluşmuştur. Bu türün başat özelliği, izleyiciyi bir konudan haberdar etmesidir. Yüzde 32’lik bir oran ile ikinci sırada yer alan “açıklama” şeklindeki haberler ise çoğunlukla devlet kademesindeki yetkililerin, uzmanların ya da kanalın kendisince yapılan açıklamalar şeklinde verilmektedir. Bu tür haberlerin, yetkili kişilerin açıklamalarına dayandırılması aktarılanların daha inandırıcı ve güvenilir olarak algılanmasını sağlamaktadır.

Küresel düzeyde izleme, değerlendirme ve raporlama yapan resmi ve/veya sivil kuruluşların sayısı hızla artmaktadır. Bu kuruluşlar tarafından sağlanan yoğun bilgi akışına rağmen, haberlerde rapor kullanımı yüzde 9 gibi düşük bir düzeyde kalmıştır.

Buradan çıkarılabilecek sonuç, bu raporların yeterince izlenmediği ya da habere dönüştürülmesi konusunda yeterince gayretli olunmadığı olabilir. Bu durumun bir nedeni de ciddi raporların televizyon haberlerinin magazinel özüyle uyuşmaması olabilir. Bu konuyla ilgili olarak raporları izleyip değerlendirecek bir yapı ve kadroların olup olmadığı da araştırılması gereken bir konudur.

Çizelge 9: Kanallara Göre Küresel Haberlerin Şekli

Haberin Şekli Kanallar	Röportaj	Toplantı Kaydı	Basın Açıklaması	Diğer	Toplam
TRT 2	0	11	3	27	41
NTV	1	8	4	28	41
Show TV	0	0	0	6	6
Toplam	1	19	7	61	88
GENEL TOPLAM YÜZDESİ	1	22	8	69	100

Çizelge 9’da izlenen haberlerin ne şekilde verildiğine bakıldığında, çoğunluğunun (yüzde 69) “diğer” başlığının altında toplandığı görülmektedir. Bu başlık altında daha çok bir olayın haber formatında derlenip toparlanmış şekliyle sunumu ele alınmıştır. Haberlerin yüzde 22’si toplantı kaydı şeklinde verilirken, sadece yüzde 1’i röportaj şeklinde verilmiştir.

Haber içeriğinde daha çok bir yerde yapılan bir toplantı görüntüsünün habere dönüştürüldüğü anlaşılmaktadır. 19 haber bu şekilde verilmiş ve bu şekilde verilen haberleri ekranına en çok taşıyan kanal da TRT 2 olmuştur.

Ana haber bültenlerinde yer alan küresel haberlerde geçmişe yönelik bir hatırlatma durumunun olup olmadığı da belirlenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre haberlerin yüzde 28’lik diliminde (25 haberde) hatırlatma öğelerine rastlanmıştır. Yüzde 72’lik bir orana

sahip olan 63 haberde ise herhangi bir hatırlatma unsuruna yer verilmediği görülmüştür. Anımsatma, haberler arasındaki bağın kurulması, haberin anlamlandırılması ve haber içeriğinin daha anlaşılır kılınması bakımından önem taşımaktadır.

Araştırma sırasında, küreselleşmeyle ilgili haberlerde uzman görüşüne başvurunun olup olmadığına yönelik bilgilere de ulaşılmıştır. Buna göre 88 haberin neredeyse hiçbirinde (84'ünde) uzman görüşüne yer verilmemiştir. Sadece yüzde 5'lik bir bölümünde (4 haberde) haber içeriği hakkında uzman görüşünün yorumu alınmıştır.

İzlenen haberler içerisinde Show TV'nin hiçbir şekilde uzman görüşüne yer vermediği, NTV'nin ise bu konuda biraz daha önde olduğu görülmüştür. Ancak yine de dünyanın tamamını ilgilendiren haber içeriklerinde yukarıda verilen konu başlıkları da düşünüldüğünde, uzman görüşüne başvurulmaması durumunun önemli bir eksiklik olduğu söylenebilir.

Üç ay boyunca incelenen haberlerde, söz konusu kanallarda küresel olarak değerlendirilen haberlerde bir sonraki habere gönderme yapılıp yapılmadığı incelenen bir başka başlık olmuştur. Elde edilen bulgulara göre sadece Show TV'deki toplam 6 haberin 5'inde bir sonraki habere gönderme olduğu anlaşılmıştır. Bu durum ekranda haber ve ilgili görüntüler akarken, şerit halinde ekranın altından da bir sonraki haberin ne olduğunun yazılı şekilde geçmesiyle tespit edilmiştir. Diğer iki kanalda ise hiçbir şekilde bir sonraki habere gönderme durumuna rastlanmamıştır. Böylece izlenen haberlerin yüzde 94'ünde bir sonraki habere ilişkin bir bilgi olmadığı görülmüştür.

4.1.5. Küresel Haberlerde Haberin Aktörü, Nesnesi ve Haberde Kullanılan İsimlerin Geçme Sıklıkları

Küresel haberlerin “aktörü” denirken, haberlerde geçen ülke, şehir, şirket vb. kastedilmektedir. Üç ay boyunca incelenen üç kanalda sunulan ana haber bültenlerinde verilen küresel haberlerde, haberin aktörünün ne olduğu saptanmıştır. Elde edilen bulgular da Çizelge 10'da sunulmuştur.

Araştırma kapsamında incelenen haberlerde “haber nesnesi”nin ne olduğu da belirlenmiştir. Haberin nesnesinden kasıt ise, haberde ağırlıklı olarak işlenen ana konudur. Bu amaçla yapılan incelemede haber nesnesi olarak kabul edilen başlıklar da Çizelge 11’de gösterilmiştir.

Ayrıca araştırmada üç ay boyunca üç kanalda verilen küresel haberler incelenirken haberlerde geçen ülke, şehir, kişi, kurum/birlik/örgüt/parti ve şirket isimlerinin ne olduğu ve haberde kaç kez geçtiği de belirlenmiştir. Bununla ilgili bulgular ise Çizelge 12’de aktarılmıştır.

Çizelge 10: Kanallara Göre Küresel Haberlerde Haberin Aktörü

Haberin Aktörü	Ülke (ler)	Şehir (ler)	Şirket (ler)	Devlet Başkan (lar)ı	Bakan (lar)	Birlik (ler)	Halk	Diğer	Toplam
Kanallar									
TRT 2	27	4	1	10	3	17	0	7	69
NTV	26	0	0	13	5	13	4	13	74
Show TV	5	0	0	4	0	3	0	1	13
Toplam	58	4	1	27	8	33	4	21	156
GENEL TOPLAM YÜZDESİ	37	3	1	17	5	21	3	13	100

Çizelge 10’da yer alan sayılar hem incelenen televizyon kanalları özelinde hem de toplamda değerlendirmeye alınan haber (88 haber) sayısından daha fazladır. Bunun nedeni ise bir haberde birden çok aktöre atıfta bulunulmuş olmasıdır. Bu bakımdan çizelgede gösterilen başlıklardaki sayısal dağılım da farklılık göstermektedir.

Küresel haber olarak değerlendirilen haberlerde en çok ön plana geçen aktör “ülke(ler)” başlığı olmuştur. Bunun nedeni de habere konu olan olayın birden çok ülkeyi aynı anda ilgilendirmesinden ileri gelmektedir. Bu başlık toplam 88 haberde 58 kez geçmiştir. Bu da üçte iki gibi bir orana karşılık gelmektedir.

Küresel olarak değerlendirilen 88 haberde 33 kez “birlik(ler)” başlığına başvurulması da yine dikkat çeken bir nokta olmuştur. Küreselleşme kavramının AB, NATO, OECD gibi birlikleri ve dolayısıyla da dünya çapında bütünleşmeyi hatırlatması, incelenen haberlerde de etkisini göstermiştir. Özellikle siyasal içerikli haberlerde AB ile ilgili atıfların sıkça geçtiği görülmüştür.

Çizelge 10’da “diğer” başlığı altında da bir yığılma olduğu dikkat çekmektedir. Özellikle bu başlık altında verilen haberlerin çoğunun NTV’de yayınlandığı tespit edilmiştir. Söz konusu başlık altına dahil edilen alt başlıklar ise şu şekildedir: Kişi, dini lider, kilise, basın, müzik grubu, ada ve asker. Bu başlıkların da haberin aktörünü oluşturan öğeler arasında yer aldığı belirlenmiştir.

Çizelge 11: Kanallara Göre Küresel Haberlerde Haberin Nesnesi

Sıra No	Haberin Nesnesi	Sıklık Derecesi
1	Anlaşma, Diplomasi (Kıbrıs sorunu, AB, İsrail-Filistin, Güney Osetya), Sözde Ermeni Soykırımı, Ekümenik tartışması, eleştiri, uyarı, Lokmacı barikatı, strateji planları, uluslararası örgütler	25
2	Toplantı-zirve, konferans, resmi ziyaret, tören, yarışma, kutlama, fuar	23
3	Terör, suikast, saldırı, çatışma, kaçırma, işgal, protesto, idam, insan hakları ihlali	18
4	Küresel ısınma, kuş gribi	8
5	Haber-iddia, makale, basın, İnternet sitesi Youtube	6
6	Ekonomi, ticaret, ekonomik forum, petrol-doğalgaz, nükleer santral	6
7	Diğer (Avrupa Kültür Başkenti, kadın)	2

Küresel haber olarak incelenen 88 haberdeki haber nesnesinin ne olduğu yukarıdaki çizelgede gösterilmiştir. Haberin nesnesi saptanırken haberde öne çıkan konu, haberin nesnesi olarak isimlendirilmiştir. Bu işlem her bir haber için tek tek yapılmış ve daha sonra belirli başlıklar altında gruplandırılmıştır.

En çok kullanılan haber nesnesi başlıklarına bakıldığında dikkat çeken özellik, öncelikle siyasal konuların ağırlıklı olduğudur. Nitekim Kıbrıs sorunu, toplantı gibi konuların ana eksenini siyasal içerikli olmalarıdır. Aynı şekilde idam başlığı altında da özellikle Saddam'ın idamı üzerine ülkelerin siyasal değerlendirmeleri ön plana çıkmıştır. Bu başlık altında uluslararası düzeydeki kuruluşların idam cezasının insan haklarını ihlali ile ilgili olduğu düşünceleri de yer almaktadır. Bu anlamda adı geçen başlık hem siyaseti hem de insan hakları ihlallerini bünyesinde barındırmaktadır. Bu bağlamda “Anlaşma, diplomasi (Kıbrıs sorunu, AB, İsrail-Filistin, Güney Osetya), Sözde Ermeni Soykırımı, Ekümenik tartışması, eleştiri, uyarı, Lokmacı barikatı, strateji planları, uluslararası örgütler ve terör, suikast, saldırı, çatışma, kaçırma, işgal, protesto, idam, insan hakları ihlali” gibi başlıkların toplam 43 haberin nesnesi olarak verildiği anlaşılmaktadır.

Dünyanın bir bütün olarak algılanması ve sorunların tüm dünya ülkelerini refaha kavuşturacak şekilde ele alan ve bu amaçla yapılan toplantı-zirve, konferans, resmi ziyaret, tören, yarışma, kutlama, fuar içeriklerini haber nesnesi olarak değerlendiren haber sayısının 23 olduğu görülmüştür. Küreselleşme bağlamında bu başlıkla ilgili haberlerin de siyasal anlamda haber içeriğine bir gönderme yaptığını belirtmek gerekir.

Küreselleşme kavramının yakından ilgili olduğu bir başka başlık da küresel ısınma konusudur. Bununla ilgili olarak 6 haberde bu başlık haber nesnesi olarak değerlendirilmiştir. Böylece haberde küresel ısınmaya dikkat çekilmiş ve çevre sorunları ön plana getirilmiştir. Küresel ısınmanın bir uzantısı olabilecek ve haber nesnesinin kuş gribi olarak belirlendiği haber sayısı da 2 olmuştur.

Bunların dışında kalan “haber nesnesi” olarak değerlendirilen diğer başlıkların ne oldukları ise yine çizelgede ayrıntılı olarak gösterilmiştir.

Çizelge 12: Ülke, Kişi, Kurum/Birlik/Örgüt/Parti ve Şirket İsimlerinin Haberlerde Geçme Sıklığı

İsimler Geçme Sıklığı	Ülke	Şehir	Kişi	Kurum/Birlik/Örgüt/Parti Adı	Şirket
1 kez	22	19	66	10	0
2 kez	12	11	17	12	0
3 kez	2	4	11	8	0
4 kez	6	1	7	5	0
5 kez ve daha çok	16	11	20	10	1
Toplam	58	46	121	45	1
GENEL TOPLAM YÜZDESİ	21	17	44	17	1

Üç ay boyunca üç kanalda izlenen tüm küresel haberlerde geçen ülke, şehir, kişi, kurum/birlik/örgüt/parti ve şirket adları çizelgede verilmiştir. Burada verilen isimler belirlenirken içinde geçtikleri haberlere özellikle konu olmaları esas alınmıştır. Başka bir deyişle, küresel habere konu olan isimlerin seçimine özen gösterilmiştir.

Çizelge 12 incelendiğinde haberlerde en çok kişi ve ülke isimlerinin geçtiği görülmektedir. Söz konusu haberlerde öne geçen kişi isimlerinin haberlerde geçme sıklıklarına bakıldığında; Başbakan Erdoğan'ın 54, Saddam Hüseyin'in 39, Papa 16. Benedikt'in 21, Dış İşleri Bakanı Abdullah Gül'ün 19, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kofi Annan'ın 18, Başkan Bush'un 16 ve AB Komisyonu Genişlemeden Sorumlu Üyesi Oli Rehn'in de 15 kez yer aldığı görülmüştür. Küresel haberlerde kişi isimleri yüzde 44 ile ilk sırada yer almaktadır. Bu başlık altında dikkat çeken bir nokta, araştırma kapsamına alınan televizyon kanallarının "küresel haber" adı altında haber içeriğinde daha çok Türkiye'yi ve Türk devlet adamlarını ilgilendiren haberlere öncelik vermeleri olmuştur. Bu durumun da söz konusu alanlarda yoğunlaşma yaşanmasına yol açtığı söylenebilir.

Ayrıca izlenen 88 küresel haberde ülkelerin ne sıklıkla habere konu oldukları da incelenmiştir. Bu başlığın yüzde 21 ile ikinci sıra yer aldığı görülmektedir. Buna göre; Türkiye'nin 121, Irak'ın 96, ABD'nin 41, Kıbrıs'ın 37, İsrail'in 32, İran'ın 27 ve Filistin'in 24 kez söz konusu haberlerde ismine yer verildiği anlaşılmıştır.

Çizelge 12'de de gösterildiği gibi küresel haberler izlenirken haberlerde geçen kurum/birlik/örgüt/parti isimleri de ayrı ayrı ele alınmıştır. İzlenen bu haberlerde Avrupa Birliği (101 kez) ve Birleşmiş Milletler (23 kez) isiminin sıklıkla kullanıldığı saptanmıştır.

İzlenen küresel haberler kurum/birlik/örgüt/parti isimleri ile şehir isimlerinin yüzdeleri incelendiğinde de iki başlık altında bir eşitlik durumunun olduğu görülmektedir. Buna göre her iki başlığın da yüzde 17 olduğu tespit edilmiştir.

Yukarıda ayrıntıları verilen bulgulara genel olarak bakıldığında, küresel haberlerin özellikle siyasal kişiliklerin ve birliklerin isimleri çevresinde kurgulandığı görülmektedir. Ülkeler bazında ele alındığında ise siyasal gündemi çok fazla meşgul eden Ortadoğu ülkelerinin isimlerinin yoğunlukla kullanıldığı dikkat çekmektedir. Ayrıca dünyanın ilgisini çeken Kıbrıs sorununa ilişkin olarak Kıbrıs ve Türkiye isimlerinin de oldukça fazla kullanıldığı belirlenmiştir.

Bu bağlamda bir özetleme yapmak gerekirse aslında küresel haberlerde hemen her konuda öne geçen "siyaset" başlığının incelenen bu başlık altında da etkisinin sürdüğü anlaşılmaktadır. Küresel haberler arasında en çok yer alan türün siyasal içerikli haberler olması; siyasal kişilik, birlik ve ülke isimlerinin ön plana geçmesi durumu ile tutarlı bir sonuçtur.

4.1.6. Küresel Haberlerin Yayın Sırası

Haberlerin içerik çözümlemesinde, kanalların ana haber bültenlerinde 15 ile 25 arasında değişen sayıda habere yer verdikleri belirlenmiştir. Küresel haber olarak değerlendirilen

88 haberin, haber bültenlerinde veriliş sırası; yani yayın sırasındaki yeri toplam dört kategoride değerlendirilmiş ve elde edilen sonuçlar Çizelge 13'te sunulmuştur.

Çizelge 13: Kanallara Göre Küresel Haberlerin Yayın Sırası

Haberin Yayın Sırası Kanallar	1-3 arası haber	4-6 arası haber	7-9 arası haber	10 ve üzeri haber	Toplam
TRT 2	8	5	5	23	41
NTV	9	8	7	17	41
Show TV	1	3	1	1	6
Toplam	18	16	13	41	88
GENEL TOPLAM YÜZDESİ	20	18	15	47	100

Çizelge 13'te görüldüğü gibi, küresel haberlerin yüzde 47'si 10'uncu ya da daha sonraki bir sırada yayına verilmiştir. İncelenen 88 haberin sadece yüzde 20'si (18 haber) ilk üç sırada sunulan haberlerden birisi olabilmıştır. Yayın sıralamasında bu 18 haberin 7'sinin ilk haber olarak verildiği ve bunlardan 4'nün TRT 2'de, 3'ünün de NTV'de yayınlandığı belirlenmiştir.

Bir haberin yayın sırası önemlidir. Bu sıra, kanalların o habere yüklediği önemin ya da haberden beklenen "yararın" bir göstergesidir. Kanalların haber sıralamaları yayın politikalarına, haberin ilgilendirdiği kitlenin büyüklüğüne, izleyenler üzerinde yaratabileceği çeşitli etkilere ya da haberin izleyiciyi kanalda tutmanın bir aracı olarak kullanılıp kullanılmayacağı vb. ölçütlere bağlıdır. Bu ölçütlere bağlı olarak kimi haberler ilk sıralarda yer alırken, yine aynı ölçütler nedeniyle daha gerilere de atılabilmektedir. Doğal olarak haberlerin değerlendirilmesi bir kanaldan diğerine değişmekte ve aynı haberi bir kanal ilk sırada verirken bir diğeri daha sonlara koyabilmektedir. Bu anlamda TRT2 ve NTV'nin küresel haberi önemli gördüğünü söylemek mümkündür.

4.1.7. Küresel Haberlerin Süresi

Araştırma için kaydı yapılan haber bültenlerinin toplam süresi ile bunların içindeki küresel haberlerin toplam süreleri ayrı ayrı hesaplanmıştır. Bu çözümlemeden elde edilen veriler Çizelge 14’de verilmiştir.

Üç ay boyunca izlenen bütün haberlerin süreleri ve bunlar içerisinde yer alan küresel haberlerin dağılımı incelendikten sonra, kanalların küresel haberlere dakika olarak ne kadar yer ayırdığı da belirlenmiştir. Buna göre araştırmada 88 küresel haber için ayrılan sürelerle ilişkin bulgular Çizelge 15’te sunulmuştur.

Haberlerin çözümleme sürecinde küresel haberlerin toplam süresinin ne kadarının konuşma, ne kadarının görüntü olarak verildiği de araştırılmıştır. Çizelge 16 bu çözümlemenin bulgularını göstermektedir.

Çizelge 14: Kanallara Göre Haber Bültenlerinin Toplam Süresi ile Küresel Haberlerin Süre Dağılımı

Süre Kanallar	Bütün Haber Süresi	Yüzde	Küresel Haber Süresi	Yüzde
TRT 2	4 saat 53 dk. 32 sn.	20.48	1 saat 7 dk. 45 sn.	43.47
NTV	7 saat	29.29	1 saat 18 dk. 5 sn.	50.10
Show TV	12 saat	50.23	10 dk. 2 sn.	6.43
GENEL TOPLAM	23 saat 53 dk. 32 sn.	100	2 saat 35 dk. 52 sn.	100

Çizelge 14’e göre çalışma için kaydı yapıлып izlenen ana haber bültenlerinin toplam süresi 23 saat 53 dakika 32 saniyedir. Küresel haberler, bu sürenin altıda birini (yaklaşık yüzde 11’ini) oluşturmaktadır. Çizelge 19’a göre Show TV’nin haber süresi,

öteki iki kanalın toplamından daha fazladır. Ancak Show TV ile karşılaştırıldığında TRT 2'deki küresel haberler 7 kat, NTV'dekiler ise 8 kat daha çoktur.

Küresel haberlere süre olarak en uzun zamanın yüzde 50 ile NTV'de, en kısa zamanın da yüzde 6 ile Show TV'de ayrıldığı görülmektedir. Buna göre Show TV'de sunulan haber bültenlerin uzunluğuna karşın küresel haberlerin kısalığı bu kanalın yerli ve yerel haberleri daha çok yeğlemesiyle açıklanabilir. Buna karşılık NTV'nin küresel haberlere daha fazla yer ayırması ise NTV'nin haber kanalı olma özelliğinin bir sonucu olarak düşünülebilir.

Çizelge 15: Küresel Haberlerin Haber Bültenleri İçindeki Dakika Olarak Süre Dağılımı

Dakika Kanallar	1' altında	1'-2' arası	2'1''-4' arası	4'1''-6' arası	7' ve üzeri	Toplam
TRT 2	12	21	6	1	1	41
NTV	14	17	7	1	2	41
Show TV	1	3	2	0	0	6
Toplam	27	41	15	2	3	88
GENEL TOPLAM YÜZDESİ	31	47	17	2	3	100

Çizelge 15 incelendiğinde görülebileceği gibi 88 küresel haberin yaklaşık yarısının (yüzde 47) süre olarak en çok bir ve iki dakika arasında verildiği görülmüştür. Haberlerin yüzde 31'i ise bir dakikanın altında kalan haberlere ayrılırken, 15 haberin (yüzde 17) de 2 dakika 1 saniye ile 4 dakika arasında verilen haberler arasında yer aldığı anlaşılmıştır. TRT 2 ve NTV haber bültenlerinin ortalama 20-25 dakika sürmesine karşılık; Show TV haberlerinin 55-60 dakikayı bulduğu gözlenmiştir. Kanallarda sunulan haber sayısının ise ortalama 15-25 arasında değiştiği görülmüştür.

İzlemeler sırasında haber sürelerinin genelde 45 saniye olduğu saptanmıştır. Buna karşılık küresel haberlerin süre olarak görece uzun olmasının önemli bir nedeni haberin farklı sözcüklerle tekrar edilmesidir. Ek olarak (en azından kimi haberlerde) ayrıntıya girilmesi de sürelerinin uzun olmasında etkili olmuştur. Küresel haberler, genellikle çok boyutlu olduğu için değinilmesi gereken ayrıntıları fazla olmaktadır. Haberin detaylandırılması anlaşılabilirliği açısından önemlidir. Bu da haber süresinin uzaması anlamına gelmektedir. Bu nedenle 1 ve 2 dakika aralığında verilen haber sayısındaki yoğunlaşmayı bu şekilde yorumlamak olasıdır. Nitekim aşağıda açıklanan uzun süreli haberlerde bu gözlemin doğru olduğu saptanmıştır.

7 dakika ve üzerinde yayınlanan haberlerin olmasını bir istisna olarak değerlendirmek gerekir. Bu sürenin üzerindeki üç haberin gerçek süreleri 7'28'' ile 10'8'' arasında değişmektedir. Bunların tamamı "siyaset" konusuyla ilgilidir ve iki tanesi NTV'de, 1 tanesi ise TRT 2'de yayınlanmıştır.

İncelenen aylarda sunulan en uzun haber 10 dakika 8 saniye ile 8 Kasım 2006'da NTV'de yayınlanmıştır. Haber ağırlıklı olarak "İlerleme Raporu ve AB ile Müzakereler" ile ilgilidir. Haberde sırasıyla KKTC Cumhurbaşkanı M. Ali Talat, AB Komisyonu Genişlemeden Sorumlu Üyesi Oli Rehn, AP Türkiye Raportörü Camsel Eurlings ve Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı R. Tayip Erdoğan'ın konuyla ilgili siyasetçilerin açıklamalarına yer verilmiştir. Haberin son 2,5 dakikasında ise Brüksel temsilcisiyle yapılan canlı bağlantıya yer verilmiştir. 10 dakika 8 saniye süren haberde hep benzer noktaların tekrar tekrar ve yaklaşık aynı sözcüklerle verilmesi, sürenin uzamasındaki en önemli etken olarak saptanmıştır.

27 Kasım 2006'da NTV'de yayınlanan 7 dakika 28 saniyelik haber de siyasetle ilgilidir. Haberde "Kıbrıs İçin Fin Planı" başlığı altında tarafların karşılıklı görüşlerine yer verilmiştir. Sadece siyasetçilerin açıklamalarından yapılan derlemelerle oluşturulan haberin son 2 dakikasında Brüksel temsilcisi haberi yeniden değerlendirmiştir.

Yukarıda anılan uzun haberlerde uzman kişilerin konuya ilişkin görüşlerine yer verilmemiştir. Yapılan iş, habere taraf olan siyasalların açıklamaları ve kanalın sözde

değerlendirme yapan (aslında siyasalların görüşlerini özetlemenin dışında bir şey söylemeyen) muhabirinin görüşlerini peş peşe sunmaktır. Haberler, bilgilendirme amaçlı derlenmiş ve izleyiciye iletilmiştir. Bu bağlamda haber sürelerinin uzunluğuna bakıp, haberin çok değerli ve özel haber olduğu yönünde bir çıkarıma ulaşmak olası bir durum değildir.

Süre bakımında 7 dakikayı aşan son haber TRT 2’de 19 Ocak 2007 tarihli haber bülteninde yer almıştır. 8 dakika 55 saniye süren ve canlı bağlantıyla son haber olarak ekrana gelen bu haberde, Türkiye Dış İşleri Bakanı Abdullah Gül ile ABD’nin siyasal işlerden Sorumlu Müsteşarı Nicholas Burns arasındaki görüşme sonrasında, Burns’un yaptığı basın açıklaması ve spontan çevirisi kesintisiz bir şekilde gösterilmiştir. Burns açıklamasında, yapılan görüşmenin ayrıntılarını ve duyduğu memnuniyeti dile getirmiştir. Bu haberin NTV’nin haberlerinden tek farkı, hiçbir şekilde yoruma gidilmemiş olmasıdır. Açıklama olduğu gibi ekrana getirilmiş ve açıklama biter bitmez de haber bülteni sonlandırılmıştır.

Sonuç olarak, haber sürelerinin uzun olması sık sık tekrara başvurulması durumuyla açıklanabilir. Ayrıca haber süresi uzun olan haberlerde dikakt çeken bir nokta da ifadelerin tekrarlandığı gibi görüntülerin de birkaç kez yinelenmesi durumudur. Böylelikle de haber sürenin uzun olması durumu orataya çıkmaktadır.

Çizelge 16: Küresel Haberlerin Kanallara Göre Ayrıntılı Süre Dağılımı

		Toplam Konuşma Süresi	Toplam Görüntü Süresi	Haberin Toplam Süresi
KASIM 2006	TRT 2	5 dakika 1 saniye	23 dakika 29 saniye	28 dakika 30 saniye
	NTV	9 dakika 35 saniye	41 dakika 58 saniye	51 dakika 33 saniye
	Show TV	25 saniye	2 dakika 59 saniye	3 dakika 24 saniye
	Toplam	15 dakika 1 saniye	1 saat 8 dakika 26 saniye	1 saat 23 dakika 27 saniye
OCAK 2007	TRT 2	4 dakika 31 saniye	26 dakika 44 saniye	31 dakika 15 saniye
	NTV	3 dakika 17 saniye	13 dakika 56 saniye	17 dakika 13 saniye
	Show TV	38 saniye	4 dakika 25 saniye	5 dakika 3 saniye
	Toplam	8 dakika 26 saniye	45 dakika 5 saniye	53 dakika 31 saniye
MART 2007	TRT 2	1 dakika 40 saniye	6 dakika 20 saniye	8 dakika
	NTV	1 dakika 37 saniye	7 dakika 42 saniye	9 dakika 19 saniye
	Show TV	15 saniye	1 dakika 20 saniye	1 dakika 35 saniye
	Toplam	3 dakika 32 saniye	15 dakika 22 saniye	18 dakika 54 saniye
GENEL TOPLAM		26 dakika 59 saniye	2 saat 8 dakika 53 saniye	2 saat 35 dakika 52 saniye

Çizelge 16'da üç ay boyunca izlenen üç kanalda verilen küresel haberlerin ayrıntılı dağılımı gösterilmiştir. Buna göre üç ay boyunca küresel haberlere tüm haber bültenleri içerisinde 2 saat 35 dakika 52 saniye yer ayrıldığı saptanmıştır.

Çizelge incelendiğinde, genel toplamın yarısından fazlasının küresel haberlerin yoğun olarak görüldüğü 2006 Kasım ayında yer verildiği anlaşılmaktadır. Bu ay içerisinde 15 dakika 1 saniye konuşma, 1 saat 8 dakika 26 saniye görüntü olmak üzere küresel haberlere toplamda 1 saat 23 dakika 27 saniye süre ayrıldığı tespit edilmiştir.

Mart 2007’de ise küresel haberlerin kanallar tarafından haber bülteninde en az yer almasının sonucu olarak, bu durum söz konusu ayda haber sürelerinin de kısa olmasına neden olmuştur. Bu durumun yansıması olarak bu ayda yayınlanan küresel haberlerin genel toplam süresi 18 dakika 54 saniyedir. Bu sürenin 3 dakika 32 saniyesi konuşma, 15 dakika 22 saniyesi de görüntü şeklinde sunulmuştur.

Çizelge 16’da gösterilmemekle birlikte TRT 2’nin üç ay boyunca yayınladığı küresel haberlerin 11 dakika 12 saniyesi konuşma ve 56 dakika 33 saniyesi görüntülü olarak verilmiştir. NTV’nin söz konusu üç ay içerisindeki küresel haberlerinin 14 dakika 29 saniye konuşma ve 63 dakika 36 saniyesi görüntülü, Show TV’nin ise üç aydaki küresel haberlerinin 1 dakika 18 saniyesi konuşma, 8 dakika 44 saniyesi de görüntülü olarak aktarılmıştır.

Küresel haberlerin daha çok görüntülü şekilde verilmesi durumunun kanalların ortak tercihi olduğu anlaşılmaktadır. Tüm kanallarda bu nedenle görüntü süresinin uzun olması dikkat çekmektedir. Hatta NTV’de dört haberde hiç konuşma olmadan direk görüntü üzerinden haberin verildiği saptanmıştır. Haber inandırıcılığını artırmak amacıyla kanalların böyle bir yola başvurduğunu düşünmek mümkündür.

Çizelge 16 kapsamında dikkat çeken bir nokta da şu olmuştur: Haber ekrana ilk geldiğinde spiker o haber hakkında genellikle bir ya da birkaç cümle söylemektedir. Bu cümleler haberin konuşma süresi olarak kabul edilmiştir. Spikerin haberle ilgili bu ilk söylediklerinden sonra ekrana haber görüntülerinin geldiği saptanmıştır. Bu görüntüler üzerine spikerin ilk söylediği cümleleri aynen tekrarladığı tespit edilmiştir. Bu durum da görüntü süresinin konuşma süresinden daha fazla olmasının önemli bir nedenidir.

4.1.8. Küresel Haberlerde Yer Verilen Değerler

Araştırmaya dahil edilen televizyon anahaber bültenleri izlenirken, haberlerde yer alan haber değerlerinin neler olduğu da çözümlenmiştir. Bunun için izlemeler sırasında haberlerde “değer” olarak ön plana çıkan unsurlar belirlenmeye çalışılmıştır. Bu işlem

yapılırken Karaduman'ın (2004) belirlediği “haber değerleri” başlıkları esas alınarak en çok geçen değerler tasnif edilmiştir. Sonrasında her değer için verilen numara, izlenen haberin karşılığına “haber değeri” olarak belirtilmiştir. Bu değerlerden de yola çıkarak “küresel haber değerleri” hakkında çıkarım yapmak mümkün hale gelmiştir. Aşağıda öncelikle haber değer kodlamaları ve sonrasında da izlenen haberlerde elde edilen bulgular gösterilmiştir.

- 1- Seçilmiş (gelişmiş) uluslara yapılan göndermeler,
- 2- Seçilmiş kişilere yapılan göndermeler,
- 3- Olumsuzluk içeriği (olumsuzluğa yapılan göndermeler),
- 4- Mevcut bir olayda yeni gelişmeler,
- 5- Çatışma,
- 6- Beklenti dışı olması,
- 7- Düşük özellikleri olmasına rağmen büyük bir hikâyenin parçası olma,
- 8- Olayın tekrar sıklığı,
- 9- Anlaşılmayı zorlaştıran karmaşıklıktan kaynaklanan belirsizlik.

Çizelge 17: Küresel Haber Değerleri

Gönderme Sayısı Haber Değeri	1-10arası	11-20 arası	21-30 arası	31 ve üzeri	Toplam	GENEL TOPLAM YÜZDESİ
1. değer	0	0	0	50	50	29
2. değer	0	0	0	60	60	35
3. değer	0	0	26	0	26	15
4. değer	0	0	22	0	22	13
5. değer	4	0	0	0	4	2
6. değer	2	0	0	0	2	1
7. değer	7	0	0	0	7	3
8. değer	2	0	0	0	2	1
9. değer	1	0	0	0	1	1
Toplam	15	0	48	110	173	100
GENEL TOPLAM YÜZDESİ	8	0	28	64	100	-

Çizelgede 17’de izlenen haberlerin “haber değerleri” yer almaktadır. Bu bağlamda habere konu olan olaylarda yüzde 64 oranıyla seçilmiş uluslara ve seçilmiş kişilere yapılan göndermelerin ön plana çıktığı belirlenmiştir. İzlenen haberlerde “haber değerleri” bakımından geçme sıklıkları incelendiğinde sırasıyla 1. değer 50 ve 2. değer 60 kez geçtiği görülmüştür.

Çizelgede ayrıca yüzde 15 oranında haberde bir olumsuzluktan söz edildiği, bu durum ön plana çıkartıldığı (olumsuzluğa yapılan göndermeler) ve yüzde 13 oranında da daha önceden (mevcut) varolan bir olaydaki yeni gelişmelerin sıklıkla tekrarlandığı görülmüştür. Bu durumun oransal dağılımı ise yüzde 28’e karşılık gelmektedir.

İzlenen “küresel haber”lerde 5. ve 9. değerlerin; yani haberde bir çatışmadan bahsedilmesi ve haberin anlaşılmasını zorlaştıran bir karmaşıklıkta kaynaklanan belirsizlik durumunun ele alındığı haber toplamının da yüzde 8 olduğu belirlenmiştir. Böylece haber değerlerinden yola çıkarak tespit edilmeye çalışılan “küresel haber değerleri” hakkında da bir çıkarımda bulunmak mümkündür. Buna göre izlenen haberlerden elde edilen sonuçlar ışığında, “küresel haber değerleri” diye yeni başlık oluşturmak gerekirse, haberlerde seçkin uluslara (bu ifadeden kasıt; gelişmiş uluslar-ülkeler) ve seçkin kişilere yapılan göndermelerin öncelikli “değer” olduğunu söylemek mümkündür.

Çizelge 17’de anlatılanlardan hareketle literatüre “küresel haber değerleri” başlığında yeni bir bilgi sunmak da olasıdır. Burada normal haber değerlerinden yola çıkılarak, birtakım işlemlerden sonra küresel olduğu kabul edilen haberlerdeki değerler için de “küresel haber değeri” deyimini kullanmak mümkündür. Ayrıca bunun tüm küresel haberler için de geçerli olabileceğini söylemekte bir sakınca olmayabilir. Ancak söz konusu haber değerlerinin “küresel haber”lerde de esas olduğunu söylemekle birlikte, değerlerin sıralamalarında ve önem derecelerinde değişiklikler olabileceğini belirtmekte fayda vardır.

Sonuç olarak bu bölümde araştırmanın amaçları arasında yer alan sorulara cevap bulmak için içerik çözümlemesi yapılmıştır. Buna göre araştırmada nicel verilere

ulaşmıştır. Bu anlamda araştırmaya dahil edilen televizyon kanalları ve aylar arasındaki farklılıklar ve benzerliklere ilişkin bulgulara ulaşılmıştır. Ancak elde edilen bu bulguların tek başına anlamlı olmadığı düşüncesinden hareketle bulgulara farklı bir açılım sağlaması bakımından araştırmada ayrıca söylem çözümlemesi ve anlatı çözümlemesi yöntemleri de yapılmıştır.

4.2. Eleştirel Söylem Çözümlemesi Bulguları

Bu çalışmada yöntem bölümünde detaylı bir şekilde anlatılan van Dijk'in geliştirdiği eleştirel söylem çözümlemesi esas alınmıştır. Ancak incelenen her haberde van Dijk'in modelini oluşturan tüm değişkenleri bulmak mümkün olmamıştır. Dolayısıyla sadece bulunabilen değişkenlere ilişkin bulgular üzerinde çalışılmıştır.

Aşağıda da görüleceği gibi her haberin ana ve alt başlıkları ayrı ayrı yazılmış sonra da habere giriş cümleleri verilmiştir. Ana ve alt başlıklar, haber verilirken ekranda gösterilen şeritler dikkate alınarak belirlenmiştir. Daha büyük punto ve koyu renk olarak yazılanlar ana başlık; haber sunulurken, yine ekranın altında ve ana başlıktan daha küçük puntolarla yazılanlar ise alt başlık olarak kabul edilmiştir. Spikerin habere başlarken söylediği ilk cümleler ise haberin giriş cümleleri olarak değerlendirilmiştir.

1. Haber (3 Kasım 2006 NTV)

Ana Başlık : “Kıbrıs İçin Fin Formülü”

Alt Başlık : “Rum Tarafı: Helsinki Toplantısının İptalinden Türkiye ve KKTC Sorumlu”

van Dijk'in haberdeki en önemli bilginin verildiği ilk yerin başlık olduğu görüşünün, “*Kıbrıs İçin Fin Formülü*” başlığıyla doğrulandığı söylenebilir. Başlık çarpıcı olmanın yanı sıra, haberin makro düzeydeki özetini ve ana temaya ilişkin ipuçlarını da içermektedir. Keza haberin neyle ilgili olduğu tematik yapı unsurları olan ana ve alt başlık birlikte incelendiğinde rahatça anlaşılabilir. Nitekim “*Kıbrıs İçin Fin*

Formülü” ana başlığıyla haberin içeriği özetlenirken; *“Rum Tarafı: Helsinki Toplantısının İptalinden Türkiye ve KKTC Sorumlu”* alt başlığıyla da habere ilişkin bir “açılım” yapılmaktadır. Alt başlık, üst başlıkta değinilen konunun bir unsurunu oluşturmaktadır. Bu durum da aralarında genelden özel doğru bir gidişin olduğunu göstermektedir.

Bu haberde van Dijk’ın belirttiği gibi haber başlığında bilgi eksiltimine gidilmiştir. Zira Fin formülünün ne olduğu, konunun nasıl geliştiği yönündeki sorular yanıtız kalmaktadır. Alt başlıkta yer alan *“KKTC”, “Rum Tarafı”, “Türkiye”* ve *“Finlandiya”* ifadeleri ile genelleme yapıldığı anlaşılmaktadır. Nitekim bu ifadelerin aslında ülke isminden çok o ülkenin hükümetine atıfta bulunulduğu, haberin içeriğinden yola çıkarak yorumlamak mümkündür. Rum tarafının kim, Türkiye ile KKTC’nin neden sorumlu olduğunun açıklaması ise yapılmamaktadır. Bu durum da bilgi eksiltimine başvurulduğu görüşünü doğrulamaktadır.

Başlıkların metnin içerisinden çıkarılması, metni en iyi şekilde yansıtması ve “başlık olma özelliklerine” uygun olmasının gerekliliği; genellemeleri gerekli hatta zorunlu kılmaktadır. *“Kıbrıs için Fin Formülü”* üst başlığı ile verilen haber *“Rum Tarafı: Helsinki Toplantısının İptalinden Türkiye ve KKTC Sorumlu”* diyerek devam etmektedir ve haberin giriş cümlesi şu şekilde verilmektedir:

“Finlandiya’nın hafta sonu Helsinki’de yapmayı planladığı Kıbrıs toplantısının iptal edilmesi, 8 Kasım’da açıklanacak ‘İlerleme Raporu’ öncesinde AB’de hayal kırıklığı yarattı. Türkiye ve KKTC toplantısının iptalinden Rum tarafını sorumlu tutarken, Rumlar tam tersini savunuyor.”

Başlıklarda verilen bilgilerin, haber girişinde ne olduğu açıklanmıştır. Bunun yanında ana olayın da haber girişinde verildiği görülmüştür. Böylelikle üst ve alt başlıklarla spot arasında kurulan ilişkiye bakıldığında bu haberde genelden özele doğru bir gidiş olduğunu söylemek mümkündür. Dolayısıyla tematik yapı kapsamında haber girişinin (ya da giriş cümlelerinin), haber metninin özetini verdiği ve genelden özele doğru bir akış çerçesinde ana olayı anlattığı görülmektedir. Bir başka deyişle, başlıklar ve haber giriş cümleleri arasındaki bağ açıkça kurulmuştur. Haberde yapılması planlanan bir

toplantının yapılamaması, bunun gerekçeleri, ne zaman yapılacağı gibi detay bilgiler ve beklentiler haberin ilerleyen paragrafında verilmiştir.

İncelenen bu haberde, haber kaynağı olarak anonim olmayan kaynaklar ile birinci el kaynakların² kullanıldığı dikkat çekmektedir. Buna göre haberdeki KKTC Cumhurbaşkanı Mehmet Ali Talat ve Fin Dışişleri Bakanı Tuomioja'yı anonim olmayan kaynak, NTV Brüksel Bürosu muhabiri Cansu Çamlıbel ise birinci el kaynaktır.

Haberde Kıbrıs sorununun ardalan bilgisi verilmemiştir. Haberde ideolojik üretimin yapıldığı söylenebilir. Sorunun iki taraf için de devam ettiği haberdan çıkarılabilmektedir. Ancak ardalan bilgisi verilmediği için izleyenler kendi bakış açılarını geliştirememektedirler. Sözün özü gerçek niçin ve nasıl sorularının cevapsız kalması ve sürecin açıklanmaması zihinlere belli bakış açısının girmesine neden olmaktadır.

Muhabirin canlı bağlantıda aktardığı iki cümleden Türkiye ve Kıbrıs hükümetinin haklı olduğu çıkarılabilir. İlki, "... *Talat, gelinen noktada masaya oturmaktan kaçınanın Rum tarafı olduğunu hatırlatarak, Dönem Başkanı Finlandiya'nın bu çerçevede kararlı ve net bir tutum izlemesini istedi.*" İkincisi ise, "*Tuomioja; dönem başkanlığı olarak 8 Kasım'a (ilerleme raporu öncesine) yetiştirmese de Aralık ayına kadar, Türkiye'nin müzakerelerden olumsuz etkilenmemesi için kendi önerileri temelinde diplomatik çabalarını sürdürecekleri mesajını verdi.*" Bu iki anlatımdan Türkiye'nin Kıbrıs konusunda haklı olduğu, mağdur edilmemesi için çabalar sarf edildiği gibi bir anlam çıkmaktadır.

Haber ayrıntısına bakılığında tarafların birbirlerini suçladığı ve kimsenin sorumluluğu üzerine almadığı görülmektedir. Türkiye, KKTC ve Rum tarafı arasındaki bu durum geçmişten bu yana devam eden siyasal çekişmelerin yeni bir göstergesidir. İptal edilen toplantının, AB-Türkiye ilişkilerine etki edecek özellikte olması haberin (küresel siyaset

² Tokgöz, haberlerde genelde dört tür kaynak kullanıldığını belirtmiştir. Tokgöz'e göre (2000), adı geçen kaynaklar şunlardır: Anonim, anonim olmayan, birinci ve ikinci el kaynaklardır. Anonim kaynakların isimleri belli değildir. Anonim olmayan kaynaklar ise isim ve temsil ettikleri kurumsal kimlikleri açıklanan kaynaklardır. Birinci el kaynak, muhabirin olaylara doğrudan tanık olup gözlemlesidir. İkinci el kaynaklar ise, haberlerin üretimi sırasında başvuru belgesi, doküman gibi kaynaklardır.

bağlamında) önemini artırmaktadır. Haber tamamlandığında olayın bitmediği, geleceğe dönük beklentilerin ve planların sürdüğü duyumsanmaktadır. Bu anlamda sürecin işlenmesi önemlidir. Bir uzlaşma ortamının yaratılması söz konusudur. Bu da küresel bazda çok önemli olan Kıbrıs konusunda her kesimin ne kadar hassas olduğunun bir göstergesi olarak algılanabilir.

Haberin sentaktik yapı özellikleri incelendiğinde kısa, anlaşılır cümlelerin kurulduğu ve aktif yapılar yer verildiği dikkat çekmektedir. Özellikle Türk tarafınca yapılan açıklamaların aktif cümle yapısı ile verilmesi Türk tarafının haklılığını işaret etmek için olduğu önerilebilir. Nitekim bir cümlenin aktif olarak kullanılması, öne sürülen görüşün meşruluğu anlamına gelmektedir. Aktif cümle yapısının kullanılmasıyla sabit anlamın kapanması durumu ortaya çıkmaktadır. Önce kısa kısa cümleler kurularak haberin açılımı yapılmakta, devamında ise ilk cümleden bağımsız olmayacak şekilde diğer cümleler kurulmaktadır. Haber içinde kurulan aktif yapı cümleleri şu şekilde vermek mümkündür:

“Finlandiya, tarafları bir masa etrafında toplamayı başaramadı.”, “Rum Hükümet Sözcüsü Kristo Paşardis, Ankara’nın da Yunanistan’da masada olmasını ısrar ettiğini, başarısızlığın da nedeninin bu olduğunu savundu.”, “Kuzey Kıbrıslı yetkililer ise, Rum Yönetimi’ni işaret ediyor.”, “Rumların Fin girişimini sabote ettiğini savunan KKTC Başbakanı Ferdi Soyer, masaya oturmaya ve tüm seçenekleri görüşmeye hazır olduklarını söyledi.”, “KKTC Cumhurbaşkanı Mehmet Ali Talat da Brüksel’de yaptığı açıklamada Helsinki toplantısı iptal olsa da, birilerinin hâlâ masada olduğunu vurguladı.”

Yukarıdaki ifadelerden de anlaşılacağı gibi peş peşe gelen bu cümlelerde aktif yapı kullanılmakta ve eylemlere vurgu ön plana çıkarılmaktadır.

Cümleler arasında birinin, diğerinin açılımını yapması durumu söz konusudur. Böylece kişilerin-tarafların söyledikleri öne geçmektedir. Taraflar olarak Talat ve Tuomioja’nın söylediklerine yer verilmesiyle de egemen söylem oluşturulmaya çalışılmıştır. Tarafların sözlerinden dolayı alıntı yapılması haberde retorik öğelerin kullanıldığını göstermektedir. Ayrıca haber spiker tarafından okunmaya devam ederken, ekrana habere ilişkin olarak Fin Dışişleri Bakanı Tuomioja, Rum Hükümet Sözcüsü Kristo Paşardis ve KKTC Cumhurbaşkanı Mehmet Ali Talat’ın yanı sıra koyu renk kıyafetli diplomatların toplu halde verilmesi, haberdeki retorik öğeyi güçlendirmektedir. Haberde

adı geçen tüm tarafların ekranda gösterilmesi, haberin inanılabilirliği da bu anlamda artırmaktadır.

Haberde ardı ardına gelen cümleler incelendiğinde ilk cümlenin olayı genel olarak anlattığı, sonraki cümlelerin ise ayrıntıları verdiği görülmektedir. Bu yaklaşımla haberde özetleme ve örnekleme yöntemine başvurulduğu söylenebilir. Aşağıdaki cümleler buna örnek olarak gösterilebilir.

“Finlandiya, tarafları bir masa etrafında toplamayı başaramadı. Hafta sonunda Helsinki’de yapılması planlanan Kıbrıs toplantısının iptali, AB’de hayal kırıklığı yaratmış durumda. Taraflar ise birbirini suçluyor. Rum Hükümet Sözcüsü Kristo Paşardis, Ankara’nın da Yunanistan’da masada olmasını ısrar ettiğini, başarısızlığın da nedeninin bu olduğunu savundu. Rum basını da başarısızlığın diğer nedeni olarak Türk tarafının barışa yanaşmamasını gösteriyor. Kuzey Kıbrıslı yetkililer ise, Rum Yönetimi’ni işaret ediyor. Rumların Fin girişimini sabote ettiğini savunan KKTC Başbakanı Ferdi Soyer, masaya oturmaya ve tüm seçenekleri görüşmeye hazır olduklarını söyledi. KKTC Cumhurbaşkanı Mehmet Ali Talat da Brüksel’de yaptığı açıklamada Helsinki toplantısı iptal olsa da birilerinin hâlâ masada olduğunu vurguladı.”

Bu cümlelerden yola çıkarak şu sonuca ulaşmak mümkündür: KKTC Cumhurbaşkanı Mehmet Ali Talat, çözüm isteyen tarafın kendileri olduğunu; ancak müzakerelerden çekilen tarafının Rum tarafı olduğunu belirtmektedir. Buna göre de haberde KKTC tarafı olumlu sunulurken, Rum tarafı olumsuz sunulmaktadır. Böylece Türkiye ve KKTC’nin haklı olduğu gösterilmek istenmiştir. Sonuç olarak bu haberde tematik ve şematik değerlendirme sonucunda ortaya çıkan anlam için Türk tarafının barış istemesine karşın, Rum tarafının da konuya sıcak bakmadığı söylenebilir.

2. Haber (6 Kasım 2006 SHOW TV)

Ana Başlık : “Saddam’a İdam İkiye Böldü”

Alt Başlık : “İran ve ABD Sevindi, Hamas Üzgün, İsrail Yorumsuz”

Haber, bazı ülkelerin Saddam’ın idam edilmesine olan gizli ya da açık tepkileriyle ilgilidir. Ana başlıktaki “ikiye böldü” ifadesi; Saddam’ın idamının uluslararası platformda farklı değerlendirmelere yol açtığını anlatmaktadır. Alt başlık, ana başlıktaki anlatımı açmıyarak idamı hangi ülkenin nasıl karşıladığını söylemektedir. Ana ve alt başlıklar, haberin tamamı hakkında bir fikir verirken, genelden özele doğru bir anlam

birliği de sağlamış olmaktadır. Haberin giriş cümlesindeki *“İrak’ın devrik diktatörü Saddam Hüseyin’in dün asılarak idam edilmesi kararı, dünyada ayrılığa neden oldu”* ifadesi farklı sözcüklerle, tıpkı başlıklar gibi haberin geneli hakkında bir fikir vermektedir. *“İrak’ın devrik diktatörü”* ifadesi, bir ideolojik üretimdir. Sonrasında kullanılan *“İran ve ABD sevindi, Hamas üzgün, İsrail yorumsuz”* ifadesi ile dünya kategorilere ayrılarak, taraflar arasındaki varolan zıtlıklar yeniden üretilmiştir. Nitekim *“Televizyonlarının başında kararı bekleyen Şiiler, hâkimin kararı açıklaması ile birlikte havaya uçtu. Sünniler ise eski liderleri hakkında verilen karara üzülererek, sokaklara döküldü”* denilerek farklı kesimlerin olaya bakış açısı yansıtılmıştır. Bu tür zıtlıklar, haber boyunca verilerek bir denge kurulmaya çalışılmıştır.

Ardalan ve bağlam bilgisi olacak ayrıntılar verilmemiştir. *“... kararın Temyiz’de de onanması durumunda cezalar 30 gün içinde infaz ediliyor”* anımsatması, ardalın bilgisi olarak değerlendirilse de gerçek anlamda ardalın bilgisi değildir. Zira Saddam’ın idam edilmesinin ardalında dünyadaki en önemli petrol bölgesine haksız bir müdahale vardır. ABD nükleer silahları bahane ederek girdiği Irak topraklarını işgal etmiş, Irak’ın egemenlik haklarını çiğnemiştir. Dahası bunu tüm dünyaya meşru bir durummuş gibi göstermiştir. Haberde bu yönde olması gereken bir ardalın ve bağlam bilgisinin yer almadığı görülmektedir.

Yukarıdaki bağlamda haberin küreselleşme yanlısı ve onu destekler nitelikte olduğu söylenebilir. Zira ABD güçlü ve küreselleşmenin öncüsü, Irak ise zayıf ve güdümlü bir ülke olarak gösterilmiştir. Diğer yandan uluslararası düzeyde tartışma yaratan Saddam için verilen idam kararı, birtakım karşıt görüşlerin anılmasına karşın, ABD lehine olacak şekilde verilmiştir.

Kullanılan “kelime seçimleri” başlığı altında haber değerlendirildiğinde, ideolojinin yeniden üretilmesi durumu ile karşılaşılmaktadır. Bu anlamda hem girişte hem de fonda iki kez üst üste Saddam Hüseyin için *“devrik diktatör”* ifadesinin kullanılması ile Saddam’ın güçsüz gösterildiğini anlamak mümkündür. Bu nitelemenin ses ve görüntü olarak yinelenmesi, bir ideolojinin yeniden üretimi olarak algılanabilir. Bu üretimde, Saddam’ın hem ülkesi hem de dünya için tehlike olduğu, ABD’nin onu devirmek için

her ne yaptı ise doğru yaptığı söylemi yer almakta ve Saddam güçsüz gösterilmektedir. Haberdeki ifadelere bakıldığında, ABD yanlısı bir söylemin hâkim olduğu görülmektedir. Bu durum özellikle görüntülerle de desteklenmektedir. Nitekim Saddam'a idam kararının mahkemece açıklanması haberi okunurken, sokaklara dökülmüş halkın kutlama yapması görüntülerinin verilmesi, bunun bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Buradan da idam kararının meşrulaştırıldığını anlamak mümkündür. Böylece diktatörlüğün sona erdirilmesi ile ABD'nin Irak'a gelişi ve burada söz sahibi olması durumunun onaylandığı anlaşılmaktadır. Haberdeki söylem ve görüntüler bu gelişmeyi destekler niteliktedir. Bu anlamda, haberin retorığı bakımından bu noktaların önemli olduğunu söylemek mümkündür. Haberde verilen görüntüleri ise şu şekilde sıralamak mümkündür: Müzik eşliğinde askerlerin Saddam'ı kucaklamaları, Saddam'ın heykelinin yıkılışı, Saddam'ın “*Allahüekber*” tekbiri getirmesi, mahkeme, yargıç, Saddam, sokaktaki halkın zafer işaretleri, davul zurna eşliğinde halay çekenler, silah atışı yapanlar, kahvehanede hâkimin kararını izleyen insanların coşkusu, alkışlar, sokaklara araçlarıyla dökülmüş insanlar, sokaklardaki çatışmalar, ellerinde Saddam posterleri ve Irak bayrağı taşıyan halkın attığı sloganlar, uluslararası düzeyde bilinen ABD, İngiltere, Avustralya, Kuveyt ve İran Devlet Başkanlarının görüntülerinin haber boyunca ekranda akması, haberi izleyenlerin haber hakkında fikir sahibi olmasını kolaylaştırmaktadır. Böylece görüntüler ve haber metni arasında bir güvenilirlik oluşturulmuştur. Eş deyişle, haber retorığı sağlanmıştır.

İdam kararını veren bir mahkemedir, üstelik kararın temyiz hakkı da vardır. Haberdeki ABD yanlısı söylem; mahkemenin idam kararını açıklarken, sokaklara dökülen halkın kutlama görüntülerinin verilmesi idamı, dolayısıyla ABD'nin Irak'a girişini meşrulaştırmaktadır. Ekranaya ses ve görüntü olarak yansıyan “*Allahüekber*” sesleri inancın buradaki ideolojiyi desteklemek amacıyla kullanılması şeklinde yorumlanabilir. Sentaktik çözümleme açısından bakıldığında, eylemlerin aktif cümle yapıları ile verilmesi yine Irak'ta olup bitenlerde ABD'nin haklılığından yana bir izlenim yaratmaktadır.

3. Haber (13 Kasım 2006 TRT 2)

Ana Başlık : “Medeniyetler İttifakı”

Alt Başlık : “Akil Adamlar, Çatışmanın Temelinde Din Değil, Siyasetin Olduğu Görüşünde”

Haberin tematik yapısını oluşturan ana ve alt başlık ile haber giriş cümlelerinde genelden özele giden bir yapı kurulmuştur. Girişte verilen “Türkiye ve İspanya’nın eş başkanlığında yürütülen Medeniyetler İttifakı Yüksek Düzeyli Grup Raporu, BM Genel Sekreteri Kofi Annan’a sunuldu. Rapora göre; büyüyen Müslüman-Batı ayrımının temelinde din değil, siyaset yatıyor” cümleleriyle haberin geneli hakkında fikir edinilebilmektedir.

Ana başlık haberin neyle ilgili olduğunu söylerken, alt başlıktaki “akil adamlar” nitelemesi iki nedenle içeriğe uygun düşmektedir. Birincisi seçilen “akil adamlar” deyimini, haberin içeriğinde yer alan dinsel içerikle uyum içerisindedir. İkincisi haberin önemli bir kısmı akılların Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri’ne sunduğu raporda yer alan aşağıdaki önerilerden oluşmaktadır.

“İsrail-Filistin itilafı tarafsız şekilde incelenerek, önceki barış çabalarının başarı ve başarısızlıkları gözden geçirilmeli. İsrail-Filistin krizinin aşılması için gereken şartları açıkça ortaya koyan bir beyaz kâğıt geliştirilmeli. En kısa sürede Ortadoğu Barış süresi hakkında uluslararası konferans düzenlenmeli ve siyasi süreç yeniden başlamalı. Müslüman ülkelerdeki siyasi özgürlüklerin genişletilmesi desteklenmeli, İslam dünyasında şiddet yanlısı olmayan siyasi gruplara dinci veya laik nitelikleri gözletilmeksizin, siyasete katılım imkânı sağlanmalı. Öğrencilere, medyaya, gençlere ve göçmenlere yönelik çalışmalar yapacak gruplar oluşturulmalı”

Haberde dünyada giderek artan şiddet olayları nedeniyle çeşitli ülkelerden siyasetçi, din adamı ve toplumbilimcilerin oluşturduğu 20 kişilik grup, “akil”; yani düşünen-akıllı adamlar grubu olarak niteleniyor. Bu nitelemeden dünyadaki önemli sorunların (bu haberdeki terör gibi) nasıl çözüleceğini ancak akılların bilebileceği anlamı çıkarılabilir. Şiddet ve öteki ciddi dünya meselelerinin çözümü ancak onları kavrayacak kapasiteye sahip insanların yapabileceği bir iştir. Çünkü derin düşünebilmek, incelikleri kavrayabilmek, doğru ve yanlış ayırt edebilmek akıl insanlara özgüdür. Her insan belli düzeyde bir zekâyâ sahiptir; ama her insan akıl değildir.

Ne var ki terörün çözümüyle ilgili öneriler yapan *akiller* bunların neden yapılması gerektiğini, yapılırsa ne gibi kazançların sağlanacağını açıklamamışlardır. Ek olarak haberin öznesi olan tarafların değerlendirmelerine de yer verilmemiştir. Haberde ardalın ve bağlam bilgisi olacak açıklamalara rastlanmamıştır.

Haberde ciddi dünya meseleleriyle ilgili kararların ancak belli insanlar tarafından verilebileceği fikri meşrulaştırılmaya çalışılmaktadır. Öte yandan dinlerin şiddet içermediği, dünyadaki şiddetin siyasal nedenlerden kaynaklandığı vurgulanırken, çözüm için din temelinde bir işbirliğinin açıkça dillendirilmesi bir çelişkidir.

Yine haberde Müslüman dünyası-Batı, egemen-güçsüz kavramları ön plana çıkartılmıştır. Batı, her zamanki gibi güçlü-başat olandır. Bu bağlamda küreselleşme olumlanmaktadır. Oysa Müslüman olan kesim güçsüzdür. O, kendi başına karar veremez ve birilerinin ona yol göstermesi gerekir. Bu durum, “*akıl adamlar*”ın onlara yardımcı olması şeklinde dillendirilmiştir. Müslüman olanın sözünün dinlenmesi, belli başarılar elde etmesi de ancak Batı’nın, yani güçlü olanın sınırlarını çizdiği, hedeflerini belirlediği eylemlerin yapılmasıyla sağlanır.

Görüntülerde haberin içeriğine uygun olarak arşiv görüntüsü olduğu izlenimi veren patlama sonrasında yıkılmış binalar, aralarında Başbakan Recep Tayyip Erdoğan’ın da yer aldığı siyaset-din-toplumbilimci olduğu anlaşılan kadınlı-erkekli kalabalık bir grup yer almaktadır. Bu görüntülere ek olarak özellikle yukarıdan genişleyen bir açıyla Başbakan Erdoğan’ın ekranda gösterilmesi ile haberdeki retorik unsurlara dikkat çekilmektedir. Bunun dışında haber akarken, ekranın ikiye bölünerek bir tarafında haberdeki söz konusu maddeler diğer taraftan da görüntüler eş zamanlı olarak verilmektedir. Böylece hem haber metni hem de görüntüler sayesinde haberin inandırıcılığı sağlanmaktadır.

Haberde kullanılan cümle yapıları ve kelimeler ele alındığında aktif cümle kullanımından ziyade, “*akıl adamlar*” ifadesinin kullanımı dikkat çekmektedir. Bu ifadenin kullanılması egemen söylemin oluşturulması bakımından oldukça önemlidir. Zıt durumların meşrulaştırılması bağlamında, Müslüman-Batı ayrımı yapıldığı ve

Batı'nın güçlü olduğu vurgusu ön plana çıkartılmaktadır. Batı'nın meşrulaştırılması, Müslüman kesimin eksikliklerinin manipülasyonu ise önerme cümlelerinin sıralanması şeklinde yapılmıştır.

Sözün özü bu haberde “*akil adamlar*” üzerinden ideolojinin yeniden üretilmesi durumundan söz etmek mümkündür. Haberde kurulan söylemden, yöneten ve yönetilenlerin varlığı hissettirilmektir. Güçlüler, kazançlı olanlardır. Güçsüzler de kazanmak istiyorlarsa güdümlü olmalı, birilerinin kendileri adına karar vermesine razı olmalıdırlar. Küreselleşme bakımından ele alındığında da kavramı olumlayan bir yan olduğu göze çarpmaktadır. Zira haberde güçlü ve başat olanın desteklenmesi önerilmektedir.

4. Haber (13 Kasım 2006 TRT 2)

Ana Başlık : “AB-Türkiye-Kıbrıs”

Alt Başlık : “Üye Ülkeler, Komisyonun Önerisinin 6 Aralık’a Kadar Hazırlanmasını İstedi”

Haberde ana başlığa bakıldığında bilgi eksiltimi yapıldığı dikkat çekmektedir. AB, Türkiye ve Kıbrıs ifadeleri ile yapılan genellemede neyin kastedildiği ilk bakışta anlaşılmamaktadır. Ancak alt başlık incelendiğinde, ana başlık bir anlam kazanmaktadır. Haberin makro düzeydeki özetini ve ana temaya ilişkin ipuçlarını veren ana ve alt başlıklar ile haber giriş cümlelerinin haberin geneli hakkında bilgi verici özelliğe sahip olduğu görülmektedir. Haberde arka arkaya gelen cümleler incelendiğinde ilk cümlenin olayı genel olarak anlattığı, sonraki cümlelerin ise ayrıntıları verdiği görülmektedir. Bu bağlamda haberde özetleme yapıldığını ve tematik yapı unsurları bakımından haberde, genelden özele doğru bir yapının oluşturulduğunu söylemek mümkündür.

Türkiye ve AB arasındaki ilişkilerin yansıtıldığı haberde verilen “*AB Dışişleri Bakanları toplantısı devam ediyor. Bakanlar, AB komisyonunun Türkiye’ye ilişkin*

önerisini 6 Aralık tarihine kadar kesinleştirmesini istedi” giriş cümlesi ile haberin ana konusunu oluşturan olay hakkında bir yargıya varmak olasıdır.

Başlıklarda başvuru bilgi eksiltimine, haber giriş cümlelerinde de başvurulduğu görülmektedir. Nitekim üye ülkelerin kimler olduğu, konunun nasıl geliştiği yönündeki soruların yanıtı yoktur. Alt başlıkta yer alan “*Üye ülkeler*” ve “*Komisyon*” genelleme ifadeleridir. Haberde üye ülkelerin kim olduğunun yanı sıra Komisyonun nasıl oluştuğu ve önerilerin ne şekilde detaylandırıldığı konusunda bir açıklama yapılmamaktadır.

Haberde yapılan bir toplantının uzaması, bunun gerekçeleri ve toplantı içeriğine ilişkin detay bilgiler haberin ilerleyen paragrafında verilerek, ana olayın ne olduğu anlatılmaktadır. Buna göre haberde Türkiye’nin AB müzakereleriyle ilgili gelinen aşamada yaşanan olumsuzluk muhabirin “*Toplantının sonuna gelindi; fakat beklenenden biraz daha uzun sürdüğünü söylemek lazım. Özellikle Ortadoğu konusundaki bazı tartışmalar nedeniyle toplantı uzadı*” ifadesiyle dile getirilmektedir. Ancak bununla ilgili olarak herhangi bir ardaan ve bağlam bilgisi verilmemektedir. Haberde muhabirin kullandığı şu ifadeler bu durumu açıklamak için örnek verilebilir:

“Ama diğer yandan Türkiye konusu da tabii masadaydı. Gün içerisinde özellikle çalışma emeğinin gündemi içerisinde ve Avrupalı bakanlar, komisyondan Türkiye’nin limanlarını açmaması durumunda ne tür yönde bir hareket edilmesi gerektiğine dair önerisini en geç 6 Aralık’ta hazır hale getirmesini istedi.”

Ancak bu ifadelerde limanlarla ilgili olarak yaşanan gelişmelerin neler olduğu, bu durumun nereye kadar dayandığı, hangi nedenden dolayı limanlar konusunun ön plana çıktığı anlatılmamıştır. Burada özellikle üzerinde durulması gereken nokta, haberin anlaşılabilirliğini kolaylaştıracak olan neden ve nasıl sorularının cevapsız kalması ve sürecin ayrıntılarıyla açıklanmaması nedeniyle izleyenlerin net bilgiye ulaşamamalarıdır.

İncelenen bu haberde, haber kaynağı olarak birinci el kaynaklara başvurulduğu görülmektedir. Buna göre haberde Brüksel’deki TRT muhabiri Can İzbul birinci el kaynaktır. Haber verilirken muhabir canlı bağlantıda ayrıca şu cümleleri de aktarmıştır:

“Bunun dışında toplantı girişinde ve sırasında Avusturya’nın özellikle ve Türkiye ile müzakereleri bütünüyle askıya alma yönünde görüş dile getirdiğini hatırlatmak lazım. Avusturya bu konuda yalnız değil. Rum Kesimi, Yunanistan ve Fransa ve bir oranda da Hollanda Türkiye’ye yönelik çok sert mesajlar verilmesini ve son, bundan bir ay sonraki yeni dış ilişkiler konseyinde, zirveden hemen önce konunun çok ciddi bir biçimde ele alınmasını istiyorlar.”

Bu cümlelerden Türkiye’nin AB’ye girmesini istemeyen ve ciddi eleştirilerde bulunan ülkelerin varlığı anlaşılmaktadır. Buradan hareketle haberde Türkiye’yi olumsuzlayan bir yanın olduğunu söylemek mümkündür. Dolayısıyla Türkiye’nin mağdur edilmesi gibi bir durum ön plana çıkmaktadır.

Haberin devamında taraflardan sadece üye ülke olduğu anlaşılan ülkelerin Türkiye’den beklentileri aktarılmış; ancak Türkiye’nin bu konuda nasıl bir tavır içinde olduğu ise anlatılmamıştır. İçerikte verilen bilgilerin AB-Türkiye ilişkilerine etki edecek özellikte olması (küresel siyaset bağlamında) haberin önemini de artırmaktadır. Haber sonunda olayın bitmediği, geleceğe dönük Türkiye’den yapılması istenen beklentilerin varlığı anlaşılmaktadır. Bu anlamda sürecin işlemesi önemlidir. Bir uzlaşma ortamının yaratılması söz konusudur. Bu haberde küresel bazda çok önemli olan Kıbrıs’ın ne kadar hassas bir konu olduğuna bir kez daha vurgu yapılmıştır. Nitekim haber içeriğinde “limanlar” ifadesi dışında hiçbir şekilde “Kıbrıs” ifadesi geçmemekle birlikte, alt başlıkta bu ifadeye yer verilmiş ve bu konu başlığına bir gönderme yapılmıştır.

Tematik ve şematik değerlendirme sonucunda üye ülkelerin Türkiye’nin AB’ye alınması konusunda ciddi eleştirileri olduğu, Türkiye’nin önerilerini bir an evvel hazırlaması gerektiği ve hatta Türkiye-AB müzakerelerinin askıya alınması yönünde de girişimler olabileceğine ilişkin anlamlar ortaya çıkmaktadır.

Haberin sentaktik çözümlemesi yapıldığında ise haberde aktif yapıları cümlelere yer verildiği dikkat çekmektedir. Özellikle üye ülkeler tarafınca yapılan açıklamaların aktif cümle yapısı ile verilmesi Türk tarafının olumsuzlandığını işaret etmektedir. Nitekim bir cümlenin aktif olarak kullanılması, her zaman geçerli olmasa da genellikle öne sürülen görüşün meşruluğu anlamına gelmektedir. Haber akışı sırasında kullanılan şu cümleler, aktif yapının nasıl verildiğinin işareti olarak kabul edilebilir:

“Ayrupalı bakanlar, komisyondan Türkiye’nin limanlarını açmaması durumunda ne tür yönde bir hareket edilmesi gerektiğine dair önerisini en geç 6 Aralık’ta hazır hale getirmesini istedi.”, “Rum Kesimi, Yunanistan ve Fransa ve bir oranda da Hollanda Türkiye’ye yönelik çok sert mesajlar verilmesini ve son, bundan bir ay sonraki yeni dış ilişkiler konseyinde, zirveden hemen önce konunun çok ciddi bir biçimde ele alınmasını istiyorlar.”

Yukarıdaki ifadelerin yer aldığı cümlelerde, aktif yapı kullanılmakta ve eylemlere vurgu ön plana çıkarılmaktadır.

Muhabir tarafından haber anlatılırken, ekrana habere ilişkin olarak getirilen görüntüler haberdeki retorik öğeyi güçlendirmektedir. Haberde adı geçen tüm tarafların ekranda gösterilmesi, haberin inanılabilirliği da bu anlamda artırmaktadır.

5. Haber (20 Kasım 2006 NTV)

Ana Başlık : “Papa’nın Türkiye Gezisi”

Alt Başlık : “TIME Papa’nın Türkiye Ziyaretini Kapak Konusu Yaptı”

Haberde ana başlık, alt başlık ve haber giriş cümlelerinin oluşturduğu tematik yapıda, genelden özele doğru bir akış dikkat çekmektedir. Ana ve alt başlıkta, makro yapı bağlamında haberin içeriği konusunda bir özetlemeye gidildiği ve ek olarak bilgi eksiltimi yapıldığı görülmektedir. Ayrıca ana ve alt başlıkta kullanılan ifadelerin, haberin giriş cümlesi için temel oluşturduğu dikkat çekmektedir. Buna göre Papa 16. Benedikt’in Türkiye ziyaretiyle ilgili haberin “*Papa 16. Benedikt’in gelecek hafta yapacağı Türkiye ziyareti, Amerikan TIME Dergisi’nin kapak konusu oldu. TIME Papa’ya, Türkiye’de bir ilahiyatçı gibi değil, bir diplomat gibi davranmasını salık veriyor*” şeklindeki giriş cümlelerinden haber hakkında belli bir fikre sahip olmak ve ana olay hakkında bir çıkarımda bulunmak olasıdır.

Ardalan ve bağlam bilgisi incelendiğinde, haberde bağlam bilgisinin verilmediği görülmektedir. NTV kanalı bu haberi sunarken TIME dergisini kaynak olarak kullanmıştır. Bu nedenle haberde ikinci el kaynak kullanımı yapıldığını söylemek mümkündür. Haberde olay taraflarının olaya getirdikleri bir yorum ise bulunmamaktadır.

Haberde TIME dergisinin açıklamaları dikkat çekmektedir. Amerika'nın isim yapmış önemli bir yayın organı olan bu derginin, dünya genelinde büyük bir okur kitlesi bulunmaktadır. Bu bağlamda küresel bir yayın organı olarak nitelenebilecek TIME'a kapak konusu olmak, ziyaretin dünyayı ilgilendiren önemli bir konu olduğu anlamına gelmektedir. “*TIME'a kapak olmak*” deyimini “*önem*”, “*ayrıcalık*”, “*küresellik*” gibi nitelendirmelerle açıklanabilir.

TIME'da yer verilen bilgi, değerlendirme ya da öneriler derginin gücü nedeniyle hep önemsenmiştir. Bu güç nedeniyle dergi, Hristiyanlık inancının en önemli temsilcisi olan bir din adamına “... *Türkiye’de Müslüman çoğunluğa hitap etmesi gerektiği, bir ilahiyatçıdan ziyade, bir diplomat gibi davranması gerektiğini*” önererek, Papa'nın Türkiye ziyaretine siyasal bir boyut kazandırmıştır. Bu öneriyi derginin kendisi değil de Amerikalı ilahiyatçılara sorarak yapması, konunun önemine vurgu yapmak ve söylediklerine meşruiyet kazandırmak çabası olarak değerlendirilebilir. Haberin devamında bu davranışın çok önemli olduğu “... *16. Benedikt’in Türkiye’de yapacağı açıklamaların iki dini yaklaştırabileceği gibi, kutsal bir savaşa yol açabileceği uyarısı da yaptı*” ifadesiyle dile getirilmiştir.

Sentaktik çözümleme bakımından inceleme yapıldığında haberde yer alan cümlelerin aktif yapıları olduğu dikkat çekmektedir. Bu cümleleri şu şekilde vermek mümkündür:

“Dergi son sayısında, Papa'nın Türkiye ziyaretinin İslam ile batı dünyası arasındaki gerginliğe etkilerini ele aldı. Time, Papa'nın İslam ile şiddeti bağdaştıran sözlerinin her iki alana da fazla hareket alanı bırakmadığı konusunda yorumda bulundu. Papa'nın Türkiye’de nasıl bir tutum izlemesi gerektiği sorusunu Amerikalı ilahiyatçılara soran Time, Papa'nın Türkiye’de Müslüman çoğunluğa hitap etmesi gerektiğinin ve bir ilahiyatçıdan ziyade, bir diplomat gibi davranması gerektiğinin altını çizdi. Dergi, 16. Benedikt’in Türkiye’de yapacağı açıklamaların, iki dini yaklaştırabileceği gibi, kutsal bir savaşa yol açabileceği uyarısı da yaptı.”

Haberde kullanılan aktif yapıları cümleler ile Papa 16. Benedikt'in güçlü gösterilmeye çalışıldığı anlaşılmaktadır. Diğer yandan haberde kullanılan kelime seçimlerine bakıldığında da “*diplomat*” kavramına fazlaca vurgu yapıldığı ve Papa 16. Benedikt'in “*din adamlığı*”nın üstünde gösterildiği duyumsanmaktadır.

Haber akarken ekranda TIME'ın kapağı gösterilmektedir. Buna göre kapakta “*İSLAM*” yazısı dikkat çekmektedir. “A” harfi için yeşil renkli ay ve yıldızın kullanılması Müslümanlığa bir gönderme olarak algılanırken, Papa'nın esasının da “*haç*” şeklinde verilmesi, Hristiyanlığı çağrıştıran bir unsur olarak yerini almıştır. Bu görüntünün hemen akabinde de Papa'nın özel aracı içinde halkı selamlayarak, caddede gitmesi, Papa'nın insanları kutsar gibi elleriyle onların üzerine dokunması gibi görüntülerin verilmesiyle de haberde retorik unsurların kullanıldığı anlaşılmaktadır.

6. Haber (20 Kasım 2006 NTV)

Ana Başlık : “İslam Ülkelerinde Kadın”

Alt Başlık : “53 İslam Ülkesinin Kadın Bakanları İstanbul’da Sorunlarını Tartıştı”

Tematik yapı unsurlarından (ana ve alt başlıklar ile giriş cümleleri) içerik hakkında bilgi sahibi olunabilmektedir. Önceki haberlerde olduğu gibi ana ve alt başlık ile haber giriş cümlelerinde bilgi eksiltilmesine gidilmiş, genelden özele doğru bir yapı oluşturulmuştur. Nitekim ana başlıktaki “*İslam ülkelerinde kadın*”, ifadesi kullanılırken hangi kadınlardan söz edildiği belirtilmemiştir. Kadınlar, konusunda bir genelleme yapılmıştır. Benzer şekilde “*53 İslam ülkesinin kadın bakanları İstanbul’da sorunlarını tartıştı*” ifadesiyle verilen alt başlıkta da 53 İslam ülkesinin hangileri olduğu belirtilmemiş ve bilgi eksiltimi yapılmıştır.

Diğer yandan ana ve alt başlıklar, haberin girişi ve geneli hakkında bir bilgiye ulaşmayı kolaylaştırmaktadır. Haberde giriş cümleleri şu şekilde verilmiştir: “*İslam ülkelerinde kadınların durumu, İslam Konferansı Örgütü’nün İstanbul’daki konferansında tartışılıyor. ... İslam ülkelerinde kadınların en büyük sorunları; yoksulluk ve eğitim yetersizliği olarak ortaya çıkıyor.*” Bu iki cümleden yola çıkarak, İslam ülkelerinde kadınların karşı karşıya kaldığı sorunlar olduğu hakkında bir bilgi edinmek mümkündür. Dolayısıyla haberin ana olayının ne olduğu fikri burada verilmektedir. Ayrıca “*kadın bakanlar*” ifadesinin kullanılmasıyla, genelleştirmeye başvurulduğu da görülmektedir.

Hızlı davranmak, öne geçmek, haber atlamak gibi nedenlerin de etkisiyle haberdeki aradalan ve bağlam bilgisinin yetersiz kaldığını söylemek mümkündür. Haberde ayrıca kişilerin açıklamalarına doğrudan yer verilerek, anonim olmayan kaynak kullanımı yapıldığı görülmektedir. Bunun yanı sıra haberde, kanalın kendi muhabirinden elde edilen bilgilere yer verilerek, birinci el kaynak kullanıldığı da anlaşılmaktadır.

Haberde olayın taraflarının değerlendirmelerine yer verilmesi durumu dikkat çekmektedir. Bu anlamda haberin neredeyse tamamı, mikrofonun uzatıldığı kişilerin yorumlarına dayanmaktadır. Konuşanlar habere de anlaşıldığı üzere İslam ülkelerinin kadın bakanlarıdır. Haberin aşağıda örneklendiği gibi tarafların yorumlarını yansıtır şekilde verilmesi, ideolojik üretimin yeniden yapılandırılması şeklinde yorumlanabilir. Buna göre UNICEF Başkan Yardımcısı Rima Salah şunları söylemiştir:

“Kadınlar, İslam ülkelerinde kalkınmadan yeterli payı alamıyorlar. Ama sanıldığı gibi dinden; yani İslam’dan değil, Kur-an’ın yanlış yorumlanmasından kaynaklanıyor. Elbette eğitimsizlik de yoksulluk kadar önemli bir sorun. Özellikle de Nijer, Çat gibi Afrika ülkelerinde okula gitmiyor ve evde oturmak zorunda kalıyorlar. Türkiye, birçok konuda birçok ülkelere model olabilir.”

Devlet Bakanı Nimet Çubukçu, kadının toplumsal yaşamdaki yerini “... işçi sendikalarında da kadınlar yönetimde yok. İşveren sendikalarında da kadınlar yok. Mesleki birliklerde de yok. Yani siyasette de yok dolayısıyla. Bürokraside de yok. Görülmeyen bir tavan var. Uçtukları zaman çarpıyorlar” cümleleriyle özetlemektedir.

Serra Leone Kadın ve Çocuk Bakanı Memurati Korumah ise “Kadınlar, kocalarını kaybettiler, genç kızlar okula gitme şansını” diyerek ülkesindeki iç savaşın kadınlar üzerinde yaptığı yıkımı dile getirmektedir.

Şematik çözümlene açısından değerlendirildiğinde haberde bir “ikilik” yaratıldığı dikkat çekmektedir. Açıkça ifade edilmemekle birlikte satır aralarında, İslam olan ve İslam olmayan ülkelerde kadın olmak gibi bir ayrıma gidildiği görülmektedir. Yoksulluk, eğitim yetersizliği, iş yaşamının dışında kalma, ikinci sınıf insan olma vb. durumların İslam ülkelerinde yaygın olması durumu Kur-an’ın yanlış yorumlanması ile açıklanmaktadır. Kur-an’ın yanlış yorumlandığı ülkelerde yoksulluk ve eğitim sorunları olduğu öne çıkarılmaktadır. Buna karşılık Türkiye’yi yüceltmeye çalışan söylemlerde Türk kadınının yaşadığı sorunların dinle ilişkilendirilmemesi bir çelişki olarak ortaya

çıkmaktadır. Haberde kadının sorumlulukları verilirken; din, kadın üzerinden meşrulaştırılmaya çalışılmaktadır.

Sentaktik çözümleme bağlamında cümle yapılarına bakıldığında çok belirgin aktif ya da pasif cümle kullanımı göze çarpmamaktadır. Kelime seçimleri konusunda ise “kadın/kadınlar” ve “kadın bakanlar” ifadelerinin sıkça kullanıldığı görülmektedir.

Spiker haberi okumaya devam ederken, büyük bir toplantı salonunda masaların dikdörtgen şeklini alacak biçiminde düzenlendiği görüntüler ekrana gelmektedir. Görüntülerde, masaların etrafında kıyafet tarzlarından ve tenlerinin renginden dolayı değişik ülkelere ait oldukları anlaşılan oturan kadınlar, masaların üzerinde dosyalar, mikrofonlar ve bayraklar ile çok kalabalık olan salonda sinevizyon gösterisi için gerekli ekipman yer almaktadır. Devamında UNICEF Başkan Yardımcısı Rima Salah, Türkiye’den Devlet Bakanı Nimet Çubukçu ve Serra Leone Kadın ve Çocuk Bakanı Memurati Korumah ile yapılan röportajların görüntüleri ekrana gelmektedir. Özellikle haberde hem açıklamaların doğrudan verilmesi hem de görüntülerin olay yerinden aktarılması, inandırıcılık öğelerinin kullanıldığını göstermektedir. Bu anlamda haberde retorik unsurunun sağlandığı söylenilebilir.

7. Haber (24 Kasım 2006 NTV)

Ana Başlık : “Dünya Ekonomik Forumu”

Alt Başlık : “WEF İstanbul Zirvesi”

Dünya Ekonomik Formu’nun Türkiye’de gerçekleşen toplantısı sırasında yaşanan gelişmelerin ele alındığı haberde, kullanılan başlıklarda bilgi eksiltmesine gidilmiş ve genelden özele bir yapı kurulmuştur. Zira ana başlıktaki “*Dünya Ekonomik Forumu*” ifadesi alt başlıkta biraz açılım yapılarak ve ana başlıkta yer alan ifadenin İngilizce baş harfleri ile İstanbul ifadeleri eklenerek, “*WEF İstanbul Zirvesi*” şeklinde verilmektedir. Başlıklarda yer alan bu ifadelerin ayrıca haberin giriş cümlesine de zemin hazırladığı anlaşılmaktadır.

“Sayın seyirciler, Başbakan Erdoğan, Avrupa Birliği’nin Türkiye’den 6 Aralık tarihine kadar Kıbrıs konusunda adım atması yönündeki beklentinin, Ankara’yı bağlamadığını söyledi” giriş cümlesi, haberde Başbakan Recep Tayyip Erdoğan’ın önemli bir yer tuttuğunun işaretidir. Nitekim şematik yapı incelendiğinde haberin Başbakan Erdoğan’ın sözleri üzerine kurgulandığı görülmektedir.

Haberde Dünya Ekonomik Forumu’nun (WEF) ne olduğu, ne iş yaptığı, dünya ekonomisindeki yeri vb. açıklamaların oluşturduğu ardalın ve bağlam bilgisinin yetersizliği dikkat çekici bir unsur olarak görülmektedir. Ayrıca haberde muhabirle kurulan görüntülü canlı bağlantı ile haberde birinci el kaynak kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Haber ekonomi ile ilgili olmasına karşın, ağırlıklı olarak Başbakan Tayyip Erdoğan’ın Kıbrıs hakkındaki görüşlerine yer verilen bir yapıya büründürülmüştür. Bu açıklamalarla Türkiye’nin önemli bir ülke olduğu; yani Türkiye’nin yüceltilmesi durumundan söz etmek mümkündür. Açıklamaların Başbakan tarafından yapılmış olması haberde güçlü Türkiye, güçlü hükümet duygusu yaratmaktadır. Ek olarak Türkiye’nin ve Kıbrıs Türklerinin mağdur olan, ezilen, elindekileri alınmış taraf olarak gösterildiği şu sözlerden kolayca çıkarılabilir.

“Erdoğan, AB’nin söyledikleri Kıbrıs konusunda Türkiye’yi bağlamaz, dedi. Böyle bir şeye, köşeye sıkıştırma politikası denir ki, katılım kriterleri ile ilgisi olmayan siyasal kriterler, önümüze konulmamalı, dedi. Kıbrıs konusunda, kazan-kazan politikası da uygulanmalı. Hem kuzey kesimi hem de güney kesimi kazanmalı. Daha önce hep kuzey kesimi veren kesimi oldu. Türk tarafı daha paylaşımcı oldu. Bundan sonra Rum kesimi de aldıklarını vermeli ve bunun için de AB, üzerine düşen görevi yapmalı, dedi.”

Buradaki anlatımdan bundan sonra fedakârlık yapması, bir şeyler vermesi gereken tarafın Rum Yönetimi olması gerektiği rahatlıkla çıkarılabilmektedir. Açıklamalardan Türkiye’nin artık daha güçlü olduğu, başta AB olmak üzere her kesimin bunun bilincine varması gerektiği yansıtılmaya çalışılmaktadır.

Yukarıda da değinildiği gibi hükümetin birinci ağızdan güçlü gösterildiği, hatta gizliden gizliye bir gözdağı verilmeye çalışıldığı söylenebilir. Bu gözdağı sentaktik yapı içinde, aktif cümle yapılarıyla desteklenmiştir. Nitekim aktif yapı cümlelerin kullanılmasıyla

(sentaktik çözümlene ölçütlerine göre) aktörlerin ve eylemlerin önemine vurgu yapılmaktadır. Sentaktik yapı içerisinde yer alan kelime seçimlerinde “*karar vericiler*” ifadesi dikkat çekmektedir. Burada AB üst yönetiminde görev yapan seçkinlerce söylenenlerin topluma yön vermesi bakımından önemli olduğu, dolayısıyla Türkiye konusunda yapacakları açıklamalarda dikkatli olmaları uyarısı sezilmektedir.

Diğer yandan haberin güvenilirliği, bir başka ifade ile retorığı “*AB’nin 4. büyük enerji alteri olması; ... Şöyle ki; 17 Aralık’taki kamuoyu desteği yüzde 70’ler seviyesindeyken, bugün bu rakam yüzde 50’lere kadar düştü*” gibi sayısal bilgilerin verilmesiyle artırılmıştır. Kuşkusuz bu ifadelere haberde yer verilmesi, izleyicinin söylenenleri anlamlandırmasını kolaylaştırmaktadır. Ayrıca Başbakan Recep Tayip Erdoğan’ın açıklamalarının muhabir tarafından görüntüler eşliğinde, izleyicilere aktarılmasıyla da haberin inandırıcılığı artırılmıştır.

8. Haber (27 Kasım 2006 NTV)

Ana Başlık : “Irak’ta Yabancı Güçler”

Alt Başlık : “İngiltere, 2007 Sonuna Kadar Binlerce Askerini Çekeceğini Açıkladı”

Haberin tematik yapısını oluşturan ana ve alt başlık ile haber giriş cümlelerinde genelden özele giden bir yapı kurulmuştur. Ana ve alt başlığa bakılarak, haberde bir özetleme yapıldığı anlaşılmaktadır. Aynı şekilde girişte verilen “*Sayın seyirciler Irak’ta askeri bulunan ülkeler yavaş yavaş çekilme takvimlerini netleştirmeye başlıyor. İngiltere Savunma Bakanı Des Brown 2007 sonuna kadar binlerce İngiliz askerinin Irak’tan çekilebileceğini söyledi*” cümleleriyle de haberin geneli hakkında fikir edinilebilmektedir. Dolayısıyla başlıklar ve haber giriş cümleleri arasındaki bağ açıkça kurulmuştur.

Haberde İngiliz askerlerinin ne zamandan beri Irak’ta bulunduğunu anlatan ardalın ve bağlam bilgisi verilmemiştir. Sadece 2007 yılının sonuna kadar İngiltere ve Polonya’nın askerlerini Irak’tan çekeceğine dair bilgiler verilmektedir. Görüldüğü gibi sadece geleceğe ilişkin bir atıfta bulunulmuştur. Haberın geçmişine yönelik herhangi bir detay

verilmemiştir. Bu nedenle de izleyenlerin haber hakkında düşüncelerini olgunlaştırma durumları eksik kalmaktadır. Neden, ne zaman ve nasıl gibi soruların yanıtları cevapsız kaldığı için ideolojinin yeniden üretimi anlamında yanlı bir durum ortaya çıktığı söylenebilir.

Haberde yer alan şu ifadelere bakılarak Irak'ın diğer ülkelerin müdahalelerine maruz kaldığı, başka ülkelerin askerlerini Irak'ta konuşlandırdığı ve hatta Irak'ın bölgelere ayrılmasında diğer ülkelerin etkili olduğu anlaşılmaktadır:

“Irak'ta bulunan yaklaşık 7200 İngiliz askerinin birden çekilmeyeceğini vurgulayan Brown, mezhep çatışmalarının ülkenin Şii, Sünni ve Kürt olmak üzere üç bölgeye ayrılmasıyla önlenemeyeceğini de belirtti. Polonya da Irak'ta bulunan 900 askerini 2007 sonuna kadar çekeceğini açıkladı.”

Haberden de anlaşıldığı üzere Irak, diğer ülkelerin hegemonyası altındadır ve ülkede birden çok yabancı devletin askeri birlikleri bulunmaktadır. Bu da haberde ana olay sunumu bakımından Irak'ın zayıf ve mağdur bir devlet olarak gösterilmesi anlamına gelmektedir.

İncelenen bu haberde, haber kaynağı olarak anonim olmayan kaynağın kullanıldığı dikkat çekmektedir. Buna göre haberde, İngiltere Savunma Bakanı Des Brown'un açıklamalarına doğrudan yer verilmesi bu durumu doğrulamaktadır.

Haberde verilen kısıtlı bilgiler eşliğinde habere konu olan olayın bundan sonra nasıl bir gelişme göstereceğine ilişkin öngörülerde bulunmak mümkündür. Nitekim 2007 yılı sonuna kadar Irak'ta yabancı ülkelerin askerlerinin kalmayacağı net bir dille İngiltere Savunma Bakanı Des Brown'un ifadeleri ile yukarıda ayrıntılı olarak verilmiştir. Bu ifadelerden hareketle ilerisi için bir yorum yapmak olasıdır.

Haberin sentaktik çözümlemesinde ise kısa, anlaşılır cümlelerin kurulduğu ve aktif yapılar yer verildiği dikkat çekmektedir. Cümlelerin aktif olarak kullanılması, öne sürülen görüşün meşruluğu anlamına gelmektedir. Aktif cümle yapısının kullanılmasıyla sabit anlamın kapanması durumu ortaya çıkmaktadır. Önce kısa kısa cümleler kurularak haberin açılımı yapılmakta, devamında ise ilk cümleden bağımsız

olmayacak şekilde diğer cümleler kurulmaktadır. Özellikle İngiltere Savunma Bakanı Des Brown'un kullandığı şu cümleler ilgi çekicidir: *“Gelecek yıl sonuna kadar Irak'tan binlerce İngiliz askerinin çekileceğini söyleyebilirim. Askeri yetkililere Irak'ta tek bir askeri bile gerektiğinden fazla tutmamamız için tüm seçenekleri değerlendirmeleri yönünde baskı yapıyorum.”* Bakanın kullandığı bu cümlelerin verilmesiyle hem kendisine (bakana) hem de yaptığı eyleme dikkat çekilmiştir.

Haberde İngiltere Savunma Bakanı Des Brown'un açıklamalarının doğrudan verilmesi ve arşiv görüntüsü olduğu anlaşılan görüntülerin de haber sırasında ekrandan gösterilmesi ve haber içeriğinde sayısal veriler kullanılmasıyla haberin retoriği sağlanmıştır. Bir haberin izlerkitle tarafından daha iyi anlamlandırılabilmesi ve habere olan güveninin artması için görüntü öğelerinin kullanımı haberin önemini artırmaktadır. Bu haberde de haber konusuyla ilgili görüntülerin verilmesi haberi desteklenmiş ve haberin inandırıcılığı arttırılmıştır.

9. Haber (3 Ocak 2007 TRT 2)

Ana Başlık : “ABD Guantanamo Üssü”

Alt Başlık : “FBI Raporu: İşkence ve İnsan Hakları İhlalleri Var”

Bu haberin yukarıda verilen ana ve alt başlıklar ile aşağıdaki giriş cümleleri izlendiğinde içerik ve haberin devamı hakkında belli bir çıkarımda bulunmak mümkündür. Buna göre ana başlıkta adı geçen Guantanamo Üssü'nün açılışı, alt başlıkta *“FBI Raporu: İşkence ve insan hakları ihlalleri var”* denilerek yapılmıştır. Ana ve alt başlıklar, haberin giriş cümleleri için bir alt yapı oluşturmuştur. Habere ilişkin giriş cümleleri şu şekilde verilmiştir:

“Amerikan Federal Soruşturma Bürosu FBI, Küba'daki Guantanamo Askeri Üssü'nde tutsaklara işkence yapıldığına dair bilgiler içeren bir rapor yayınladı. Amerikan Sivil Özgürlükler Birliği ise tutsaklara yapılan işkencede doğrudan rolü bulunduğu gerekçesi ile Eski Savunma Bakanı Donald Rumsfeld aleyhine dava açma kararı aldı.”

Başlıklara ve giriş cümlelerine bakıldığında bilgi eksiltimi ve özetleme yapıldığı anlaşılmaktadır. Bu ifadeler, haberin geneli hakkında bilgi vermekte ve ana olayın

sunumu yapılmaktadır. Söz konusu ifadelerde “Biz demokratik bir ülkeyiz, insan haklarına saygılıyız!” anlamı verilmektedir. İfadelerde böyle bir temanın işlenmesiyle de Amerika olumlu gösterilmektedir.

Haberde ardalanda yer alması gereken bilgilerin yer almadığı anlaşılmıştır. Buna göre ardalan ve bağlam bilgisinin yetersizliğinden söz etmek mümkündür.

Haberde ikinci el kaynakların kullanıldığı, kanıt niteliği taşıyan belge ve görüntülerin rapor şekilde sunulmasıyla anlaşılmaktadır. Ancak haber bütünüyle FBI’nın yayınladığı rapora dayandırılmıştır. Karşı taraf ya da tarafların yorum ve/veya değerlendirmeleri haberde yer almamaktadır. Ancak haberin devamında verilen şu cümleler dikkat çekmektedir:

“FBI raporunda, tutukluların hücrelerinde elleri ve ayakları yere zincirli halde yiyecek ya da su verilmeksizin ve sandalyeye dahi oturtulmadan tutuldukları belirtiliyor. Raporda ayrıca, Kur-an okuduğu için Guantanamo’daki bir tutuklunun kafasının paket bandı ile sarıldığı, bir başkasının rahip gibi giyinen bir gardiyan tarafından zorla vaftiz edildiği gibi ayrıntılar da yer alıyor. Amerikan Sivil Haklar Birliği, tutuklulara yapılan kötü muamelede doğrudan rolü bulunduğu gerekçesiyle Savunma Eski Bakanı Donald Rumsfeld aleyhine dava açacağını duyurdu.”

Buna göre haberde bir “sivil toplum kuruluşunun” Savunma Eski Bakanı hakkında suç duyurusunda bulunacağına yer verilmiştir. Bu bilgi işkence yapıldığı sıkça dile getirilen ve uzun süre olup bitenlerin saklandığı esir kampının sorumlusu ABD’nin, gerektiğinde Savunma Bakanı’nı bile suçlayan ve mahkemeye çıkarabilen, demokrasiden, insan haklarından yana olduğu imajının yaratılmasında etkili olabileceği söylenebilir. Haberde ABD suçlanır gibi görünürken, haberde kullanılan söylemle aslında ABD yüceltilmektedir. Haberde yüceltilen bir başka kuruluş da FBI’dır. FBI’ın askeri alanda önemli bir gücü elinde bulundurduğu, çok önemli ve gizli tutulan askeri üsleri bile denetleme, onlar hakkında bir bakanı suçlayabilecek yüreklilikte rapor düzenleme ayrıcalığına sahip olduğu yansıtılmaktadır.

Sentaktik çözümleme kapsamında aşağıda verilen cümlelerin aktif şekilde kullanımı dikkat çekmektedir:

“Amerikan Sivil Haklar Birliği, Bilgi Edinme Özgürlüğü Yasası’ndan doğan hakkını kullanarak, Federal Soruşturma Bürosu FBI’dan Guantanamo Üssü’ndeki İnsan Hakları ihlalleri ile ilgili bilgi talep etti. FBI tarafından rapor edilen 20’den fazla olayda, tutuklulara işkence ve kötü muamele edildiği ortaya çıktı. FBI raporunda, tutukluların hücrelerinde elleri ve ayakları yere zincirli halde, yiyecek ya da su verilmeksizin ve sandalyeye dahi oturtulmadan tutuldukları belirtiliyor. Raporla ayrıca, Kur-an okuduğu için Guantanamo’daki bir tutuklunun kafasının paket bandı ile sarıldığı, bir başkasının rahip gibi giyinen bir gardiyan tarafından zorla vaftiz edildiği gibi ayrıntılar da yer alıyor. Amerikan Sivil Haklar Birliği, tutuklulara yapılan kötü muamelede doğrudan rolü bulunduğu gerekçesiyle Savunma Eski Bakanı Donald Rumsfeld aleyhine dava açacağını duyurdu.”

Bu cümlelerde yapıların aktif şekilde kullanılması, haberin olumlanması anlamına gelmektedir.

Habere eşlik eden görüntüler (Guantanamo Üssü’nün genel görünümü ve boş koridorlar, hücreler, mahkûmlara yemek dağıtan ve tel örgülerin arkasında gezinen askerler, tellerle çevrili bir alan içinde beyaz kıyafetler içinde futbol oynayan, tespih çeken, Kur-an okuyan mahkûmlar), haberin özü ile uyumlu değildir. Ancak haberde Guantanamo Üssü’ne ilişkin verilen görüntüler retorik unsur kullanımı olarak kabul edilebilir. Diğer yandan izlenen haberde bir bakanın mahkemeye gönderilmesinin gerekçesi olabilecek hiçbir ayrıntı ne söz ne de görüntü olarak verilmemiştir.

10. Haber (5 Ocak 2007 NTV)

Ana Başlık : “Saddam’ın İdamı”

Alt Başlık : “İdam Görüntülerinden En Fazla Etkileneler Çocuklar”

Ana başlık, alt başlık ve haber giriş cümlelerinin oluşturduğu tematik yapıya bakıldığında haberde genelden özele doğru bir akış olduğu anlaşılmaktadır. Ana ve alt başlıkta, haberin içeriği konusunda bir özetlemeye gidildiği ve ek olarak bilgi eksiltimi yapıldığı dikkat çekmektedir. Buna göre ana başlık haberin konusunun ne olduğunu “Saddam’ın İdamı” diyerek özetlerken, alt başlıkta verilen “İdam Görüntülerinden En Fazla Etkileneler Çocuklar” ifadesi ile haberin içeriği yansıtılmıştır.

Saddam'ın idamı sonucunda idam görüntülerinin kamuoyuna yansımaları sonucunda dünyanın bazı ülkelerinde çocukların bu durumu kendilerine örnek alması ve sonrasında da intihar etmelerini konu alan haberin giriş cümleleri ise şu şekilde verilmiştir:

“Sayın seyirciler, Irak'ın devrik lideri Saddam Hüseyin'in idam görüntülerinin tüm televizyonlarda yayınlanması 3 çocuğun ölümüne yol açtı. Biri ABD diğeri Pakistan'da yaşayan iki çocuk, idam sırasında gördüklerini kendi üzerlerinde denemeye kalkışınca hayatlarını kaybetti. Hindistan'da yaşayan 15 yaşındaki bir kız ise Saddam Hüseyin'in çektiği acıları hissetmek istediğini söyleyerek intihar etti.”

Bu cümlelerden hareketle ana olayın ne olduğu hakkında bir çıkarımda bulunmak mümkündür. Haberin giriş cümlesinden sonra verilen cümlelerde de olay detaylandırılmaktadır. Bu anlamda cümleler arasında bir birliğin olduğundan söz etmek olasıdır.

Haberde olayla ilgili olarak bir ardalın bilgisine ulaşılmaktadır. Ancak bu durum farklı bir şekilde ele alınmaktadır. Nitekim çocukların ölümüne ve intiharına yol açabilecek olay, Saddam'ın idam görüntülerinin televizyonlarda tekrar tekrar gösterilmesine dayandırılmıştır. Saddam'ın idamının “*etnik şiddeti tetiklediği*” vurgusu yapılırken, Saddam ile ilgili başka herhangi bir bilgiye yer verilmemiştir. Bu da ardalın bilgisinin eksik kalmasına yol açmıştır. Bu haberdeki ardalın bilgisi sadece habere konu olan olayla Saddam arasında bir bağ kurulmasıyla sınırlı kalmıştır. Ayrıca haberde anonim kaynaklara başvurulduğu anlaşılmaktadır. Haberde ileriye dönük bir öngörü olarak uzman psikologların konu hakkındaki görüşlerine yer verilmekte ve çocuklu ailelerin gelecekte de bu tür durumlarla karşılaşmamaları için uyarıda bulunulmaktadır.

Haberde sentaktik çözümleme başlığı altında, aktif yapılı kısa cümlelerin kullanıldığına şu ifadeleri örnek göstermek mümkündür:

“Saddam Hüseyin'in idamını saniye saniye görüntüleyen cep telefonu görüntülerinin yayınlanması, sadece Irak'ta etnik şiddeti tetiklemele kalmadı, bu görüntüleri izleyenlerde derin bir iz de bıraktı. Bu görüntülerden en fazla etkilenenlerse, gördüklerinin ne anlama geldiğini yorumlamakta güçlük çeken küçük yaşta çocuklar oldu. 9 yaşındaki Pakistanlı bir çocuk, evinde oyun oynarken kendini tavandaki vantilatöre bağlayarak, astı. 10 yaşındaki ablasının, kardeşini kurtarma çabaları sonuçsuz kaldı ve Mübaşir Ali adlı çocuk hayatını kaybetti. ABD'de yaşayan 10 yaşındaki Selcuo Filipo da infaz anına ait görüntüleri kendi üzerinde denemeye kalkışınca, aynı akibeti paylaştı. Ailesi, küçük çocuğu odasındaki ranzada asılı halde buldu. 15 yaşındaki Hintli bir kızsı, görüntülerden öylesine

olumsuz etkilendi ki, kendini asarak, intihar etti. Genç kızın ailesi, kızlarının idamdan sonra 2 gün yemek yemediğini ve sürekli olarak Saddam'ın çektiği acıyı hissetmek istiyorum, dediğini belirtti.”

Haber ekranda akarken ilgili görüntüler de haberi destekler şekilde ekrana gelmektedir. Haber sırasında hangi ülkeden söz ediliyorsa onunla ilgili görüntü ekrana yansıtılarak, arada bir paralellik kurulması sağlanmıştır. Haberde anlatılanların görüntüyle desteklenmesi haberde retorik unsurunun yer aldığı anlamına gelmektedir. Böylece haberin güvenilirliği de artmaktadır.

11. Haber (19 Ocak 2007 TRT 2)

Ana Başlık : “Küresel Isınma”

Alt Başlık : “Alpler’de Kış Sporları Alarm Veriyor”

Haberde OECD tarafından hazırlanan bir raporda, ısınmanın etkisiyle kış sporları ve ilgili sektörlerin olumsuz etkilendiği üzerinden küresel ısınmaya dikkat çekilmektedir. Ana başlıkta yer alan “Küresel Isınma” ifadesi, alt başlıkta verilen “Alpler’de Kış Sporları Alarm Veriyor” ifadesinde ne anlama geldiği anlaşılmaktadır. Böylece ana ve alt başlık arasında bir açılım sağlanmıştır. Haberde kullanılan “Avrupa Alpler’inde 1994’den beri, son 500 yılın en sıcak dönemi yaşıyor. Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü OECD tarafından hazırlanan rapora göre, küresel ısınma, Avrupa’da kış sporlarına bağlı sektörleri de olumsuz etkiliyor” giriş cümlelerinde de haberin geneli hakkında bilgilendirme yapılmaktadır. Böylece haberde ana ve alt başlıklar arasında uyum sağlanmış, bilgi eksiltimine ve özetlemeye yer verilmiştir. Haberin tamamında genelden özele doğru bir akış sağlanmıştır. Bütün bunlar haberde, tematik yapı unsurları bakımından herhangi bir sorun olmadığını göstermektedir.

Küresel bir sorun olan ısınmanın kayakla ilgili sektörlerin işini kötüleştirilmesi, küreselleşmenin olumsuz etkilerinin birçok alanı etkilemesi durumunu ortaya çıkarmaktadır. Dahası etkileme tek bir ülkeyle sınırlı kalmamakta, farklı ülkelerde birbirini tanımayan birçok insan, küreselleşmenin olumsuzluklarına maruz kalmaktadır. Bu olumsuzluklara insanların kendileri neden olmaktadır; ancak haberde böylesi bir ardalana ve bağlam bilgisi verilmemiştir. Diğer yandan “Küresel Isınma” başlığına

bakılarak, çevre konusunda değerlendirmeye alınan bu haberde ekonomik unsurların ve kaygıların ön plana geçtiği görülmektedir. Böylece küresel anlamda yaşanan çevre sorunlarının, ekonomiyi de olumsuz anlamda doğrudan etkileyeceğine dikkat çekilmektedir.

Haber kaynağı, OECD'nin hazırladığı rapordur. Bu bağlamda haberde ikinci el kaynakların kullanıldığı, kanıt niteliği taşıyan belge ve görüntülerin rapor şeklinde sunulmasıyla anlaşılmaktadır.

Mikro yapı bakımından haberdeki en belirgin yan retoriktir. İkna etme ve açıklama amacıyla verilen sayısal veriler görüntülerle de desteklenmiştir.

“Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü OECD tarafından hazırlanan Avrupa Alpleri’nde İklim Değişikliği adlı rapora göre, hava sıcaklığında 1 derecelik artış, kar yağışı olan bölgelerin yüzde 60 oranında azalması anlamına geliyor.” ve “OECD raporunda; 1994, 2000, 2002 ve 2003 yıllarının son 500 yıldaki en sıcak yıllar olduğuna dikkat çekilerek, son ısınmanın küresel ortalamanın üç katı olduğu vurgulanıyor.”

Yukarıda gösterildiği gibi OECD'nin raporunda verilen bu değerler, ekranda haber okunurken Alp Dağları'nda erimiş karların, çam ağaçların ve bölgedeki turistik mekânların içeriden ve dışarıdan görüntülerinin verilmesiyle desteklenmiş ve haberin inandırıcılığını artırmıştır.

12. Haber (2 Mart 2007 NTV)

Ana Başlık : “Eurovision Yarışması”

Alt Başlık : “İsrail’in Şarkısının İran’ı ve Nükleer Programını Hedef Aldığı İddia Ediliyor”

Eurovision Şarkı Yarışması'na İsrail'i temsilen katılacak olan şarkının sözleri nedeniyle yaşanan tartışmaların ele alındığı haberde, tematik yapı unsurları yerinde kullanılmıştır. Haberde verilen ve ana başlıkta yer alan “Eurovision Yarışması” ifade, alt başlıktaki “İsrail’in Şarkısının İran’ı ve Nükleer Programını Hedef Aldığı İddia Ediliyor” ifadelerle desteklenmektedir. Bu bağlamda ana ve alt başlık arasında bir ilginin

kurulduğunu ve haberin içeriği hakkında bilgi sahibi olma yönünde ipuçları verildiğini söylemek mümkündür. Bu açılım, haberde verilen şu giriş cümleleri ile desteklenmektedir:

“İsrail’in müzik grubu Teen Barks’ın Eurovision’da ülkelerini temsil etmek için yazdığı “Push the Botton-Düğmeye Bas” adlı şarkının, uygunsuz bir siyasal mesaj taşıdığı gerekçesi ile yarışmaya katılamayabileceği bildirildi. Her ne kadar grup üyelerini reddetseler de yarışmayı düzenleyenler şarkı sözlerinin, İran’ın nükleer programına ve İran Cumhurbaşkanı Mahmud Ahmedî Nejad’a göndermede bulunduğunu düşünüyor.”

Görüldüğü gibi giriş cümleleri, haberin hangi konu üzerinde kurgulandığını açıkça söylemektedir. Ana ve alt başlıktaki bilgi eksiltimi, haber girişinde verilen bu cümlelerle açıklanması tematik yapı unsurlarının yerli yerinde kullanıldığını göstermektedir. Başlıklarda bir bilgi eksiltimi yapıldığı ise bu konuda detay bilginin verilmemesi şekilde açıklanabilir. Nitekim bu yarışmanın ne olduğu ve ne anlama geldiği yönünde herhangi bir bilgiye haber içinde rastlamak mümkün değildir. Haberin alt başlığında kullanılan “İsrail” ve “İran” ifadeleri ile de bir genelleme yapıldığı anlaşılmaktadır. Zira bu ülke isimlerinin verilmesiyle, ülkelerin isimlerinden çok ilgili ülkelerin hükümetlerine dikkat çekilmektedir. Haberde yer alan ana ve alt başlıklar ile haberin giriş cümlesi bir bütün olarak genelden özele doğru bir akışın olduğu göze çarpmaktadır.

Haberde Eurovision Yarışması’nın ne olduğu, ne zaman başladığı, yarışmaya hangi ülkelerin katılabildiği gibi bilgilere rastlanmazken, hangi siyasal nedenlerin İran ve İsrail arasındaki bu duruma yol açtığına ilişkin bilgilerin azlığı, dikkat çekmektedir. Bu durum da haberdeki ardalın ve bağlam bilgisinin yetersizliğini işaret etmektedir.

Haberde haber kaynağı olarak dolaylı anlatımın kullanıldığı görülmektedir. Buna haber yarışmayı düzenleyen organizatörlerin ve İsrail müzik grubu Teen Barks’ın üyelerinin söyledikleri sözler üzerinden verilmektedir. Aşağıda yer verilen ifadeler bu durumu doğrulamaktadır.

“Organizatörlere göre, şarkı sözleri dolaylı olarak İran’ın nükleer programına ve bu ülkenin Cumhurbaşkanı Mahmud Ahmedi Nejad’a atıfta bulunuyor. Şarkıyla ilgili karar, organizatörlerin gelecek haftaki toplantısında ele alınacak. Şarkıyı seslendiren Tee Box grubu üyeleri ise, parçanın İran’la ilgili olduğu iddiasını yalanlıyor.”

Haberde olay taraflarının görüşlerine yer verilmiştir. Haberden Eurovision’nın düzenleyicileri ile İsrail müzik grubu Teen Barks’ın karşı karşıya geldiği anlaşılmaktadır. Düzenleyiciler, şarkının İran’ın nükleer programına ve İran Cumhurbaşkanı Mahmud Ahmedi Nejad’a göndermede bulunduğunu düşünmekte ve şarkının yarışmaya katılmasında sakınca görürken, grup üyeleri bu iddianın asılsız olduğunu savunmaktadır. Haber spikerin öykülemesi ile verilmekte, tarafların görüşleri doğrudan aktarılmamaktadır.

Sentaktik yapı açısından cümlelere bakıldığında siyasal söylemlerin ön plana çıktığı görülmektedir. Mesaj şudur: Ortadoğu’da önemli bir güç olan İsrail’in, İran’a yönelik siyasal söylemlerini yaymak ve dünya kamuoyuna benimsetmek için her fırsatı kullanmaktadır. Öyle ki işi Eurovision Şarkı Yarışması’nı ve şarkıları kullanmaya kadar götürmüştür. Eurovision Şarkı Yarışması dünyanın her yerinde canlı olarak yayınlandığı için ekrana yansıyan her şey sansüre uğramadan yayınlanmaktadır. Habere göre İsrail, Eurovision’da yarışması için seçtiği şarkı ile İran Cumhurbaşkanı ve onun politikalarına ilişkin içeriği eleştirmekte ve bu yarışmayı propaganda aracı olarak kullanmayı amaçlamaktadır.

Kelime seçimleri başlığı altında da haber boyunca sözü geçen *“Push the bottam-düğmeye bas”* ifadeleri dikkat çekmektedir. Bu ifade ile haberde *“İran’ın nükleer programına ve İran Cumhurbaşkanı Mahmud Ahmedi Nejad’a göndermede bulunduğu düşünülmüyor”* görüşüne vurgu yapılmaktadır.

Haber boyunca ekranda İran Cumhurbaşkanı Mahmud Ahmedi Nejad, Teen Barks’ın üyeleri ve şarkı sözlerinin Türkçe çevirileri gösterilmektedir. Böylece izleyicilerin, haber ve görüntü arasındaki ilişkiyi kurmaları sağlanmakta ve haberde retorik unsurların kullanıldığı görülmektedir.

13. Haber (9 Mart 2007 SHOW TV)

Ana Başlık : “KKTC’nin Büyük Başarısı”

Alt Başlık : “Rumlar, Lokmacı Barikati’ni Nasıl Yıktılar?”

Haberin tematik yapısı incelendiğinde, haber akışının genelden özele doğru olduğu ve bilgi eksiltimi yapıldığı görülmektedir. En başta haberin özeti verilmektedir. Ekrandaki ana ve alt başlıklardan haberin geneli hakkında kolayca çıkarım yapılabilmektedir. Haber girişindeki “*Rum Yönetimi’nden Lokmacı sürprizi! KKTC’nin tek yanlı kararı ile Lokmacı Barikati’ni yıkmasının ardından Rum kesimi ani bir kararla, duvarı yıktı. Rum Yönetimi’ni, AB’nin Genişlemeden Sorumlu Üyesi Oli Ren’in sert bir mektubu harekete geçirdi*” cümleleri konuyu daha da açmaktadır. Böylece genelden özele doğru gidişatı görmek mümkündür.

Yukarıdaki ana ve alt başlık ile giriş cümlelerinden de anlaşılacağı üzere, KKTC’nin Rum kesimine karşı sağladığı bir üstünlükten söz edilmektedir. KKTC’nin yüceltilmesi durumu söz konusudur. Yarım asırı aşkın bir süredir devamlı çatışma içinde olan bu iki toplumda bugüne kadar kazanan çoğunlukla Rum kesimiyken, bu kez kazanan tarafın KKTC olması haberin önemini artırmaktadır.

KKTC’nin yaptığı ve Rum kesimini de aynı şekilde davranmaya zorunlu kılan olayda, AB’nin de KKTC’yi desteklemesi olumlu bir gelişmedir. Sağlanan destek KKTC’nin tanınırlılığını ve haklılığına katkı sağlayacaktır. Bu konuda farklı görüşler ileri sürülse de yaşananlar KKTC’nin lehinedir ve belli bir farkındalığın olduğu şeklinde yorumlanmaktadır.

Haberde Rum kesimi ile KKTC arasında yaşanan gerginliklerin neler olduğu, ne zamandan beri böyle bir durumun yaşandığını açıklayan ardalana ve bağlam bilgisine yer verilmemiştir. Haberde aşağıda verilen ve olay taraflarınca yapılan açıklamalar, yukarıda değinilen iki toplum arasındaki sürtüşmenin yeni bir örneği olarak değerlendirilebilir.

“Brüksel’de bulunan Rum Yönetimi Lideri Tasos Papadapulos, yıkım kararını 15 gün önce BM Yetkilileri ile yaptıkları görüşmede aldıklarını ileri sürdü. Oysa KKTC’nin tek yanlı kararlar barikatın Türk tarafındaki üst geçidi yıkmasının ardından AB’nin Genişlemeden Sorumlu Üyesi Oli Ren, Tasos Papadapulos’a çok sert bir mektup yazmış ve duvarın bir an evvel yıkılmasını istemişti. Yıkımla ilgili memnuniyetini bildiren Ren, geçiş noktası için 100 bin Euro kaynak ayırdığını ifade etti. Ancak bu duvarın yıkılmasını, Ankara göstermelik olarak nitelerken, KKTC Başbakanı Ferdi Soyer, Londra’da yaptığı açıklamada statükocuların karşısındaki kararlı tutumlarını sürdüreceklerini belirtti ve yıkımın pozitif etki yarattığını söyledi.”

Yukarıdaki ifadelerden de anlaşılacağı üzere haberde, haber kaynağı olarak *Rum Yönetimi Lideri Tasos Papadapulos, AB’nin Genişlemeden Sorumlu Üyesi Oli Ren* ve *KKTC Başbakanı Ferdi Soyer* gibi devlet adamları gösterilse de dolaylı anlatım yolu seçilmiştir. Zira adı geçen devlet adamlarının ifadelerinin doğrudan aktarılması yerine, spiker tarafından verildiği görülmektedir.

Haber sentaktik çerçevede ele alındığında ise şu ifadeler dikkat çekici olmaktadır:

“Kıbrıs Rum Yönetimi, Ada’da krize yol açan Lokmacı Barikatı’nın Rum tarafındaki duvarını yıktı. Polisin geniş önemleri altındaki yıkım işlemi 23.00’da başladı ve gece 02.00’da sona erdi. Yıkılan parçalar, kepçeler yardımıyla taşındı. Brüksel’de bulunan Rum Yönetimi Lideri Tasos Papadapulos, yıkım kararını 15 gün önce BM Yetkilileri ile yaptıkları görüşmede aldıklarını ileri sürdü.”

Görüldüğü gibi haberde kullanılan cümle yapıları aktif şekilde verilmiştir. Bu durum da haberde Kıbrıs’ın barikatın yıkılması ile ilgili olarak haklı gösterilmesi anlamına gelmektedir. Böylece aktif yapı cümle kullanımıyla, Kıbrıs’ın haklılığına vurgu yapılmıştır.

Haberde kelime seçimlerine bakıldığında ana başlıkta kullanılan *“KKTC’nin Büyük Başarısı”* ifadesi ile KKTC yüceltilmekte ve kahraman olarak gösterilmektedir. Haber boyunca Kıbrıs’ın başarısının altı çizilmiştir.

Diğer yandan haberde yine yukarıdaki verilen cümlelerden yola çıkarak retorik özellikler değerlendirildiğinde, *“Yıkım işlemi 23.00’da başladı ve gece 02.00’da sona erdi.”*, *“...yıkım kararını 15 gün önce....”*, *“ geçiş noktası için 100 bin Euro kaynak ...”* gibi ifadeler eşliğinde sayısal verilerle bir açıklamaya gidildiği görülmektedir. Bu durum da habere değer katmıştır. Haberde verilen bilgilerin, yıkım çalışmalarının ve

bürokratların yaptığı açıklama görüntülerinin ekrana yansıtılmasıyla da haberin inandırıcılığı artırılmıştır. Bu anlamda haberde, retorik unsurların kullanımının yerli yerinde olduğu görülmektedir.

Eleştirel söylem çözümlemesi ile elde edilen bulguları kısaca özetlemek gerekirse, ağırlıklı olarak şu bulgulara ulaşıldığını söylemek mümkündür:

İzlenen haberlerde ana başlık, alt başlık ve haber giriş cümleleri arasında belli bir uyum bulunmaktadır. Her biri diğerini tammalayıcı ve haberin geneli hakkında bilgi verici şekildedir. Yanı sıra haberlerin hemen hepsinde ardalın ve bağlam bilgisinin yetersizliği dikkat çekici bir bulgu olarak saptanmıştır. Haberlerde ideolojinin yeniden üretimine başvurulduğu ve bunun da haber içerisinde özellikle seçilen kelimeler ile sağlandığı görülmüştür. Sentaktik yapı bakımından haberlerin çoğunda aktif yapı cümlelerin kurulduğu tespit edilmiştir. Benzer şekilde hemen tüm haberlerde retorik unsurlara yer verildiği anlaşılmıştır. Özetle izlenen haberlerin, eleştirel söylem çözümlemesine göre değerlendirilmesi sonucunda van Dijk'ın geliştirdiği modele uygunluk gösterdiği belirlenmiştir.

4.3. Anlatı Çözümlemesi Bulguları

Anlatı çözümlemesi bulgularında yöntem bölümünde gerekçeli şekilde seçilme nedenleri anlatılan ve üç ay boyunca izlenen haberler arasından seçilen 7 haber üzerinde çözümleme yapılmıştır. İzlenen haberlerin analizleri ise sadece çekim ölçekleri, kamera açıları ve kamera hareketleri üzerinden gerçekleştirilmiştir.

Anlatı çözümlemesi şu 7 haber üzerinde yapılmıştır:

- 1- 3 Kasım 2006 NTV “Kıbrıs İçin Fin Formülü”,
- 2- 13 Kasım 2006 TRT 2 “AB-Türkiye-Kıbrıs”,
- 3- 13 Kasım 2006 TRT 2 “Medeniyetler İttifakı”,
- 4- 20 Kasım 2006 NTV “İslam Ülkelerinde Kadın”,
- 5- 24 Kasım 2006 NTV “WEF-Dünya Ekonomik Forumu”,

6- 3 Ocak 2007 TRT 2 “ABD-Guantanamo Askeri Üssü”,
7- 19 Ocak 2007 TRT 2 “Küresel Isınma”.

İzlenen haberlerin dağılımına bakıldığında 4 haberin TRT 2’den 3 haberin de NTV’den seçildiği görülmektedir. Show TV’den ise herhangi bir habere yer verilmediği anlaşılmaktadır. Bunun nedeni ise yöntem bölümünde de detaylandırıldığı üzere, söz konusu kanallarda canlı bağlantıya başvuru ve rapor şeklinde verilen haberlerin seçilmiş olmasıdır. Bu da çözümleme yapılan haber sayısının alanını kısıtlamıştır.

4.3.1. Çekim Ölçekleri, Kamera Açılı ve Kamera Hareketleri

Haber bültenlerinde habere verilen değer anlaşılması için çekim ölçekleri, kamera açıları ve kamera hareketleri önemlidir. Bu bağlamda tercih edilen ölçek, açı ve hareketler haberin inandırıcılığı ve güvenilirliğini artırmak için başvuru teknik özelliklerdir. Haberin sunumu sırasında başvuru bu teknik tercihler, habere verilen değeri de yansıtmaktadır. Bunun yanı sıra teknoloji sayesinde haber metni ile görüntünün paralelliği sağlanmış olmaktadır. Bu durum izleyeni de haberle arasında bir bağ kurmaya yönelmektedir.

4.3.1.1. Çekim Ölçekleri

Haber bültenlerinde verilen görüntülerde izleyiciyi etkilemek adına çekim ölçeklerinin önemli bir payı vardır. Özellikle yakın plan çekim özellikleri sayesinde ekrandan izlenen kişiler bilinen kişiler haline gelmektedir. Görüntülerde verilen ölçekler eşliğinde haberin inandırıcılığı artmaktadır. Morse (1998), bu durumu “orada olma izlenimi” şeklinde yorumlamaktadır. Böylece izlenen haberdeki güvenilirlik sağlanmaktadır (Aktaran Aydın Sevim, 2008: 151).

Haber bültenlerinde verilen küresel içerikli haberler izlendiğinde daha çok genel, bel ve göğüs çekiminin kullanıldığı görülmüştür. Bel çekim ölçeği sayesinde, habere konu

olan kişinin davranışlarını daha yakından takip etmek olasıdır. Göğüs çekimi ile kişilerin yüz ifadeleri daha net bir şekilde gözlenebilmektedir. Dolayısıyla kişilerin duygusal durumlarına ilişkin tespitler daha kolay yapılabilir.

4.3.1.1.1. Çok Uzak Çekim

Resim 1. (13 Kasım 2006 TRT 2 Anahaber Bülteni)

Resim 1’de habere konu olan alan, çok uzak bir ölçekle verilmektedir. Böylece konunun kapsayıcı alanının genişliğine dikkat çekilmektedir. Çok uzak çekim ölçeğiyle verilen bu görüntünün dahil olduğu haber, “Medeniyetler İttifakı” başlığıyla verilmiştir. Dolayısıyla bütün medeniyetleri kapsayan ve kucaklayan bir içeriği anlatan haber, görüntünün bu ölçekle verilmesiyle bütünleşmiştir. Habere konu olan Medeniyetler İttifakı toplantısı, İstanbul’da gerçekleşmiştir. Söz konusu çekimin alt yapısı okunduğunda, özellikle görüntülerde İstanbul’un verilmesiyle haber içeriğinde yer alan bütünleştirici öğeye vurgu yapıldığı anlaşılmaktadır. Benzer şekilde İstanbul’un iki kıtayı (Asya-Avrupa) ve üç dini birleştirici özelliğinin ön plana çıkartıldığı algılanmaktadır. Görüntülerde bu tür ölçeğin kullanılmasıyla ayrıca Müslüman dünyanın batıyla bağlantısını sağlayan İstanbul’un Avrupa’ya ve Avrupa Birliği’ne açılan kapısı olduğu da anımsatılmaktadır.

Görüntüde kişiler olmasa da haberin bütünleştirici özelliği çok uzak ölçeğin kullanılmasıyla sağlanmıştır. Nitekim haber, içeriği gereği geniş bir alanı kapsamaktadır. Sonuç olarak görüntünün çok uzak çekimle verilmesiyle toplantının

yapılacağı yer ve genişliğin yanı sıra yukarıda anılan öğelere gönderme yapılmaktadır. Haber görüntülerinin bu tür çekim ölçeği kullanılarak verilmesiyle haber ve görüntü arasındaki tutarlılığa dikkat çekilmektedir.

4.3.1.1.2. Uzak Çekim

Resim 2. (19 Ocak 2007 TRT 2 Anahaber Bülteni)

Resim 2'deki görüntüde 19 Ocak 2007 tarihli TRT 2'nin "Küresel Isınma" adlı haberinde, Alpler'in uzaktan bir görüntüsüne yer verildiği görülmektedir. Buna göre küresel ısınmanın etki alanının ne kadar geniş olduğuna dikkat çekilmektedir. Haberin söyleminde küresel ısınmanın tehlikeli boyutlara ulaştığı hatırlatılırken, anlatıdaki öykü bu tehditin boyutlarının genişliğine bir gönderme yapmaktadır. Kullanılan çekim ölçeği ile bu durum desteklenmiştir. Buna göre artık küresel ısınma nedeniyle Alpler de tehlike altına girmiştir.

Küresel haberler sunulurken kanalların haberi uzak çekim ölçeğine göre vermelerini, haber hakkında izleyicide genel fikir oluşturmak amacıyla tercih ettikleri bir yöntem olarak değerlendirmek gerekir. Bu bağlamda kullanılan bu ölçek sayesinde habere konu olan olay hakkında izleyicinin daha kapsamlı bir kanıya sahip olması mümkündür. Daha geniş alanı kaplayan bu ölçek ile görüntüye dahil olan mekân ve kişiler ile bunların ilişkileri hakkında detaylı bilgi verilmektedir.

4.3.1.1.3. Toplu Çekim

Resim 3.
(3 Kasım 2006 NTV Anahaber Bülteni)

Resim 4.
(13 Kasım 2006 TRT2 Anahaber Bülteni)

Toplu çekimin yapıldığı Resim 3 ve Resim 4'teki görüntülerde habere konu olan işe ve mekâna vurgu yapılmaktadır. Bu görüntülerde bireylerden ziyade topluluğun gücüne dikkat çekilmiştir. Özellikle iki haberin de içeriğine bakıldığında bir toplantının yapıldığı anlaşılmaktadır. Söz konusu toplantılarda tek tek bireylerden ziyade bir gruba atıfta bulunmaktadır. NTV'nin haber görüntüsünde AB Dönem Başkanı Finlandiya'da yapılan toplantıya katılan Kıbrıs Cumhurbaşkanı Mehmet Ali Talat ve BM şemsiyesi altında Türkiye ve İspanya'nın eş başkanlığında yürütülen toplantıda Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın topluluk içinde verilen görüntüleri, onları topluluğun bir parçası olarak işaret etmektedir. Böylece haberde siyasal kimliklerden ziyade grubun üstünlüğünün ön plana çıkartıldığı görülmektedir. Ancak izlenen küresel haber görüntüleri arasında bu ölçeğin çok fazla kullanılmadığı gözlemlenmiştir.

Toplu çekim ölçeği şeklinde verilen "Kıbrıs İçin Fin Formülü" başlıklı haberin söylem içeriğine bakıldığında Kuzey Kıbrıs tarafı ile Rum tarafının birbirlerini suçlu gösterme eğilimleri dikkat çekmektedir. Anlatı çözümlemesi çerçevesinde ele alınan Resim 3'teki görüntü incelendiğinde birbirini suçlayan ve birleştirici olmak isteyen tarafların aynı görüntü içinde yer aldığı dikkat çekmektedir. Burada çekim ölçeğinin bütünleştirici özelliği bu anlamda önem kazanmaktadır.

Resim 4'teki durum ise haber içeriğini doğrulamanın yanı sıra olumlamaktadır da. Zira habere konu olan “akil adamlar” bu çekim ölçeğinin kullanılmasıyla bir arada ve bütün olarak sunulmuştur. Bu durum da “akil adamlar”ın özel bir guruba dahil olduğunu ve birlikte hareket ettiğini göstermektedir. Bu anlamda haber söyleminde önemi özellikle vurgulanan “akil adamlar” anlatı öyküsü çerçevesinde de haberin odak noktasını oluşturmaktadır. Görüntünün de bu ölçek şekliyle verilmesi haberi, içeriği ile bütünleştirmektedir.

4.3.1.1.4. Genel Çekim

Resim 5. (3 Kasım 2006 NTV Anahaber Bülteni)

Resim 5'te haber içeriğinde Magosa Limanı hakkında bilgi verilirken, ekranda verilen bu görüntü ile Kıbrıs konusunda söz konusu limanın önemine vurgu yapılmıştır. Haberde Fin Dışişleri Bakanı Tuomioja'nın arabuluculuğu ile Kuzey Kıbrıs ve Rum tarafı arasında Türkiye'nin Limalarının Rum gemi ve uçaklarına açılması karşılığında Magosa Limanı'ndan doğrudan ticaret tüzüğünü uygulanması üzerindeki formülden söz edilmektedir. Bu anlamda genel çekim ölçeğinde ekrana yansıtılan liman görüntüsü haberin anlatı öyküsü bakımından ön plana çıkartılan öge olarak dikkat çekmektedir. Haber içeriğinde yer alan “liman” ifadeleri sırasında ekrana yukarıdaki görüntünün getirilmesiyle anlamın güçlendirildiğini söylemek mümkündür.

Resim 6.

(3 Ocak 2007 TRT 2 Anahaber Bülteni)

Resim 7.

(3 Ocak 2007 TRT 2 Anahaber Bülteni)

TRT 2’de 3 Ocak 2007 tarihinde anahaber bülteninde yer alan ve ABD’nin Küba’daki Guantanamo Askeri Üssü’nü konu alan haberde (Resim 6 ve Resim 7), Üsse ait görüntüler genel çekimle verilmiş ve mekânın önemine dikkat çekilmiştir. İzleyiciye önce mekân tanıtılmış daha sonra da detay görüntülere yer verilmiştir. Böylece izleyici, Üs hakkında bilgilendirilmiştir. Bu bağlamda haber içeriğinde işkence yapıldığı ileri sürülen Guantanamo Askeri Üssü’nün nasıl bir yer olduğu kullanılan genel çekim ölçeği sayesinde geniş bir çerçeve ile izleyiciye tanıtılmaktadır. İzleyici haberin hemen girişinde yer alan bu görüntüler eşliğinde olayın geçtiği yeri daha yakından görme şansına sahip olmaktadır. Görüntüler incelendiğinde, haberde sözü edildiği gibi sanki bir işkence ortamının değil de mahkûmların çok rahat yaşadıkları bir yerin görüntüsü veriliyormuş hissi yaratılmaktadır. Nitekim görüntülerde de yer aldığı gibi bahçede futbol oynayan mahkûmların yaşamlarından memnun oldukları izlenimi edinilmektedir. Oysa haber içeriği bu durumun tam tersini anlatmaktadır. Bu anlamda haberin söylemi ile haberde anlatılan öykünün verilen görüntülerle çeliştiğini söylemek mümkündür. Haberden anlaşıldığına göre, mahkûmlar aslında bu görüntüde yer aldığı gibi çok da rahat hareket edememekte ve engellenmektedirler.

TRT 2 ve NTV kanallarında verilen küresel haber içeriklerinin yukarıda verilen görüntüleri incelendiğinde, kanalların izleyiciyi olay hakkında genel bir görüntü vererek, bilgilendirdikleri anlaşılmaktadır. Dolayısıyla habere konu olan olay genel çerçevede izleyiciye verilmekte ve izleyici olaya dahil edilmektedir. Böylece haberi

izleyen, başlangıçta verilen genel çekim ölçeği sayesinde biraz sonra neler izleyeceği hakkında belli bir fikre sahip olmaktadır. Adı geçen kanalların, haber başlangıcında genel çekim ölçeğini sıkça kullandıkları belirlenmiştir.

4.3.1.1.5. Boy Çekimi

Resim 8. (3 Kasım 2006 NTV Anahaber Bülteni)

Resim 8’de KKTC Cumhurbaşkanı Mehmet Ali Talat ile Rum tarafı yetkilisi Tasos Papadopoulos’un ayakta tokalaşma görüntüleri yer almaktadır. Haber içeriğinde bu görüntüde yer alan kişilerin taraf olarak birbirlerini suçladıkları anlatılırken, görüntüde tam tersi bir ortam yansıtılmaktadır. Haberde Papadopoulos’un adı açık şekilde verilmek yerine “Rum tarafı” olarak geçmektedir. Görüntüde Talat ile Papadopoulos’un tokalaşmasının ekrana yansıtılması ile bir yanılsama ortamı yaratılmaktadır. Nitekim haber içeriğinde Kıbrıs ve Rum kesiminin aralarındaki gerginlik anlatılırken, görüntüde ise adı geçen tarafların mutlu görüntüleri yer almaktadır. Bu bağlamda haberin özellikle söyleminde verilen mesaj ile anlatının verildiği öykü arasındaki anlamın çeliştiği anlaşılmaktadır. Haberin anlatı öyküsünde incelenen görüntülerden yola çıkarak içerikte verilen bilgiler ile görüntüler arasında bir fark olduğunu söylemek mümkündür.

Diğer yandan bu görüntülerle ilgili son olarak teknik anlamda şöyle bir yorum yapılabilir: Çerçeve içinde yer alan kişilerin boydan gösterildiği bu görüntülerde, vurgu kişilere yapılmaktadır. Kişinin önemli olduğu ve haberin öznesini oluşturduğu bu

görüntülerden anlaşılmaktadır. Bu görüntülerde dikkat çeken bir nokta da çerçeveye dahil olan kişilerin yakın çekimden verilmesidir. Bu da habere konu olan olay içinde görüntüde yer alan kişilerin önemli olduğunun işareti olarak algılanmaktadır.

4.3.1.1.6. Bel Çekimi

Resim 9. (13 Kasım 2006 TRT 2 Anahaber Bülteni)

13 Kasım 2006 tarihinde TRT 2’de verilen habere konu olan Resim 9’da verilen kişi, haberdeki “*AB Dışişleri Bakanları toplantısı devam ediyor*” ifadesinden anlaşılacağı üzere AB Dışişleri Bakanlarından birisidir. Haberde doğrudan özne konumunda olmamakla birlikte, haberin içeriği ile doğrudan ilgili birisidir.

Bir haberde kullanılan ve önemli sayılan bel çekimi yöntemine bu haberde başvurulduğu gözlemlenmiştir. Bu sayede haberde görüntülenen kişinin yüz ifadeleri daha rahat bir şekilde izlenir hale gelmektedir. Böylece kişinin konu hakkındaki düşüncelerini tavırlarından ve mimiklerinden anlamak kolaylaşmaktadır. Bu tür ölçekte daha yakın bir çekim kullanılarak, sadece özneye vurgu yapılmakta ve özneye izleyen kişi arasındaki bağ güçlendirilmektedir.

4.3.1.1.7. Göğüs Çekimi

Resim 10.
(3 Kasım 2006 NTV Anahaber Bülteni)

Resim 11.
(3 Kasım 2006 NTV Anahaber Bülteni)

Resim 10'da göğüs çekimi kullanılarak verilen görüntüde, ekrana gelen kişinin yüzünü ve dolayısıyla da duygusal ifadelerini detaylı şekilde görmek mümkündür. Nitekim 3 Kasım 2006 NTV anahaber bülteninde yayınlanan "Kıbrıs İçin Fin Formülü" başlıklı haberde, Fin Dışişleri Bakanı Tuomioja'nın yukarıdaki yüz ifadesi incelendiğinde içinde bulunduğu duygusal tutumu anlamak mümkündür. Haberde geçen "*Kıbrıs sorununda 8 Kasım'dan önce bir ilerleme sağlanması umudu, ortadan kalktı. Finlandiya, tarafları bir masa etrafında toplamayı başaramadı*" ifadesinden de anlaşılacağı üzere yaşanan hayal kırıklığına ilişkin durumu Tuomioja'nın yukarıdaki görüntüsünden anlamak mümkündür. Benzer şekilde aynı haber içinde geçen ve taraflardan biri olan KKTC Başbakanı Ferdi Soyer'in de göğüs çekimi ile verilmesiyle (Resim 11), habere konu olan olay karşısındaki tutumunu daha yakından anlamak olasıdır.

Resim 12. (3 Kasım 2006 NTV Anahaber Bülteni)

Resim 12’de görüntülenen KKTC Cumhurbaşkanı Mehmet Ali Talat’ın yüz ifadesine bakıldığında haber içeriği ile bir bağlantı kurmak mümkündür. Zira haberde “Kıbrıs İçin Fin Formülü” başlığı kullanılırken, içerikte Helsinki’de yapılması planlanan toplantının iptali anlatılmaktadır. Görüntüde Talat’ın Brüksel’de yaptığı açıklama yer almaktadır. Buna göre Talat, “*Helsinki toplantısı iptal olsa da birileri hâlâ masada*” diyerek, konu hakkındaki kararlığını dile getirmektedir. Resim 12’de yer alan görüntü de bu ifadeyi doğrulamakta ve Talat’ın yüz ifadesinden konu hakkındaki kararlığı yakından görülmektedir. Bu anlamda haber içeriği ile anlatılan öykü arasında bir bağlantı ve dolayısıyla bir tutarlılık dikkat çekmektedir. Nitekim aynı haber içeriğinde verilen boy çekiminde içerik ile görüntünün farklı anlamlar taşıdığı dikkat çekmiştir. Bu bağlamda göğüs çekimi ile verilen bu görüntünün, haber içeriğini desteklediği anlaşılmaktadır.

Resim 13. (20 Kasım 2006 NTV Anahaber Bülteni)

Resim 13'te verilen görüntü, 20 Kasım 2006 NTV anahaber bültenine aittir. Haberde 53 ülkeden kadın bakanların bir araya gelerek, kadınların sorunlarına çözüm arandığı bir toplantıdan söz edilmektedir. Buna göre Resim 13'teki verilen görüntünün sahibi Serra Leone Kadın ve Çocuk Bakanı Memurati Korumah'tır. Korumah'ın yüz ifadeleri yapılan göğüs çekim ölçeği nedeniyle yakından takip edilebilmektedir. Buna göre söz konusu kişinin konuyla ilgi olarak ne kadar heyecanlı ve söyleyecek çok sözü olduğu mikrofonu yaptığı açıklama sırasındaki yüz ifadesinden anlaşılmaktadır. NTV kanalının, haberi veriş sırasında özellikle yakın çekim ölçeklerinden göğüs çekimini kullanarak kadın bakanı ön plana çıkarttığı görülmektedir.

Resim 14. (24 Kasım 2006 NTV Anahaber Bülteni)

NTV, 24 Kasım 2006 tarihli haberini “Dünya Ekonomik Forumu” başlıklı haberine ayırmıştır. Haberle ilgili olarak Resim 14'te ise Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın göğüs çekim ölçeği ile verildiği görülmektedir. Aslında bu haberin ekranda kaldığı süre boyunca ekrana yansıtılan görüntünün neredeyse tamamında benzer çekim ölçeğinin ve aynı görüntünün kullanıldığı anlaşılmıştır. Kısacası hem Başbakan'ın hem de canlı bağlantı ile habere bağlanan muhabirin bu çekim ölçeği ile verildiği izlenmiştir. Ayrıca haber boyunca sadece muhabirin konuşmalarına yer verilmiş, Başbakan'ın konuşmaları ise ekrana yansıtılmamıştır, sadece görüntü ile sınırlı kalmıştır. Bu anlamda Başbakan'ın yüz ifadeleri yakından izlense de söylediği sözlerle arasında bir bağ kurma durumu ortaya çıkmamıştır. Bu nedenle de bu haberin tam anlamıyla anlatı öyküsünü yansıttığını söylemek güçleşmektedir.

4.3.1.1.8. Omuz Çekimi

Resim 15. (13 Kasım 2006 TRT 2 Anahaber Bülteni)

Resim 15'te verilen görüntülerde kullanılan omuz çekim ölçeği, aslında göğüs çekim ölçeğine benzemektedir. Nitekim iki ölçekte de kişilerin yüz ifadeleri daha yakından görülebilmektedir. Bu bağlamda yukarıda yer alan görüntüde de kişinin içinde bulunduğu duygusal an hakkında çıkarım yapmak olasıdır. Resim 15'teki kişinin mutluluğu verilen görüntülerden açıkça anlaşılmaktadır. Söz konusu görüntülerde yer alan kişi, haberin doğrudan öznesi olmasa da kullanılan çekim ölçeği tekniğinin yansıtılış biçimini göstermek için görüntüye burada yer verilmiştir. Aslında haberde gergin bir atmosfer sezilmektedir. Bu anlamda görüntüdeki kişinin mutlu olması, haberin özünü yansıtmamaktadır. Ancak denildiği gibi, çekim ölçeğini göstermek adına uygun bir görüntü olarak değerlendirilmiştir. Yoksa anlatılan haber öylküsü ile görüntünün tam anlamıyla uygunluğundan söz etmek mümkün değildir.

4.3.1.1.9. Baş Çekimi

Resim 16.

(13 Kasım 2006 TRT 2 Anahaber Bülteni)

Resim 17.

(13 Kasım 2006 TRT 2 Anahaber Bülteni)

Resim 18. (13 Kasım 2006 TRT 2 Anahaber Bülteni)

Baş çekiminde görüntüde yer alan kişinin tüm mimik, kaş ve göz ifadeleri yakından gözlemlenmektedir. Resim 16-17-18’de yer alan Avrupalı bakanların, haber içeriğinde “.... Komisyondan Türkiye’nin limanlarını açmaması durumunda ne tür yönde bir hareket edilmesi gerektiğine dair önerisini en geç 6 Aralık’ta hazır hale getirmesini istedi” görüşleri yansıtılmaktadır. Kullanılan bu çekim ölçeği ile bakanların yüz ifadeleri arasında bir bağ kurulduğunda, Türkiye konusunda gergin oldukları ve Türkiye’nin bir an evvel hazırlıklarını tamamlaması yönünde istekli oldukları anlaşılmaktadır. Haber içeriğinde sezilen gergin havayı, görüntülerdeki kişilerin yüzlerinde de görmek

mümkündür. Bu anlamda söylem ve anlatılan öykü arasındaki bütünlüğün baş çekim ölçeği ile yansıtıldığı söylenebilir. Zira bu ölçekte kişilerin yüz ifadeleri daha net ve anlaşılır şekilde ekrana gelmekte ve bunları anlamlandırmak daha kolay olmaktadır.

4.3.1.1.10. Ayrıntı Çekimi

Resim 19.

(13 Kasım 2006 TRT 2 Anahaber Bülteni)

Resim 20.

(13 Kasım 2006 TRT 2 Anahaber Bülteni)

13 Kasım 2006 tarihli TRT 2 anahaber bülteninde yer alan “Medeniyetler İttifakı” başlıklı haberde, habere “*Medeniyetler İttifakı girişimi İstanbul’daki bombalamaların ardından BM şemsiyesi altında Türkiye ve İspanya’nın eş başkanlığında yürütüldü*” ifadeleriyle bir giriş yapıldığı tespit edilmiştir. Fondaki ses bu ifadeleri söylerken de ekrana doğrudan Resim 19 ve Resim 20’deki ayrıntı görüntülerinin geldiği görülmüştür. Dolayısıyla haber içeriğinde “bombalama” ile görüntülerdeki bombalanmış yerler arasındaki bağ sağlamlaştırılmıştır. Aslında ayrıntı çekim ölçeğinden kasıt, görüntüde yer alan kişinin kaş, göz, burun, dudak gibi bir bölgesinin tüm çerçeveyi doldurması durumudur. Ancak izlenen haberlerde ayrıntı çekim ölçeği altında daha çok yakından detay verilen görüntülerin yansıtıldığı görülmüştür.

Resim 21.
(3 Ocak 2007 TRT 2 Anahaber Bülteni)

Resim 22.
(3 Ocak 2007 TRT 2 Anahaber Bülteni)

Resim 23. (3 Ocak 2007 TRT 2 Anahaber Bülteni)

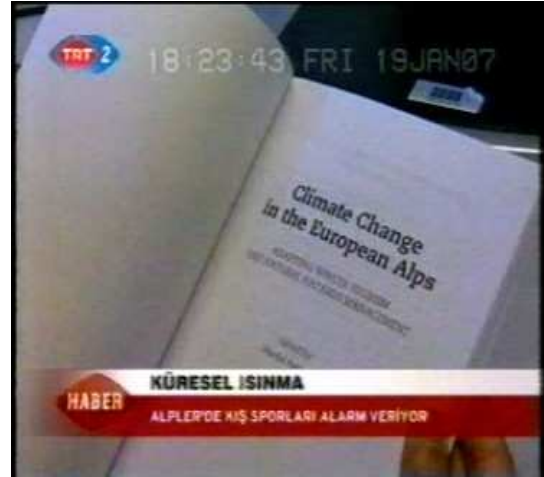
Resim 21-22-23'te 3 Ocak 2007 TRT 2'de "ABD Guantanamo Üssü"ne ilişkin sunulan haberde yer alan ayrıntı görüntüleri verilmiştir. Haberde "Raporda ayrıca, Kur-an okuduğu için Guantanamo'daki bir tutuklunun kafasının paket bandı ile sarıldığı"na ilişkin ifadeler kullanılmıştır. Haberle ilgili tüm görüntüler incelendiğinde mahkûmlardan birinin hücrelerinde Kur-an okuduğu, tesbih çektiği ve hücre odasında yerde bulunan seccade detayı dikkat çekmiştir. Haberle arasında bir bağ olabileceğinden hareketle de bu görüntüye yer verilmiştir. Ancak haberde sözü edilen mahkûmun kafasının paket bandıyla sarıldığı detayına ilişkin herhangi bir görüntüye rastlanmamıştır. Aksine haber içeriğinde gizliden bir eleştiri yapılmış gibi görünse

de özellikle görüntülerde yer alan karelerde Üs'ün neredeyse mahkûmlar açısından özenilecek bir mekânmiş gibi sunulması dikkat çekmektedir. Bu anlamda haber söyleminde Guantanamo Üssü'nü olumluyan anlayışın, görüntülerle de desteklendiğini söylemek mümkündür. Görüntülerden edinilen izlenime göre mahkûmlar hayatlarından gayet memnunmuş gibi görülmektedir. İçerikte yer alan ifadelerin, görüntülerde yer almadığı saptanmıştır.

Resim 24.

(19 Ocak 2007 TRT 2 Anahaber Bülteni)

Resim 25.

(19 Ocak 2007 TRT 2 Anahaber Bülteni)

19 Ocak 2007 tarihinde TRT 2’de verilen “Küresel Isınma” başlıklı haberde, haber konusu olan iklim değişikliği raporuna ilişkin ayrıntı görüntüleri Resim 24 ve Resim 25’te verilmiştir. Görüntüde yer alan Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü OECD tarafından hazırlanan rapordan yola çıkılarak verilen haberde, küresel ısınma anlatılmaktadır. Haberın öznesi olan raporun ekrana yansıtılmasıyla, onun ne kadar önemli olduğuna vurgu yapılmaktadır. Yakın çekimde raporun kitaplaşmış halinin kapağı gösterilmektedir. Dolayısıyla somut olarak kitaba dikkat çekilmektedir. Böylelikle izleyici bu kitapta yer alan sonuçların kendisine iletildiğine emin olmaktadır. Zira ayrıntı çekim ölçeğinin kullanılması ile haberin özünü oluşturan raporun doğrudan kendisi gösterilmekte ve izleyiciye “Size sunulan bilgiler, bakın bu raporda yazılı olan bilgilerdir” mesajı verilmektedir. Haberde kurgulanan öykü bu detay görüntü ile desteklenmektedir.

4.3.1.2. Kamera Açıları

Alt, üst ve normal açı olarak belirlenen kamera açıları, haberlerde habere özne olan ya da özneyi güçlendirmek için kullanılan açılar olarak anlam kazanmaktadır. İzlenen küresel haberlerde daha çok normal açının kullanıldığı tespit edilmiştir. Buna göre normal açı ile ekranda verilen kişinin yüz ve beden hareketleri ön plana çıkartılmaktadır. Bu sayede haber daha gerçekçi bir bakış açısıyla verilirken, ayrıca haberin güvenilirliği de arttırılmaktadır.

4.3.1.2.1. Alt Açı

Resim 26. (13 Kasım 2006 TRT 2 Anahaber Bülteni)

13 Kasım 2006 tarihli TRT 2’de verilen “Medeniyetler İttifakı” başlıklı haberde yer alan “akil adamlar” görüntüsü Resim 26’daki şekliyle sunulmuştur. Görüntüde yer alan ve içlerinde Başbakan Recep Tayyip Erdoğan’ın da bulunduğu “akil adamlar” alt açı tekniğinin kullanılmasıyla yüceltilmişlerdir. Böylece görüntüde yer alan kişilerin “üstünlüğüne” vurgu yapılmıştır. Haber içeriğinde “*Çeşitli ülkelerden siyasetçilerin yanı sıra, din adamı ve toplumbilimcilerin de oluşturduğu 20 kişilik ‘akil adamlar grubu’ bir raporla, çalışmalarına son noktayı koydu. BM Genel Sekreteri Kofi Annan’a sunulan raporda Müslüman ve Batı toplumları arasında büyüyen ayrımın nedenleri tespit ediliyor ve somut öneriler ortaya koyuluyor*” denilerek, bu kişilerin önemine dikkat çekilmektedir. Böylelikle haber öyküsünün güçlendirilerek, anlamlı hale

getirildiği görülmektedir. Görüntüde yer alan “akil adamlar” içerikte söz edildiği gibi önemli kişilerdir. Bu kişiler Müslüman-Batı ayrımı konusunda ciddi kararlar almakta ve kararların uygulanması konusunda da girişimde bulunan çeşitli mesleklerden oluşan üst düzey kişilerdir. Ayrıca haberden anlaşıldığı kadarıyla bu kişiler dinden, siyasete; Ortadoğu’daki gelişmelerden, toplumsal düzenin sağlanmasına kadar hemen her konuda yetkin olan kişilerdir. Adı geçen sorunların çözülmesi konusunda da kendilerine çok güvenilmektedir. Haberde bu şekilde bir kamera açısının tercih edilmesi, söz konusu kişilerin üstün oldukları ve bu üstünlüklerinin pekiştirilmesi durumu anlaşılmaktadır. Zira kullanılan kamera açısı tekniğine bir yüceltme durumu olduğunda başvurulduğu bilinmektedir.

4.3.1.2.2. Üst Açı

Resim 27.

(13 Kasım 2006 TRT 2 Anahaber Bülteni)

Resim 28.

(13 Kasım 2006 TRT 2 Anahaber Bülteni)

Resim 29. (13 Kasım 2006 TRT 2 Anahaber Bülteni)

13 Kasım 2006 tarihli TRT 2 haberlerinde yer verilen ‘‘Medeniyetler İttifakı’’ başlıklı haberde kullanılan ve Resim 27-28-29’da sunulan görüntülerde gösterilen kişi ve mekânın güçsüzlüğünden ziyade onları etraftaki diğer nesnelere ve kişiler arasında daha ön plana çekmek için üst açı kullanıldığı anlaşılmıştır. Nitekim haberde, sözü edilen patlamaların ne kadarlık bir alanı kapsadığı ve akıl adamları içinde Türkiye’nin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan’a bir değer atfedildiği anlaşılmaktadır.

4.3.1.2.3. Normal Açı

Resim 30. (13 Kasım 2006 TRT 2 Anahaber Bülteni)

13 Kasım 2006 tarihinde TRT 2’de verilen ve Resim 30’da yer alan görüntüye bakıldığında habere konu olan dışişleri bakanlarının karşılıklı konuşmaları hemen bizim yanı başımızda yapılıyormuş gibi sunulmaktadır. Böylece görüntüdeki kişilerin sanki hemen izleyicinin karşısındaymış hissi uyandırılmış ve izleyicinin görüntünün gerçekliğini kabul etmesi sağlanmıştır. Dolayısıyla izleyici haberin içine çekilmekte ve habere dahil edilmektedir. Normal açının kullanılması ile de izleyici ve habere konu olan görüntü arasındaki etkileşim güçlendirilmektedir.

Resim 31.
(20 Kasım 2006 NTV Anahaber Bülteni)

Resim 32.
(19 Ocak 2007 TRT 2 Anahaber Bülteni)

Resim 30-31-32’de normal açı ile verilen görüntülerde dikkat çeken nokta, görüntüde gösterilen kişi(ler)nin, nesne(ler)in doğrudan izleyicinin göz seviyesinde sunulmasıyla, izleyiciye izlediği içerik hakkındaki görüntünün önemli olduğu anlatılmaktadır. Buna göre Resim 31’de yer alan UNICEF Başkan Yardımcısı Rima Salah’ın görüntülerinin ekrana normal açı ile yansıtılmasıyla, Salah’ın anlattıklarının önemine vurgu yapılmıştır. Resim 32’in alıntılıandığı haberde ise “Küresel Isınma”nın doğaya etkileri anlatılırken, etkiye maruz kalan doğa görüntüsü verilerek, konu pekiştirilmeye çalışılmıştır. İzlenen haberler içinde en çok kullanılan açı örneğinin normal açı olduğu tespit edilmiştir.

4.3.1.3. Kamera Hareketleri

İzlenen anahaber bültenlerinde verilen görüntülerde kullanılan kamera hareketleri ile haber içeriği arasındaki geçişlerin kolaylaştırıldığı ve anlamlı hale dönüştürüldüğü söylenebilir. Kullanılan sağa sola çevirme (pan), ileri geri kaydırma (truck), aşağı yukarı çevirme (tilt), yaklaşma-uzaklaşma (zoom-in ve zoom-out) gibi kamera hareketleri ile haber içeriğine belli bir dinamizm katıldığı gözlenmiştir.

4.3.1.3.1. Sağa Sola Çevirme (Pan)

Resim 33.

(20 Kasım 2006 NTV Anahaber Bülteni)

Resim 34.

(20 Kasım 2006 NTV Anahaber Bülteni)

20 Kasım 2006 NTV anahaber bülteninde yer alan “İslam Ülkelerinde Kadın” başlıklı haber ekrana yansıtılırken kullanılan sağa-sola çevirme hareketine ilişkin görüntüler Resim 33 ve Resim 34’te sunulmuştur. Görüntülerde kullanılan sağa-sola çevirme hareketi sayesinde birbiri ile ilişkili olan unsurlar hakkında izleyiciye bilgi verilmektedir. Böylelikle habere konu olan mekân ya da içerik hakkında izleyicinin haberdar edilmesi sağlanmaktadır. Haberin geçtiği yer olan toplantı odasının tamamı kullanılan kamera hareketi ile izleyiciye aktarılmıştır. Böylece izleyici kendisine anlatılan haberin geçtiği mekânı daha detaylı görebilmiş ve izleyicinin haberi anlamlandırması kolaylaşmıştır. Ayrıca dikkat çeken bir nokta da haberde söz edilen dünyanın çeşitli bölgelerinden gelen 53 kadın bakanın büyükçe bir salonda bir araya gelmesiyle, haber ve görüntü arasındaki derinliğin kurulmuş olmasıdır. Böylece haber öyküsü ile anlatının birbirini desteklediği görülmektedir. Zira dünyadan 53 kadın bakanın bir araya gelmesi ve kadın sorunlarına ilişkin görüş alışverişinde bulunması, sorunların ele alınıp, tartışılması ortamının yaratılması derinliği olan bir konu olarak düşünülebilir.

4.3.1.3.2. İleri Geri Kaydırma (Truck)

Resim 35.

(19 Ocak 2007 TRT 2 Anahaber Bülteni)

Resim 36.

(19 Ocak 2007 TRT 2 Anahaber Bülteni)

Kameranın ileriye ve geriye doğru (truck) hareket ettirilmesiyle mekân izleyiciye daha yakından tanıtılmaktadır. İzlenen küresel haberler içinde 19 Ocak 2007 tarihinde TRT 2’de verilen “Küresel Isınma” başlıklı haberde bu hareketin kullanıldığı saptanmıştır. Küresel ısınma sonucunda dağ sporlarının tehlikeye girdiğinin anlatıldığı haberde verilen ve Resim 35 ve Resim 36’da gösterilen görüntüde kameranın ileriye ve geriye doğru hareketine başvurulduğu anlaşılmaktadır. Buna göre habere konu olan dağ sporlarının yapıldığı bir merkeze vurgu yapılmış ve mekân detaylandırılarak izleyiciye sunulmuştur. Haberin özünde küresel ısınma anlatılırken, ısınmadan olumsuz etkilenen alanlardan biri olan spor merkezleri için de bu mekânın gösterilmesi dikkate değerdir.

4.3.1.3.3. Aşağı Yukarı Çevirme (Tilt)

Resim 37.
(19 Ocak 2007 TRT 2 Anahaber Bülteni)

Resim 38.
(19 Ocak 2007 TRT 2 Anahaber Bülteni)

Resim 39. (19 Ocak 2007 TRT 2 Anahaber Bülteni)

Kameranın kendi eksenini etrafında aşağıdan yukarıya ya da yukarıdan aşağıya doğru hareket (tilt) ettirilerek elde edilen görüntüyle haberde daha önceki planlarda gösterilen objelerin detayları hakkında izleyici bilgilendirilmektedir. Buna göre 19 Ocak 2007 tarihinde TRT 2’de sunulan “Küresel Isınma” başlıklı haberde bu tekniğin kullanıldığı görülmüştür. Küresel ısınma sonucunda olumsuz etkilenen dağ sporlarına yapılan vurgunun Resim 37, Resim 38 ve Resim 39’da gösterilen görüntülerle desteklendiği anlaşılmaktadır.

4.3.1.3.4. Yakınlaşma-Uzaklaşma (Zoom-in ve zoom-out)

Resim 40.
(19 Ocak 2007 TRT 2 Anahaber Bülteni)

Resim 41.
(19 Ocak 2007 TRT 2 Anahaber Bülteni)

Resim 42. (19 Ocak 2007 TRT 2 Anahaber Bülteni)

19 Ocak 2007 tarihinde TRT 2’de sunulan “Küresel Isınma” başlıklı haberde yakınlaşma-uzaklaşma kamera hareketinin kullandığı saptanmıştır. Görüntüler incelendiğinde aslında küresel ısınma ile doğrudan ilgisi olmayan bir nesneden yakınlaşma-uzaklaşma yapıldığı anlaşılmaktadır. Ancak kullanılan tekniği göstermek bakımından bu görüntülere burada yer verilmesi uygun görülmüştür.

Anlatı çözümlemesi ile ilgili bulguları şu şekilde değerlendirmek mümkündür: Öncelikle bu araştırmada anlatı çözümlemesi ile içerik çözümlemesi ve eleştirel söylem

çözümlemesi sonucunda elde edilemeyen bulgulara ulaşmak amaçlanmıştır. Bunun için bu çözümleme tekniğine başvurulmuştur.

Anlatı çözümlemesi sırasında izlenen haberlerde dikkat çeken nokta, ilgili haberlerin ya gelişi güzel ya da tek görüntü üzerinden verilmesi olmuştur. Genel olarak haberler spiker tarafından okunurken, görüntülerin aktığı izlenmiştir. Hemen bütün haberlerde bu türden görüntülere rastlandığı için de anlatı çözümlemesine dahil edilecek haber seçimi sırasında tekrar tekrar izlemeler yapılmıştır. En sonunda da küresel olduğu kabul edilen 88 haberi de temsil etme gücüne sahip olduğu düşünülen ve söylem çözümlemesi için belirlenen haberler içerisinde seçilen 7 haber üzerinde anlatı çözümlemesi yapılmıştır.

Anlatı çözümlemesi yapılan haberlerde özellikle eleştirel söylem çözümlemesinde oluşturulan anlam ile anlatılan öykü; yani haber arasında nasıl bir bağ kurulduğuna bakılmıştır. Buna göre kimi haberde söylemin anlatıyı desteklediği görülürken (ki bu durumun ayrıntıları yukarıda detaylı bir şekilde sunulmuştur), kimi haberde de söylemde verilen mesaj ile anlatıda ekrana yansıtılan görüntüler arasında çok fark olduğu belirlenmiştir. Dolayısıyla haberin söylemi ile görüntünün öyküsü arasındaki farklılıklar dikkat çekmiştir. Ancak araştırma kapsamına dahil edilen haberlerde anlatı çözümlemesi yapmanın güçlüğünden dolayı çok fazla haber üzerinde çalışılamamıştır. Zira izlenen haberlerde görüntülerin çoğunun gelişi güzel şekilde seçildiği anlaşılmıştır.

Anlatı çözümlemesi yapılan haberlerde dikkat çeken diğer bir özellik de genelde spiker haberi okurken ekranda verilen görüntünün haberi desteklediği olmuştur. Anlaşılacağı üzere görüntülerde daha çok haberde sözü edilen kişi ya da nesnelere görüntüsünün verildiği gözlemlenmiştir. Bir başka özellik ise genelde haberlerin özel bir amaç için kurgulanmadığıdır. Haberlerin kurgu odasında görüntüleri seçilirken çok da özenli olunmadığı belirlenmiştir. Bu anlamda haberlerde yer alan görüntüler her ne kadar özel olarak hazırlandığı düşünülerek seçilse de haberlerde bilinçli bir şekilde kamera ölçeği, kamera hareketi ve kamera açısı kullanımına tam olarak rastlanmamıştır.

5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bu başlık altında, bulgular bölümünde ayrıntılı olarak verilen araştırma sonuçları özetlenmiş ve ilgili literatürle ilişkilendirilerek irdelenmiştir. Devamında ise ileriye yönelik önerilerde bulunulmuştur.

5.1. Sonuçlar

Beş bölümden oluşan bu tez çalışmasının birinci bölümünde araştırmanın problem, amaç, önem, varsayım ve sınırlılıkları ile çalışmada sıkça kullanılan kavramlar tanımlanmıştır. İkinci bölümde küreselleşmeyle ilgili literatür bulgularına yer verilmiştir. Küreselleşmenin siyasi, ekonomik, çevre, askeri, sosyo-kültür, teknoloji ve iletişim boyutları incelenmiş; ek olarak haber, televizyon haberi ve küresel haber konuları irdelenmiştir.

Bu tez çalışmasının temel sorunsalı, küreselleşmeyle ilgili olayların Türkiye'deki televizyon haberlerine nasıl yansıdığını ortaya koymaktır. İlgili literatür özellikle 1980 sonrasındaki teknolojik gelişmelere bağlı olarak televizyon yayıncılığı ve televizyon haber içeriklerinde ciddi değişimlerin olduğuna işaret etmektedir. Bugünün iletişim teknolojisi zaman ve mekân kavramını ortadan kaldırmış, dünyanın herhangi bir yerindeki bir olayı anında izleyiciye ulaştırabilecek yetkinliğe ulaşmıştır. Televizyonun özünde var olan anındalık -oradaymış duygusu- gelişen teknoloji sayesinde daha ileri boyutlara taşınmıştır. İzleyenler teknoloji sayesinde haber değeri olan herhangi bir olayın oluşuna ve gelişimine eş zamanlı olarak tanıklık ederken, haberin metalaşması olgusu ortaya çıkmıştır.

Tez çalışmanın üçüncü bölümünde araştırmanın yöntemine yer verilmiştir. Bu çalışmada nicel ve nitel yaklaşımlar birlikte kullanılmıştır. Kasım 2006, Ocak 2007 ve Mart 2007 aylarında TRT 2, NTV ve Show TV'nin Pazartesi, Çarşamba ve Cuma günleri yayınlanan 19 ana haber bültenleri, araştırmanın çalışma kümesi olarak

alınmıştır. Çalışma kümesinde toplam 692 haber yer almış ve bunların 88'i küresel haber ölçütüne uygun bulunmuştur.

Küresel olarak ayrılan 88 haberin içerik çözümlemesi, küresel haberler içinden seçilen 13 haber üzerinde de eleştirel söylem çözümlemesi yapılmıştır. Sonrasında da 13 haber arasından yöntem bölümünde açıklanan ölçütlere uygunlukları nedeniyle seçilen 7 haberin anlatı çözümlemesi yapılmıştır. Anılan üç çözümlemeden elde edilen ve araştırmanın “bulgular ve yorum” başlığı altında ayrıntılı olarak sunulan sonuçlarının önemli olanları aşağıda özetlenmiştir.

Hirst ve Thompson (2003), küreselleşmenin temelinde ekonominin olduğunu, dünya piyasalarının ekonomik anlamda bütünleştiğini söyleyerek ekonominin bu süreçteki başat rolüne dikkat çekmişlerdir. Ancak bu çalışma, haber konusu olma bakımından ekonominin ikinci sırada olduğunu göstermiştir. Çözümlemesi yapılan 88 küresel haberde en çok işlenen konunun ekonomi değil siyaset olduğu bulunmuştur. Bu durum Tutar'ın (2000), ekonomik temeller üzerine yükselen küreselleşme sürecinde, zamanla devletlerin birbirleriyle olan ilişkilerini düzenleyen kuruluşlardaki gelişmelerin öne çıktığı söylemiyle açıklanabilir. Ayrıca Türkiye'deki televizyonlarda gözlenen siyasal içerikli haberler vermeden yana tutumun, küresel haberler için de geçerli olduğu söylenebilir.

İçerik çözümlemesinin sonuçlarına göre küresel haberlerde ismi en çok anılan ülke Türkiye'dir. Bunun nedenlerinden birisi, Ortadoğu'da yaşanan sorunların çözümünde Dünyadaki çeşitli ülkelerin Türkiye'den beklentileri kadar, Türkiye'nin bu yönde yaptığı girişimler ve gösterdiği çabalarıdır. Nitekim Kiper (2006), Türkiye'nin uluslararası düzeyde önemini arttırdığını, ayrıca birçok siyasal oluşum içinde yer aldığını vurgulamaktadır. Araştırmanın yapıldığı zaman diliminde AB ile olan ilişkilerde yaşanan sıkıntılar da Türkiye isminin sıkça geçmesindeki nedenlerden birisidir. Ek olarak, küresel ya da uluslararası haberler arasında doğal olarak Türk insanını ilgilendirenlerin bültenlere alınmasının da bunda payı vardır.

İçerik çözümlenmesinde ortaya çıkan ilginç bir sonuç, incelenen 88 haberin hiçbirisinde küreselleşmenin teknoloji boyutuyla ilgili habere rastlanılmamış olmasıdır. Teknolojiyle ilgili bir başka bulgu da haber sunumlarında teknoloji kullanımının fazlaca çeşitlilik göstermediğidir. İzlenen haberlerin çoğu arşiv ya da televizyon kanalının kendi çalışanlarınca çekilen görüntüler eşliğinde sunulmaktadır. Haberlerde kullanılan teknolojiler -gerektiğinde- Timisi (2003) ve Giddens'in da (1998) vurguladığı iletişim teknolojileri ve uydu sistemlerinin mesafe kavramını ortadan kaldırması ve mekânsal olarak birbirinden uzak bireylerin, bilgiye/habere eşzamanlı olarak ulaşabilmesini kolayca sağlayabilmektedir. Ancak küresel haberlerin veriliş şekliyle ilgili çözümlenme, haberlerin röportaj, toplantı kaydı ya da basın açıklaması yerine daha çok haber formatında sunulduğunu göstermiştir.

Çözümlemesi yapılan küresel haberlerin yarısından çoğunun “bilgilendirme - haberdar etme” ile sınırlı kaldığı saptanmıştır. Orhon'un (2004), haberin “bilmek” ve “bilgilenmek” ile ilgili olduğu savındaki “bilmek” ve “bilgilenmek”, haberdar olmanın ötesinde haber konusunun bağlamı içerisinde sunulmasıyla olanaklıdır. Bilme ve bilgilenme ihtiyacı küresel haberler için de geçerlidir. İzlenen bir haberin -çok kısa da olsa- geçmişi, bugün ilişkili olduğu durumlar, etkileri vb. ayrıntılardan yoksun olarak sunulması, önemli ölçüde hız kavramıyla ilgilidir. Nitekim Postman'a (2004) göre televizyon haberciliğinde iletilen bilginin değeri değil, anında yayınlanmış olup olmaması bir değer oluşturmaktadır. Yine Ramonet'e (2004) göre, günümüzde haberin değerini belirleyen öge gerçeklik değil, haberin yayılma hızıdır. Bu hız anındalığa dönüşmüş ve habercinin olan biteni çözümlenmesi için gereken zamanı ortadan kaldırmıştır. Olay ile olayın yayınlanması aynı anda gerçekleştiği için bilgileri ne süzgeçten geçirme, doğrulama ya da kıyaslamaya zaman ayırmak ne de ilişkili olabileceği durumları araştırıp daha genel bir fotoğraf içine yerleştirmek mümkün olamamaktadır.

Steger (2006) “şirketsel küreselleşme” deyimini kullanarak, dünya ekonomisindeki yüzde 51'lik payı ile şirketlerin önemine vurgu yapmaktadır. Ancak özel sektörün haberlerde yer almalarının, küresel ekonomideki bu ağırlıklarıyla oranlı olmadığı saptanmıştır. Çözümlemesi yapılan 88 küresel haberin sadece birisinde şirketlere

gönderme yapıldığı belirlenmiştir. Ekonomi ve ekonomi sektörünün başoyuncusu şirketler her ne kadar küreselleşmenin kilidi gibi görünse de haberlerdeki yerlerinin önemleriyle orantılı olmaması, onların küreselleşmedeki önemleriyle değil, kanalların tutumlarıyla açıklamak daha ussal olacaktır.

İçerik çözümlemesi bulguları izlenen televizyon kanallarına göre değerlendirildiğinde şu tablo ortaya çıkmaktadır: Küresel haber verme bakımından TRT 2 ve NTV’de bir eşitlik söz konusudur. Bu iki kanalda 41’er habere yer verilirken, Show TV’de bu sayı 6’da kalmıştır. Her üç televizyon kanalında da haberlerin çoğunun, içerik olarak “bilgilendirme-haberdar etme”, format olarak da “haber” formatında olduğu saptanmıştır. Bu üç kanala ait 88 haberin hiç birisinde “uzman görüşüne başvurma” yoluna gidilmemiştir. Çözümleme sonuçlarına göre sadece Show TV kanalında izlenen küresel haberlerde “bir sonraki habere gönderme” yapıldığı belirlenmiştir. Kanallarda sunulan küreselleşme ile ilgili haberlere -daha çok- 10’uncu sıra ve sonrasında yer verilmiştir. Üç televizyon kanalındaki 88 haberin sadece 18 tanesi ilk üç haberden birisi olarak ekrana getirilmiştir. İncelenen haber bültenlerinin toplam süresi bakımından en uzun olanı (12 saat) Show TV’ye aittir. Buna karşılık küresel haberlerin en kısa (10 dk. 2 sn.) verildiği kanal yine Show TV’dir. Üç kanal arasındaki bir diğer benzerlik, küreselleşme ile ilgili haberlerin yaklaşık yarısının süre olarak en çok 2 dakika olmasıdır. Her üç kanaldaki haberlerde de süre olarak görüntülerin ve konuşmaların yaklaşık 5-6 katı olduğu hesaplanmıştır. Bu farklılığın nedeni, aynı görüntülerin tekrar tekrar ekrana getirilmesidir.

Bu tez çalışmasının söylem çözümlemesinde, van Dijk’ın “eleştirel söylem çözümlemesi” modeli kullanılmıştır. Eleştirel söylem çözümlemesi sonuçlarına göre başlıklarda özetleme yapılırken kullanılan bilgiler, içerik bakımından haber metnindeki bilgilerden bağımsız değildirler. Bir başka deyişle başlıkların, makro düzeyde haberi temsil etme gücüne sahip olduğu saptanmıştır. Başlıklar tek tek incelendiğinde hepsinin ait olduğu haberin ana fikri hakkında bilgi verdiği ve haberin içeriğini yansıttığı gözlemlenmiştir. Ana ve alt başlıklar arasındaki ilişkilerde genelden özele doğru bir akışın olduğu belirlenmiştir. Ekranaya yansıtılan ana ve alt başlıkların büyük punto ve koyu olarak verilmesi; dikkat çekme, haber boyunca konuyu anımsatma ve önemini

vurgulama olarak değerlendirilmiştir. Ana başlıklarda özetleme yapılarak bilgi eksiltimine gidilmiştir. Ana ve alt başlıklar birlikte incelendiğinde, ana temanın ve haberin ilk paragrafını oluşturacak bilgilere yer verildiği görülmüştür. Ana ve alt başlıklarla birlikte, spikerin okuduğu giriş cümleleri, izleyicinin konunun ne olduğuna ilişkin bir kestirimde bulunması için yeterli olmuştur. Bu durum izleyicinin bir değerlendirme yapmasını ve haberin devamı için öngörüde bulunmasını sağlamıştır. Sonuç olarak TRT 2, NTV ve Show TV’de yayınlanan ve çözümlenen tüm haberlerin makro yapı bakımından van Dijk’in “eleştirel söylem çözümlemesi” yöntemine uygun olduğu gözlemlenmiştir.

Haberlerdeki ardalın ve bağlam bilgilerinin yetersiz olduğu saptanmıştır. TRT 2 ve Show TV’de hiçbir haberin ardalın ve bağlam bilgisi verilmemiştir. NTV’den ise iki haberde ardalın ve bağlam bilgilerinin olduğu saptanmış; ancak verilen bilgilerin yeterli olmadığı sonucuna varılmıştır. Ardalan ve bağlam bilgilerinin hiç olmaması ya da yetersiz kalmasının temel nedeni hızlı haber verme, rakiplerin önünde olma gibi kaygılarla; muhabir ya da editörün haberin ayrıntılarını araştırıp bulma ve doğrulamaya zaman ayırmanın olanaksızlığı ile açıklamak mümkündür.

Günümüz uydu teknolojileri sayesinde uzaklık, zaman ve mekânın geciktirici etkisi artık söz konusu değildir. Öyle ki, haber değeri taşıyan bir olayı, dünyanın neresinde olursa olsun canlı olarak yayınlamak -gerektiğinde- tek bir kişinin bile yapabileceği kolaylığa indirgenmiştir. Öte yanda bir haberin değerini artıran en önemli öge de anındalıktır. Günümüzde artık haberi olur olmaz, hatta oluş sırasında izleyiciye ulaştırmak mümkün hale gelmiştir. Dolayısıyla en değerli, izleyenler için en çekici haberin canlı yayınlanan haber olduğu söylenebilir. Ancak olayların canlı aktarılması gazeteciyi devreden çıkarmaktadır. Haberi ötekilerden önce ekrana çıkarma yarışındaki televizyon gazetecileri, olayla ilgili araştırma yapma, bilgi toplama ve bunları haberin bağlamına oturtmaya zaman bulamamakta, bilginin habere dönüştürülmesini sağlayan editöryal süreç, ortadan kalkmaktadır. Canlı yayın telaşındaki gazetecinin kimi teknik ayrıntılarla da sınırlanması, sunulan bilginin niteliği, doğruluğu ve tutarlılığını ikinci plana düşürmektedir. Her şeye karşın canlı yayın yapabiliyor olmak, her zaman değerli

ve çekici bulunmuştur. Ancak canlı yayın yapmanın ardaan ve bağlam bilgisi arasındaki bağın zayıflamasına yol açtığıının da altını çizmek gerekir.

Çözümlemesi yapılan haberlerde, genel gazetecilik anlayışında benimsenen, 5 N 1 K modelindeki soruların cevaplarını verme yolu tercih edilmiştir. Ancak özellikle bazı haberlerde gerekliliği hissedilen ardaan ve bağlam bilgisinin olmayışı izleyen kişide haberlere ilişkin bir yapaylık, konunun geçiştirildiği duygusu yaratmaktadır. Haber içeriğini zenginleştirmeyen tekrarlar, abartı ve yorum yapma çabaları haberin ardaan bilgisindeki yetersizliği örtme çabası olarak değerlendirilebilir. Öte yanda haberlerdeki magazinleşme, iç haberlerin fazlalığı ve genelde haber başına düşen sürenin kısalığı da ardaan ve bağlam bilgilerindeki yetersizliğin nedenleri olarak görmek gerekir. Ek olarak ajanslardan gelen haberlerin herhangi bir değişiklik yapılmadan yayımlanması da haberin eksik kalmasında etkili olmaktadır. Ajanslardan gelen haberlerde özellikle “neden” ve nasıl” sorularının yeterli düzeyde yanıtlanmadığı görülmüştür. “Eleştirel söylem çözümlemesi” sonuçlarına göre haberlerde ardaan ve bağlam bilgisinin çoğu haberde hiç olmadığı görülmüş, olan birkaç haberde de yetersiz bulunmuştur. Bu sonuç izleyiciyi neden-sonuç bağlantısı kurma olanağından yoksun kılmaktadır.

“Eleştirel söylem çözümlemesi” bulgularının bir diğer sonucu, araştırmada incelenen kanalların farklı yayın politikalarını temsil etmelerine karşın hepsinde egemen söylemin yeniden üretilmesidir. Egemen söylem, haber metninin içeriğinde, kelime seçimlerinde ve muhabirlerin yaptıkları yorumlarında gözlenmiştir.

TRT 2, NTV ve Show TV ana haber bültenlerinde kullanılan haber kaynakları bakımından farklılık gösterdiği saptanmıştır. Show TV haberlerinde kaynak göstermezken, TRT 2 ve NTV’nin bu konuda daha duyarlı davrandığı gözlemlenmiştir. NTV’de haberler birinci el ya da anonim olmayan kaynaktan sunulurken, TRT 2’de birinci ve ikinci el kaynak kullanımının yeğlendiği anlaşılmıştır.

İzlenen haberlerdeki retorik öge değerlendirmesi her üç kanalda da ortak özelliklerin olduğunu göstermiştir. Bu bağlamda bütün kanallardaki haberlerde hem görüntü hem de

sayısal değerler kullanılmıştır. Yine her üç kanalda verilen haberlerin sentaktik yapısı aktif yapılı cümlelerden kurulmuştur.

Araştırma kapsamındaki haberlerin eleştirel söylem çözümlemesi, televizyonların haberleri bir şemaya göre sunduğunu göstermiştir. Bu şema; başlıklar (ana ve alt başlık), haber girişleri, ana olay, haber kaynakları, tarafların değerlendirmeleri, araldan ve bağlam bilgisi, sentaktik çözümleme, haber retorığı vb. unsurları içermektedir. Anılan başlıklar van Dijk'ın geliştirdiği eleştirel söylem çözümlemesi, model ile tutarlıdır ve televizyon haberlerinin bu model ile çözümlenebileceğini göstermektedir.

Newcomb (1987), kameranın konulduğu yere, kamera açılarına, çekim ölçeklerine, sunum biçimlerine, kurgunun önemine dikkat çekmiş ve televizyon haberini verirken bu unsurların ideolojiyi güçlendirici etkisine vurgu yapmıştır. Bu çalışmada başvuru ve sonuçları aşağıda özetlenen “anlatı çözümlemesi”, sayılan bu faktörler esas alınarak yapılmaktadır.

Anlatı çözümlemesi yapılan haberlerdeki çekim ölçekleri değerlendirildiğinde daha çok orta planların kullanıldığı saptanmıştır. Genel çekimler daha çok arşiv görüntüsü kullanılan haberler ile haber konusunun geçtiği mekânın tanıtımı gerektiğinde ve haberin en başında yeğlenmiştir. Televizyon haber görüntülerinde benimsenen yaklaşım genelden özele yaklaşımıdır. Önce habere konusu olayın nerede ya da nasıl bir ortamda geçtiği gösterilir. Devamında bel ya da göğüs çekimle ilgili kişilerin açıklama ya da yorumları aktarılır. Orta planlar, konuşanı ve konuşanın yakın çevresinde olup bitenleri izleme bakımından en uygun çekim ölçekleridirler. Ek olarak orta planlar izleyicinin, izlediklerinden çıkarımda bulunmasına ve insanların ekrana yansıyan duygusal durumlarını uygun bir mesafeden izlemesine de olanak sağlamaktadır. Haberler de omuz ve baş çekim gibi daha yakın planların az kullanılması, bu ölçeklerde kamera hareketi yapmanın riskli -görüntüyü ya da netliği kaçırma- olmasıdır. Yakın planlar, konuşan kişinin genellikle oturarak ya da bir kürsü arkasında konuştuğu durumlarda; ayrıca hareketsiz nesnelere ayrıntılarını göstermede, insanların tepkilerini, mimiklerini yansıtmada etkili bir ölçektir.

Televizyonun anlatı öğeleri -tıpkı söz olarak önemli görülüp izleyenlere aktarılan ya da herhangi bir nedenle söylenmeyen, saklanan bilgiler gibi- izleyicinin haberi değerlendirmede kullanacağı görsel yapıyı oluşturmakta ve haberin ideolojik olarak yeniden yapılandırılması üzerinde etkili olmaktadır. Çünkü tercih edilen çekim ölçekleri, kamera açısı, kurgu, ışık vb. algılamada, dolayısıyla izleyen üzerindeki etkiye farklılık yaratabilmektedir.

Alemdar ve Erdoğan da (1994), haber konusunun seçimi kadar, çerçeveleme, kamera açıları, görüntülerin sözle desteklenmesi ve sunuş sırasının belli bir dünya görüşünü yansıttığını vurgulamaktadırlar. Bu bağlamda anlatı çözümlemesi yapılan haberlerde kamera açılarının kullanımına ilişkin veriler de toplanmıştır. Elde edilen bulgulara göre haberlerde genel olarak normal kamera açısı kullanılmıştır. Normal açı, (kamera objektifinin çekimi yapılan kişinin göz seviyesine gelecek şekilde ayarlanması) haberi sunan ya da konuşan kişi ile izleyenin aynı düzeyde -eşit- olduğu etkisi yaratmaktadır. Çözümlemesi yapılan haberlerde iki durum için üst açı kullanıldığı saptanmıştır. Birincisi genel görüntü alabilmek için yüksek noktalardan aşağıya doğru yapılan çekimlerde, ikincisi -özellikle basın açıklamalarında- çok sayıda kamera çekim için konumlandırılırken, yer bulamayan kameraların zorunlu olarak yükseltilerek üst açığa geçmesi durumlarında kullanılmıştır.

“Anlatı çözümlemesi” başlığı altında son olarak kamera hareketleri incelenmiştir. Haberlerde kameranın kafasıyla yaptığı çevrinme (pan) ve objektifle yapılan hareketlerin (zoom-in ve zoom-out) sıkça kullanıldığı belirlenmiştir. Özellikle tek kamera ile çekim yapılan basın açıklamalarında bu hareketlere daha sık başvurulmuştur. Çünkü bir habercinin gelişen olayları kaçırmamak için konumlandığı noktadan yapabildiği hareketler sadece kameranın kafası ve objektifi ile yapılabilecek hareketlerdir.

Baudrillard (1991), televizyon haberciliği söz konusu olduğunda gerçekliğin bir yanılsama olduğunu; çünkü gerçek diye izlenen görüntülerin aslında gerçeği yansıtmadığından söz etmektedir. İzleyiciye sunulan gerçek, gerçek değildir. Guantanamo Üssü ile ilgili haberin anlatı çözümlemesinde bu yorumu doğrulayıcı

bulgulara ulaşılmıştır. Haberin sözel içeriğinde eleştiri yapılırken, ekrana getirilen görüntüler yapılan eleştirilerle çelişik -onları yalanlar nitelikte- bulunmuştur.

Çalışmada kullanılan “eleştirel söylem çözümlemesi ve anlatı çözümlemesi” birlikte değerlendirildiğinde şunları söylemek mümkündür: Televizyon haberlerinin görsel boyutu, “eleştirel söylem çözümlemesi”ndeki haberin retorikini; yani güvenilirliğini güçlendirirken, özellikle kamera açıları bu vurguyu daha da ön plana çıkartmıştır. Böylelikle haberin öneminin artması sağlanmıştır. Bu; haber metni okunurken adı geçen kişi, kurum, kuruluş vb. ekrana getirilerek, Orhon’un (2004) sözünü ettiği görüntü ve haber metni arasında anlam bütünlüğünün sağlanmasının bir sonucudur. Bu bağlamda televizyon haberlerinin çözümlemesinde eleştirel söylem ve anlatı çözümlemesinin birlikte kullanılması ulaşılabilecek sonuçları daha güvenilir kılacaktır.

Tez çalışmasında öncelikle televizyon haberlerinin içeriğine bakılarak birtakım bulgulara ulaşmak hedeflenmiştir. Sonrasında da televizyon haberlerinin görselliğindeki vurguyu anlamlandırmak için “eleştirel söylem çözümlemesi” ile anlamın nasıl oluşturulduğu ve “anlatı çözümlemesi” ile de ne tür çekim ölçekleri, kamera açıları ve hareketleri kullanılarak haberin ne şekilde kurgulandığı anlaşılmaya çalışılmıştır.

Hartley (1982), televizyon haberlerinin ekrana yansıyan şeklinin belli bir kurgulama sonucunda olduğuna işaret etmiştir. Haber olarak değerlendirilen olayların bir hikâyesi olduğunu ve belli bir kurmaca/kurgulama süreci sonrasında izleyiciye ulaştırılmaktadır. Fakat araştırmada özellikle “anlatı çözümlemesi” yapılan haberlerde ekrana gelen görüntülerin bilinçli olarak seçilip kurgulandığını söylemek mümkün olamamıştır. Bunun nedeni, görüntü seçiminin ne şekilde yapıldığının; yani editöryal işlemin tam olarak bilinmemesidir. Bir başka deyişle burada yapılan değerlendirmeler, çözümlemesi yapılan haberlerin ekrana yansıyan sonucu üzerinde yapılmıştır. Haberlerin editöryal sürecinin araştırılmamış olması ulaşılan sonuçları temkinli karşılamayı gerektirir.

“İçerik çözümlemesi” yöntemi ile daha net bilgilere ulaşmak ve kesin yargılarda bulunmak mümkündür. Ancak “eleştirel söylem çözümlemesi” ve “anlatı çözümlemesi” yöntemleriyle ulaşılan sonuçların yoruma açık olması ve kişiden kişiye değişebilme

özelliğine sahip olması durumu söz konusudur. Dolayısıyla bir haberin görüntüsü ya da söylemi her izleyen için aynı anlama gelmeyebilir.

5.2. Öneriler

Bu bölümde araştırma bulgularından yola çıkılarak gelecekte yapılacak araştırmalara ve uygulamacılara yönelik öneriler sunulmuştur.

- 1- Türkiye'deki ulusal televizyon kanallarında sunulan aynı küresel haberlerin, diğer ülkelerin televizyonları ya da küresel ölçekte yayın yapan televizyon kanallarında nasıl sunulduğu, aralarında ne tür benzerlik veya farklılıkların (içerik, söylem ve anlatı bakımından) olduğunun ortaya konulması bu çalışmanın sonuçlarını daha anlamlı kılacaktır.
- 2- Dünyada ve Türkiye'de 24 saat sadece haber veren televizyon kanallarının ana haber bültenlerinde küreselleşmeyle ilgili haberlerin sunuluşu bakımından gösterdiği benzerlik ve farklılıklar (kıyaslama, benchmarking) ele alınıp incelenmelidir.
- 3- Bu araştırmada yapıldığı gibi belirli dönemlerin yanı sıra farklı zamanlarda, farklı ve daha fazla televizyon kanalının ana haber bültenlerinin benzer yaklaşımlarla incelenip çoklu karşılaştırmaları içeren çalışmalar da yapılmalıdır.
- 4- Küreselleşme ve televizyon haberciliği bağlamında yapılacak çalışmalarda, küreselleşme olgusunun bu araştırmaya dahil edilmeyen diğer boyutlarına yer verilebilir, ek olarak küresel haberlerle ulusal haberlerin sunuluşundaki fark ve benzerlikleri ortaya çıkaracak çalışmalar yapılabilir.
- 5- Küreselleşen dünyada haber kavramının nasıl etkilendiği araştırılmak istenildiğinde, küresel bir konunun farklı kitle iletişim araçlarında nasıl ele alındığının karşılaştırıldığı çalışmalar yapılabilir.

- 6- Bu araştırmada eleştirel syem ve anlatı zmlemeleri ayrı ayrı yapılmıştır. Ancak çok daha doğru olanı bu iki yaklaşımın birleştirilip, bütünleştirilerek birlikte kullanılması olmalıdır. Ek olarak -özellikle- haber metinlerini daha iyi zmleyebilmek için “metin özümlemesi” tekniğinin denendiği araştırmalar yapılmalıdır.
- 7- Küresel haberlerin syem ve anlatı zmlemesinde daha sağlıklı sonuçlara ulaşabilmek işin mutfak kısmının değerlendirmeye katılması gerekir. Hem ajanslardan gelen haber metinleri üzerinde ne tür işlemler yapıldığı hem de kurgu odasında görüntülerin nasıl seçildiğinin gözlenmesi bu tür çalışmaların geçerliğini artıracaktır.
- 8- Televizyonda sunulan belli sayıdaki küresel haber alınarak, Türk insanının bilgilenme ve bilme ihtiyacını karşılayacak şekilde yeniden hazırlanmalıdır. Devamında, yayınlanan ve yeniden hazırlanan haber içeriğinden yola çıkılarak ortaya konulan eksiklerin nasıl azaltılabileceğini irdeleyen araştırmalar yapılmalıdır.
- 9- Televizyon kanallarının siyasal eğilimlerinin küresel haberlere nasıl yansıdığını ortaya koyacak araştırmalar yapılabilir.

EKLER LİSTESİ

	Sayfa
EK 1 Kaydı Yapılan Haberler	188
EK 2 Kaydı Yapılan Haberlerin Kanallara Göre Kaç CD’de Toplandığının Gösterilmesi.....	189
EK 3 Küresel Haber Kimlik Formu	190
EK 4 Kodlama Anahtarı	191
EK 5 Deşifresi Yapılan Haberlerin Aylara ve Konu Başlıklarına Göre Dağılımı...	193
EK 6 Deşifresi Yapılan Haberler	194

EKLER LİSTESİ

EK 1: KAYDI YAPILAN HABERLER

Kaydı Yapılan Aylar ve Televizyon Kanalları	Kasım 2006			Ocak 2007			Mart 2007		
	TRT 2	NTV	SHOW TV	TRT 2	NTV	SHOW TV	TRT 2	NTV	SHOW TV
Kayı Yapılan Günler	1	3	6	3	5	1	7	2	5
	13	8	10	8	10	12	12	14	9
	17	20	15	19	15	17	16	19	21
	22	24	27	24	26	22	28	23	26
		27		29	31				

EK 2: KAYDI YAPILAN HABERLERİN KANALLARA GÖRE KAÇ CD'DE TOPLANDIĞININ GÖSTERİLMESİ

Kaydı Yapılan Aylar ve Televizyon Kanalları	Kasım 2006			Ocak 2007			Mart 2007		
	TRT 2	NTV	SHOW TV	TRT 2	NTV	SHOW TV	TRT 2	NTV	SHOW TV
Kayı Yapılan Gün Sayısı	4	5	4	5	5	4	4	4	5
Kayıtların Toplandığı CD Sayısı	2	3	4	3	3	4	1	2	5
Toplam CD Sayısı	9			10			8		
Genel Toplam	27								

EK 4: KODLAMA ANAHTARI

1- Haber Numarası	: 1-88	
2- Televizyon Adı	: a- TRT 2 01 b- NTV 02 c- SHOW TV 03	
3- Haberde Türkiye İfadesi	: a- Geçiyor	01
	b- Geçmiyor	02
4- Haberde Türkiye'nin Sunumu	: a- Nötr	01
	b- Olumu	02
	c- Olumsuz	03
5- Haberin İçeriğinin Türkiye'ye Etkisi	: a- Söz ediliyor	01
	b- Söz edilmiyor	02
6- Haberin Alanı	: a- Ekonomi	01
	b- Siyaset	02
	c- Sosyo-kültürel yapı	03
	d- Askeri	04
	e- Çevre	05
	f- Teknoloji	06
	g- İletişim	07
	h- Diğer	08
7- Haberde Teknolojinin Kullanım Şekli	: a- Görüntülü canlı bağlantı	01
	b- Telefonla canlı bağlantı	02
	c- Spiker sunumu ve görüntülü anlatım	03
	d- Yalnız görüntülü anlatım	04
8- Haberin Kaynağı	: a- Televizyon kanalının kendisi	01
	b- Yerli haber ajansı	02
	c- Yabancı haber ajansı	03
	d- Belirtilmemiş	04
	e- Diğer	05
9- Haberin Niteliği	: a- Açıklama	01
	b- Bilgilendirme	02
	c- Rapor	03
	d- Diğer	04

10- Haberin Şekli	: a- Röportaj	01
	b- Toplantı kaydı	02
	c- Basın açıklaması	03
	d- Diğer	04
11- Haberde Hatırlatma	: a- Var	01
	b- Yok	02
12- Haberde Uzman Görüşüne Başvurma	: a- Var	01
	b- Yok	02
13- Haberde Bir Sonraki Habere Gönderme	: a- Var	01
	b- Yok	02
14- Haberin Aktörü	: a- Ülke(ler)	01
	b- Şehirler	02
	c- Şirketler	03
	d- Devler başkanları	04
	e- Bakanlar	05
	f- Birlikler	06
	g- Halk	07
	h- Diğer	08
15- Haberin Yayın Sırası	: a- 1-3 haber	01
	b- 4-6 arası haber	02
	c- 7-9 arası haber	03
	d- 10 ve üzeri haber	04
16- Haberin Yayın Süresi	: a- 1''nın altı	01
	b- 1'-2' arası	02
	c- 2'1''-4' arası	03
	d- 4'1''-6' arası	04
	e- 7' ve üzeri	05
17- Haberin Ayrıntılı Süresi	: a- Toplam konuşma süresi	01
	b- Toplam görüntü süresi	02
	c- Haberin toplam süresi	03

EK 5: DEŞİFRESİ YAPILAN HABERLERİN AYLARA VE KONU BAŞLIKLARINA GÖRE DAĞILIMI

Konu Başlıkları	<u>Kasım</u>			<u>Ocak</u>			<u>Mart</u>			Toplam
	TRT 2	NTV	SHOW TV	TRT 2	NTV	SHOW TV	TRT 2	NTV	SHOW TV	
Ekonomi		24								1
Siyaset	13	3/20	6					2	9	6
Sosyo-kültür	13									1
Askeri		27								1
Çevre				19						1
Teknoloji										0
İletişim		20			5					2
Diğer				3						1
Toplam		8			3			2		13

EK 6: DEŞİFRESİ YAPILAN HABERLER

1- 3 KASIM 2006 NTV (SİYASET)

“Kıbrıs İçin Fin Formülü”

Süre : 10.35-14.20 = 3 dk. 45 sn.

Ana Başlık : Kıbrıs İçin Fin Formülü (Bu başlık, 2 sn kadar ekranda duruyor ve sonrasında ana başlık olarak; kırmızı renk üzerine beyaz renkte büyük punto ve büyük harfte veriliyor.)

Alt Başlık : Rum Tarafı: Helsinki Toplantısının İptalinden Türkiye ve KKTC Sorumlu (Beyaz zemin üzerine siyah renkli puntolarla ve ana başlığın puntolarından biraz daha küçük punto ile büyük harflerle veriliyor.)

Ayrıntılı Deşifre:

Spiker : (Kadın) (10.35) Finlandiya'nın hafta sonu Helsinki'de yapmayı planladığı Kıbrıs toplantısının iptal edilmesi, 8 Kasım'da açıklanacak “İlerleme Raporu” öncesinde AB'de hayal kırıklığı yarattı. Türkiye ve KKTC, toplantının iptalinden Rum tarafını sorumlu tutarken, Rumlar tam tersini savunuyor. Önerilerin sahibi Finlandiya ise, girişimlerini sürdürüyor. Ancak 14-15 Aralık tarihlerinde yapılacak Avrupa Birliği Zirvesi'ne kadar bir ilerleme sağlanması uzak bir ihtimal olarak görülüyor. (11.02)

Görüntü : 10.44'te ekrana habere ilişkin ana ve alt başlık geliyor. 11.03'te de habere ilişkin görüntüler ekrana gelmeye başlıyor. Ekranda koyu renk kıyafetli diplomatlar bulunuyor. Bunların KKTC Cumhurbaşkanı, yardımcısı ve Rum tarafı Başkanı ile yardımcıları olduğu anlaşılıyor. Bunlardan bazıları ile röportajlar yapılıyor. Bu röportaj görüntüleri ekrana geliyor.

Fondaki Ses : (Erkek) Kıbrıs sorununda 8 Kasım'dan önce bir ilerleme sağlanması umudu, ortadan kalktı. Finlandiya, tarafları bir masa etrafında toplamayı başaramadı.

Hafta sonunda Helsinki’de yapılması planlanan Kıbrıs toplantısının iptali, Avrupa Birliği’de hayal kırıklığı yaratmış durumda. Taraflar ise birbirini suçluyor. Rum Hükümet Sözcüsü Kristo Paşardis, Ankara’nın da Yunanistan’da masada olmasını ısrar ettiğini, başarısızlığın da nedeninin bu olduğunu savundu. Rum basını da başarısızlığın diğer nedeni olarak Türk tarafının barışa yanaşmamasını gösteriyor. Avrupa basınının da toplantının Türkiye ve KKTC’nin tavrı nedeniyle iptal edildiği yönünde yorumlar var. Kuzey Kıbrıslı yetkililer ise, Rum Yönetimi’ni işaret ediyor. Rumların Fin girişimini sabote ettiğini savunan KKTC Başbakanı Ferdi Soyer, masaya oturmaya ve tüm seçenekleri görüşmeye hazır olduklarını söyledi. KKTC Cumhurbaşkanı Mehmet Ali Talat da Brüksel’de yaptığı açıklamada Helsinki toplantısı iptal olsa da birilerinin hâlâ masada olduğunu vurguladı. Ancak sorunun en azından kısa vadede çözülmesi zor görünüyor. Önerilerin sahibi Finlandiya artık 14-15 Aralık tarihlerinde yapılacak Avrupa Birliği devlet ve hükümet başkanları zirvesine odaklanmış durumda. Fin önerileri Türkiye’nin Limalarını (12.19’da liman görüntüleri ekrana geliyor) Rumlara açması karşılığında Kuzey Kıbrıslıların Magosa Limanı’ndan Avrupa Birliği kontrolünde ticaret yapmasını, Maraş’ın ise Birleşmiş Milletler kontrolüne devredilmesini öngörüyordu.

Spiker : **(Erkek)** (12.31’de erkek spiker habere devam ediyor) Öneriler hâlâ masada, diyen KKTC Cumhurbaşkanı Mehmet Ali Talat, girişimlerin mimarı Dışişleri Bakanı ile görüştü bugün. Ayrıntıları alacağız. NTV Brüksel Bürosu’ndan Cansu Çamlıbel, telefon hattımızda. Cansu Çamlıbel iki lider, iki bakan neyi görüştü? Neleri konuştular? Fin Bakan, Talat’ın beklentilerine nasıl karşılık verdi?

Görüntü : 12.44’te ekranda Çamlıbel’in fotoğrafı belirdi. 12.55’te ekran ikiye bölündü. Sol bölümde taraflarla ilgili bakanların görüntüleri akarken, sağ tarafta da Çamlıbel’in fotoğrafı sabit şekilde duruyor. Çamlıbel, haberi anlatırken, görüntüler değişiyor. Fotoğrafın altında, Cansu Çamlıbel-Bürüksel, üzerinde ise “Kıbrıs için Fin Formülü” ve “canlı” ifadesi yazıyor.

Telefonla Canlı Bağlantı:

Cansu Çamlıbel: Yaklaşık 1 saat önce başlayan görüşme, kısa bir süre önce sona erdi. Ancak görüşmenin ardından ortak bir açıklama yapılmadı. KKTC Cumhurbaşkanı Mehmet Ali Talat'ın yaklaşık yarım saat içinde bir basın toplantısı düzenleyerek, görüşmeyi değerlendirmesini bekliyoruz. Görüşmenin gündeminde Avrupa Birliği Dönem Başkanı Finlandiya'nın iki aydır tartışılan Limalarla ilgili önerisi vardı. Talat, dönem başkanlığa Türkiye'nin Limalarını, Rum gemi ve uçaklarına açması karşılığında Magosa Limanı'ndan doğrudan ticaret tüzüğünü uygulanması üzerindeki formül üzerinde çekinceleri olsa da görüşmelere devam etmek istedikleri yönünde mesaj verdi. Ancak Talat, gelinen noktada masaya oturmaktan kaçınanın Rum tarafı olduğunu hatırlatarak, Dönem Başkanı Finlandiya'nın bu çerçevede kararlı ve net bir tutum izlemesini istedi. Fin Dışişleri Bakanı Tuomioja ise görüşmede tarafları hafta sonu planladıkları toplantıda bir araya getirememiş olmanın hayal kırıklığını yaşadıklarını söyledi. Ancak Tuomioja dönem başkanlığı olarak 8 Kasım'a İlerleme Raporu öncesine yetiştirmese de Aralık ayına kadar Türkiye'nin müzakerelerden olumsuz etkilenmemesi için kendi önerileri temelinde diplomatik çabaları sürdürecekleri mesajını verdi. Tuomioja'nın bugün Talat ile yaptığı görüşme ile başlayan Fin diplomasisinin önümüzdeki günlerde konunun diğer tarafları ile devam edeceği belirtiliyor. Söz, tekrar İstanbul'da. (12.44-14.24: 1 dk. 40 sn.)

2- 6 KASIM 2006 SHOW TV (SİYASET)

“Saddam’a İdam İkiye Böldü”

Süre : 15.01-16.59= 1 dk. 58 sn.

Ana Başlık : Saddam'a İdam İkiye Böldü (Mavi zemin üzerine beyaz renkle büyük puntolarla verilmiş.)

Alt Başlık : İran ve ABD sevindi, Hamas üzgün, İsrail yorumsuz (Beyaz zemin üzerine siyah renkte ve küçük punto ve küçük harflerle -özel isimlerin baş harfleri büyük-)

Ayrıntılı Deşifre:

Spiker : **(Kadın)** Irak'ın devrik diktatörü Saddam Hüseyin'in dün asılarak idam edilmesi kararı, dünyada ayrılığa neden oldu. Irak'ta da Şiiler ve Kürtler sokaklara dökülürken, Saddam'ı destekleyen Sünniler intikam yeminleri etti. (15.01-15.14= 13 sn. boyunca)

Görüntü : 15.15'inci saniyede ekrana görüntüler gelmeye başlıyor. Buna göre, ekranın üst sol köşesinde kanalın logosu var. Bu logo gökkuşağının içinde yer alan renklerden meydana gelen çiçek şeklinde dilimli yuvarlaktan oluşuyor ve tam ortasında da beyaz renkle ve büyük harflerle yazılmış "SHOW" ifadesi yer alıyor. Ekranın alt bölümünde ise boydan boya mavi bir şerit bulunuyor. Bu şerit sola dayalı; ama tamamen bitişik değil. Çünkü bu mavi şerit üzerinde habere ait bir üst başlık yer alıyor. "SADDAM'A İDAM İKİYE BÖLDÜ" ifadesi yazıyor. Burada beyaz bir çizgiyle ayrılan bölüme de beyaz zemin üzerine siyah renkte ve küçük punto ve küçük harflerle "İran ve ABD sevindi, Hamas üzgün, İsrail yorumsuz" şeklinde alt başlık yazılmış.

Görüntülerde müzik eşliğinde askerlerin Saddam'ı kucaklamaları, Saddam'ın heykelinin yıkılışı, Saddam'ın "Allahüekber" tekbiri getirmesi gösterilirken, 15.21'de fondaki erkek sesi haberi okumaya başlıyor. Bu andan itibaren mahkeme, yargıç, Saddam, sokaktaki halkın zafer işaretleri, davul zurna eşliğinde halay çekenler, silah atışı yapanlar, kahvehanede hâkimin kararını izleyen insanların coşkusu, alkışlar, sokaklara araçlarıyla dökülmüş insanlar, ellerinde Saddam posterleri ve Irak bayrağı taşıyan halkın attığı sloganlar 16.08'inci saniyeye kadar ekrana geliyor.

Fondaki Ses : Irak'ın devrik diktatörü Saddam Hüseyin hakkında, dün Şii katliamından yargılandığı davadan çıkan idam kararı, başta Irak olmak üzere, tüm dünyayı ikiye böldü. Irak'ta yaşayan Şiiler ve Kürtler, kararın açıklanması ile birlikte sokaklara dökülerek, idam kararını kutladı. Şii kentlerinde tam bir bayram havası yaşandı. Televizyonların başında kararı bekleyen Şiiler, hâkimin kararı açıklaması ile birlikte havaya uçtu. Sünniler ise eski liderleri hakkında verilen karara üzülmeye, sokaklara döküldü. Elleriyle Saddam posterleri ve Irak bayrakları taşıyan Sünniler slogan atarak, intikam yemini etti. (15.15-16.08 arası= 55 saniye)

Görüntü : 16.09'uncu saniyeden itibaren uluslararası düzeyde görüntüler ekrana gelmeye başlıyor. Buna göre, değişik ülkelerin devlet başkanları ekranda yer alıyor, Bush gibi. 16.20'den itibaren yeniden sokaklardaki çatışmalar, ellerinde silah, bayrak ve pankart olan insanlar ile yeniden mahkeme görüntüleri ekranda veriliyor ve bu arada fondaki erkek sesi haberi okumaya devam ediyor.

Fondaki Ses : Uluslararası toplum da idam kararında ikiye bölünmüş durumda. Başta Irak hükümeti olmak üzere, ABD, İngiltere, Avustralya ve Kuveyt ve bir numaralı Amerikan karşıtı İran, kararı Irak'ta dönüm noktası olarak niteledi. Suriye, Fransa ve Rusya, Saddam'a verilen idam kararının, Irak'taki kaosu daha büyüteceğinden endişe ederken, Filistin'de iktidarda olan Hamas, üzüntüsünü ifade etti. İsrail Dışişleri ise bu karar hakkında bir açıklama yapılmayacağını bildirdi. Birçok uluslararası kuruluş da idam kararını kınadı. İdam ve ömür boyu hapis cezası alan sanıklar için temyiz süresi bugünden itibaren başladı. Kararın Temmuz'de de onanması durumunda cezalar 30 gün içinde infaz ediliyor. (16.09- 16.59= 50 saniye. Toplamda da 1 dk. 58 sn.)

3- 13 KASIM 2006 TRT 2 (SOSYO-KÜLTÜREL)

“Medeniyetler İttifakı”

Süre : 26.42-28.36= 1 dk. 54 sn.

Ana Başlık : Medeniyetler İttifakı (Bold, büyük harf, büyük punto, beyaz zemin üstüne siyah renkle yazılmış)

Alt Başlık : Akil Adamlar, Çatışmanın Temelinde Din Değil, Siyasetin Olduğu Görüşünde (Kırmızı renk üstüne beyaz renkte, büyük harf ve üst başlıktan punto olarak daha küçük yazılmış)

Ayrıntılı Deşifre:

Spiker : (Kadın) Türkiye ve İspanya'nın eş başkanlığında yürütülen Medeniyetler İttifakı Yüksek Düzeyli Grup Raporu, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri

Kofi Annan'a sunuldu. Rapora göre büyüyen Müslüman-Batı ayrımının temelinde din değil, siyaset yatıyor. (26.42-26.56= 6 sn.)

Görüntü: 26.57'de ekrana habere ait görüntüler gelmeye başlıyor ve fonda bir bayan sesi, haberin devamını okuyor. Görüntülerde, haberin içeriğine uygun olarak arşiv görüntüsü olduğu izlenimi veren; patlama, aralarında Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın da yer aldığı siyaset-din-toplumbilimci olduğu söylenen kadınlı-erkekli kalabalık bir grup ile birlikte yeniden (yukarıdan genişleyen açıyla çekilmiş) yıkılmış bina görüntüleri veriliyor 27.55'inci saniyeye kadar.

Fondaki Ses : *(Bu bölüm, görüntülerin başlaması ile birlikte duyulmaya başlıyor. Görüntü akmaya devam ederken, spiker haberi okumayı sürdürüyor.)* Medeniyetler İttifakı girişimi İstanbul'daki bombalamaların ardından Birleşmiş Milletler şemsiyesi altında Türkiye ve İspanya'nın eş başkanlığında yürütüldü. Çeşitli ülkelerden siyasetçilerin yanı sıra, din adamı ve toplumbilimcilerin de oluşturduğu 20 kişilik "akil adamlar grubu" bir raporla, çalışmalarına son noktayı koydu. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kofi Annan'a sunulan raporda Müslüman ve Batı toplumları arasında büyüyen ayrımın nedenleri tespit ediliyor ve somut öneriler ortaya koyuluyor. Rapora göre büyüyen Müslüman-Batı ayrımının temelinde din değil, siyaset yatıyor. Arap-İsrail itilafı da derinleşen bu ayrımın sembolü. Raporda bu itilaf, Afganistan ve Irak gibi ülkelere Batı'nın gerçekleştirdiği askeri müdahalelerle birlikte toplumlar arasındaki ilişkileri zedeleyen, kin ve şüphe duygularını körüklüyor, deniliyor. Rapora göre, somut öneriler de şöyle:

Görüntü : 27.56'ıncı saniyeden itibaren de ekran ikiye bölünüyor ve ekranın sol tarafında, kanalın logosunun altında sola dayalı şekilde; büyük harflerle haber başlığı "MEDENİYETLER İTTİFAKI" yazılarak, spikerin okuduğu haberler madde madde olmak üzere ekrana küçük harflerle yazı olarak verilirken, sağ tarafında da küçük bir karenin içinde yine habere ilişkin görüntüler akmaya devam ediyor. Bu arada ekranın zemin rengi kırmızı olarak seçilmiş.

Fondaki Ses : İsrail-Filistin itilafı tarafsız şekilde incelenerek, önceki barış çabalarının başarı ve başarısızlıkları gözden geçirilmeli. İsrail-Filistin krizinin aşılması için gereken şartları açıkça ortaya koyan bir beyaz kâğıt geliştirilmeli. En kısa sürede Ortadoğu Barış süresi hakkında uluslararası konferans düzenlenmeli ve siyasal süreç yeniden başlamalı. Müslüman ülkelerdeki siyasal özgürlüklerin genişletilmesi desteklenmeli, İslam dünyasında şiddet yanlısı olmayan siyasal gruplara dinci veya laik nitelikleri gözetilmeksizin, siyasete katılım imkânı sağlanmalı. Öğrencilere, medyaya, gençlere ve göçmenlere yönelik çalışmalar yapacak gruplar oluşturulmalı.

4- 13 KASIM 2006 TRT 2 (SİYASET)

“Türkiye-AB İlişkileri”

Süre : 32.40- 54-34.21: 1 dk. 40 sn.

Ana Başlık : AB-TÜRKİYE-KIBRIS (Bu başlık, haber bitene kadar ekranda duruyor ve beyaz renkli bir şerit içerisinde büyük puntolarla ve siyah renkli olarak veriliyor.)

Alt Başlık : “ÜYE ÜLKELER, KOMİSYONUN ÖNERİSİNİN 6 ARALIK’A KADAR HAZIRLANMASINI İSTEDİ” (Kırmızı zemin üzerine beyaz renkli ve ana başlığın puntolarından biraz daha küçük punto ile büyük harflerle veriliyor.)

Ayrıntılı Deşifre :

Spiker : (Kadın) Avrupa Birliği Dışişleri Bakanları toplantısı devam ediyor. Bakanlar, Avrupa Birliği komisyonunun Türkiye’ye ilişkin önerisini 6 Aralık tarihine kadar kesinleştirmesini istedi. Ayrıntıları Brüksel’deki TRT muhabiri Can İzbul’dan alacağız.

Görüntü: Habere başladıktan 13 sn sonra 32.53’te ekrana Can İzbul’un fotoğrafı geliyor ve telefonla canlı bağlantıya geçiliyor. Ekran ikiye bölünüyor. Ekranın tamamı kırmızı renkte bir fona sahipken, sol üst köşedeki “TRT 2” logosunun altında “CANLI” ifadesi yazıyor. Hemen bu ifadenin altında da İzbul’un elinde telefon bulunana küçük bir portre fotoğrafı yer alıyor. Portrenin altında “Can İzbul-BRÜKSEL” ifadesi yazıyor kırmızı beyaz şeridin içerisinde. Ekranın sağ tarafta ise daha büyük bir çerçevede ana

stüdyoda ana haber spikeri yer alıyor ve İzbul'a sorular yöneltiyor. Spikerin arkasındaki fon ise mavi renkli. Hemen bu çerçevenin altında da beyaz renkli bir şerit içerisinde büyük harflerle “AB-TÜRKİYE-KIBRIS” ifadeleri yazıyor. Altındaki kırmızı renkli şeritte ise yine büyük harflerle “ÜYE ÜLKELER, KOMİSYONUN ÖNERİSİNİN 6 ARALIK'A KADAR HAZIRLANMASINI İSTEDİ” ifadelerine yer veriliyor. Görüntüler buradan itibaren akıyor.

Spiker: Can, bir saat kadar önceki bağlantımızda toplantının şu sıralarda sona ermesinin beklendiğini aktarmıştın. Toplantı sona erdi mi? Ayrıntılar için seni dinliyoruz.

Can İzbul: Aslı, toplantının sonuna gelindi; fakat beklenenden biraz daha uzun sürdüğünü söylemek lazım. Özellikle Ortadoğu konusundaki bazı tartışmalar nedeniyle toplantı uzadı. Ama diğer yandan Türkiye konusu da tabii masadaydı gün içerisinde özellikle çalışma emeğini gündemi içerisinde ve Avrupalı bakanlar, komisyondan Türkiye'nin limanlarını açmaması durumunda ne tür yönde bir hareket edilmesi gerektiğine dair önerisini en geç 6 Aralık'ta hazır hale getirmesini istedi. Bunun dışında toplantı girişinde ve sırasında Avusturya'nın özellikle ve Türkiye ile müzakereleri bütünüyle askıya alma yönünde görüş dile getirdiğini hatırlatmak lazım. Avusturya bu konuda yalnız değil. Rum Kesimi, Yunanistan ve Fransa ve bir oranda da Hollanda Türkiye'ye yönelik çok sert mesajlar verilmesini ve son bundan bir ay sonraki yeni dış ilişkiler konseyinde, zirveden hemen önce konunun çok ciddi bir biçimde ele alınmasını istiyorlar. Dolayısıyla bugünkü toplantıdan sadece altı çizilmesi gereken unsur 6 Aralık itibarıyla komisyondan konseyin öneriyi bekliyor olması değil, aynı zamanda Türkiye'nin üyeliğine karşı çıkan ülkelerin ciddi bir bu önümüzdeki bir ayı ciddi bir hazırlık içerisinde geçireceklerinin de net bir işaretlerinin bugün gelmesi, bu iki unsur dikkat çekici olarak adlandırılabilir. Aslı. (34.19)

Spiker: Can İzbul, teşekkür ediyoruz aktardığın bilgiler için.

5- 20 KASIM 2006 NTV (İLETİŞİM)

“Papa’nın Türkiye Gezisi”

Süre : 6.02-7.01 = 59 sn.

Ana Başlık : Papa’nın Türkiye Gezisi (Bu başlık, 2 sn kadar ekranda duruyor ve sonrasında ana başlık olarak; kırmızı renk üzerine beyaz renkte büyük punto ve büyük harfte veriliyor.)

Alt Başlık : TİME Papa’nın Türkiye Ziyaretini Kapak Konusu Yaptı (Beyaz zemin üzerine siyah renkli puntolarla ve ana başlığın puntolarından biraz daha küçük punto ile büyük harflerle veriliyor.)

Ayrıntılı Deşifre:

Spiker : (Kadın) (06.02) Papa 16. Benedikt’in gelecek hafta yapacağı Türkiye ziyareti, Amerikan Time Dergisi’nin kapak konusu oldu. Time Papa’ya Türkiye’de bir ilahiyatçı gibi değil, bir diplomat gibi davranmasını salık veriyor.

Görüntü : 16.14’de ekrana Time’ın kapağı geliyor. Sonrasında Papa’nın özel aracı içinde halkı selamlayarak, caddede gitmesi görüntüleri var. Haber okunmaya devam ederken, görüntüler de akmaya devam ediyor. Bazı karelerde Papa’nın insanları kutsar gibi elleriyle onların üzerine dokunması görüntüleri verilmekte.

Fondaki Ses: (Kadın-aynı spiker) Dergi son sayısında, Papa’nın Türkiye ziyaretinin İslam ile batı dünyası arasındaki gerginliğe etkilerini ele aldı. Time, Papa’nın İslam ile şiddeti bağdaştırın sözlerinin her iki alana da fazla hareket alanı bırakmadığı konusunda yorumda bulundu. Papa’nın Türkiye’de nasıl bir tutum izlemesi gerektiği sorusunu Amerikalı ilahiyatçılara soran Time, Papa’nın Türkiye’de Müslüman çoğunluğa hitap etmesi gerektiğinin ve bir ilahiyatçıdan ziyade, bir diplomat gibi davranması gerektiğinin altını çizdi. Dergi, 16. Benedikt’in Türkiye’de yapacağı açıklamaların, iki dini yaklaştırabileceği gibi, kutsal bir savaşa yol açabileceği uyarısı da yaptı. (17.01)

6- 20 KASIM 2006 NTV (SİYASET)

“İslam Ülkelerinde Kadın”

Süre : 24.45-26.45= 2 dk.

Ana Başlık : İslam Ülkelerinde Kadın (Bu başlık, 2 sn kadar ekranda duruyor ve sonrasında ana başlık olarak kırmızı renk üzerine beyaz renkte büyük punto ve büyük harfte veriliyor.)

Alt Başlık : 53 İslam ülkesinin kadın bakanları İstanbul’da sorunlarını tartıştı (Beyaz zemin üzerine siyah renkli puntolarla ve ana başlığın puntolarından biraz daha küçük punto ile büyük harflerle veriliyor.)

Ayrıntılı Deşifre:

Görüntü : Spikerin bulunduğu stüdyoda spikerin oturduğu masanın arkasında televizyonlar görülüyor. Fondaki renkte bordo hâkim. Yine spikerin arkasında bilgisayar başında çalışanlar dikkat çekiyor. Ekranın sol alt köşesinde kanalın logosu yer alıyor. Mavi renkli kesik kesik çizgiler yarım dünya şeklinde verilmiş ve dünyanın diğer yarısında sarı renkli büyük harflerle “NTV” yazıyor. Bu logonun hemen altında da sola dayalı şekilde beyaz renkli bir şeridin içinde siyah küçük harflerle yazılmış “ntvmsnbc.com” ifadesinin yazıldığı görülüyor. Diğer yandan da sağa dayalı şekilde kırmızı renk üzerine beyaz renkte büyük punto ve büyük harflerle yazılmış ana başlık “İSLAM ÜLKELERİNDE KADIN” ifadesi verilirken, hemen bu başlığın altında, beyaz zemin üzerine siyah renkli puntolarla ve ana başlığın puntolarından biraz daha küçük punto ile büyük harflerle alt başlık olarak verilen “53 İSLAM ÜLKESİNİN KADIN BAKANLARI İSTANBUL’DA SORUNLARINI TARTIŞTI” ifadesi ekrana geliyor.

Spiker : (**Kadın**) İslam ülkelerinde kadınların durumu, İslam Konferansı Örgütü’nün İstanbul’daki konferansında tartışılıyor. Sayın seyirciler, İslam ülkelerinde kadınların en büyük sorunları yoksulluk ve eğitim yetersizliği olarak ortaya çıkıyor. (24.45- 24.59 arası=14 saniye)

Görüntü : Büyük bir toplantı salonunda masaların dikdörtgen şeklini alacak biçiminde düzenlendiği dikkat çekiyor. Masaların etrafında kıyafet tarzlarından ve tenlerinin renginden dolayı değişik ülkelere ait oldukları düşünülen kadınlar oturuyor. Masaların üzerinde dosyalar, mikrofonlar ve bayraklar var. Salon çok kalabalık ve sinevizyon gösterisi için gerekli ekipmanın olduğu görülüyor.

Fondaki Ses : (25.00'dan itibaren yukarıdaki görüntüler eşliğinde, fonda bir erkek sesi beliriyor ve haberi okumaya başlıyor.) Rengârenk kıyafetleri ile İslam coğrafyasının dört bir yanından gelen kadınlar, İstanbul'da buluştu. Bu buluşmanın nedeni İslam ülkelerinde yaşayan kadınların sorunlarına çözüm üretmek. 53 ülkeden kadın bakanlar eğitim yetersizliğinden yoksulluğa, siyasete katılımdan şiddet ve istihdama alternatif politikaları tartıştılar. (25.20'ye kadar.)

Görüntü : 25.20'den itibaren saçı açık ve lacivert takımlı bir kadın, kendisine uzatılan mikrofona konuşuyor. Kadın İngilizce konuşurken, fonda da başka bir kadın sesi, konuşan kadının söylediklerinin Türkçesini söylüyor. Röportajın bitimine yakın ekranda kadının ismi yazıyor. Solda yine kanalın logosu yer alırken, sağa dayalı olarak ekranın alt bölümünde beyaz şerit üzerinde büyük harflerle siyah renkte "RİMA SALAH" yazıyor. Bu şeridin hemen altında da yine sağa dayalı olarak siyah renkli şeridin üzerinde beyaz renkte "UNICEF Başkan Yardımcısı" ifadesi dikkat çekiyor. Kadının röportajı sırasında, arkada görüntüler akmaya devam ediyor ve sonrasında da yeniden toplantı görüntüleri veriliyor.

Röportaj yapılan Rima Salah'ın fondaki sesi: Kadınlar, İslam ülkelerinde kalkınmadan yeterli payı alamıyorlar. Ama sanıldığı gibi dinden; yani İslam'dan değil, Kur-an'ın yanlış yorumlanmasından kaynaklanıyor. Elbette eğitimsizlik de yoksulluk kadar önemli bir sorun. Özellikle de Nijer, Çat gibi Afrika ülkelerinde okula gitmiyor ve evde oturmak zorunda kalıyorlar. Türkiye, birçok konuda birçok ülkelere model olabilir. (25.20-25.47 arası.)

Görüntü : Toplantı görüntüleri ekrana gelmeye devam ederken, fonda erkek sesi haberi okumaya devam ediyor.

Fondaki Ses : Türkiye'nin bir rol model olarak algılanmasını doğru bulmayan Devlet Bakanı Nimet Çubukçu, yasa değişikliklerinin uygulamaya yansımamasından şikâyetçi. Çubukçu'ya göre, kadınların temsil mekanizmalarında yeterince yer bulunmaması ciddi eksiklik.

Fondaki Ses: Röportaj Yapılan Devlet Bakanı Nimet Çubukçu: En fazla demokratik kuruluşlar, işçi sendikalarında da kadınlar yönetimde yok. İşveren sendikalarında da kadınlar yok. Mesleki birliklerde de yok. Yani siyasette de yok dolayısıyla. Bürokraside de yok. Görülmeyen bir tavan var. Uçtukları zaman çarpıyorlar. (26.01-26.18 arası= 17 saniye. Çubukçu konuşurken, ismi ve unvanı yukarıdaki gibi aynı şekilde veriliyor. Ama başlıklarda bir değişiklik oluyor; ana başlık, "İSLAM ÜLKELERİNDE KADIN" ifadesi aynı kalırken, alt başlık, BAKAN ÇUBUKÇU: TÜRKİYE'DE KADINLARIN TEMSİL EDİLMESİNDE BÜYÜK SORUN VAR" ifadesi olarak değiştiriliyor.)

Görüntü : Toplantı görüntüleri akmaya devam ediyor ve fondaki erkek sesi yeniden duyuluyor.

Fondaki Ses : İran ve Pakistan Meclisi'ndeki kadın temsiliyetinin üçte bir olduğu göze alınırsa, Türk kadını ciddi bir temsil sorunu ile karşı karşıya. Sorunun büyüklüğü 2002'ye kadar iç savaş yaşayan Çat'la kıyaslanınca daha da netleşiyor.

Görüntü: 26.31'de toplantıya katılan bir başka kadın olan Serra Leone Kadın ve Çocuk Bakanı MEMURATI KORUMAH ile yapılan röportaj ekrana geliyor. Bu sırada haberi kimin yaptığı şeritte yazıyor. Haber: A. Hilmi Hacaloğlu, Kamera: Murat Dündar.

Korumah : Kadınlar, kocalarını kaybettiler, genç kızlar okula gitme şansını, diyor ve haber burada kesiliyor.

7- 24 KASIM 2006 NTV (EKONOMİ)

"Dünya Ekonomik Forumu"

Süre : 36.08-39.50= 2 dk. 42 sn.

Ana Başlık : WEF İstanbul Zirvesi (Bu başlık, 2 sn kadar ekranda duruyor ve sonrasında ana başlık olarak; kırmızı renk üzerine beyaz renkte büyük punto ve büyük harfte veriliyor.)

Alt Başlık : Erdoğan: AB'nin 6 Aralık'a kadar süre tanınması Ankara'yı bağlamıyor (Beyaz zemin üzerine siyah renkli puntolarla ve ana başlığın puntolarından biraz daha küçük punto ile büyük harflerle veriliyor.)

Ayrıntılı Deşifre:

Spiker : **(Kadın)** Sayın seyirciler, Başbakan Erdoğan, Avrupa Birliği'nin Türkiye'den 6 Aralık tarihine kadar Kıbrıs konusunda adım atması yönündeki beklentinin, Ankara'yı bağlamadığını söyledi. Dünya Ekonomik Forumu Türkiye toplantısında konuşan Erdoğan, "Avrupa Birliği'nin çeşitli açıklamaları, Türkiye'deki kamuya desteğinin azalmasına neden oluyor." dedi. Ayrıntılar için Ilgaz Gürsoy'a bağlanıyoruz. Evet Ilgaz, toplantıdaki diğer ayrıntılar nelerdi? Seni dinliyoruz. (36.32)

Canlı Görüntülü Bağlantı:

Ilgaz Gürsoy : (36.33) Ece, 2 gün boyunca Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyelik süreci, siyasal ve yapısal reformlar ile enerji politikalarının ön plana çıktığını görüyoruz. Ama burada dikkat çekici olan Türkiye'nin bir fırsatlar ülkesi olarak görülmesiydi. Hem jeopolitik açıdan hem de doğu ile batı arasında bir köprü görevi görmesi açısından hem AB'nin 4. büyük enerji alteri olması yolunda ilerlemesi ve büyüyen bir ekonomi olması açısından. Forum ayrıca Aralık ayındaki Avrupa Birliği Zirvesi öncesinde de Türkiye'nin uluslararası kamuoyunda bir kez daha kendini ifade etmesi için fırsat olarak değerlendirilebilir. Başbakan Recep Tayip Erdoğan'ın da Kıbrıs ile ilgili açıklamaları vardı bugün toplantıda. "Katılım kriterleri ile ilgisi olmayan siyasal kriterler Avrupa Birliği tarafından bizim önümüze getirilmemeli!" dedi Başbakan Erdoğan. "Avrupa Birliği Karar Vericileri, bazı haksız kararların kamuoyu üzerindeki etkisini de düşünmeli. Şöyle ki; 17 Aralık'taki kamuoyu desteği yüzde 70'ler seviyesindeyken, bugün bu rakam yüzde 50'lere kadar düştü. Bu da Avrupa Birliği'nin çeşitli açıklamalarından ileri geliyor." dedi Başbakan Erdoğan, hemen Kıbrıs konusuna geldi. Bu bağlamda Erdoğan, "Avrupa Birliği'nin söyledikleri Kıbrıs konusunda,

Türkiye’yi bağlamaz!” dedi. “Böyle bir şeye, köşeye sıkıştırma politikası denir ki, katılım kriterleri ile ilgisi olmayan siyasal kriterler, önümüze konulmamalı!” dedi. “Kıbrıs konusunda, kazan-kazan politikası da uygulanmalı. Hem kuzey kesimi hem de güney kesimi kazanmalı. Daha önce hep kuzey kesimi veren kesimi oldu. Türk tarafı daha paylaşımcı oldu. Bundan sonra Rum kesimi de aldıklarını vermeli ve bunun için de Avrupa Birliği, üzerine düşen görevi yapmalı.” dedi, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan. Şu anda Dünya Ekonomik Forumu’nun 2. gününde kapanış toplantısı yapılıyor. Ardından bir resepsiyon verilecek ve böylece Dünya Ekonomik Forumu, İstanbul’da son bulacak. (38.33)

Görüntü : 36.33’de görüntülü canlı bağlantı kuruluyor. Ekranda sol tarafta spiker, sağ tarafta da bağlantı yapılan muhabir yer alıyor. Ekran ikiye bölünmüş şekilde. 36.36 itibarıyla, ekranda tamamen muhabir kalıyor, haberini anlatmaya başlıyor. Muhabirin arkasındaki fonda sağa sola doğru yürüyen siyah takımlı bir erkek var. Muhabirin, toplantının yapıldığı yerin bahçesinden bağlantı kurduğu anlaşılıyor. Toplantı yapılan mekânın çok şık bir yer olduğu görüntülerden belli oluyor. Muhabirin hemen arkasında mermerden merdivenler var. Muhabir haberini anlatırken, 36.42’de ekrana, habere ilişkin detayların verildiği ana ve alt başlıklar geliyor ve haber bitene kadar kalıyor. Bunun yanında kanalın logosu, sol alt köşede haber başından beri duruyor. 36.52’de ekranın sol köşesinde toplantı salonunun içinden görüntüler ekrana geliyor. Toplantıyı izleyenlerin arkadan görüntüleri veriliyor. 36.56’da ise Başbakan Erdoğan’ın kürsüden yaptığı konuşmanın görüntüleri ekrana geliyor. Sol köşede bu görüntüler yer alırken, sağ alt köşede küçük bir kutucuk içinde de muhabirin görüntüleri vermeye devam ediliyor. Görüntünün altında, “İlgaz Gürsoy İstanbul” ifadesi yazarken, üstünde de büyük puntolarla beyaz zemin üzerine siyah renklerle, “Dünya Ekonomik Forumu” yazıyor. Bu ifadenin üzerinde de kırmızı renkli ve büyük puntolarla “canlı” ifadesi dikkat çekiyor.

8- 27 KASIM 2006 NTV (ASKERİ)

“İrak'ta Yabancı Güçler”

Süre : 19.54-21.24: 1 dk. 29 sn

Ana Başlık : “İRAK'TA YABANCI GÜÇLER” (Bu başlık, 2 sn kadar ekranda duruyor ve sonrasında ana başlık olarak; kırmızı renk üzerine beyaz renkte büyük punto ve büyük harfte veriliyor.)

Alt Başlık : “İNGİLTERE, 2007 SONUNA KADAR BİNLERCE ASKERİNİ ÇEKECEĞİNİ AÇIKLADI” (Beyaz zemin üzerine siyah renkli puntolarla ve ana başlığın puntolarından biraz daha küçük punto ile büyük harflerle veriliyor.)

Ayrıntılı Deşifre :

Görüntü: Haber stüdyosunda bir kadın ve bir erkeğin yan yana bir masa arkasında oturmuş şekilde bir görüntü ile habere başlanıyor. Masanın ön tarafındaki turuncu ve beyaz renkler dikkat çekerken, arka fonunun bordo ve sarı renkli olduğu görülüyor. Kanalın logosu sol alt köşede büyük harflerle “NTV” olarak veriliyor ve hemen logonun altında da beyaz renkli bir kutu içerisinde siyah renklerle küçük harflerle yazılmış “ntvmsnbc.com” ifadesi dikkat çekiyor. 19.58’de ntvmsnbc.com” ifadesinin yerine saati gösteren “19.20” ifadesi geliyor. Ayrıca ekranın alt tarafında şerit oluşuyor ve iki bölmeye ayrılan şeridin üst bölümünde kırmızı renkli fon üzerine beyaz büyük harflerle yazılı “İRAK'TA YABANCI GÜÇLER” ve hemen onun altında da beyaz renkli fon üzerine siyah renkli büyük harflerle; ama ana başlıktan biraz daha küçük puntolarla “İNGİLTERE, 2007 SONUNA KADAR BİNLERCE ASKERİNİ ÇEKECEĞİNİ AÇIKLADI” ifadesi yer alıyor.

Spiker : **(Erkek)** (19.54) Sayın seyirciler Irak'ta askeri bulunan ülkeler yavaş yavaş çekilme takvimlerini netleştirmeye başlıyor. İngiltere Savunma Bakanı Des Brown 2007 sonuna kadar binlerce İngiliz askerinin Irak'tan çekilebileceğini söyledi.

Spiker : **(Kadın)** (20.05) Bu arada Irak'ta geçen hafta yaklaşık 250 Şiinin ölümüyle sonuçlanan saldırılardan sonra durum gergin. Yeni misilleme saldırılarından korkuluyor. (Bu ifadeden sonra görüntülere geçiliyor. 20.15)

Görüntü : Kadın spiker konuşurken, ekranın alt tarafında şerit oluşuyor ve iki bölmeye ayrılan şeridin üst bölümünde kırmızı renkli fon üzerine beyaz büyük harflerle yazılı "IRAK'TA MEZHEP ÇATIŞMASI" ve hemen onun altında da beyaz renkli fon üzerine siyah renkli büyük harflerle; ama ana başlıktan biraz daha küçük puntolarla "GEÇEN HAFTAKİ SALDIRILARIN ARDINDAN MİSİLLEMELERDEN ENDİŞE EDİLİYOR" ifadesi yer alıyor.

Kadın spikerinin konuşması bittikten sonra ekrana 20.15'ten itibaren İngiltere Savunma Bakanı Des Brown'un görüntüleri geliyor. Brown görüntülerde mikrofonların bulunduğu bir masanın önünde açıklama yapıyor. Ekranda görüntüleri yer alırken ayrıca ekranın alt bölümünde beyaz renkli bir şerit üzerinde büyük harflerle "DES BROWN" ifadesi ve hemen altında da siyah renkli bir şerit üzerine beyaz renkli küçük harflerle yazılmış "İngiltere Savunma Bakanı" ifadesi yer alıyor. 20.23'ten itibaren de yeniden "IRAK'TA YABANCI GÜÇLER" ve "İNGİLTERE, 2007 SONUNA KADAR BİNLERCE ASKERİNİ ÇEKİLECEĞİNİ AÇIKLADI" ifadesi ekrana geliyor. 20.42'den itibaren de askerlerin ve halkın görüntüleri ekranı kaplıyor. 21.07'de ise "IRAK'TA MEZHEP ÇATIŞMASI" ve "GEÇEN HAFTAKİ SALDIRILARIN ARDINDAN MİSİLLEMELERDEN ENDİŞE EDİLİYOR" ifadeleri ekrana geliyor.

Fondaki Ses: (İngiltere Savunma Bakanı Des Brown'un açıklaması) Gelecek yıl sonuna kadar Irak'tan binlerce İngiliz askerinin çekileceğini söyleyebilirim. Askeri yetkililere Irak'ta tek bir askeri bile gerektiğinden fazla tutmamamız için tüm seçenekleri değerlendirmeleri yönünde baskı yapıyorum.

(Fonda haberi sunan erkek spikerden farklı bir ses): İngiltere Savunma Bakanı Des Brown, ülkesinin Irak'tan çekilme takvimine ilişkin ilk kez net açıklamalarda bulundu. Irak'ta bulunan yaklaşık 7200 İngiliz askerinin birden çekilmeyeceğini vurgulayan Brown, mezhep çatışmalarının ülkenin şii, Sünni ve kürt olmak üzere üç bölgeye

ayrılmasıyla önlenemeyeceğini de belirtti. Polonya da Irak'ta bulunan 900 askerini 2007 sonuna kadar çekeceğini açıkladı. Irak'ta askeri bulunan bazı ülkeler, çekilme takvimlerini netleştirirken, geçen hafta Bağdat'ın Sat mahallesinde 200'den fazla şinin öldüğü saldırıların ardından Bağdat'ta gergin bir bekleyiş hâkim. 72 saatlik sokağa çıkma yasağının sona ermesinin ardından yeni misilleme saldırılarından endişeleniyor. Ülkenin farklı bölgelerinden saldırı haberleri gelmeye devam ederken, Sünni direnişinin merkezi Bakuba'da da silahlı ve maskeli kişilerin bir polis karakolunu ele geçirdiği bildiriliyor.

9- 3 OCAK 2007 TRT 2 (DİĞER-İNSAN HAKLARI)

“ABD Guantanamo Üssü”

Süre : 17.06-18.20 = 1 dk. 14 sn.

Ana Başlık : ABD Guantanamo Üssü (Bold, büyük harf, büyük punto, beyaz zemin üzerine siyah renkle yazılmış)

Alt Başlık : FBI Raporu: “İşkence ve İnsan Hakları İhlalleri Var” (Kırmızı renk üstüne beyaz renkte, büyük harf ve üst başlıktan punto olarak daha büyük yazılmış)

Ayrıntılı Deşifre:

Spiker : **(Kadın)** Amerikan Federal Soruşturma Bürosu FBI, Küba'daki Guantanamo Askeri Üssü'nde tutsaklara işkence yapıldığına dair bilgiler içeren bir rapor yayınladı. Amerikan Sivil Özgürlükler Birliği ise tutsaklara yapılan işkencede doğrudan rolü bulunduğu gerekçesi ile Eski Savunma Bakanı Donald Rumsfeld aleyhine dava açma kararı aldı. (17.26)

Görüntü : Askeri Üsse ilişkin görüntüler yer alıyor 17.26'dan itibaren. Askerler, tel örgülerin arkasında geziniyorlar. Mahkûmlar, beyaz kıyafetler içinde, tellerle çevrili bir alan içinde top (futbol) oynuyorlar, tespih çekenler ve Kur-an okuyanlar var.

Hücrelerden görüntülere yer veriliyor. Askerlerin mahkûmlara yemek dağıttıkları görülüyor.

Fondaki ses : *(Spikerden farklı bir kadın sesi haberi okumaya devam ediyor.)*
Amerikan Sivil Haklar Birliği, Bilgi Edinme Özgürlüğü Yasası'ndan doğan hakkını kullanarak, Federal Soruşturma Bürosu FBI'dan Guantanamo Üssü'ndeki İnsan Hakları ihlalleri ile ilgili bilgi talep etti. FBI tarafından rapor edilen 20'den fazla olayda, tutuklulara işkence ve kötü muamele edildiği ortaya çıktı. FBI raporunda, tutukluların hücrelerinde elleri ve ayakları yere zincirli halde, yiyecek ya da su verilmeksizin ve sandalyeye dahi oturtulmadan tutuldukları belirtiliyor. Raporla ayrıca, Kur-an okuduğu için Guantanamo'daki bir tutuklunun kafasının paket bandı ile sarıldığı, bir başkasının rahip gibi giyinen bir gardiyan tarafından zorla vaftiz edildiği gibi ayrıntılar da yer alıyor. Amerikan Sivil Haklar Birliği, tutuklulara yapılan kötü muamelede doğrudan rolü bulunduğu gerekçesiyle Savunma Eski Bakanı Donald Rumsfeld aleyhine dava açacağını duyurdu. (18.20)

10- 5 OCAK 2007 NTV (İLETİŞİM)

“Saddam’ın İdamı”

Süre : 4.33-6.18=1 dk. 45 sn.

Ana Başlık : Saddam’ın İdamı (Bu başlık, 2 sn kadar ekranda duruyor ve sonrasında ana başlık olarak; kırmızı renk üzerine beyaz renkte büyük punto ve büyük harfte veriliyor.)

Alt Başlık : İdam Görüntülerinden En Fazla Etkileneler Çocuklar (Beyaz zemin üzerine siyah renkli puntolarla ve ana başlığın puntolarından biraz daha küçük punto ile büyük harflerle veriliyor.)

Ayrıntılı Deşifre :

Spiker : **(Erkek)** Sayın seyirciler, Irak’ın devrik lideri Saddam Hüseyin’in idam görüntülerinin tüm televizyonlarda yayınlanması (5. saniyede haberin ana ve alt başlığı ekrana geliyor 4.38’de) 3 çocuğun ölümüne yol açtı. Biri ABD, diğeri Pakistan’da

yaşayan iki çocuk, idam sırasında gördüklerini kendi üzerlerinde denemeye kalkışınca hayatlarını kaybetti. Hindistan'da yaşayan 15 yaşındaki bir kız ise Saddam Hüseyin'in çektiği acıları hissetmek istediğini söyleyerek, intihar etti.

Görüntü : 4.55'te, haber başladıktan 20 sn. sonra ilgili görüntüler ekrana gelmeye başladı. İlk görüntülerde Saddam Hüseyin'in idam anına yaklaşılacak süreler veriliyor. Çocuklardan söz edilmeye başladığı anda itibaren ekrana bir odanın içinde televizyon izleyen 3-5 yaş aralığındaki kız-erkek çocuklarının görüntüsü geliyor. Pakistanlı çocuktan söz ederken, Pakistan'dan genel bir görüntü veriliyor ve sonrasında daha özelde pazar görüntüleri verildikten sonra ölen Mübaşir'in bisikletli fotoğrafı ekrana geliyor. Hemen sonrasında da ABD'li Selcio'nun fotoğrafı veriliyor. Selcio'nun babasının ağlayan görüntüleri var. Hintli kızla ilgili bölüme geçildiğinde de yine genel Hindistanlı insan görüntüleri veriliyor. Hintli kadınların isyan görüntüleri var. Psikologlarla ilgili yerde de küçük yaşta çocukların televizyon karşısında televizyon izleme görüntülerine veriliyor. En sonunda da bir kumanda görüntüsü ile haber bitiyor.

Fondaki Ses : *(Spikerden farklı bir erkek sesi görüntülerin ekrana gelmesiyle birlikte haberin detayını vermeye başlıyor.)* Saddam Hüseyin'in idamını saniye saniye görüntüleyen cep telefonu görüntülerinin yayınlanması, sadece Irak'ta etnik şiddeti tetiklemekle kalmadı, bu görüntüleri izleyenlerde derin bir iz de bıraktı. Bu görüntülerden en fazla etkilenenlerse, gördüklerinin ne anlama geldiğini yorumlamakta güçlük çeken küçük yaşta çocuklar oldu. Televizyonlarda tekrar tekrar yayınlanan bu görüntüleri izleyen bazı çocukların meraka kapılarak, gördüklerini uygulamaya kalkışması ise bir felaketle sonuçlandı. 9 yaşındaki Pakistanlı bir çocuk evinde oyun oynarken kendini tavandaki vantilatöre bağlayarak, astı. 10 yaşındaki ablasının, kardeşini kurtarma çabaları sonuçsuz kaldı ve Mübaşir Ali adlı çocuk hayatını kaybetti. ABD'de yaşayan 10 yaşındaki Selcuo Filipo da infaz anına ait görüntüleri kendi üzerinde denemeye kalkışınca, aynı akibeti paylaştı. Ailesi, küçük çocuğu odasındaki ranzada asılı halde buldu. 15 yaşındaki Hintli bir kızsız, görüntülerden öylesine olumsuz etkilendi ki kendini asarak, intihar etti. Genç kızsızın ailesi, kızlarının idamdan sonra 2 gün yemek yemediğini ve sürekli olarak Saddam'ın çektiği acıyı hissetmek istiyorum, dediğini belirtti. Psikologlar, küçük yaşta çocukların televizyonda izlediklerinin

tehlikesini algılayamadıkları için deneme eğiliminde olduğu uyarısını yapıyor ve çocukların bu tür görüntüleri izlemesine izin verilmemesini tavsiye ediyor.

11- 19 OCAK 2007 TRT 2 (ÇEVRE)

“Küresel Isınma”

Süre : 23.07-24.40 = 1 dk. 33 sn.

Ana Başlık : Küresel Isınma (Bold, büyük harf, büyük punto, beyaz zemin üstüne siyah renkle yazılmış)

Alt Başlık : Alpler’de Kış Sporları Alarm Veriyor(Kırmızı renk üstüne beyaz renkte, büyük harf ve üst başlıktan punto olarak daha büyük yazılmış)

Ayrıntılı Deşifre:

Spiker : (**Kadın**) Avrupa Alpler’inde 1994’den beri, son 500 yılın en sıcak dönemi yaşanıyor. Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü OECD tarafından hazırlanan rapora göre küresel ısınma, Avrupa’da kış sporlarına bağlı sektörleri de olumsuz etkiliyor.

Görüntü : 23.23’te ekrana önde bir göl, etrafında çamlar ve arkasında da Alpler’in olduğu bir görüntü geliyor. Görüntüler sola doğru kayarak, kamera sayesinde gölün etrafında gezinti yapılıyor. Dağdan teleferik ve kar üzerinde gezinen insan görüntüleri veriliyor. Kapağında “Climate Change in the European Alps” ifadelerinin yazdığı rapor kitabın görüntüleri de yer alıyor. Bunun yanı sıra Alpler’de bulunan turistik mekânların içten ve dıştan görüntüleri de var. Erimiş kar görüntüleri de bir başka görüntü olarak veriliyor.

Fondaki Ses : (*Spikerden farklı bir kadın sesi*) Kış sporlarının gözde merkezlerinin bulunduğu Alp dağları, iklim değişikliğinin en çok hissedildiği bölgelerden. Son yıllarda bölgedeki kar yağışı normalin altında. Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü OECD tarafından hazırlanan Avrupa Alpleri’nde İklim Değişikliği adlı rapora göre,

hava sıcaklığında 1 derecelik artış, kar yağışı olan bölgelerin yüzde 60 oranında azalması anlamına geliyor. Bu da bir zamanlar kayak tutkunlarıyla dolan kayak merkezlerinin, yeşil alanlara dönüşmesi demek. Kar olmaması yüzünden Alpler’de birçok kayak pisti kapanmış durumda. Buna bağlı olarak bazı önemli yarış organizasyonları da iptal edildi. Bu durum Alp Dağları’nda kış sporlarına dayalı yerel ekonomiyi de olumsuz etkiliyor. İklim değişikliğinden en çok Almanya olumsuz etkilenirken, en az etkilenen ülkenin İsviçre olduğu belirtiliyor. Almanya’da mali kayıpların büyük olduğunu söyleyen otel sahipleri kar beklentisi içinde. OECD raporunda; 1994, 2000, 2002 ve 2003 yıllarının son 500 yıldaki en sıcak yıllar olduğuna dikkat çekilerek, son ısınmanın küresel ortalamanın üç kat olduğu vurgulanıyor. (24.40)

12- 2 MART 2007 NTV (SİYASET)

“Eurovision Yarışması”

Süre : 29.43-31.38= 1 dk. 55 sn.

Ana Başlık : Eurovision Yarışması (Bu başlık, 2 sn kadar ekranda duruyor ve sonrasında ana başlık olarak; kırmızı renk üzerine beyaz renkte büyük punto ve büyük harfte veriliyor.)

Alt Başlık : İsrail’in şarkısının İran’ı ve nükleer programını hedef aldığı iddia ediliyor (Beyaz zemin üzerine siyah renkli puntolarla ve ana başlığın puntolarından biraz daha küçük punto ile büyük harflerle veriliyor.)

Ayrıntılı Deşifre:

Görüntü : Spikerin haber sunduğu masa, geniş açıdan verilmiş. Masanın üzerinde bir laptop var. Ayrıca dosya kâğıtları var. Kadın spiker yan oturmuş, üzerinde koyu renk bir kıyafet var. Elinde de bir kalem var. Arkasındaki duvarda bir lcd ekran tv var. Üzerinde büyük harflerle AKŞAM HABERLERİ yazıyor.

Spiker : (Kadın) İsrail’in müzik grubu Teen Barks’ın Eurovision’da ülkelerini temsil etmek için yazdığı “Push the Botton-Düğmeye Bas” adlı şarkının, uygunsuz bir

siyasal mesaj taşıdığı gerekçesi ile yarışmaya katılamayabileceği bildirildi. Her ne kadar grup üyelerini reddetseler de yarışmayı düzenleyenler şarkı sözlerinin, İran'ın nükleer programına ve İran Cumhurbaşkanı Mahmud Ahmedi Nejad'a göndermede bulunduğunu düşünüyor. (29.43- 30.05= 22 sn.)

Görüntü : Ana başlık olarak kırmızı renk üzerine beyaz renkte büyük punto ve büyük harfte “EUROVİSİON YARIŞMASI” ve alt başlık olarak da beyaz zemin üzerine siyah renkli puntolarla ve ana başlığın puntolarından biraz daha küçük punto ile büyük harflerle “İSRAİL’İN ŞARKISININ İRAN’I VE NÜKLEER PROGRAMINI HEDEF ALDIĞI İDDİA EDİLİYOR” ifadesi veriliyor. Ekranı önce İran Cumhurbaşkanı Mahmud Ahmedi Nejad'ın sonra da İsrail'in devlet başkanının görüntüleri geliyor.

Fondaki Ses : *(Fonda bir kadın sesi var ve 30.08-30.17 arasında)* İran ve İsrail arasındaki gerginlik, siyaset cephesiyle olmasa bile, sanat camiasında yaşanan gelişmelerle bir kez daha gündemde.

Görüntü : 30.18'den itibaren, habere konu olan müzik grubunun görüntüleri ve şarkıları ekrana geliyor. Görüntüler akarken 30.21'den itibaren fondaki ses haberi okumaya devam ediyor.

Fondaki Ses: Gerginliği gündeme getiren mesele ise Eurovision şarkı yarışması oldu. Yarışmada İsrail'i bu sene “Push the bottam-düğmeye bas”, adlı şarkının temsil etmesi öngörülüyor. Ancak şarkının sözleri Eurovision yetkililerini endişelendirmeye yetti.

Görüntü : 30.35'ten itibaren şarkının sözleri alt yazıyla ekranda geçmeye başlıyor. Dünya terör dolu. Bir hata yaparsak, bizi parça parça edecek bu deli yöneticiler. Bazı şeyleri saklamaya çalışıp, bizi kandırmaya çalışıyorlar. Şeytanca bir teknoloji ile bize zarar vermek istiyorlar. Düğmeye basacaklar. Bu arada müzik ve görüntüler de akmaya devam ediyor.

Fondaki Ses : (31.02'den itibaren yeniden fondaki ses duyuluyor.) Organizatörlere göre, şarkı sözleri dolaylı olarak İran'ın nükleer programına ve bu ülkenin Cumhurbaşkanı Mahmud Ahmedi Nejad'a atıfta bulunuyor. Şarkıyla ilgili karar, organizatörlerin gelecek haftaki toplantısında ele alınacak. (31.16'ya kadar fondaki ses bu ifadeleri söylerken, diğer yandan da müzik grubunun görüntüleri ve söyledikleri şarkı ekranda akıyor. 31.20'den itibaren fondaki ses, yine aynı görüntüler eşliğinde) Şarkının uygunsuz bir siyasal mesaj içerdiği gerekçesiyle Eurovision'a katılımına izin verilmeyebileceği belirtiliyor. Şarkıyı seslendiren Tee Box grubu üyeleri ise, parçanın İran'la ilgili olduğu iddiasını yalanlıyor. (Haber, 31.38'de bitiyor.)

13- 9 MART 2007 SHOW TV (SİYASET)

“KKTC'nin Büyük Başarısı”

Süre : 3.12-4.47 = 1 dk. 41 sn.

Ana Başlık : KKTC'nin Büyük Başarısı (Mavi zemin üzerine beyaz renkle büyük puntolarla verilmiş.)

Alt Başlık : Rumlar, Lokmacı Barikatı'nı Nasıl Yıktılar? (Beyaz zemin üzerine siyah renkte ve küçük punto ve küçük harflerle -özel isimlerin baş harfleri büyük-)

Ayrıntılı Deşifre:

Spiker : (Kadın) Rum Yönetimi'nden Lokmacı sürprizi! KKTC'nin tek yanlı kararı ile Lokmacı Barikatı'nı yıkmasının ardından Rum kesimi ani bir kararla, duvarı yıktı. Rum Yönetimi'ni AB'nin Genişlemeden Sorumlu Üyesi Oli Ren'in sert bir mektubu harekete geçirdi.

Görüntü : 3.28'de görüntüler ekrana gelmeye başlıyor. Yıkım çalışmaları ve bürokratların açıklamaları görüntülerde.

Fondaki Ses : (Erkek) Kıbrıs'ın bölünmüşlüğünü temsil eden Lokmacı Köprüsü'nde hareketli dakikalar yaşandı dün gece. Kıbrıs Rum Yönetimi, Ada'da krize yol açan Lokmacı Barikatı'nın Rum tarafındaki duvarını yıktı. Polisin geniş önemleri altındaki yıkım işlemi 23.00'da başladı ve gece 02.00'da sona erdi. Yıkılan parçalar, kepçeler yardımıyla taşındı. Brüksel'de bulunan Rum Yönetimi Lideri Tasos Papadapulos, yıkım kararını 15 gün önce Birleşmiş Milletler Yetkilileri ile yaptıkları görüşmede aldıklarını ileri sürdü. Oysa KKTC'nin tek yanlı kararlar barikatın Türk tarafındaki üst geçidi yıkmasının ardından Avrupa Birliği'nin Genişlemeden Sorumlu Üyesi Oli Ren, Tasos Papadopoulos'a çok sert bir mektup yazmış ve duvarın bir an evvel yıkılmasını istemişti. Yıkımla ilgili memnuniyetini bildiren Ren, geçiş noktası için 100 bin Euro kaynak ayırdığını ifade etti. Ancak bu duvarın yıkılmasını, Ankara göstermelik olarak nitelerken, KKTC Başbakanı Ferdi Soyer, Londra'da yaptığı açıklamada statükocuların karşısındaki kararlı tutumlarını sürdüreceklerini belirtti ve yıkımın pozitif etki yarattığını söyledi. (4.47)

KAYNAKÇA

Alankuş, Sevda. “Alternatif Olarak Yerel Medya ve Bir Girişim: Bağımsız İletişim Ağı”. **Özgür Üniversite Forumu**, Sayı 12, Ankara: Ekim-Aralık 2000.

Alemdar, Korkmaz ve İrfan Erdoğan. **İletişim ve Toplum**. İstanbul: Bilgi Yayınları, 1994.

———. **Popüler Kültür ve İletişim**. Birinci Baskı, Ankara: Ümit Yayıncılık, 1994.

Alemdar, Kaya. **Radyo Televizyonda Yeni Düzen**. Ankara: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Yayınları, 1993.

Allern, Sigurd. **Global News National News**. 20 Nisan 2007.

<http://www.uio.no/studier/emner/hf/imk/JOUR4421/v07/Global%20news,%20national%20news.ppt>

Amin, Samir. “Apartheid Global: Yeni Emperyalizm ve Global Güney”, **Alman ve Uluslararası Politika** Dergisine Yazdığı Makaleden Çevrilmiştir. 9 Şubat 2008.

<http://www.savaskarsitlari.org/arsiv.asp?ArsivTipID=5&ArsivAnaID=36583>

Anderson, P. . **The Origins of Postmodernity**. (Verso, London, 1998), bkz. **Küreselleşme: Emperyalizm, Yerelcilik, İşçi Sınıfı**. (Der: E. Ahmet Tonak), Ankara: İmge Kitabevi, 2000.

Archibugi, Daniele and Jonathan Michie. “Technological Globalization or National Systems of Innovation”, **Futures**, Vol. 29, N. 2, 1997.

Arijon, Daniel. **Film Dilinin Grameri**. Çevirenler: Yalçın Demir, Nazlı Bayram, Uğur Demiray, Nazmi Ulutak, Murat Barkan, İstanbul: Es Yayınları, 2005.

- Arslan, Erhan. “Türk Basınının Okurlarını Bilgilendirmesi Açısından Avrupa Birliği Zirve Dönemlerine (Lüksemburg, Helsinki, Selanik) İlişkin Haberlerin Nicel ve Nitel Çözümlemesi”. (Yayımlanmamış Doktora Tezi, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2005).
- Aydın Sevim, Bilgen. “Kültür Endüstrisi Bağlamında Yıldızlaştırılan Televizyon Anahaber Sunucularının Haberin İzlenmesine Etkileri”. (Yayımlanmamış Doktora Tezi. Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008).
- Aziz, Aysel. **Araştırma Yöntemleri ve İletişim**. No: 3 Ankara: İLAD Yayınları., 1990.
- Baudrillard, Jean. **Sessiz Yiğınların Gölgesinde ya da Toplumsalın Sonu**. Çeviren: Oğuz Adanır, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1991.
- Berelson, Bernard. **Content Analysis in Commnication Research**. New York: Hanfer Pres, 1952.
- Berger, Petr L. ve Samuel P. Huntington. **Bir Küre Bin Bir Küreselleşme**. Çeviren: Ayla Ortaç. 1. Basım, İstanbul: Kitap Yayınevi, 2003.
- Blumler, Jay. “İletişimin Uluslararasılaşması.” Texas Üniversitesi, Austin, Texas, 1989.
- Breitenfellner, A. “Global Unionism: A Potantial Player”. **ILR**, Vol: 136, Num 4, Winter, 1997.
- Borg, W. **Educational Research: An Introduction**. New York: David McKay Co., Inc, 1963.
- Boyd-Barrett, Oliver and Terhi Rantanen. **The Globalization of News**, London: Sage, 1998.

Bozkurt, Veysel. **Küreselleşme: Kavram, Gelişim ve Yaklaşımlar.** (2002). 15 Nisan 2007. <http://www.isguc.org/vbozkurt1.htm>

Clausen, Lisbeth. **Global News Communication Strategies: 9 Kasım 2002 Around The World,** 1 Mayıs 2009. http://www.nordicom.gu.se/common/publ_pdf/32_105-116.pdf

Charon, Jean Marie. **Gelecekte Dünya Çapında Gazeteler mi Olacak?** Medya Dünyası, Çeviren: Oya Tatlıpınar, Türkçe Baskıyı Yayına Hazırlayanlar; Korkmaz Alemdar, İrfan Erdoğan, İstanbul: İletişim Yayınları, 1992.

Coşkun, Vahap. “Küreselleşme Tanımı ve Dinamikleri”. 5 Mart 2009. <http://www.foreignpolicy.org.tr/arkaplan/kasim03/tr/aykonu.htm>

Curran, J.-Gurevitch and J. M. Woollacott. “İletişim Araçları Üzerine Çalışma: Kuramsal Yaklaşımlar”. Çeviren: Meral Özbek, Ankara: **AÜ BYYO, 1989/1990 Yıllık**, 1991.

Çelebi, Aykut. “Söylem Çözümlemesi: Gazetelerin Haber Oluşturma ve Gündem Belirleme İşlevlerine Eleştirel Bir Yaklaşım”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, AÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü İletişim Anabilim Dalı, Ankara, 1990).

Çelenk, Sevilay. **Televizyon, Temsil, Kültür.** Birinci Basım, Ankara: Ütopya Yayınevi, 2005.

Devlet Planlama Teşkilatı (DPT). **8. Beş Yıllık Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Küreselleşme.** Ankara, Yayın No: DPT: 2544-ÖİK: 560, 2000.

Dilekçen, Taner. **5N 1K Televizyon Haberciliği.** İstanbul: Okumuş Adam Yayınları, 2005.

Dursun, Çiler. “İdeoloji İnşa Sürecinin Çözümlemesi: Medya ve Özelleştirme”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. AÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1997).

———. . **Televizyon Haberlerinde İdeoloji**. Ankara: İmge Kitabevi, 2001.

Erdoğan, İrfan. **Kapitalizm, Kalkınma, Postmodernizm ve İletişim**. Ankara: Erk Yayınevi, 2000.

———. . **İletişimi Anlamak**. Ankara: Erk Yayınevi, 2002.

Erdoğan, İrfan ve Korkmaz Alemdar. **Öteki Kuram, Kitle İletişime Yaklaşımların Tarihsel ve Eleştirel Bir Değerlendirmesi**. Ankara: Erk Yayınları, 2002.

Fiske, John. **Television Culture**. New York: Routledge, 1997.

French, Hilary. “Vanishing Borders-Protecting the Planet in the Age of Globalization”. **Worldwatch Institute: Book, USA, 2000**.

Friedman, Thomas. **Lexus ve Zeytin Ağacı, Küreselleşmenin Geleceği**. Çeviren: Elif Özsayar, İstanbul: Boyner Holding Yayınları, 2000.

Geray, Haluk. **İletişim ve Teknoloji, Uluslararası Birikim Düzeninde Yeni Medya Politikaları**. Ankara: Ütopya Yayınevi, 2003.

———. . **Toplumsal Araştırmalarda Nicel ve Nitel Yöntemlere Giriş**. İletişim Alanından Örneklerle, Ankara: Siyasal Kitabevi, 2003.

Glasgow. Glasgow University Media Group, 1976.

Giddens, Antony. **Modernliğin Sonuçları**. Çeviren: Ersin Kuşdil, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1998.

- Golding, Peter ve Graham Murdock. **Kültür, İletişim ve Ekonomi Politik**. Derleyen: Süleyman İrvan, Ankara Ark Yayınları, 1997.
- Golding, Peter. **Küresel Köy mü, Kültürel Yağma mı? İletişim Devriminin Eşitsiz Mirası**. Editörler: Robert W. McChesney-Ellen Meiksins Wood-John Bellamy Foster, Kapitalizm ve Enformasyon Çağı, Küresel İletişim Devriminin Politik Ekonomisi. Çevirenler: Nil Senem Çınga, Erhan Baltacı, Özge Yalçın, 1. Baskı. Ankara: Epos Yayınları, 2003.
- Gökçe, Orhan. **İçerik Çözümlemesi**. Konya: Selçuk Üniversitesi Yayınları No: - Verilmemiş- İletişim Fakültesi Yayınları No: 1, 1994.
- Gunter, B. **Poor Reception: Misunderstanding and Forgetting Broadcast News**. New Jersey and London: Hillsdale, Lawrence Erlbaum Associates, 1987.
- Güleş, Hasan Kürşat ve Hasan Bülbül. **Yenilikçilik**. Ankara: Nobel Yayınları, 2004.
- Güvenç, Nazım. **Küreselleşme ve Türkiye**. İstanbul: BDS Yayınları, 1998.
- Güzelcik, Ebru. **Küreselleşme ve İşletmelerde Değişen Kurum İmajı**. Birinci Basım. İstanbul: Sistem Yayıncılık, 1999.
- Hall, Stuart. **Medya, Kültür, Siyaset** İçinde, “İdeoloji, ve İletişim Kuramı”, Derleyen: Süleyman İrvan, Ankara: Ark Yayınları, 1997.
- Hartley, John. **Understanding News**. London: Methuen, 1982.
- Held, D.; Anthony McGrew; D. Goldblatt; J. Perraton. **Global Transformations: Politics, Economics, And Cultures**. Cambridge: Polity, 1999.
- Held, David. **A Globalizing World? Culture, Economics, Politics**, London: Routledge, 2004.

Hjarvard, Stig. **News In Globalized Society**. Göteborg Universitet, NORDICOM, 2003.

————— **News In A Globalized Society**. (2006). 2 Mayıs 2009.

<http://www.uio.no/studier/emner/hf/imk/JOUR4421/v06/undervisningsmateriale/News%20in%20a%20Globalized%20Society%20-%20Oslo-2.ppt>

Hirst, Paul ve Grahame Thompson. **Küreselleşme Sorgulanıyor**. Çeviren: Çağla Erdem ve Elif Yücel, 3. Baskı, Ankara: Dost Kitabevi Yayınları, 2003.

Holm, Hans Henrik. **The Effect of Globalization on Media Structures and Norms**.

(2005). 2 Mayıs 2009.

http://www.tuilmnau.de/fakmn/uploads/media/Abstract_Holm__1_.pdf

Ito, Youichi. “What Sustains the Trade Winds? The Pattern and Determinant Factors of International News Flows”, **Keio Communications Review**, No. 31 pp: 65-87, 2009.

İlal, Ersan. **İletişim, Yığınsal İletişim Araçları ve Toplum**. İstanbul: Der Yayınları, 1989.

İnal, Ayşe. “Haber Üretim Sürecine Farklı İki Yaklaşım.” Ankara: **AÜ İletişim Yıllık**, 1993.

————— . “Yazılı Basın Haberlerinde Yapısal Yanlılık Sorunu”. **Toplum ve Bilim**, İstanbul: Birikim Yayınları, 11-134, 1993.

————— . **Haberi Okumak**. Ankara: Temuçin Yayınları, 1996.

İpteş, Mustafa. Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Çevre Semineri, “Küreselleşme ve Çevre Sorunlarının Deniz Kuvvetleri Komutanlığı’na Etkileri ve Çevre Sorunları Konusunda Deniz Kuvvetleri Komutanlığı’na Düşen Görevler” Başlıklı Bildirisi, Nisan 2005.

Kalay, Süleyman. 1 Mart 2009. <http://suleymankalay.tr.gg>

Kalender, Ahmet. **Siyasal İletişim**. Seçmenler ve İkna Stratejileri, Konya: Çizgi Kitabevi, 2000.

Kaplan, Ayşegül. **Küresel Çevre Sorunları ve Politikaları**. Ankara: Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları: 19, 1999.

Karabay, N. **Gazetecilik ve Haber**. İzmir: Meta Basım, 2000.

Karaduman, Sibel ve Muradi Karaduman. “Bilgi Toplumunun Oluşmasında Televizyon Haberlerinin Yeri ve Önemine İlişkin Eleştirel Bir Bakış”. 3. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi, Eskişehir, 2004.

Karakaya, Serdar. “Küreselleşme, Kültürel Yayılmacılık ve Ulusal Sinemalar”, **Muğla Üniversitesi, SBE Dergisi**, Bahar Dönemi, Sayı: 12, 2004.

Karasar, Niyazi. **Bilimsel Araştırma Yöntemi**. Ankara: Nobel Yayın, 1998.

Kazancı, Metin. **Halkla İlişkiler**. Ankara: Savaş Yayınları, 1982.

Kazaz, Mete. **Televizyon Spor Haberleri**. Yapısal Çözümleme ve Dil Kullanımı, İstanbul: Nüve Kültür Merkezi Yayınları, 2007.

Keyman, E. Fuat. **Türkiye ve Radikal Demokrasi- Geç Modern Zamanlarda Siyaset ve Demokratik Yönetim**. İstanbul: Alfa Basım Yayım Ltd. Şti., 2000.

Kiper, H. Perihan. **Küreselleşme Sürecinde Kentlerin Tarihsel-Kültürel Değerlerinin Korunması**. Türkiye-Bodrum Örneği, 1. Basım. İstanbul: Sosyal Araştırmalar Vakfı (SAV) Yayınları, No: 9, Küreselleşme Dizisi: 4, 2006.

- Krippendorff, Klaus. **Content Analysis. An Introduction to Its Methodology**, Second Editon, Univertsity of Pennsylvania, International Educational and Professional Publisher, Thousand Oaks, London, New Delhi: SAGE Publications, 2004.
- Langer, John. **Tabloid Television: Popular Journalism and the Other News**. New York: Routledge, 1998.
- Lewis, Justin. **The Ideological Octopus: An Exploration of Television and Its Audince**. London and New York: Routledge, 1991.
- Lull, James. **Medya, İletişim, Kültür**. Çeviren: Nazife Güngör, Ankara: Vadi Yayınları, 2001.
- Mahiroğulları, Adnan. **Küreselleşmenin Kültürel Değerler Üzerine Etkisi**. 27 Şubat 2008.http://209.85.129.104/search?q=cache:XBatKlA6z58J:iibf.kou.edu.tr/ceko/ssk/kitap50/52.pdf+globalization+and+communication&hl=tr&ct=clnk&cd=18&gl=tr&lr=lang_tr
- Marcuse, Herbert. **Tek Boyutlu İnsan: İleri İşleyim Toplumunun İdeolojisi Üzerine İncelemeler**. Çeviren: Aziz Yardımlı. İstanbul: İdea Yayınevi, 1997.
- McQuail, Denis. **Media Performance: Mass Communication and the Public Interest**. Sage, 1992.
- . **Kitle İletişim Kuramı**. Çeviren: A. Haluk Yüksel, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Kıbele Sanat Merkezi Yayını, 1994.
- Mengi, Ayşegül ve Nesrin Algan. **Küreselleşme ve Yerelleşme Çağında Bölgesel Sürdürülebilir Gelişme**. AB ve Türkiye Örneği, Ankara: Siyasal Kitapevi, 2003.
- Mutlu, Erol. **Tarafsız Yayıncılık**. AÜ BYYO 1988 Yıllık, 1988.

- . **Televizyonu Anlamak**. Ankara: Gündoğan Yayınları, 1994.
- Newcomb, H. **Television: The Critical View**. Editör: Douglas Kellner, New York: Oxford University Pres, 1987.
- Orhon, E. Nezih. “Değişim Değeri Açısından Televizyon Haberi, Teknolojik ve İdeolojik Boyutuyla Metalaşan Televizyon Haberleri.” Eskişehir: **Anadolu Üniversitesi Yayınları** No.1537. İletişim Bilimleri Fakültesi Yayınları No.53, 2004.
- Özcivelek, Rukiye; Murat Aşkar; Haluk Geray; Tolga Tüfekçi; Haluk Zontul; Altan Küçükçınar. **Sayısal Uçurum: Dünya ve Türkiye**.(2002). 13 Mart 2008. http://www.uzay.tubitak.gov.tr/Web_2002_v1/tr/docs/Inet-tr_sayisalyuzde20ucurum.doc
- Özer, Ömer. “İletişim”. **Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi**, Kış 99/1, Ankara: G.Ü. İletişim Fakültesi Basımevi, 1999.
- . “İdeolojik Atmosferin Kapsama Alanı. Bozüyük Olaylarının Ortadoğu ve Ülkede Özgür Gündem Gazetelerinde Sunumu Örneğinde Haber Söyleminde Yapılan İdeolojik Üretime İlişkin Yeni Bir Çözüm”, **Türkiye’de Sivil İtaatsizlik, Toplumsal Hareketler ve Basın**, Editör: Erdal Dağtaş, Ankara: Ütopya Yayınları, 2008.
- Özer, Ömer ve Erdal Dağtaş. “Haber Söylemi: 11 Nisan 2001 Tandoğan Meydanı’ndaki ‘Esnaf Toplanması’nın Medyadaki Sunumu”, **İletişim Fakültesi Dergisi. İstanbul Üniversitesi Hakemli Dergisi**, İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Basımevi, 2003.
- Parsa, Seyide. **Televizyon Haberciliği ve Kuramları**. İzmir: Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, 1993.

- Parsa, Seyide ve Abülkadir Çetintahra. **Belgesel Film Yapım Teknikleri**. İzmir Ege Üniversitesi Yayınları, 2000.
- Pierra, Patrick. “Neden Büyük Radyo Grupları Yok?” Jean Marie Charon, **Medya Dünyası**, Çeviren Oya Tatlıpınar, Türkçe Baskıyı Yayına Hazırlayanlar: Korkmaz Alemdar, İrfan Erdoğan, İletişim Yayınları, 1992.
- Postman, Neil. **Televizyon: Öldüren Eğlence**. Çeviren: Osman Akınhay, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2004.
- Potter, James W. **Media Literacy**. Thousand Oaks: Sage Publications, 1998.
- Poyraz, Bedriye. **Haber ve Haber Programlarında İdeoloji ve Gerçeklik**. Ankara: Ütopya Yayınları, 2002.
- Powers, Steve ve Neil Postman. **Televizyon Haberlerini İzlemek**. Çeviren: Aslı Tunç, İstanbul: Kavram Yayınları, 1996.
- Ramonet, Ignacio. **Medyanın Zorbalığı**. Çeviren: Aykut Derman, İstanbul: Om Yayınevi, 2004.
- Rigel, Nurdoğan. **Elektronik Rönesans**. İstanbul: Der Yayınları, 1991.
- Robertson, Roland. **Globalization; Social Theory And Global Culture**. Çeviren: Ümit Hüsrev Yolsal, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 1999.
- Rosenau, J. **Turbulence in World Politics**. Brington, Harvester, 1990.
- Saraçlı, Murat. **Küreselleşmeden Postküreselleşmeye**, Ankara: Lotus Yayınları, 2008.
- Sartori, Giovanni. **Görmenin İktidarı, Homo Videns: Gören İnsan**. Çeviren: Gül Batuş ve Bahar Ulukan, İstanbul: Karakutu Yayınları, 2004.

Setzer, Martin. **Ekonomik Küreselleşme: Küreselleşmenin Ekonomi ve Teknoloji Üzerindeki Etkileri**. Ankara: SODEV Yayınları, 1997.

SIPRI. 12 Mayıs 2009. <http://www.sipri.org/yearbook>

Silvia, Tony. **Global News: Perspectives On Information Age**, Ames: Iowa State University Pres, 2001.

Sökmen, Polat. “Küreselleşm Çağında Planlama ve Türkiye. 3. Binyılda Şehirler: Küreselleşme, Mekan-Planlama, Dünya Şehircilik Günü.” **23. Kolokyumu**, 8-10 Kasım 1999, İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi, 2000.

Sözen, Edibe. **Söylem**. İstanbul: Paradigma Yayınları, 1999.

Steger, Manfred B. **Küreselleşme**. Ankara: Dost Kitabevi, 2006.

Şaylan, Gencay. **Küreselleşmenin Gelişimi**. Işık Kansu (Yay. Haz.), Emperyalizmin Yeni Masalı Küreselleşme, Ankara: İmge Kitabevi Yayını, 1997.

Şimşek, Ali. “The Role of Media Against Terrorism in the Age of Globalization”, **Combined Air Operations Centere Six Air Oriented Terrorism Symposium**, Eskişehir, Turkey, 27-28 February, 2008.

———. . “Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, İletişim Bilimleri Fakültesi, Nicel Araştırma Yöntemleri Dersi”. (Yayımlanmamış Doktora Ders Notları, 2005-2006 Güz Dönemi).

———. . “Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, İletişim Bilimleri Fakültesi, Küreselleşme Dersi”, (Yayınlanmamış Doktora Ders Notları, 2005-2006 Bahar Dönemi).

———. . “Paper Presented at the International Conference on Communication and Media Studies: Ethics, Culture, Society, and Identity”, North Cyprus: Eastern Mediterranean Universtiy, Famagusta, 5-7 May, 2004.

- Talbot, Karen. "Backing up Globalization with Military Might". (1999). 3 Mart 2008.
[http:// globalissues.org/Geopolitic//articles/backing.asp](http://globalissues.org/Geopolitic//articles/backing.asp)
- Tarakçı, Nejat. "Küreselleşmenin Jeopolitiği ve Türkiye'nin Yeri." 15 Mart 2007.
<http://www.tasam.org/index.php?altid=1610>
- Tavşancıl, Ezel ve A. Esra Aslan. **İçerik Analizi ve Uygulama Örnekleri**. İstanbul: Eplison Yayıncılık, Birinci Baskı, 2001.
- Tekinalp, Şermin. **Elektronik Kitle İletişim ve Değişim**. İstanbul: Beta Yayınları, 1990.
- Timisi, Nilüfer. **Yeni İletişim Teknolojileri ve Demokrasi**. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları, 2003.
- Timur, Taner. **Küreselleşme ve Demokrasi Krizi**. Ankara: İmge Kitabevi, 1996.
- TMMOB Çevre Mühendisleri Odası. **Küreselleşme, Kentleşme ve Çevre Paneli** Kitapçığı, Ankara, 2005.
- . **1972'den 2002'ye Sürdürülebilir Kalkınma, Çevre ve Gelecek Paneli** Kitapçığı, Ankara, 2002.
- Tokgöz, Oya. **Temel Gazetecilik**. Ankara: İmge Yayınevi, 2000.
- Tuchman, Gaye. **Making News**. The Free Press, New York, 1978.
- . **Myth and the Consicousness Industry**. E. Katz and T. Szeskö (Ed.), Mass Media and Social Change, Sage Puble, London, 1981.
- Tuna, Korkut. "Küresel mi, Yerel mi: Neler Oluyor Bize?", **Sosyoloji Dergisi**, Dizi, 3, S. 6, 2003.
- Tuncer, Hüner. **Küresel Diplomasi**. Ankara: Ümit Yayıncılık, 2006.

- Tutar, Hasan. **Küreselleşme Sürecinde İşletme Yönetimi**. İstanbul: Hayat Yayıncılık, 2000.
- Turgut, Reşat. “Küreselleşmenin Askeri Boyutları ve Güvenlik Stratejilerine Etkileri”, Birinci Uluslar arası Sempozyum Bildirileri, SAREM, Ankara: **Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları**, Genelkurmay Basımevi, 29-30 Mayıs 2003.
- Uluç, Güliz. “Medya Yapılarının Küreselleşmesi”. **Doğu-Batı Düşünce Dergisi**, Yıl: 5, Sayı: 18, Şubat, Mart, Nisan 2002, Ankara: FSK Yayınları, 2002.
- UNDP. “Reconceptualising Governance”, **Discussion Paper 2**, New York: Management Development and Governance Division, 1997.
- UNESCO. **International Commission For the Study of Communication Problems**, An Approach to the Study of Transnational News Media In a Pluralistic World, (1978). 2 Mayıs 2009.
<http://unesdoc.unesco.org/images/0003/000341/034150eb.pdf>
- Usluata, Ayseli. **İletişim**. İstanbul: İletişim Yayınları, 1997.
- van Dijk, Teun A. “Media Group Methods and the Discourse Analysis of Norman Fairclough and Teun van Dijk: a comparison of approaches”. 2 Mart 2008. <http://www.gla.ac.uk/centres/mediagroup/PDFs/PhiloMethods.pdf>
- van Ginneken, Jaap. **Understanding Global News: A Critical Introduction**, London: Sage, 2003.
- Wade, Robert. **Sermaye Akışları Kavgasının Eşiğinde**. Foreign Policy (Türkçe Baskısı), Kış Sayısı, İstanbul Bilgi Üniversitesi, 1999.

Waterman, Robert; Mc Chesney Edward; S. Herman. **Global Media: The Missionaries of Global Capitalism**. Cassel Academic. Aktaran Ragıp Duran, Burası Dünya Radyosu, Global Medya Eleştirileri, İstanbul: YKY, 1977.

Yeldan, Erinç. “Neoliberal Küreselleşme İdeolojisinin Kalkınma Söylemi Üzerine Değerlendirmeler”, **Praksis**, Üç Aylık Sosyal Bilimler Dergisi, Yaz Dönemi, 2002.

Yengin, Hülya. **Ekranın Büyüsü**. Batıda Değişen Televizyon Yayıncılığının Boyutları ve Türkiye’de Özel Televizyonlar, İstanbul: Der Yayınları, 1994.

Yetim, Nalan. “Küresel Üretim Yapılanmasına Kültürel Yanıtlar”, **Doğu-Batı Dergisi**, İkinci Baskı, Sayı: 18, Ankara, 2004.

Yüksel, Mehmet. **Küreselleşme Ulusal Hukuk ve Türkiye**. Ankara: Siyasal Kitabevi, 2001.

Zengingönül, Oğul. **Küreselleşme**. Ankara: Adres Yayınları, 2004.

[http:// www.cnnturk.com](http://www.cnnturk.com), 20 Şubat 2009.

[http://www. globalenvision.org](http://www.globalenvision.org), 25 Şubat 2008.

<http://www.globalissues.org/Geopolitics/ArmsControl.asp>, 25 Şubat 2008.

<http://www.globalization101.org>, **Technology and Globalization**, 23 Şubat 2008.

<http://www.tdk.gov.tr>, Türk Dil Kurumu, 20 Ocak 2009.

<http://www.worldbank.org.tr>, 25 Temmuz 2006.

<http://www.worldbank/wbi/governance>, 25 Temmuz 2006.